

Ústř. knihovna fil. fak., Brno

34418

DaniĽo
Kis

*Ze sametového alba
Zahrada, popel*

MLADÁ FRONTA

Daniš
Kiš

*Ze sametového alba
Zabrada, popel*

PŘELOŽILI JIŘÍ FIEDLER
A DUŠAN KARPATSKÝ

Vychází s přispěním nadace Fund for Central
and East European Book Projects, Amsterdam

34 1718
OSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOZOFICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY
BRNO

3458-00

RANI JADI/BAŠTA, PEPEO

Copyright © The Estate of Danilo Kiš 1999

Translation © Jiří Fiedler, 1974, 2000, Dušan Karpatský, 2000

Afterword © Dušan Karpatský, 2000

ISBN 80-204-0867-3

Ze sametového alba

Když spustí podzimní větry

Když spustí podzimní větry, prší kaštanové listí. Řítí se do vývrtky, stopkou dolů. A pak to tiše tukne, jako když pták zobne do země. Samotné kaštiny padají jen tak, i za úplného bezvětří, a stejně jako hvězdy: střemhlav. A dopadnou s tlumeným výkřikem. Nerodí se jako ptáci z vajíčka, postupně – jejich ježčí ulita pukne zničehonic a naráz a z měkké podšivky (bělavé až do modra) vyskáčou rozverní čokoládoví černoušci s tvářičkami jako zrcadlo. V některých slupkách bývají i dvojčata, ale rozlišit se dají docela dobře: jedno z nich obyčejně mívá lysinku jako kuň. Matka je tedy pozná vždycky – podle hvězdy na čele.

Chlapeček běhá po trávníku, vybírá kaštiny z úkrytů mezi drny a strká si je za ušče. Pusa mu přetéká lepkaovou hořkostí. Ale chlapec se usmívá. Nejlepší by bylo vylézt na větev, vybrat si jeden hrozen plodů a čekat. Ubránit se sladkému andílkoví spánku. A hlídat zrání, hlídat tři dny a tři noci, bez jídla a bez pití, beze spánku a bez odpočinku. Nespustit ježka z očí, tak jako pozoruješ malou ručičku na hodinách. Bodliny už ztvrdly a špičky jim hnědnou. Stačí se jich neopatrně dotknout, a hned máš na bříšku prstu díрку a v dírce tu hezkou červeňoučkou krev. Honem si musíš svůj špinavý prst, kterým jsi před chvilkou uplácával koule

z bláta a koňských koblížek, pořádně vycucat. A třeba to nepomůže a stejně dostaneš otravu krve. To potom děti umírají. Položí je do malé pozlacené rakvičky a odnesou na hřbitov mezi růže. V čele průvodu se houpá křížek a za rakví jde chlapcova maminka, tatiček a samozřejmě sestra, pokud má sestru. Maminka je celá v černém, do tváře jí není vidět. Jenom tam, kde mají být oči, je černé hedvábí vlhké od slz.

V křišťálovém polosvětle, pronikajícím naplň spuštenými žaluziemi, vysedává bledá dívka v černé zástěrce gymnazistky. Na fialových flakoncích s kolínskou vodou kreslí slunce zlaté hvězdičky.

Tady je zdroj té tajemné fialkové vůně! Dívka prodávající obrázky motýlů i dravé zvíře a k tomu parfémů má ze všech vůní nejraději vůni fialek. A rozsévá ji štědře všude kolem: po dlaních, po svých bujných ruských vlasech (i když by se k ruským vlasům, upřímně řečeno, lépe hodila jiná vůně)...

Proč ještě nikdo nesložil fugu pro orchestr a šeřík? V temném sále by na pódiu vyzdvihovali fialové lahvičky ušlechtilých vůní.

A ty, kteří by tiše, bez výkřiku omdlávali, odnášeli by do vedlejší síně, v níž by se vznášela dětinská, léčivá vůně lípového květu a heřmánku.

Kaštanová ulice

Prosím vás, pane, mohl byste mi říct, jak se dostanu do Kaštanové ulice? Nevíte? Musí tady někde být. Úřední jméno si už nepamatuju, ale určitě vím, že tu někde blízko je. Co říkáte, že tady žádná ulice s kaštanovým stromořadím není? Ale já jsem si naprosto jistý, že tu být musí, tolik zase vzpomínky nelžou.

Ano, před válkou... Na rohu bývala škola a před školou artéská studna. To jsem si přece nemohl jen tak vymyslet. Chodil jsem tam do první třídy. A předtím do školky. Naše učitelka se jmenovala slečna Fany. Moment, ukážu vám fotografii, kde jsme všichni pohromadě: prosím, slečna Fany, naše učitelka, ano, ten vedle ní, to jsem já, Andreas Szám, tady je moje sestra Anna, Fredy Fuchs, náčelník naší party... Aha, už to mám, teď jsem si vzpomněl. Ta ulice se musela jmenovat Bemova, protože naši partě se říkalo bemovci a bemovce vedl právě Fredy Fuchs, místní Němec, pro kluky normálně Aca Dlouhán. Vidíte, pane, kdybych vás nezastavil, třeba bych si vůbec nevzpomněl, že se ta ulice jmenovala Bemova, podle jednoho slavného polského generála, osmačtyřicátníka. Opravdu vám to jméno nic neříká, Bem, Bemova ulice? Ach tak, pochopitelně že si to pamatovat nemůžete, když jste tu před válkou nebydlel. Ale třeba byste si vzpomněl, jest-

li tu někde neroste alej kaštanů. Na jaře, když kvetly, ležela vám v celé ulici taková těžká, mdlá vůně. Jedině po dešti ne. To byla smíchaná s ozonem a voněla hned jinak, lehce...

Ach, promiňte, moc jsem se zapovídal. Zkusím se zeptat ještě někoho, musí tu existovat někdo, kdo si vzpomene na tu ulici, před válkou se jmenovala Bemova a bylo v ní stromořadí kaštanů.

Opravdu se nepamatujete, pane? Tak ani vy ne. Co bych vám o ní mohl ještě říct? Jedině to, že na rohu byla studna, artéská studna před školou. A někde blízko kasárny, myslím vlevo za rohem, na konci ulice. Až tam jsme jako děti směli sami. Provoz tam nebyl skoro žádný. Teprve na křižovatce u kasáren začínaly koleje (ty maličké žlutomodré tramvaje!). Aha, ještě na něco jsem zapomněl: podél kaštanů před válkou vykopali kryt. Klikatý, cikcak. Tam měla naše parta hlavní sídlo. Třeba vám ta podrobnost pomůže, třeba si vzpomene, byl to dost velký kryt. Já vím, kryty byly všude, ale ty kaštiny rozhodně nebyly jinde než v naší ulici, to vím určitě. Pochopitelně že jsou to všechno detaily. Chtěl jsem vám jenom dokázat, že si naprosto spolehlivě pamatuju ty kaštiny. A tohle je, pane, akát. A studnu tu taky nikde nevidím. Třeba byla Bemova ulice jinde, tahle se mi zdá i nějak úzká, určitě jste se nemohl splést? V každém případě vám ale moc děkuju, pokusím se si to ještě ověřit. Zaklepu na nějaké dveře a zeptám se: Nejmenovala se tahle ulice před válkou Bemova? Víte, pořád se mi to jaksi nezdá, nevěřím, že by se tolik starých kaštanů mohlo jen tak beze stopy ztratit. Aspoň jeden by tady zůstal, stromy mají přece dlouhý život, kaštiny, pane, jen tak neumírají.

Příznám se vám, paní, že nevěřím vlastním očím. Nikdo mi nedovede vysvětlit, kam se všechny ty kaštiny poděly, a nebýt vás, opravdu bych pochyboval, jest-

li jsem si to nevymyslel nebo jestli se mi to jenom nezdálo. To víte, u tak starých vzpomínek si člověk nikdy nemůže být na sto procent jistý. Jste moc hodná, děkuju vám pěkně, zkusím teď najít dům, kde jsme bydleli. Ne, ne, vážně jste moc hodná, ale radši bych byl při tom sám.

Potom přistoupil k jedněm dveřím (dobře věděl, že to nejsou *tamty* dveře) a zazvonil. Promiňte, řekl docela normálním hlasem, nebydlí tu náhodou Andreas Szám? Určitě ne, mračí se žena, copak neumíte číst? Tady bydlí profesor Smerdel.

Jste si opravdu jistá, nedal se odbýt, že tu Andreas Szám nebydlí? Před válkou tady bydlel, vím to určitě. Na jeho otce si taky nevzpomínáte? Eduard Szám, měl brýle. Nebo si možná vzpomene na jeho maminku, Marie Számová, vysoká, hezká, taková tichá. Nebo na jeho sestru Annu, vždycky nosila mašli. Tady, vidíte, co je ten záhon pórku, tam někde měli posteje. Vidíte, paní, že si to dobře pamatuju. A tady měla jeho maminka Marie Számová šicí stroj, starou šlapací singrovku.

Nebojte se, paní, to jsou jenom staré vzpomínky. Po tolika letech je stejně všechno jinak. Podívejte se: tam, pod mým polštářem, vyrostla jablona a singrovka se proměnila v růžový kef. Jenom po kaštanech nezůstala ani stopa. To proto, paní, že kaštiny nemají svoje vzpomínky.

Slyšeli jste, dům už neexistuje. Z mojí posteje vyrostla jablona. Uzlovatý, křivý kmínek bez plodů. Pokud mého dětství se proměnil v záhon pórku a na místě mamínčiny singrovky kvetou růže. Hned vedle zahrady stojí nový třípatrový dům. V něm bydlí profesor Smerdel. I kaštiny pokáceli: válka, lidé nebo prostě zub času.

Co se tu vlastně stalo, v Bemově ulici dvacet sedm

(tehdy před dvaceti lety, které jsem chtěl přeskočit jediným lyrickým skokem)? Dva tři měsíce po našem odjezdu vstupuje do čísla dvacet sedm můj otec a vynáší naše věci: dvě skříně, dvě postele, mamčinu singrovku. A když vynesli poslední kousek nábytku, náhodou to byl právě ten otoman, co v něm zpívají péra, vtom se... vlastně to říkám pořád ještě vám, paní Smerdelová, ale poslechněte si všichni, jak to přesně bylo: *Představ si, milá Olgo, když jsme vynesli i poslední kousek nábytku, náhodou to byl právě ten otoman, co v něm zpívají péra, vtom se budova zřítíla jako domeček z karet. Sám nevím, jakým zázrakem se mi podařilo...* (Z dopisu Eduarda Száma, mého otce, jeho sestře Olze Számové-Urffové.)

A teď se tu zelená pórek, paní, krásný mladý pórek...

Hra

Když přiložil oko ke klíčové dírcce, projelo mu hlavou: *ne, to nemůže být on, to není Andreas.* Dlouho tak shrbeně stál s jedinou myšlenkou: *to není Andreas.* Stál tam jako přikovaný, přestože už cítil bolest v kříži. Byl vysoký, klika mu nesahala ani k pasu. Vydržel stát bez hnutí. Nepohnul se, ani když se mu oči za brýlemi rozslzely, takže skoro nic neviděl. Z pokoje táhl chladný průvan jako z chodby. Ale muž se nepohnul. Teprve když se jedním sklem brýlí dotkl kování, ucukl hlavou. *To musím ukázat Marii,* pomyslel si s trochou zlomyslnosti (i když si sám neuvědomoval, že si něco takového myslí, natož že je v tom dávka zlomyslnosti). *Musím jí ukázat Bludného Maxe, obchodníka husím peřím.* Nedovedl by říct proč, ale měl jakousi potřebu způsobit jí bolest. A tohle se jí určité dotkne, cítil s uspokojením. Musím jí ukázat, kudy tečou ponorné řeky naší krve. Že Andreas není žádný její bleděmodrý chlapeček (jak si ona myslí), ale jeho krev, vnuk Bludného Maxe, starého Ahasveroviče. A to ji zabolí. Předem už triumfoval a kochal se její tajnou bolestí a neschopností oponovat aspoň v duchu síle jeho důkazů, až sama na vlastní oči uvidí, jak její chlapeček, její Andreas, chodí od obrázku k obrázku, prochází stáletími a nabízí svoje zboží. Rozhodně ji to zabolí. Proto

se nemohl od klíčové dírkou odtrhnout, proto stále odkládal ten okamžik uspokojení, který má na dosah ruky. Nechtěl, nemohl tu ruku vztáhnout a zmocnit se toho požitku, aby ji potrápil. Proto ten okamžik oddaloval. Čekal, až sám od sebe dozraje, až zmodrá a spadne jako zralá švestka do bláta. Proto nechtěl Marii volat hned, ale vytrvale dál nakukoval dírkou, z níž táhne chladný průvan jako z chodby, jako odněkud z bezbřehých dalek času. A na samém konci té chodby, kde si na mlhavém horizontu stojí jakoby v přítí Max Ahasverovič, obchodník s husím peřím, a židovsky mazaně nabízí své zboží. Muž myslí jenom na něho. Nemohl na něho nemyslet, když ho vidí na vlastní oči. Ale ani na okamžik přitom nezapomínal, že to všechno musí ukázat Marii a že ji to zabolí. Proto ji nevolal ke dveřím hned. Čekal, až okamžik sám od sebe dozraje, až zmodrá a spadne jako švestka, aby ho mohl zašlápnout a nohou rozmačkat.

Chlapec je v pokoji sám. Cítí, jak mu prsty prochládají, dávno už má chuť jít se do kuchyně ohrát, ale pořádku ne a ne se k tomu odhodlat. Tady ho aspoň nikdo nevidí, kdežto tam, před očima rodičů, by si takhle hrát nemohl. Třeba by mu v tom nebránili, pravděpodobně by mu ani nic neřekli (aspoň maminka ne), protože je to, jak dobře cítí, hra naprosto nevinná (co je to proti rozškrtávání sirek v kůlně nebo proti plivání z okna). Ale přitom je ta hra přece jenom trochu podivná. Například Anku by něco takového nikdy ani nenapadlo. A tak vytrvale drží přes rameno kartounový polštář, který vzal z postele, kulhá shrbený pod svým nákladem od obrázku z obrázku (ano, stejně je v tom něco hříšného, dobře to cítí) a potichu cosi říká. Pod oknem, vedle šicího stroje, na vydrhnuté podlaze leží jeho zapomenuté hračky: olovění vojačci a kuličky - hliněn-

ky i skleněnky. Jenže on si teď hraje na něco docela jiného, i když sám ještě neví, jak se té hře říká.

„Nepotřebujete, paní, bílé labutí peří?“ šeptá a klaní se záhadnému úsměvu Mony Lisy nad Ančinou postelí. A pak se mu objeví na tváři upřímné zklamání. Byla to jeho poslední příležitost. Tolik zákazníků ho už odmítlo. I ten starý pán (s legračním kloboukem a dlouhou fajfkou pod zájčím pyskem), který visí nad tátovou postelí, i ta vznešená stará paní (s lomeným nosem a v směšných špičatých botách s přezkou), prostě všichni, jeden po druhém, a teď i tahle krásná paní, která se tak záhadně a významně usmívá. Hned si myslíš, že koupí všechno, hned máš dojem, že přezíravě odmítá. Chlapec před ní stojí uražený - a zamilovaný. Čeká na odpověď a myslí si přitom: Stejně to není práce pro mě. Téhle paní bych například dal všechno zboží jen tak, za pěkný pohled, za usmání, a živnost bych mohl pověsit na hřebík. Ale co, ať přijdu na mizinu, říká si a oči se mu lesknou. Atsí, dám jí všechno, ať spí v měkké posteli. A nahlas rychle drmolí: „Paní Mono Liso, tady máte dárek od jednoho obchodníčka, ale ležte na měkkém... Už jste to zaplatila, paní. Úsměvem...“ A klaní se jí a docela opravdově přitom červená, přestože ví, že je to všechno jenom hra a klam. Stydí se za svoji nezralou galantnost a za zradu svých vlastních zásad: protože když už si někdo hraje na obchodníka, tak se má snažit zboží co nejvýhodněji prodat, a ne přijít nauben kvůli ženskému úsměvu.

Muž se skláněl ke klíčové díрке. A viděl svého nebožtíka otce, Bludného Maxe. Nebyl to žádný duch. Byl to osobně Max Ahasverovič, obchodník husím peřím. Přicházel odkudsi z dálky. Muž mlčel. Cítil, že se mu zrak zamlžuje. Dírkou táhl silný průvan jako z chodby. Max právě přišel k zákaznici: „Frau, wünschen Sie feines

Gansgefieder?" řekl s chytráckou úklonou a sundal si pytel z ramene.

Muž mlčel.

"Paní Mono Liso," řekl Max, "mám nejlepší peří v celém kraji. Je to peříčko z Lediny labutě. Nepotřebujete čisté labutí peří?" A když uviděl na rtech zákaznice úsměv, sotva znatelný úsměv, který mohl být přezíravým výsměchem, ale přesto dával jakousi maličkou naději, přehodil si zase pytel přes rameno a s úklonou řekl: „Adios, señorito, ale budete litovat.“ Teď sebou muž trhl. Jeho ruce, po celou dobu nehybně zkřížené za zády, začaly najednou o překot mluvit. Ovšem žena jim nemohla rozumět, protože k nim byla otočena bokem. A pan Eduard stále ještě nemohl odtrhnout oko od klíčové dírky. Najednou se přece jenom narovnal a protřel si oči pod skly kapesníkem.

"Marie," řekl polohlasem, "hádej, kdo je v pokoji! Jen se podívej. Ale opatrně!"

Žena se k němu pootočila, v ruce pánev olizovanou modrým plamenem lihového vaříče.

"Kdo, Eduarde, kdo?" Všimla si, jak mu oči za brýlemi vylézají z důlků.

"Kdo? Jen se podívej!" vykřikl vzrušeně. „Můj nebožtík otec. Max Ahasverovič!" Načež unaveně dopadl na židli a zapálil si cigaretu.

Žena stáhla pánev z plamene. Bylo vidět, že i jí se chvějí ruce.

Dveře zasténaly a chlapec sebou trhl. Žena ho našla s polštářem v náruči. Nikdo jiný v pokoji nebyl.

"Andy," řekla a marně se snažila zamaskovat chvění hlasu, „co tady děláš v takové zimě? Ruce máš jak led.“

"Nic," odpověděl chlapec. „Hraju si.“

"Polož ten polštář.“

"Když já si s ním hraju, mamí," řekl chlapec, přeho-

dil si polštář přes rameno a postavil se jí do cesty: „Nepotřebujete, madam, jemné labutí peří?" řekl s úsměvem a uklonil se.

Žena nepromluvila. Chlapcův úsměv se najednou rozplynul (ano, cítil to, tušil, že je v té hře něco nedovoleného). Matka mu vytrhla polštář z ruky a hodila ho na postel. Chtěla vykročit, ale mužův pohled ji přikoval na místě. Pustila chlapcovu ruku a rychle kolem něho prošla.

"Vidělaš Maxe Ahasveroviče?" utrhlo se mu od úst, jako když zralá švestka padá do bláta.

"Viděla, Eduarde. Viděla. Nabízel mi labutí peří. *Přejete si čisté labutí peří, madam?*"

"Byl jednou jeden král," začala žena vyprávět, když se pomodlili.

"A co udělal?" ozval se chlapec a snažil se zahnat přicházející spánek (i když předem věděl, že ho matčina pohádka stejně uspí, ať dělá co dělá).

"A ten si vzal za ženu jednu Cikánku..."

"Proč?" zeptal se chlapec.

"Cikánka byla krásná, nejkrásnější v celém království. A potom se jim narodil syn. Král byl šťastný, že má následníka, který po něm převezme žezlo, a příkazem Cikánku zabít, protože kdyby se přišlo na to, kdo je princova matka, nemohl by královský syn vládnout. Tak se princ nikdy ani nedověděl, kdo byla jeho maminka. Naštěstí byl podobný otci, jako by mu z oka vypadal, a tak si nikdo ani nevšiml, že má kůži o půl odstínu tmavší."

"Já tomu nerozumím," zašeptal chlapec.

"To nevádi, poslouchej dál," řekla matka, i když už sama trochu litovala, že s pohádkou začala. Teď už se ale zastavit nemohla, nejen kvůli dítěti. "Vychovávali ho nejlepší učitelé a mudrci z celé říše. Král byl spoko-

jený a šťastný.“ Tady mohla už skončit, stejně nevěděla, jak by měla pohádka dopadnout, aby tomu chlapec rozuměl. Když ale uslyšela jeho: „A co dál?“ (byl už na všelijaké zvraty zvyklý), pokračovala dřív, než si stačila vymyslet zakončení: „Jednou večer král nakoukl do synovy komnaty, podívat se, jestli už princ spí.“

„A co viděl?“

Chvilku váhala, než znovu promluvila: „Viděl syna, jak stojí s polštářkem ze sametu a hedvábí před obrazem své matky a žebrá: Kůrčičku chleba, vzácná paní, kůrčičku chleba prosím,“ napodobovala přitom cikánskou výslovnost, „nebo odložený kousek hadříčku...“ Král vrazil do komnaty jako šílený a popadl syna za ruku: „Proboha, princí, co to děláš? Žebrám, otče; fekl králevic. Nebaví mě už hračky, ani koně, ani lov se kolem, tak si hraju na žebráka.“

Žena mluvila stále tišeji a tišeji, až se docela odmlčela. Chlapec usnul. Zhasla světlo a po špičkách odcházel.

„Zabil prince taky?“ ozvalo se ze tmy.

Trhla sebou. Vrátila se a chlapce pohládila.

„Nezabil,“ zašeptala potmě. „Nezabil.“

Pogrom

Obava, abych nepropásl událost, do níž se zamíchaly víceméně všechny známé tváře z ulice (spolu s tajnou touhou rozmotat to klubko událostí, do něhož byl můj život v poslední době zapleten), mi dodala kuráž natolik, že jsem se také odhodlaně připojil či lépe řečeno nechal strhnout udýchaným běžícím davem. Vpravo i vlevo samí hasiči a finanční, já mezi nimi, lapám po dechu a snažím se svůj dech synchronizovat s jejich dupotem. Doufal jsem, že tak proniknu k samému smyslu posledních událostí, které pro mě znamenaly pořádný otřes a které mi nedovedla vysvětlit ani maminka. Běžel jsem a bojoval přitom s vlastním strachem. Sníh nám křupal pod nohama, slehával se a měnil v křehké zvonivé destičky. Zástup dupal po sněhu jako obrovitá stonožka a od úst mu stoupala pára, čistá a bílá. Clonou smrdutých výparů a funění ke mně i přes sněhový filtr dolétala vůně laciných voňavek a nakyslý pach potu, vycházející ze zelených uniforem financů a z modrých hasičských mundúrů. Vtom se nad zástupem zčistajasna zablesklo a ozval se řinkot skla, po něm jako jeho vzdálená ozvěna praskot dřeva a docela nakonec výdech úlevy, když dveře pod nápořem povolily.

Zoufale jsem se snažil udržet co nejbliž vchodu, chy-

tal jsem se kabátů a ženských sukní, lidé mě mačkali a odstrkovali, ale vždycky jsem se lesem nohou prodral zpátky. Hnal mě strach, pocit, že právě tady, v samém ohnisku nebezpečí, budu před těmi lidmi nejlépe schovaný, že se nesmím vzdálit z bezpečného úkrytu davové vášně, že se nesmím vzdálit ani na krok, aby mě nechytili a nerozdupali.

Protože se dveře skladu otvíraly ven, vyvstal problém, jak se dostat dovnitř. Ti, co byli vpředu, ustoupit nechtěli, a tak z toho byl divoký křik, mávání holemi, pekelné dupání a volání o pomoc. A pak se najednou velké jednokřídlé dveře nevím jakým zázrakem zařizly do temné masy jako ostří nože. To už začal padat takový namodralý soumrak, ve velikých kostkách, asi jako když mezi vysokými zdmi sjíždějí jeden za druhým průhledné obří výtahy. Ve vzduchu byl cítit petrolej a mýdlo a z dokořán otevřené tlamy skladu plynuly chuchvalce nejrůznějších vůní, předsunutých hlídek pomerančů a citronů, voňavých mýdel a koření. Potom se s laciným finčením plechu začaly odněkud sypat čtverhranné konzervy, připomínající svou důvěryhodnou mosazí lesk jídelních nožů, otýpky svíček v modrém balicím papíře klapaly jako vyschlé kosti a jablka padala na zem jedno za druhým s tupým žuchnutím, aby je vzápětí rozžvýkaly desítky podrážek. Z tmavých papírových pytlů se čurkem sypal cukr, skřípal pod nohama a mísil se s rozšlapaným sněhem. Z davu se pracně prodírali jednotlivci s balíky v náruči, jako když nesou dítě. Mouka poletovala ve vzduchu jako pudr, ukládala se lidem na obočí a dodávala jim jakýsi sváteční, téměř komický, karnevalový vzhled. Nějaká žena vytáhla zpod kabátu štůček hedvábí a snažila se ho zuby kus utrhnout. V záblesku sirky, která jí na okamžik ozářila obličej, jsem zahlédl její rudé zuby, odrážející barvu hedvábí. Viděl jsem taky, jak se pruh jaké-

si květované šatovky vytrvale motá lidem kolem nohou a hlav jako papírové serpentiny o silvestrovské noci. Potom se začal pás látky nebezpečně stahovat a ženské se rozječely. A protože se tím vnitřní pohyb davu ještě víc rozrušoval, lidé se začali dusit a zmitat, dívoce látku trhali, jenže role neměla konce a pruh květované šatovky stále odkudsi přitékal jako řeka. Když už zůstaly ve skladě jenom holé stěny a tma, dal se dav s kořistí pod kabáty na rychlý ústup všemi směry. Stál jsem teď stranou, jako spravedlivý ušetřený pomsty. Vtom si mě všimla jakási dobrosrdečná žena, a jak tak šla kolem mě, strčila mi do rukou plechovku polepenou pestrým papírem s velkými rudými písmeny SPAGHETTI ALLA MILANESE. Dlouho jsem konzervu tiskl v náruči a nevěděl jsem, co s ní. Netroufal jsem si ji ani zahodit, ani odnést domů. A jenom jsem s vyřeštěnými očima hleděl na pana Antona od financů, jak stojí na sudu a vyhazuje do vzduchu hrsti konfet.

Vzpomínka, při které se červenám

Noc na širém moři poblíž korálových útesů. Kontroluji bambitku pod polštářem. Výborně, všechno je v pořádku. To kdyby došlo ke vzpouře nebo kdyby se na lodi objevil Joe Mamut se svými kumpány. Musím jenom trochu víc pootevřít okénko: jsme v tropickém pásmu a v kajutě je dusno. Zvenčí doléhá vřeštění raků. Měl bych se pořádně vyspat. Zítřka nás čeká perný den.

„Hej, Andy, jakš napsal ten sloh?“

„Nevím. Ale snad to bude stačit.“

„To zas bylo téma! Taková pitomost! O čem jsi vlastně vůbec psal?“

„O tom, jak jde máma do Bakši a jak na ní u řeky čekám a kručí mi přitom v břiše jak vlkovi. A pak jak máma přijde. To je všecko. Popsal jsem úsměv toho pecnu v košíku.“

„Ty abys neměl vždycky něco extra, Andy. Co je to prosím tě úsměv pecnu? Co to má znamenat?“

„Tak, vůbec. Třeba jak ten chleba voní. A cos napsal ty?“

„Jak se peče. Jak máma vyleze na půdu, přinese mouku a tak dál, však víš, jak sází bochníky do pece a pak je vytahuje. Celá třída to tak psala. Jedině ty se zas děláš.“

„Člověče, mně se ti chce tak strašně na klozet. A přitom se mi tady tak báječně leží v tom stínu, že ani nemám sílu vstát.“

„Mně ti taky. Asi to už nevydržím. Ale ty už se zas děláš. Na klozet! Normální člověk by řekl aspoň na záchod nebo kam chodí cisař pán pěšky.“

„Za chvíli bude zvonit a my se nakonec ještě po tento. Aspoň já. Už to sotva držím, fakt!“

„Tak se otoč a pusť to tady. Já ti budu dělat zeď.“

„Taky mě to už napadlo. Ale co když přijde nějaká holka. Myslím, že by mi to nešlo.“

„Jen se zas nedělej. Ale víš co? Chyt se mě a zkus vstát. Nemysli si, že ti pomáhám, protože s tebou jediné já kamarádím. To jen proto, že se mi chce taky. Než zazvoní, budeme s tím hotoví... Prosím tě, kolik toho v sobě máš? Trvá ti to celou věčnost.“

„Myslíš, že už zvonilo?“

„Ještě ne, ale už mělo. Třeba paní Rigová zapomněla. Nebo ji někám zavolali. Nebo už přece jenom zvonilo a neslyšeli jsme to.“

„A kde jsou ostatní? Vidíš někoho? Slyšíš je vůbec?“

„Nevím, tak se mi zdá, že už jsou ve třídě. Proboha, Andy, copak vážně nemůžeš přestat? Sklapni to, zastav! Já když jdu na malou a někdo přijde, tak prostě dělám, že něco hledám pod keřem nebo za stromem, a když přejde, tak to zas pustím a pokračuju. Copak se ti to nikdy nestalo? Že stojíš v plotu a najednou jde některá z holek. Nebo učitelka. Nebo nevimkdo.“

„Víš co? Jdi napřed. Já to nemůžu jen tak zastavit. Ze mě musí jít ven všecko, nedá se svítit.“

„Prosím tě, to se nemůžeš trochu sebrat?“

„Tak se mi zdá, že už ten vodopád slabne. Ale stejně mě to pořád ještě tlačí. Tak, teď se mi ulevilo...“

A najednou si s hrůzou uvědomuji: VŽDYŤ JE TO SEN, VŽDYŤ SE MI TO ZDÁLO, a cosi teplého mi zalé-

vá slabiny. Panebože, co tomu řekne maminka! A co teprv Anka! Ta si ze mě bude dělat legraci nejmíň měsíc, a možná že to někomu i řekne. Hlavně musím zjistit, jak je pohroma velká. Třeba to ještě nedošlo ani k prostěradlu. V tom případě by se nic tak nestalo. Natáhnu si kalhoty na mokré trenýrky a ve škole to už uschne. Zvedám se na loket a opatrně hmatám po prostěradle. Hrůza! Ležím v obrovské kaluži, která se čím dál víc rozpíjí. Kolikrát už jsem se v duchu zařekl, že se mi to nesmí víckrát stát. A taky jsem se vždycky v poslední chvíli probudil. Skoro vždycky. Jenže dnes mi to nevyšlo. Měl bych se stydět, fakt. Jak to, že jsem si to neuvědomil dřív? Taková směšně naivní situace, čurat celou věčnost na školním dvoře. Dvouleté mimino by pochopilo, že je to sen. Ale to u dělal ten nešťastný čaj, co jsme ho včera celý den pili.

Nakláním se k mamince a potichu jí šeptám do ucha, aby to Anka neslyšela:

„Mami, já jsem se počural.“

Maminka se vytrhuje ze sna a v první chvíli nechápe, co se stalo.

„Zdálo se mi, že jsem ve škole na záchodě, a pustil jsem to pod sebe.“

Pomaličku, ještě v polospánku přejíždí maminka prostěradlo rukou, a když narazí na louži, trošičku se usměje. Zvedá budík z nočního stolku a přikládá si ho k uchu, jestli se náhodou nezastavil.

„Musíš se převléct,“ šeptá mi spiklenecky. „Za chvíli ku máš jít do školy.“

A potom polehoučku, aby neprobudila Anku, vstává z postele, otvírá skříň a podává mi prádlo na převlečení. Svítá, do pokoje se tlačí špinavé, vlhké a zakaboněné podzimní ráno. Pomyšlení, že mám vstát, vyběhnout do deště a jít do školy, doslova bolí. A to náhlé probuzení, to ostudné zakončení noci, kterým se mi

sen vysmál a vymstil, to mě ničí ještě víc. Plížím se za maminkou do kuchyně a nechávám si nalít na ruce trochu vody z hrnce. Oplachuju si oči a nos a už je mi o něco líp. Podařilo se mi přebrodit tu špinavou, vlažnou řeku rozlévající se mezi spánkem a životem. Jakési živočišné teplo mi vtéká do těla a v duchu se už vidím, jak utíkám bosky do školy, jak otvírám dveře a celý zmrzlý a promoklý sedám ke kamnům, beze slova, vědom si soucitu, jaký vyvolávají moje bosé nohy a mokré hadříky. Vím, že za chvíli, až uschnu a posadím se zase na svoje místo (na nohy mi tam vidět není a červeň z rukou zmizí, jako bych si navlékl bílé rukavičky), hned se nade mnou zase rozsvítí aureola nejlepšího žáka a budu se pod svou svatozáří tvářit moudře jak stará sova, protože paní učitelka Rigová zrovna zvýšeným a málem slavnostním hlasem předčítá nejlepší sloh (můj), načež nastane ve třídě ticho a to bude trvat tak dlouho, dokud se paní učitelka nevzpamatuje z ohromení a neprohlásí, že tuhle práci nechá otisknout v *Dobřem pastýři*, protože je poučná a přitom napsaná s talentem.

Serenáda pro Annu

Napřed jsem slyšel pod oknem jakési hemžení a napadlo mě, že přišli zabít tátu.

Ale potom se ozvaly housle a strach ze mě spadl. Ten, kdo pod naším oknem hrál, rozhodně nebyl žádný virtuos, ale rozhodně byl zamilovaný do naší Anky. Ty housle měly skoro lidský hlas. A kdosi, po uši zamilovaný do hvězd i do mé sestry Anny, k nim nesměle zpíval a ze všech sil se snažil dát svému hlasu co nejvíc mužnosti a hloubky. A přesto se jeho zpěv podobal spíš šeptání:

*Božínku, bože, co je to láska?
Noci jsou dlouhé, božínku, bože...*

Konečně našla Anka zápalky. V jejich záblesku jsem zahlédl, jak stojí za záclonou celá v bílém, jako v mlhovém oparu. A když se pak vrátila a znovu si lehla, slyšel jsem maminku, jak dojatě, málem kazatelsky povídá:

„Kdy už si to, holka, konečně zapamatuješ. Když někomu hraji dostaveníčko, vždycky se musí rozškrtnout sirka.“

Ukolébaný maminčiným hlasem, znovu jsem se ponořil do spánku jako do zelených lučin, jako do houštiny vůní.

Ráno jsme našli na okně rozkvetlou jabloňovou větvičku ve tvaru stříbrné korunky a několik velkých rudých růží. A ještě dřív, než se nás (na druhý den ve škole) učitelka ptala, který osel jí to v noci podupal záhony, daleko dřív, vlastně hned to ráno jsem po čichu poznal kytky ze zahrady paní učitelky Rigové, protože jsem jí chodil přivazovat růže a ořezávat šerík.

Ani za nic bych ale neprozradil, že - aspoň podle hlasu - ten dotýčný osel, co okusuje cizí růže, nebyl nikdo jiný než pan Fuchs mladší, obuvník, tajně zamilovaný do mé sestry.

No řekni sama, Anko, vymyslel jsem si to snad?
(Aspoň ty květiny a vůně.)

Podzim v lukách

Cirkusáci, akrobati a medvěďáři odjeli, podzim už má na kahánku. Jenom na Dolním lánu (nebo taky na Grófově humnu, jak se mu jinak říká) po nich zůstaly stopy: pošlapaná tráva a udusaná zem. Uprostřed louky, mezi rozhrabanými krtinami, zívá dobře viditelná, skoro metr hluboká jáma. Ještě nedávno v ní vězel hlavní stožár stanu, dole tlustý a hrubě tesaný, u vrcholu štíhlý a hladký, s praporkem na konci. A kolem dokola rozrytá holá země, promíchaná s vykopaným jílem. Něko by mohlo napadnout, že je to snad díra od loňska nebo dokonce od předloňska, ale chyba lávky. Cirkusy totiž přijíždějí a odjíždějí, ty venkovské cirkusy sestávající z Cikánů a kouzelníků, provazolezců a akrobatů, vždycky jako neklamné znamení podzimu, jako poslední slavnost léta, jako nějaký bujný prapohanský svátek. A nikdy, nikdy to není stejný ansámbl ani stejné šapitó, natož stejný stožár. Loňskou díru, v níž byl stožár zakotven minule, už dávno není vidět a sotva by někdo mohl říct, kde vůbec byla. Zarostla jako zacele ná rána, jenže daleko důkladněji: nezůstala po ní ani jizva. Zem, tráva a plevy ji přikryly. I ta letošní brzy zmizí beze stopy, napřed podemletá lijáky a polozasypaná hlinou, pak ji na nějakou dobu zakryje sníh, a až přijdou jarní deště, zanesou ji zemí a poroste travou,

jako by nikdy ani neexistovala. A poslední pozůstatek podzimní slavnosti růžových stanů bude ten tam.

To tam je strakaté hemžení, ti tam jsou provazochodci, to tam je vršestění opic a troubení nemotorných slonů. Cirkus odjel. Zničehonic, právě tak jako přijel. Jednou ráno, ještě před východem slunka, svalnatí chasníci v námořnických tričkách, kteří večer co večer předváděli svoje umění, nad nímž jsme tajili dech, vytahali ze země kolíky, smotali lana a provazy, poválili růžový stan i pyšný stožár s praporkem. Pak všechno rychle a šikovně naložili do svých dřevěných domečků, které tak připomínají veliké čluny. A potom vyjeli, potichu, málem tajně, kola maringotek smutně skřípala, záclonkami bylo vidět, jak jejich ženy, kouzelné mořské panny, připravují oběd, a z komínků stoupal jemný, v sinavém ránu sotva postřehnutelný modrý dým. Zvířata pořvávala z klecí, jen slon se důstojně a líně vlekl na konci průvodu a ovíval se svýma obrovskýmá ušima.

Teď, sotva pár dní po jejich odchodu, je tím vším Grófovo humno ještě čerstvě poznamenáno. Po celém prostranství, širším než kruh pokrytý stanem (udusaná půda jasně ukazuje jeho hranice), se ještě po zemi povalují lesklé kloboučky pivních lahví jako květy obroubené jemnou kraječkou, nabobtnalé špačky cigaret, ohryzky jablek, zarezavělé pecky, rozšlápnuté kališky od zmrzliny, koňské a lidské hromádky, zasmělé kobližky cirkusové zvěře, chlebové kůrky, stránky starých novin, na nichž diváci seděli, pokreslené listy ze školních sešitů, krabičky od cigaret a od sirek, roztrhané sáčky, eldorádo mravenců. V místech, kde postával starý chlupatý poník, je země rozrytá kopyty, tráva vyrvaná i s kořínky a sem tam se najde ještě i zvalené a zadupané stéblo zčernalé slámy. O kus dál zůstaly stopy stanu pro opice: čtverhranná plocha má ještě v rozích hrubě osekane dubové kolíky, na horním kon-

ci do jemna rozdrčené tupou stranou sekery. I když je to teprve pár dní, tráva se už místy narovnává: zelené ocelové pružinky se zázračnou silou znovu napřimují, jako by je zrovna teď opustilo lidské chodidlo nebo koňské kopyto.

Dál za ušlapaným prostorem je tráva ještě hustá, voňavá, oživená fialovými a žlutými květy pozdního léta, roztrepenými zvonky a nejrůznějším agresivním plevelem, který svými pozvolna rezavějícími, ale stále stejně životaschopnými chapadly rdousí něžné lodyhy kvítí i modrozelená stébla travin. Je to poslední protiútok otav, poslední nadechnutí kořenů. Jitrocel ještě vystrkuje svoje zhnědlé krčky s hroznem semínek, ta volníkové listy se při okrajích krabátí a tmavnou, až připomínají dravčí pazoury zatínající se jeden do druhého. Všude probíhá jakýsi neviditelný boj, tiché vření, z něhož tu a tam vyčnívají vítězné šavličky a dlouhá tykadla plevelů. A pozdní kvítí, smrtelně zasažené tou nenasytnou ofenzívou všežravého býlí, se snaží z posledních sil, zoufale a s jakousi přehnanou vůní bujet. Včely a čmeláci, vzrušení a opilí jeho těžkými, kombinovanými vůněmi a chaoticky promíchanými barvami, zmateně pobzukují nad voňavými bojištěm, srážejí se s mouchami a vosami, pestřenkami a motýly. Tu a tam přeletí hlučně nad lukami osamělé saranče, vypasené, těžké a také v barvě vadnoucího listí, až těžce, nemotorně žuchne do husté spleti stonků jako zralý plod pláňete.

Tak vypadají luka, prázdná a pustá podzemní luka, po posledním jarmarku...

A vtom – kde se vzal, tu se vzal, vynoří se na západě z trav můj táta. Blíží se, švihá při chůzi holí a nakonec se zastavuje na okraji udusaného prostranství, u bývalého stanu s opicemi. Shýbá se, zkoumá svým přísným, znaleckým pohledem zhoubný vliv podzimu na luční

květenu, až zakotví očima na zmačkaném kusu papíru, nápadně trčícím z místní flóry a odrážejícím se od šfavnaté podzemní zelené svou mrtvolnou bledostí. Napřed se ho jen dotkl špičkou hole, asi jako když se pták dotýká zobákem neznámé bobule, pak se ale sehnul ještě víc, pohozený papír na zemi narovnal a krátkozrakýma očima začal slabikovat kostrbatý švabach: ŠTOVÍKOVÁ OMÁČKA. Byl to list vytržený z jakési německé kuchařky, kterou zřejmě používali provazolezci a akrobaté, aby si udrželi gumovou pružnost a ocelovou sílu svalů. Táta mlčky čte a zlostně a přezíravě přitom kroučí hlavou. Nemůže souhlasit s radami německé kuchařky, jejíž absurdita v dnešních válečných dnech vyniká zvlášť tragicky. Zrovna můj otec má totiž na šfovík vyzkoušený recept. Dusí ho bez tuku, jen s vodou a solí, samozřejmě s přísadou koření a jakýchsi aromatických bylin, které jsou dostupné každému, ale jejichž jména udržuje v tajnosti. Proto se teď tak mračí, proto čte dál s ironickým úšklebkem. A potom, zaujat textem, který ho jen přesvědčuje o přednostech jeho vlastního receptu, obrací list na druhou stranu a vůbec mu přitom nevádí zaschlý pás lidského lejna táhnoucí se úhlopříčně přes švabachové řádky.

„Cože?“ křičí můj otec. „Já vám dám smetanu! Já vám dám vaši švabachovou omáčku!“ Načež, spokojen se svou nevinnou pomstou, se napřimuje a vybroušeným grifem šermíře nešťastnou stránku nabodává na hrot hole, aby ji měl ještě aspoň malou chvíli na očích jako suvenýr.

A pak znovu mizí ve vysoké trávě, pod paží svůj celoživotní herbář (HERBARIUM PANNONIENSIS), v němž se jako vzácné známky v albu tísni slisované vzorky lučního rostlinstva: sedmikráska, svatojánská bylina, šalvěj, šafrán i *Gypsophila paniculata*...

Snoubenci

Tohle se stalo v době, kdy jeho otec ještě nepil (přesněji řečeno mezi dvěma obdobími velkého pití, jak později říkala maminka) a kdy on sám, Andreas Szám, ještě nesloužil u sedláka. Bylo to zkrátka v druhém nebo třetím roce války; chlapec tehdy neměl víc než osm devět let. Seděl na žebříňáku, opilý vůni čerstvě shrabaného sena, a díval se, jak rudé slunce mizí za obzorem.

„Dobrý den, pane Száme,“ pozdravil soused a smekl promaštěný klobouk. Opakuji, bylo to v době, kdy pan Szám, jeho otec, ještě nepil.

Otec taky smekl svůj tvrdák:

„Dobrý večer. Tak už nám sluníčko zapadá.“

„Zítřka bude vítr,“ řekl sedlák. „Když je nebe po západu červené, vždycky na druhý den fouká.“

„Tak, tak, pane Hermanne,“ odpověděl otec a dál pomalu kráčel za vozem. Chlapec nevěděl, jestli o něm tatínek vůbec ví. Točila se mu z jetelové vůně hlava a v celém těle cítil malátnost. Najednou se ale zachvěl a přikrčil se do sena. Mluvili o něm. Slyšel, jak táta řekl: „Ale prosím vás, čím je starší, tím je to s ním horší.“ Hned věděl, že jde o něho. Proto se taky neozval, jenom se ještě víc vmáčkl do fúry, opojený heřmánkem a planou jetelinou skoro k bezvědomí.

„Jo, panečku,“ bylo slyšet souseda, „ten vám brzy začne prohánět sukne!“

„Říkáte začne?“ povídá mu na to jeho otec. „Prosím vás, vždyť nám zrovna nedávno provedl něco takového, že se to vůbec stydím říct.“

V tom okamžiku chlapec pochopil, že otec o *tom* ví. A ze všeho nejvíc mu přitom bylo líto, že ho vlastní maminka zklamala. Slíbila mu přece, že o tom nikomu neřekne. Samozřejmě pokud se to nebude opakovat.

„Vždyť vám říkám, pane...“ začal znovu sedlák, ale to už si chlapec zacpal uši, aby neslyšel, co si povídají. Dělal se mu mžitky před očima. Z heřmánkové vůně i hanbou.

Abyste ale věděli, oč vlastně jde. Jaká to byla nešťastná záležitost, kvůli které se musel červenat. (A zůstane raději u třetí osoby. Po tolika letech to už stejně možná ani nejsem já.)

Hráli si na schovávanou na dvoře u pana Szabóa, Julčina tatínka. Bylo to v sobotu, po škole. Farkaš počítal a ostatní se schovávali. Vždycky dva a dva: Otto s Marikou, Emika (Julčina sestra) s Oskarem a Julka s Andym. Julka se mu už dávno líbila. Chodili spolu do třídy a oba byli nejlepší žáci. On z kluků a ona z děvčat. Ona měla hezcí rukopis a pohotověji odpovídala, on zase líp kreslil a měl lepší slohy.

Andy k nim často chodíval, protože jeho maminka pletla paní Szabóové a jejím dcerám svetry z angorské vlny. Proto ho k nim často posílala, zvláště v zimě, vypůjčit něco k jídlu. To se vždycky zastavil ve dveřích a spustil: „Pochvámpánžistus! Maminka vás, paní Szabóová, nechá prosit, jestli byste nám náhodou nemohla půjčit kilo chleba, třeba starého, maminka vám předem moc děkuje a vzkazuje vám, že to příští rok odpracuje, a vůbec všechno, co jsme vám dlužní.“ A pak popadl chleba zabalený do plátýnka, poděkoval (ještě

jednou) a utíkal domů, aby mamince udělal co nejdřív radost. Nikdy u Szabóových nešel dál.

„Napišu ti dopis,“ pošeptal jí.

Leželi ve stodole na slámě. Ze dvora k nim dolétal Farkašův chraptavý hlas: „Padesát pět, padesát šest, padesát sedm, padesát osm...“

„Já vím, co mi chceš napsat,“ řekla Julie.

„Nevíš.“

„Vím.“

Pak museli přestat. Slyšeli, jak vrata zaskřípala.

„Vidím tě! Na slámě!“ zavolal Farkaš.

Věděli, že je vidět nemůže. Mlčeli. Bylo jim jasné, že je tu pořád a že poslouchá. A pak uslyšeli Farkašovy kroky na šterku před stodolou. Vrata za sebou nezavřel.

„Nevíš,“ opakoval Andy.

„Vím.“

„Dám ti to zítra ve škole. Strčím ho do katechismu. Strana třináct.“

„Proč zrovna třináct?“

„Tak,“ odpověděl jí.

„Dobře. Ale já stejně vím, co mi napíšeš.“

„Přisahej, že to nikomu nepovíš.“

„Dobře. Ale stejně vím, co mi chceš napsat.“

„Nevíš. A až to přečteš, musíš dopis spálit a popel rozfoukat.“

„Proč?“ divila se Julie.

„Tak,“ odpověděl. „Aby se to už nikdy nedalo přečíst.“

„Už našel všechny,“ zašeptala.

„Jdeš první. A řekni, žes byla ve stáji.“

Sjela po slámě a odběhla. Teprve když slyšel, jak se na druhém konci dvora směje, vylezl i Andy.

Tentokrát šel pikat on. Ale po hře se stejně sešli, jako kdyby se domluvili, zase na starém místě.

„Já stejně vím, co v tom dopise bude,“ opakovala. Měla copy přesně toho odstínu jako sláma, pihovatý nosánek pršáček a velkou pusou. Voněla jetelovým senem.

„Chceš teď?“ zeptal se chlapec. Sám se divil, že ze sebe vůbec vydal hlas. „Chceš to teď hned?“

„Já se bojím.“

„Já taky.“

„Přisahej, že to nikomu neřekneš!“ naléhala.

„Přisahám.“

„Když já se ale bojím,“ řekla znovu.

Leželi těsně vedle sebe. Přimhouřila oči. A chlapec ji líbal. Měla dolíček ve tváři a pihovatý pršáček. Voněla jetelovým senem.

„Já se bojím,“ říkala.

„Já taky.“

Jednou zůstali na slámě moc dlouho a Farkaš je tam našel.

„Andy a Julka jsou ženich a nevěsta,“ prohlásil.

„Kecáš,“ řekl Andy.

„Jsou ženich a nevěsta, jsou,“ opakoval Farkaš. „Pořád chodí spolu.“

„Snad si nemyslíš, že spolu něco máme!“ vypískla Julka.

„Tak co se červenáš?“ vybafl na ni Farkaš. „No, proč se červená, když spolu nic nemají?“

Potom se ale Julie rozplakala a tím všechno prozradila. A už to začalo. Andy byl silnější než Farkaš, tak mu dal facku. A Farkaš si utíkal postěžovat Anně, Andyho sestře.

Proto se Andy rozhodl, že nepůjde na večeri. Ani zítřka na snídani. Že už se domů nikdy nevrátí. Přes léto bude chytat v řece ryby a v zimě potáhne od dědiny k dědině a bude pracovat u sedláků. A až si našetří dost peněz, koupí si člun a odjede k dědovi do Černé Hory.

Nebo jinam. Bude gangster nebo detektiv. To je jedno co.

Až do tmy se schovával u řeky, ale pak se ochladilo a začal se klepat. Zimou a strachem. Maminka s Ankou ho teď určitě hledají po celé vesnici. Kdoví jestli maminka neumře smutkem, když se jí do noci nevrátí. A tak se rozhodl, že svoji velkou cestu odloží a že se posune blíž k vesnici. Tam uslyšel, jak ho sestra volá. Ozval se jí.

„Pojď domů!“ volala na něho. Ale k vrbinám si netroufala, věděla, že má v ruce kámen. „Vylez ven, já to mamince neřeknu!“

„Co bys jí tak mohla říct?“

„Že jsi Julčin ženich.“

„Tak mámě vyřídí, že se už nikdy domů nevrátím,“ zavolal a cítil, jak se mu smutkem stahuje srdce.

„Maminka bude plakat,“ odpověděla mu.

„Tys jí to už řekla?“

„Neřekla. Namouduši ne.“

„Když jí to neřekneš, neodjedu do San Franciska. Ani do Černé Hory.“

„Neřeknu jí nic,“ slibovala Anna.

Vtom přiběhla i maminka a začala ho volat. Andy si utřel oči, zhluboka vzdychl a vylezl z úkrytu. První co udělal, že pošeptal Anně: „Tak platí! O tamtom ani slovo!“

Maminka ale stejně vždycky hned poznala, že brečel.

„Snad jsi prosím tě neplakal?“ zeptala se ho.

„Proč bych?“ řekl, jenže naneštěstí přitom vzlykl jako v pláči.

A pak se rozbřečel znova. Představil si, jak by mamince bylo, kdyby utekl do světa.

Anna myslela, že se mu uleví:

„Zas už chtěl utéct do San Franciska. Nebo do Černé Hory, k dědovi.“

Teď už nemohl zapírat, že plakal. A taky proč plakal. Ani za nic by ovšem nepřiznal, že se s Julkou zasnoubil a že spolu leželi na slámě. Neřekl víc, než co musel: že se s Julkou schovali do stodoly a Farkaš že si z něho kvůli tomu dělal legraci. Tak že ho za to praštil. A dost. Kdyby ho napínali na skřípec, kdyby mu zapalovali sirky pod nehtem, víc by neřekl.

Byl přesvědčen, že to mamince stačilo a že jí Anka nic neprozradila. O tom, že je Julčin ženich a vůbec.

Jenže teď pochopil, že maminka ví všechno a že to dokonce řekla tatínkovi, protože odkud by jinak táta věděl, že před několika dny provedl něco takového, že se to táta sám stydí vyslovit.

Proto si teď zacpal uši oběma rukama a přimhouřil oči, proto se mu zdálo, že umře hanbou a lítostí. A navíc byl málem omámený hustou vůní čerstvě usušeného jetele.

Když zase otevřel oči, viděl, jak se jeho otec, vysoký, s holí v ruce a ve svém tvrdém černém klobouku, opožďuje za vozem a jak se rýsuje proti rudému obzoru.

Zámek ozářený sluncem

Ztratila se Jagoda, nejkrásnější kráva z dědiny. A on ji musí za každou cenu najít, kdyby ji měl hledat celou noc. Pan Molnár by mu to nikdy neodpustil. Jagoda je nejlepší kráva pana Molnára. Musí prohledat celý les a třeba jít ještě dál, pořád dál, dokud ji nenajde. Řekne Virágovi, aby spolu se svými krávami přihnali domů i krávy pana Molnára a aby mu vyřídil, že se Jagoda zaběhla. A taky ať mu řekne, že ho Andy prosí, aby se na něho nezlobil, že udělá všechno, aby Jagodu našel, protože ví, že je březí a že je to nejlepší kráva v obci. A že jako když se do země propadla. A ještě ať řekne, že Andy vzkazuje, že jestli Jagodu nenajde do zítřka do rána, tak ať ho nečekají. Že půjde do světa, a už se nikdy nevrátí. Ať se pan Molnár nezlobí. A paní Számové, jeho mámě, ať vyřídí, aby neplakala. Že Andy odešel do světa, protože se mu ztratila Jagoda. Musí ji to ale říct šetrně, jinak by maminka mohla taky na místě umřít. Radši ať řekne jenom to, že se Andyem ztratila Jagoda a že se Andy nevrátí, dokud ji nenajde. Ano, tak to řekne Virágovi. On mu přeče, Virágovi, taky pomáhal, když se mu někdy zaběhla kráva.

Co ale řekne panu Molnárovi, když přizná Jagodu hodně pozdě, třeba až v noci jako minule? Prostě mu řekne, že se pořád pásla poblíž, mezi ostatními, a na-

jednou zničehonic zmizela, jako když se do země propadne.

„A dávaš na ně vůbec pozor?“ řekne mu na to pan Molnár. „Dáváš ty mi vůbec na krávy pozor? No, odpověz mi! Co vlastně v tom lese děláš?“

„Nic, pane Molnáre,“ pokusí se ho uklidnit. „Vždyť já vím, že je Jagoda březí, nikdy ji nepustím dál od ostatních. A dnes, já vám nevím, opravdu jako když se do země propadla.“ Ano, tak mu to řekne, jestli ji najde.

Vtom se chlapi zdálo, že slyší v houštině praskání. Celý udýchaný se zastavil:

„Jagodo! Jagodo!“

A potom dlouho poslouchal, i dýchat přitom přestal.

Kdesi daleko se ozval pastýřský roh. Chlapec si uvědomil, že se smráká. Brzy v lese nerozezná ani pěšinu pod nohama.

„Dingo,“ obrátil se ke kamarádovi, „kdepak je Jagoda? Pověz, kde je?“

Pes na něho jen němě hleděl.

„Co budeme dělat, Dingo?“ řekl chlapec.

Když na Dinga mluvil, díval se mu přímo do očí a pes mu rozuměl. Zavrtěl ocasem, dal hlavu na stranu a zakňučel.

„Jestli Jagodu do tmy nenajdeme, nevrátíme se k panu Molnárovi.“

Šli úzkou zarostlou pěšinou směrem k Císařskému dubu.

„To víš, že tě vezmu s sebou,“ pokračoval chlapec. „Pan Berki se zlobit nebude, že jsem tě odvedl. On ví, že jsi se mnou a že ti nic nechybí. Jen si ale představ, co by se stalo, kdybys mě na cestě nechal. Prostě by ses jednou vrátil domů a zaštekáel bys před domem. Všichni by si hned řekli: tak Andy se nám už asi nevrátí. To se ví, před mámou a před Ankou by to nahlas neřekli.“

Stejně by si to ale všichni mysleli, kdyby ses najednou vrátil do dědiny sám.“

Vtom se pes zastavil a začal věřit.

„Panebože,“ vzdychl chlapec, „dej, ať je to Jagoda!“

Dingo zakňučel a chlapec pochopil, že narazil na čerstvou zaječí stopu nebo na liščí noru. Sotva už Dingo rozeznal, jak s kňučením prolézá podrostem.

„Tak vidíš, že musíme jít do světa spolu. Jen si představ, jak by to vypadalo, kdyby ses vrátil sám a maminka a Anka a pan Berki a vůbec všichni by stáli kolem tebe a vyčítavě by se tě ptali: Kdes, Dingo, nechal Andyho? Máma by na tobě hned poznala, že jsem mrtvý, a omdlela by a Anka by si trhala vlasy. Pan Berki, náš příbuzný, by je utěšoval a říkal by jim: Ale proboha, paní Számová, neblázněte hned! To přece ještě neznamená, že se Andymu něco stalo. Dingo se prostě vrátil, protože měl hlad, nebo ho Andy zahnal. – Tak nějak by to pan Berki říkal a vůbec by se nerozčiloval, ale sám by byl přítom taky přesvědčený, že jsem umřel nebo že mě chytili loupežníci nebo že mě roztrhali vlci nebo že mě začarovala zlá víla. To by jen tak dělal, že ho nic takového nenapadlo, protože by mu bylo líto maminky a Anky... A co by si tak asi myslel o tobě, Dingo, co? Před lidmi by neřekl nic, ale až byste byli sami, to bys teprve viděl, jak by se na tebe podíval, a možná by po tobě i plivl, že jsi mě opustil. Ale ne, já vím, že bys to nikdy neudělal, já vím, to říkám jen tak. Pamatuješ se na tu knížku *Muž, kůň a pes*, co jsem četl loni na podzim? Určitě se na ni budeš pamatovat, četl jsem ji na pastvě u Římské silnice. Pak jsem ji přece všem vyprávěl, poslouchal to Virág, Béla Hermann, Laci Tóth, všichni. No vidíš. A vzpomínáš, jak si tam byli všichni věrní? Jen si vzpomeň, celý Divoký západ byl na ně krátký... A co kdyby na nás teď přišli vlci. Ty vyřídíš nejmíň dva. A já? Co myslíš, kolik vlků můžou zabít

Andy a Dingo, když zůstanou v lese spolu? A co když nás přepadnou loupežníci? Až usnou, musíš mi překoustat provazy. Pak už si s nimi poradíme. Budou spát, tak jim seberu pistoli. Ne, dvě pistole. Do každé ruky jednu. Cože, ty myslíš, že s tím nedovedu zacházet? To bys viděl! A pak je odvedeme na policii. Tam se budou divit a dlouho se nás budou vyptávat. Ale nakonec si zavolají mámu a paní učitelku Rigovou. Maminka se určitě poleká: když ji volají na policii, tak že mě museli najít mrtvého nebo že jsem něco strašného provedl. A oni jí zatím budou gratulovat a řeknou jí, že jsem chytil tu nejnebezpečnější bandu krvežíznivých loupežníků, na kterou mají zatykače a kterou už roky marně hledají. A pak jí předají odměnu. Strašně moc peněz. Že bys nespěšil ani za tři dny a za tři noci. Tolik peněz nemůžeš dát do ruky klukovi, i když odzbrojil nejnebezpečnější bandu loupežníků. Paní učitelka Rigová tam bude proto, že ty peníze hned přepočítá a taky se tam doví, že podle zákona musí omluvit všechny moje neomluvené hodiny. A na druhý den pak ve škole řekne: Vstaň, Andy. Laci s Virágem si určitě budou myslet, že mě učitelka pošle do zahrady pro prut, protože mi chce našvihat, ale ona místo toho řekne: Děti, Andreas Szám, žák naší školy, polapil bandu těch nejnebezpečnějších loupežníků. A nezapomene samozřejmě říct, že mu pomáhal i jeho pes jménem Dingo. A Julce Szabóové vyhrknou slzy, když si představí, co všechno se mi mohlo stát.“

To už říkal docela nahlas. Kromě psa nebyl široko daleko nikdo, kdo by ho mohl slyšet. Mezi stromy už byla úplná tma, jenom vysoko nad korunami prosvítala temně modrá obloha. Prolézal nízkým křovím za psem a tvář si přitom chránil dlaněmi. Pod bosýma nohama cítil hned mech, hned tlející listí, tu a tam šlápl i na suchou větvičku, která mu praskla pod chodidlem. Mluvil hodně nahlas, protože les šuměl tisíci zá-

chvěvy a tajnými pohyby a chlapani se zdálo, že celý svět zůstal daleko za ním. Nikde už neslyšel hlasy pasáků a vzdálené bučení krav taky dávno utichlo. Virág už jistě přihnal i Molnárovy krávy a teď tam asi bůhví-co napovídá, protože se nestačili domluvit. Určitě řekne panu Molnárovi to nejhorší, prachspostě ho zradí. Asi jako ho zradil vloni, když Andy jezdil na Olivě a pan Molnár se to dověděl a pohrozil mu, že ho propustí. To se ví, že mu to Virág vyklopí i dnes: že pásli v Hraběcím lese, že si udělali ohniček, a on, Andy, že ostatním vyprávěl *Kapitána Stříbrného zvonu*. A když pak chtěli sehnat krávy blíž, protože slunko už klesalo k západu a pasáci z Bakši i Čestregu už hnali domů, pak teprve Andy zjistil, že Jagoda je pryč. Určitě se ho bude pan Molnár ptát i na to, jak dlouho předtím Andy naposledy krávy zkontroloval. A ten hlupák Virág mu určitě řekne, že se dnes Andy domluvil s Bélou Hermannem, že Béla bude celý den pást svoje i Andyho, totiž Molnárovy, aby Andy mohl *Kapitána Stříbrného zvonu* dočíst a pak jim knížku vyprávět. Ano, Virág to na něho řekne. I to, že když mu Béla Hermann přišel říct, že Jagoda zmizela, Andy jenom poslal psa, aby ji našel, a vyprávěl dál, kde přestal: jak mulatka vstoupila do kajuty a řekla seňoru Alexandru Javentovi, že se ze zářlivosti otrávil. Na dlani měla malou bílou tabletku a oči jí svítily odleskem Karibského moře...

„A co budeme dělat...“ obrátil se chlapec zase nahlas k Dingovi. Šel za jeho kňučením skoro úplně poslepu. „Co budeme dělat, když nás očaruje lesní víla? Vidiš, to je dobře, že jsi tady se mnou. Pokud vím, tak žádná víla ani čarodějnice prý nedovede začarovat psa. Proto, když před sebou uvidíme zámek, zůstaneš pěkně kus za mnou, abys viděl, co se bude dít. No nevidíš se, třeba na takový zámek za chvíli narazíme. Hlavně se nesmíš polekat. Když to bude krásný starý zámek, jako

má pan hrabě tam vzadu za Císařským dubem, a když bude zářit, tak je to určitě zámek lesní víly. Myslíš, že před ní uteču? Ani mě nenapadne. I když nám možná odvedla Jagodu jenom proto, abych ji hledal a aby mě mohla líp chytit. Uvidíš, co udělám. Až ji potkáme, od začátku se budu tvářit, jako když vůbec nevím, že je to lesní víla. Jenom ji pěkně pozdravím a zdvořile se ji zeptám, jestli náhodou neráčila vidět stelnou krávu jahodové barvy. Víla na to neřekne vůbec nic, na to se připrav, jenom se bude usmívat, aby mi zamotala hlavu, a půjde směrem k zámku, jako když se trochu stydí. A jestlipak víš, jak bezpečně poznám, že je to víla? Bude celá bílá, něco jako v hedvábí, ale bude to ještě trochu tenčí a průhlednější. Víly chodí vždycky v bílém. A já se budu tvářit, jako že nic netuším, jenom ji pěkně poděkuju a půjdu dál svou cestou. Tak dlouho, dokud mě budou nohy poslouchat. Když se neprobudím, tak to byl sen. A když se neprobudím a nohy mě přestanou poslouchat, tak to bude znamenat, že jsem začarovaný. Nezlob se, ale v tom případě u ní budu muset nějakou dobu zůstat. Vráťíš se domů sám a pokusíš se to mamince a panu Berkimu vysvětlit. Že jsem neuměl, že mě jenom začarovala lesní víla. Ať o mě nemají strach. Zůstanu tam třeba rok, možná i dva. A víš ty vůbec, Dingo, jaké tam hrozí člověku nebezpečí? To může člověka stát i hlavu. Nikdy nikdo se ještě z takového zámku nevrátil. Buď jim tam bylo tak dobře, že zapomněli na celý svět, anebo je stihl takový trest. Ale já stejně uteču. Mně se to podaří. Teď ještě nevím jak, ale rozhodně uteču. Kvůli mamince, víš? Protože máma bude vědět, že jsem naživu, a bude na mě čekat. Tak si pamatuj, Dingo, hlavně se nesmíš polekat, až uvidíš ten zámek, co tak září.“

Najednou se před nimi trochu rozjasnilo. Jako by uprostřed lesa vypukl požár. Chlapec i pes se zarazili.

„Našli jsme ti Jagodu,“ ozval se Virág. „Přivedli ji kluci z Bakši. Poznali ji.“

Uprostřed paseky stála v odlesku červánků Jagoda, tmavě rudá jako višně.

„To že je nejkrásnější kráva v dědině,“ řekl chlapec.

„Proto ji poznali.“

Najednou ale cítil cosi jako lítost, že se našla. Uvědomil si, že Virág stejně může panu Molnárovi všechno vyklopit. A kdoví, v tom zámku mohl žít třeba i celé tři roky.

Luka

Šel podle řeky směrem k Bakši. Ve vzduchu bylo cítit ozon spolu s vůní odkvetlých bezinek. Čerstvé krtince se červenaly jako neštovičky. A najednou do toho zasvítilo slunce. V trávě se rozhořely pryskyřníky. Zavoněl heřmánek, louky ztěžkly přemírou vůní. Díval se, jak Dingo žvýká řebříček, až mu z tlamy kapou zelené provázky. A potom si lehl do trávy taky, na břicho, zrovna vedle krtčí hromádky vonící jako podplamenice. Drtil v zubech šťavnatě stéblo šťovíku.

Byl bosý, v tmavomodrých krátkých kalhotách z lněného plátna. Mezi prsty na rukou zasychající znamínka svrabu.

(Tenkrát by mě ve snu nenapadlo, že budu jednou psát povídky, ale jistojistě vím, že mě v té chvíli napadlo: panebože, jak jsem ubohý proti tomuhle kvítí!)

A v kapse mačkal dva miliony v modrých válečných bankovkách, za které měl koupit rouбіky síry.

Před doktorovým domem se zmítal na řetězu obrovský bernardýn. Byl zuřivý z přesyčení.

(Věděl jsem, že budu muset lhát: dva miliony přece nejsou žádné peníze.)

„Tak copak mi neseš, chlapče?“ zeptal se ho doktor. Měl bílý plášť a voněl mentolovými bonbony.

Chlapec zvedl ruku a roztáhl prsty:

„Svrab,“ řekl.

(Vždyť to nemůže trvat věčně, myslel jsem si. I kdyby se mnou doktor zabýval půl hodiny a k tomu cesta zpátky - nejspozději za hodinu celá ta nepříjemnost musí skončit. Za hodinku, vlastně už za půl hodiny půjdu zas po břehu Kerky a doktor, moje přetvářka, lhaní a pocit hanby, všechno bude dávno za mnou. Budu to mít za sebou jako ten bernardýn ocas. A všechno bude minulost. Zatím jsem mezi těmi dvěma časy nikdy rozdíl nedělal. V tu chvíli, když jsem stál před doktorem, teprve v tu chvíli jsem přišel na jedno: když je ti těžko, myslí na něco budoucího. Třeba na tu louku na zpáteční cestě.)

Doktor mu automaticky napsal recept, ale pak si to rozmyslel, roztrhal ho a dal mu dva válečky síry zabalené v celofánu. Chlapec spolkl slinu a vrátil se z luk do ordinace:

„Kolik jsem dlužný, pane doktore?“

„A kolik máš peněz?“ zeptal se lékař.

„Dva miliony,“ řekl chlapec.

(A zas už uháněl po lukách a srážel prutem hlavy zvonkům. Doktorova vila, doktorův pes, to všechno zůstalo daleko za ním. I kdyby chtěl, stejně by už na ty trapné chvíle nedosáhl - nanejvýš by se točil dokola na místě jako pes, když chce chytit vlastní ocas.)

„A copak se asi tak koupí za dva miliony, mládenče?“

„Nevím.“

(Dobře to přitom věděl. Jedno vajíčko. Nanejvýš jedno.)

„Nic,“ řekl doktor.

(To už byl docela blízko domu. Vlastně už stál na lávce a zrovna se podíval pod sebe, do vody plynoucí jako čas.)

A pak se opravdu vracel lukami podle řeky. Nesl se ke vsi jako vítěz. V jedné kapce mačkal dva miliony

v modrých válečných bankovkách a v druhé dva roubíky síry v celofánu.

(Už je v duchu viděl: Anku, svoji sestru, a maminku. Stojí na zápraží a Anka krvácí mezi prsty.)

Hodí válečky na stůl a řekne:

„Rozetřít v sádle. Mazat večer před spaním.“

A potom jako když zapomene (schválně) a zase jako když si vzpomene, hodí na stůl i peníze:

„Tohle si vzít nechtěl,“ řekne. „Nemá to žádnou cenu. On taky ví, že to nemá cenu.“

Ale předtím ještě se zastaví na lávce a bude se dívat na ubíhající vodu.

Představil si maminku, jak roztírá síru v plechové misce. Jako když tře žlutky. Hned by si člověk lízl.

Vracel se po břehu Kerky k dědině. Vítěz nad časem, ale proti kvítí a lukám stále ještě ubožák.

Vískání

„Andy, zůstaň tu po hodině,“ řekla paní Rigová, jeho učitelka. Neřekla mu Andreasi ani Száme. Jenom Andy... To nemůže znamenat nic jiného, než že bude muset paní učitelce zase čistit kurník. Už jsou to nějaké dva tři měsíce, co jí ho čistil naposledy.

A zatímco ostatní bouchali lavicemi a odcházel, on seděl dál, stydl se a myslel na to, jak ho paní Rigová po práci pozve do domu a nakrmí. Napřed se ale bude muset pořádně umýt. Pochopitelně. Vyškrabat si dřívkem špinu zpod nehtů a vypláchnout si pusou.

Těžko ale nemyslet na to, co takovému umývání předchází. Zaschlý slepičí trus mu sedá na jazyk, vdechuje ho do plic. Nosní dírky má zalepené prachem. Klečí na kolenou, seškrabuje tvrdé slepičince a smetá je na hromádku. Když už nemůže dál zadržovat dech, vytahuje dvě tašky ze střechy a vystrkuje hlavu. Jeho střapatá hlava na dlouhém tenkém krku vyrůstá nad kurníkem jako podivná houba. Sliny má husté a tmavé jako čerstvý slepičinec.

Potom vrací tašky na místo a pozpátku vylézá ven. Když ucítí pod nohama první příčku žebříku, popadne oběma rukama staré umyvadlo, na okrajích olámané a skoro bez smaltu, vrchovatě naplněné tvrdým slepičím trusem barvy popela. Krátké opelichané kostě

staví do rohu záchodku na konci dvora a slepičince rozhazuje po záhonech růží.

Je podzím, růžičky už odkvétají. Na suchém listí se bělají opadlé plátky. Jedna jasně červená růže plane jako zapadající slunce. Na okamžik ho ovane její vůně a chlapec se jí dotkne špičkou nosu. Vtom se růže rozpadne. Vzduch zavoní sušenou paprikou.

Potom se umývá v dubovém korytě vedle dřevníku. Ze začátku je voda čirá a bělají se v ní oblaka. Když se nakloní ještě víc, vidí svoji tvář. Dno koryta je vyloženo temně zeleným sametem.

Ponoří do vody hlavu.

Po hladině plavou čmelci.

A v ústech stále ještě cítí chuť špatně oškubaných kuřecích stehýnek.

Potom fuká (to není fantazie: opravdu fuká) na sklepné dveře. Otvírá mu Attila, syn paní učitelky Rigové a jeho vrstevník. Chlapec jde bosýma nohama po koberci a koberec je právě tak sametový jako dno koryta. Večeři má v kuchyni. Stůl pokrytý voskovaným plátnem se samými čtverečky zavání připáleným mlékem. Na talíři škvarky, už trochu seschlé. Na bílé porcelánové míse červená jablka a mezi nimi pomeranč.

Hlad má jako vlk, ale jíst nemůže, protože se na něho dívají. Převaluje mastné sousto ze strany na stranu. Neví co s nohama. Cítí, že na betonu zůstávají po jeho chodidlech vlhké stopy. Zítřka bude určitě litovat, až bude mít zase hlad.

Přivře oči, a pomeranč vypadá jako růže.

Vstává a uctivě děkuje.

Paní učitelka Rigová mu balí do tašky škvarky, které nedojedl. A ještě mu přidává jablko. To si strčil v rozpacích za košili.

Ještě jednou přivře oči, a pomeranč svítí jako zapadající slunce.

A o něco později je doma.

Leží na břiše na posteli, nahatý, jenom hlava mu vykukuje zpod deky. Maminka a sestra Anna ho viskají. Prohlížejí mu vlasy i švy na košili. A zatímco se mu maminka probírá ve vlasech a lupá nehty, přichází na něho spaní, prudké jako mdloby. Chtělo by se mu až plakat, sám neví proč. Ale ani na pláč nemá dost síly. Vnímá jenom vůni svého domova a svého polštáře a vybavuje se mu ta jasně červená růže, co se před ním na zahrádce rozpadla. Její barva mu bleskne na okamžik tak prudce vědomím, že musí pevně stisknout víčka jako před silným světlem a přímo cítí její vůni. Vůni červené papriky.

A to je to poslední, co si jasně uvědomuje. Tu náhlou vůni a světlo. Ten rudý záblesk.

Víčka mu klesají a rychle se propadají do bezvědomí, do snu.

Už jenom z velké dálky, odkudsi od záhonů růží, zaslechne Ančin hlas:

„Vida, kam se schoval, mrška jedna! Až do podpaždi. To sis myslel, že tě tam nenajdu, čmelíčku?“

Povídání o houbách

„Prostě je tady nikdo nehledal,“ řekl chlapec.

„Božíčku,“ řekla paní Számová nadšeně a vysypala šišky do trávy.

Stáli na docela malé pasečce, kousek od kraje Hraběcího lesa. Slunce rudě zalévalo suché listí a jehličí borovic. Ve vzduchu bylo cítit zapařené seno a prskyřici.

„Asi je tu nikdo nehledal,“ ozval se znova chlapec.

Ale stejně se nikdo nepohnul. Stáli dál na místě a hleděli na to jako na zjevení. Všude kolem rostly nádherné hříby, lesklé a tmavé jak chlebové kůrky.

„V poledne tu ještě nic nebylo,“ řekla Anna.

„Ano,“ řekla paní Számová poučujícím tónem, „někdy houby vyrostou za pár hodin. Zvlášť po dešti.“

„Když jsme byli u Cisařského dubu, trošku přšelo,“ řekl chlapec.

„Ano,“ řekla paní Számová, „na západě se blýskalo. Musel tu být liják.“

„Tak se mi zdá, že to od země ještě táhne,“ řekla Anna a rozhrábla nohou vrstvu tlejícího listí.

Nikdo z nich se zatím k houbám neshýbl. Stáli a jenom se na ně dívali. Zdálo se jim, že rostou přímo před očima. Že se provrtávají ke světlu odkudsi z hloubky jako tajemné žížaly a nadzvedávají vrstvu starého listí.

A pak se najednou ze země vynoří hladký hnědý kloubček, trochu do růžova, jako kynoucí těsto.

Napřed je sbírali opatrně a něžně přitom odhrabávali vrstvu vlhkého listí kolem bílé nožky. A pak najednou, nejspíš je napadlo, že by mohl přijít někdo cizí, začali hříbky přímo rvát, ulamovat a házeli je do pytle, ze kterého vysypali šišky. Šišek měli dost, když celý podzim brouzdali po lesích, ale o houbu zavadili jen málokdy.

„Pan Molnár vstává ve tři,“ řekl chlapec, „a chodí na ně kamsi hrozně daleko, myslím až do Keszthelye. Houby rostou obyčejně hluboko v lese.“

„Hlavně o tom nikde nepovídej,“ ozvala se Anna varovně. „Nemusíš to hned prozradit.“

„To se ví,“ řekla paní Számová. „Našli jsme je za Císařským dubem. To jim musí stačit.“

„Pan Molnár povídal, že každý má svoje místo, kam na ně chodí,“ řekl chlapec. „A nikomu ho neprozradí.“

„Jen aby je tu někdo nenašel,“ řekla Anna. „Vždyť je to kousek od cesty. Stačí, když se někomu zaběhne kráva.“

„Musím se optat paní Szabóové, jak se suší,“ řekla paní Számová. „Ať máme zásobu na zimu.“

„Stačí je nakrájet, takhle po délce,“ řekl chlapec. „A pak se suší na prostěradle. Paní Molnárová je suší na střeše.“

„Na střeše?“ zapochybovala Anna.

„No, na kurníku,“ řekl chlapec. „Napřed rozprostře prostěradlo a pak po něm rozloží nakrájené houby. Když slunce zapadne, zase je sebere. To je všechno.“

Ty nejmenší už ani nesbírali. Nechali je dorůst.

„Tak jak jsme si řekli, nikomu ani slovo,“ opakovala paní Számová. „Našli jsme je za Císařským dubem, kdyby se někdo ptal.“

„O mě se bát nemusíš,“ řekla Anna, „já to nevybrepám.“

„Někomu se stačí na houby podívat, a hned pozná, kde vyrostly,“ řekl chlapec. „Jen se na ně mrkne, a už je doma.“

„To říká proto,“ zvedla Anna obočí, „že se určitě bude chlubit panu Molnárovi a tomu Cikánu Virágovi, co s ním teď kamarádí.“

„Nechápu, že zrovna s tím Virágem,“ řekla paní Számová.

Šli zkratkou po vlhkých lukách. Na západě, za vsí, narůstaly červenavé obláčky. Dívali se na ně a mlčky našlapovali na orosenou trávu. Napřed nesla pytel paní Számová. Potom jí pomáhala Anna. Andy šel před nimi a javorovou hůlkou rozrýpával čerstvé krtiny.

„Dobrý večer, paní Számová,“ řekl starý Horvát. „To jsme dnes byli pilní, co?“

„Dobrý večer, pane Horváte,“ řekla paní Számová a hodila si pytel na druhé rameno.

Děda se podíval na houbu, která se mu skutálela k nohám.

„Ale ale,“ napichl ji špičkou hole, „snad nebudete sušit satany?“

„Jak to, satany, pane Horváte?“ řekl chlapec.

„Radím vám, paní Számová,“ řekl sedlák, „vysypte to radši hned. Ale ne na moji louku, někam dál, do řeky, za vesnici... Panebože, nepotkat vás náhodou, tak mohl zůstat z celé poctivé rodiny jenom ten potrefený otec!“

Paní Számová pustila pytel na zem a chtěla něco říct. Ale neřekla stejně nic. Popadla jenom chlapce za ruku a všichni tři zahuli k řece.

Kořata

V šefících za domem objevil chlapec čtyři slepá kořata. Pochopil sice z jejich pištění, že je někdo odtrhl od mámy, která je teď kdesi na druhém konci dědiny určitě hledá a poplávává někde po střechách, ale přesto doufal, že se o ně postará jiná kořata, neprovdaná, bezdětná nebo vůbec nějaká kořata s měkkým srdcem.

Chlapec, to musíme přiznat, šel původně do zahrady krást rybíz. Ležel naznak pod keřem a rozhrnoval listy. Červené hrozny mu visely nad hlavou jako náušnice. Na těch nejspodnějších byly drobné kapičky bláta: večer sprchlo. A hned vedle rybízu byl šefíkový plot.

Kořatkám se nejspíš zdálo, i když ho nemohly vidět, že se k nim blíží nějaký obrovský kocour. Nevěděly, že je tam na cizím rybízu a zároveň že slídí po ptácích. Pištěly docela jako lidská miminka.

Chlapec utíkal domů, nalámal kus chleba do mléka a všechny čumáčky po řadě v plechovce namočil. Kořata jenom bezmocně pištěla a bouřila svoje spleená víčka.

To bylo k večeru.

Druhý den ráno, dřív než vyhnal Molnárovy krávy, tedy hodně brzy, zašel do zahrady za domem, podívat se, co je s jeho kořatkami. Jestli se jich přes noc neujala jiná kořata, neprovdaná, bezdětná nebo vůbec nějaká

kořata s měkkým srdcem. Kořátky se jim v chladné rose jemně chvěly – jako jediná známka života. Plechovka ležela vedle nich netknutá. Jenom chleba ještě víc nabobtnal, jak vypil všechno mléko.

Není na světě spravedlnost, řekl si chlapec. Ani mezi lidmi, ani mezi kořatkami.

Pak vedle sebe uviděl velký kámen, zvedl ho a rychle pustil. Jedno z kořat vypísklo jako gumová hračka a hlava mu zůstala pod kamenem. Jenom tlapičky se ještě stahovaly a kroutily a mezi drápky se jim objevil růžový vějířek. Když kámen odklopil, uviděl zakrvácenou hlavu a mezi pootevřenými víčky jedno zlatozelené oko. Zasténal a zvedl kámen znovu.

Potřeboval na to celou hodinu, než je všechny pobil.

(Když viděl, jak je vyděšený a bledý a jak se po celém těle třese, jako by mu bylo špatně, neřekl mu pan Molnár nic.)

Pochoval je až večer, hned vedle šefíkového plotu. Spolu s kořatkami zakopal i kámen. A schválně to místo ničím neoznačil.

Hrušky

Sedlák vylézá na strom a střásá hrušky, které žuchají do trávy. Zralejší přitom pukají a vyhřezává z nich tmavá dřevěná barva přežralých fiků. Na ty se vrhají vosy opilé slastí. Selky páchnoucí kyselým potem rozlamují hrušky osmahlými rukama vejpúl a vybírají z nich ty nejšťavnatější, nepřezralé.

Chlapec, který celé odpoledne sbíral a vázal klásky, zvedá hrušky jednu po druhé k nosu a pak se do nich buď zakusuje, nebo je zahazuje daleko od sebe, aby nepřitahovaly vosy.

„Podívejte se na něho,“ řekla paní Molnářová, manželka jeho pána, „ten Száműv kluk si vybírá hrušky, pámbu mi to odpusť, jako pes, po čichu. Budeme ho muset vzít s sebou na hon. Stejně máme psů málo...“

Koně

Chlapec ležel naznak na truhle a upíral oči do mraků kouře převalujících se u stropu. Občas se z dýmu vynořily mastné černé trámy, z nichž skapával hustý lesklý kopt. Poryvy větru vyrážely z plechového sporáku pramínky dýmu, co chvíli povlávající kolem dlouhé komínové roury jako hřiva. Olejová lampa plněná směsí petroleje a kolomazi s prskáním prorážela oponami kouře. Rozmoklý jíl zaváněl koňskou močí. Před lety tu bývala stáj. Všechno sice překopali a navezli zbrusu nový, voskově žlutý jíl, ale přesto tu bylo koně cítit. Vlhkost vzlínala po hliněných zdech a rozežírala je jako kyselina.

Venku sněžilo a škvírami v okně i pod dveřmi vmetal vítr dovnitř hrsti křišťálových jehliček. Vlhké šišky cvrčely ve sporáku jako slina na rozpálených rtech.

„Jak v tom kouři můžete vydržet,“ rozkašlal se voják a mnul si usazené oči.

„Zvykli jsme si,“ řekl chlapec. „Dejte si deku sem dolů, bude vám tepleji. A i kouře je tu míň.“

Voják, starý záložák s velkými kníry, si prostřel deku vedle chlapce a dal se do zašívání promoklého sedla. Chlapec ležel vedle něho na tvrdé truhle, zabaleny v tátové starém kabátu. Jektal zuby a se zavřenými očima, pouze čichem, ostrým jako u psa slídiče, v jakémsi cho-

robném polospánku sledoval, co se děje kolem. Nakyslý pach koňské moče, vůně vlhkého jílů připomínající vůni čerstvého těsta, zatuchlý pach petroleje, svěží závan pryskyřice. A k tomu zápach stáje, který sem vnesl voják. (Byl to jeden z podkoních, přidělený k nim na kvatýr.)

Najednou slyšeli, jak si kdosi za dvěma setřásá snůžky z bot. Druhý podkoní. Strčil hlavu do pootevřených dveří a promluvil, jako by zvěstoval krach turecké říše:

„Sultán padl!“

Chlapec se prudce posadil. Voják zapíchl křivou jehlu do sedla a rychle vyšel. Chlapec za ním.

Plamínek lampy se roztančil po stáji jako vyplašená sova.

Sultán ležel na boku v jemných hoblinách a nehýbal se. Oči měl temně fialové, jiskra z nich byla ta tam. Jenom na čele mu ještě svítil stříbrný půlměsíc.

„Sultáne!“ pleskl ho voják po slabínách. „Nesmiš, Sultáne!“

Sultán ležel strnule a připomínal svržený pomník.

Potom řekl starší voják:

„Ráno nás major seřve. A dokážeš mu, že není seno? Nedokážeš. Ukradni ho, řekne, vymysli si ho, vyčaruj ho. A jak si ho máš krucifix vymyslet, jak ho máš vyčarovat? Krást se nesmí, povídá, ale kůň seno dostat musí. Ber, kde ber. I kdyby měli vojáci pochopit, povídá. No, a tomu něco vykládej.“

Rýpl přitom koně botou do žeber, ale Sultán jenom bezmocně škubl hlavou.

„Ta půjde za ním,“ řekl mladší voják a kopl bagančatem do slabin Fatimu. Kobyla na tenkých nohách zavrávorala, ale nepadla.

„No prosím, vysvětlí mi to!“ opakoval knírač smutně. „Prý: vymysli si ho, vyčaruj ho!“

„Potřebovali by podepřít,“ řekl mladší voják. „Takhle je major najít nesmí.“

Přinesli tedy provazy a přehodili je přes trámy nad kobyly. Jeden provaz jí protáhli za předníma nohama, druhý před zadníma. A pak provazy napnuli. Chlapec přitom držel lampu a prokřehlými prsty chránil plamínek.

K vyzdvížení Sultánova pomníku museli zavolat pár vojáků ze sousedství. Zase přehodili provazy přes trámy a stropu a provlékli je Sultánovi pod břichem. Pak spustili sborově Á-že! Á-že! Á-že! a kůň pomalu vstával, toporný a nazelenalý, opravdu jako z bronzu.

Hned ráno běžel chlapec do stáje. (Kdysi dávno to taky bývala stáj, ale potom z ní jeho teta udělala kůlnu a skládala do ní hobliny na podpal v peci.) Ve stáji bylo sychravo, mlha si zalezla pod střechu. Koně se vznášeli kousek nad zemí, jako pomníky v zimním ránu. Fatimě visela hlava ochable na ztuhlém krku, a jak s ní průvan pohupoval, rýsovala pýskem v hoblinách znovu a znovu dlouhou přímku. Sultánova hlava se zachytila o příčky s hrstkou vlhkého sena, takže jeho pohaslý půlměsíc probleskoval v šeru z jeslí.

Za chvíli přiběhl i major, udýchaný a rudý zlostí i mrazem. Podkoní před ním stáli v pozoru, napuchlí nevyspáním, po kolena ve sněhu. Major jim pohrozil válečným soudem. Písař sepsal protokol, jak mu ho nadiktoval civilní zvěrolékař. Když rozzuřený velitel odešel, vrátili se vojáci beze slova do stáje a povolili provazy. Fatima se zhroutil do jemných hoblin. Po ní přišel na řadu Sultánův pomník. Jako za revoluce.

„Chcípřítino!“ zavrčel knírač. „Stejně jsem věděl, že zdechneš.“

Žaludek herky bronzově zaduněl.

Potom naložili žďechliny na saně a odvezli je na koň-

ský hřbitov. Saně táhla jiná herka a bylo na ni vidět, že tam sama taky co nevidět skončí. Za saněmi šlapal jeden smutný chlapec (říkali mu Andy) a za ním pes (jménem Dingo).

Muž, který přijel zdaleka

Tři dny a tři noci táhlo vojsko kolem našeho domu. Dovedete si představit, kolik to muselo být vojáků, když procházejí kolem vašeho domu bez přestání tři dny a tři noci? Táhli pěšky i na vozech, koňmo i na nákladních autech. Tři dny a tři noci. A já jsem celou tu dobu stál schovaný za bezem. Třetí den odpoledne přešel poslední voják. Zůstal daleko za ostatními. Hlavu měl ovázanou a na rameni mu seděl papoušek. Teprve když i ten přešel, vylezl jsem z bezu a vyšel jsem na ulici. Je to zvláštní, ale vůbec byste nepoznali, že dědinou tři dny táhlo vojsko. Jedině snad podle ticha.

Bylo mi až trochu líto, že jsou vojáci pryč. Když vám totiž pochodují tři dny a tři noci kolem domu, začínáte si na ně pomalu zvykat. A potom je dvojnásob prázdno a pusto. Žádné cvakání kopyt, nikdo už nehraje na harmoniku.

Vtom jsem viděl, jak se z mračna prachu na konci ulice vynořuje jakýsi vůz. Napadlo mě, že je to další část vojska. A zatím to byl jeden jediný, směšně malý vozíček. Táhli ho dva mezci (vlastně muly, jak později uvidíme). Prach je tak přebarvil, že vypadali spíš jako párek myší než jako mezci nebo muly. Jako myši, které zrovna vylezly z mlýnice.

Protože v tu hodinu široko daleko nikdo u silnice nestál a neokukoval pocestné, obrátil se ten člověk na mě. Říkal mi něco jakýmsi cizím jazykem, takže jsem mu zrovna nejlíp nerozuměl. Jasně mi bylo jenom to, že když přijíždí neznámý muž s neznámou ženou zdaleka a na tak malíčkém vozíku, že rozhodně potřebují vodu. A tak jsem jim řekl:

„Jedete jistě zdaleka.“

Věděl jsem, že mi budou rozumět. Tatínek mi kdysi říkal, že i když dva lidé mluví různými jazyky, vždycky se můžou nějak dorozumět, jen když mají dobrou vůli a otevřenou hlavu. A že se má v takovém případě mluvit pomalu a s rozmyslem a hlavně se nemají dávat těžké otázky. Proto jsem se jich taky zeptal docela pomalu a docela jednoduše, jestli jedou zdaleka. A navíc jsem přitom ukázal rukou kamsi do neurčita, směrem, odkud přišli, abych tím otázku ještě zdůraznil.

„Mládenče,“ odpověděl mi neznámý, když slezl z vozíku, „jedeme zdaleka a máme naspěch, to ti musí stačit. Pověz mi, kde bych mohl napojit muly.“

„A já jsem myslel, že jsou to mezci,“ řekl jsem mu. „I když vypadají spíš jako myši. A vodu najdete třeba u nás na dvoře.“

Muž tedy popadl jednu mulu za ucho a zajeli s vozem do našeho dvora. Utíkal jsem domů a řekl jsem mamince, že k nám přijel jakýsi člověk, že jede zdaleka, ale že se s ním dá docela dobře domluvit, přestože je cizinec. Pak jsem vzal vědro a přitáhl jsem od studny vodu. Naši příbuzní se ještě nevrátili z koncentráku, takže jsem byl pánem celého dvora i stáje. A tak jsem neznámému nabídl, že může muly vypřáhnout.

Zatímco se umýval (žena zůstala sedět na vozíku), zeptal jsem se ho, jestli náhodou někde neviděl mého tátu. Když takový člověk projel kus světa, musel se tam setkat se spoustou lidí. Řekl jsem mu, že táta je vysoký,

trochu nahrbený a že nosí černý tvrdý klobouk, brýle v kovových obroučkách a špičatou hůl. Že jsou to už dva tři roky, co ho odvedli, a od té doby o něm nemáme žádně zprávy.

Cizinec mi na to odpověděl, že cestou opravdu potkal spoustu lidí, protože když člověk váží tak dalekou cestu, hodně toho vidí. Říkal, že mezi nimi byli i muži v černém klobouku a s holí a jeden z nich že určitě byl i můj táta.

„On totiž trochu legračně chodí,“ řekl jsem, „protože má ploché nohy.“ A pak jsem se zeptal, jestli někdo z těch lidí s holí a v černém klobouku, které cestou potkal, neměl taky takovou divnou chůzi.

„Dost možná,“ řekl mi na to muž, „že někdo z nich měl ploché nohy. Když je člověk tolik měsíců na cestách, určitě potká i někoho, kdo divně chodí.“

„Když odešel z domu,“ vzpomněl jsem si ještě, „měl na sobě černý kabát a tmavé kalhoty s bílými proužky. Nosil pěšinku uprostřed hlavy a vysoký kaučukový límec.“

„Opravdu,“ zasmál se ten neznámý muž a nejspíš si myslel, že jsem pořádný prašil nebo si z něho dělám legraci, „opravdu jsem jednoho takového člověka viděl. Měl černý tvrdák, brýle v kovových obroučkách, hůl i to ostatní. Chodil tak nějak směšně a měl na sobě černý kabát a pruhované kalhoty. A na krku vysoký kaučukový límec. Budou to zrovna čtyři roky, co jsem ho viděl v Bukurešti. Ten člověk byl, chlapče, japonský ministr těžkého průmyslu!“

Ze sametového alba

1

... Než jsme se nadáli, bylo v lese tma. Maminku popadla jakási divná předtucha, jakýsi pocit neklidu, a tak nás vzala za ruce. Pytel se šiškami jsme táhli střídavě, každý chvíli. Nechtěli jsme se té bohaté kořisti, ubohé žně našeho podzimu, vzdát. Maminka se nemýlila. Když jsme se přiblížili k vesnici, vidíme, že se v domě našich příbuzných svítí: jako tajuplná bludička problemskovalo za oknem světlo lampy. Zachvěli jsme se. Přála si vůbec maminka, aby se vrátil? Odpustila mu všechno ve své dobrotě? Určitě odpustila. Když jsme totiž vešli do dvora (ne bez pověrečného strachu) a když jsme zaklepalí na dveře tety Rebeky, jako by maminka trošičku ucouvla. Předpokládala zřejmě, že v domě najde našeho tatínka, že tam bude shromážděné i jeho příbuzenstvo, teď už smířené společným utrpením a křížovou cestou celého plemene. Jenže teta Rebeka byla v domě sama a její vzhled nesliboval nic dobrého. V první chvíli jsme nemohli ani promluvit překvapením. Panebože, jak ta se změnila! Po její známé vlasatosti ani stopy, mohutný černý drdol ten tam a zbytky copů dostaly podivnou barvu popela. Stála na prahu s těžkým sedmiramenným svícem v rukou, ale jenom

v jednom kalíšku hořela bílá stearinová svíčka, ostatních šest ramen bylo prázdných. Ten svícen s jedním jediným plamínkem nám měl svými vyhaslými světýlky bezpochyby naznačit, co se dozvíme od tety přímo. Významně zavrtěla svou seschlou hlavou, pomalu a důstojně, napřed doleva, potom doprava, a pak znovu, ještě pomaleji: není tu. Byl to okamžik úlevy, nebo něměho zoufalství? Můj otec – a mrtvý! Přinejmenším já jsem ale o jeho smrti nepřestal pochybovat. Byl jsem přesvědčený, že teta Rebeka nemluví pravdu, i když vrtění hlavou i celý její vzhled měly přízvuk čehosi tragického. Mně to ale přesto připadalo jako veliký podvod, jako pokus paní Rebeky odepstat mého tátu tím nejbezbolestnějším způsobem – pomalými pohyby hlavy. Stála těsně u nás (zřejmě se u ní projevila krátkozrakost), plamen svíčky nám přistrkovala až k obličejům a opakovala to svoje zamítavé zavrtění potětí. Tentokrát každému zvlášť, každému stejně významně, ale každému s jiným přízvukem: mamince s jakousi oficiální soustrastí, Anně skoro pedagogicky (tak teď pozor, neteřinko!) a mně jakoby se zlomyslnou radostí: však se ta tvoje víra v jeho nesmrtnost taky brzy rozpadne, chlapečku domýšlivá, neboj se, čas už na tom pracuje! Významně přitom přimhuřovala oči a v koutcích víček jako když se jí usmívá špetka mazanosti (přestože měla tvář i ústa kamenné). Dlouho mi tak držela plamen svíčky u obličeje, hleděla mi přímo do očí a kormidlovala sem a tam svým mohutným nosem. Neměla snad její pantomima i nějaký jiný, skrytý význam? Co se ještě tajilo v pološíleném lesku těch velkých černých očí? Nemohu se zbavit dojmu, že ten jemný přízvuk zloby pramenil z touhy sdělit mi fakt, že můj otec nejenže nezemřel jako hrdina, s nějakou nesmrtnou větou na rtech, která by se tradovala z pokolení na pokolení a uváděla jako příklad filozofické

ho postoje a rozšafné chladnokrevnosti tváří v tvář černému jícnu smrti, ale právě naopak, že před svými kasty... Ach ano, už o tom nepochybuji. Určitě musel vytušit význam té zlověstné hry, do níž ho proti jeho vůli vtáhli, a když ho postavili nalevo, mezi ženy a děti, nemocné a práce neschopné – (protože všechno to na jednu také byl, věčný pacient a hysterická žena, žena samodruhá, nosící v sobě věkovitý pseudoplod podobný obrovskému nádoru, a přitom zůstával dítě, veliké dítě své doby a svého plemene, právě tak jako byl neschopný práce, jakékoliv práce, fyzické i duševní, neboť křivka jeho geniality i aktivity se vinula tak nešťastně, že se na své kruhové dráze blížila k výchozímu bodu, k absolutní nule, ke své vlastní negaci) – když ho tedy poslali nalevo, pryč od boha i od života, v tu chvíli ho sice na okamžik, ale opravdu jenom na okamžik napadlo, že na ně vyžrál, že je to výsledek jeho smyslu pro humor a schopnosti orientovat se v složitých situacích, ovšem hned nato musel pocítit, svými střevy i svou pološílenou hlavou, že se z hlouposti, dobrovolně postavil na stranu smrti, že ho zkrátka napálili jako děčko...

Nepřívětivé oči paní Rebečky dávaly tušit hořkou a tragickou pravdu: jak tak šel v té koloně nemocných a bezmocných, mezi zděšenými ženami a vyplašenými dětmi, vysoký a nahrbený, bez brýlí a bez hole, protože mu je vzali, když se tak kolibal na svých nejistých nohou v té koloně obětovaných, jako pastýř mezi svým stádem, jako rabin se svými ovečkami, jako profesor v čele svých žáků... Ale ne, tak ne. Bili ho pendrekem a pažbami, sténal přitom a padal, ženy mu dodávaly odvahy a zvedaly ho, a on, ach bože, jenom plakal jako malé dítě a šířil kolem sebe tělesný zápach, příšerný dech svých zrádných střev.

2

Jinak se z našich příbuzných vrátil už jenom strýc Andrej, také ožehlý jakýmsi podivným sluncem, které dodává pleti nezdravý odstín plesniviny, vražednou pečeť podsvětí. Přinesl si odtamtud písně naší doby, smutné táborové balady a rabínské lamentace, které si potichu prozpěvoval svým nehehdebním hlasem nebo je hrál na okarinu, což připomínalo soví houkání.

Pár dní po návratu začal strýc překopávat stáj zrovna na tom místě, kde kdysi stávali vojenští koně (marne proti nim tenkrát teta Rebecka protestovala). Země, kterou z hloubky vyhazoval, byla vlhká a páchla koňskou močí. Brzy v té vykopané studni zmizela i strýcova hlava, a když udílel tetě stručné příkazy, zněl jeho hlas jako z hrobu. A potom jsem k svému ohromnému údivu viděl, jak z té čpící díry teta Rebecka vytahuje těžký štůček látky potištěné rozkvetlými růžemi červené a modré barvy. Skládala si svou kořist k nohám, ty růže uvízlé v sítích šatovky jako vzácné hlubinné ryby. Jenže jaký to byl úlovek! Jen co zahlédla v hloubce první růžičky, ještě řídké a drobné, vlastně skoro poupata, tu modravou rybi drobotinu uvězněnou za oky látkové sítě, z dlouhé nehybnosti už zavánějící a blednoucí, popadla štůček nervózníma rukama a s horečnou nedočkavostí ho táhla na denní světlo. Ale toho zklamání! Celý obrovský svitek, který tu zakopali těsně před válkou, zabalený do voskového plátna a uložený do pevné bedny, byl skrz naskrz rozežraný kyselým roztokem koňské moče, měnicím všechno v prach a popel: ty růže páchly opravdu jako hniějící leklé ryby. Hned na druhý den se teta pokusila zachránit, co se zachránit dá: v důvěře v blahodárnou moc slunce rozvěsila svou obrovskou síť po plotě, pětkrát kolem dokola. Přes noc tak vyrostl kolem stavení jako kolem sta-

rých zámků živý plot z popínavých růží a celý dvůr byl cítit močí. Všechno marné. Na látku se jen tím víc projevilo zhoubné působení času a tmy, hlíny a toho jantarového vodopádu, který vojenští koně po dlouhá válečná léta systematicky směřovali do země, krásně šikmo, pod známým úhlem slunečních paprsků. Se slzami v očích se pokoušela teta Rebeka zachránit své jediné bohatství, svůj tajný důl. Napřed začala kousky látky vystřihávat (kousky ne větší než loket), ale nakonec musela stejně všechno vyhodit na hnůj, protože se látka pod prsty rozpadávala jako pavučina. Celou noc tehdy se strýcem Andrejem, aby je neviděli sedláci, skládali jarmareční růžičky vidlemi na hnojiště. Ach, kolik slov nejtěžšího kalibru stihlo té noci jistě tělesné orgány armádních koní, kolik krutých kleteb a strašných přírovnání!

3

Snad právě pod tatínkovým vlivem, jehož zhoubnému kouzlu se za otcova života bránila ze všech sil, začala se moje maminka sama zabývat myšlenkou, že sestrojí pletací stroj - z prkýnek a drátů ze starých deštníků. Přestože svoje rukodělné umění přivedla k mistrovské dokonalosti jak co do rychlosti, tak co do krásy výrobků, přestože se se svými jehlicemi zhotovenými z drátů jízdního kola vyrovnala celé menší manufaktuře schopné zásobovat výrobky široké okolí, přesto se maminka chystala svou dílnu vlastním strojem rozšířit a plést ne pro celý okres, ale snad pro celou župu. To jí mělo umožnit, aby nás, Anku a mě, „vytáhla od krav“, jak říkala, a aby nám vrátila naši měšťanskou důstojnost. Bohužel se ale musela svého plánu s těžkým srdcem vzdát hned v prvním, přípravném stadiu: nepoda-

řilo se jí najít ani jeden starý deštník. Pokračuje tedy ručně, při petrolejce, v níž stále ještě hoří válečný kolomaz míchaný s petrolejem a pastou na boty. Celé noci se mihají její jehlice, blýskavé jako platina. Ach, ty dvě jehlice... Říkám dvě jehlice, ale správně bych měl dodat, že k pletací soupravě patřily i její prsty: nejen jako části ruky a vykonavatelé vůle, ale jako plnoprávní členové pletacího kolektivu, rovnoprávní s jehlicemi. Především mám na mysli natažené ukazováčky, k nimž jehlice (a i ty vyrobené jejíma rukama) patřily jenom jako doplněk. Aniž to věděla, maminka svůj pletací stroj vlastně vytvořila: do jemného hříbtku jejího ukazováku, kudy jednotvárně protéká hebké vlákno, se zařílil úzký kanálek, jakoby vyhloubený ocelovým rydlem. Z tučtu jejich vířících jehel, z jejího záračného prstokladu vznikaly pásy bílého angorského pletiva. A kdybyste do toho jemňounkého pápěří foukli, aby se rozhrnulo, viděli byste pod ním podivuhodnou kresbu, podobnou ornamentům na orientálních kobercích. Tajemství maminčina umění bylo prosté: nikdy se neopakovala. Když si třeba paní Fanika objednala právě takový svezr, jako nosí slečna Marika, maminka přijala objednávku bez odmluv (co by taky zmožila proti malicherné ješitnosti vesnických krasavic), ale vytvořila na dané téma vždycky novou variaci, jenom zdánlivě podobnou předešlé, právě jen tolik, aby na ní bylo poznat ruku mistra, jeho nenapodobitelnou osobní pečť. Dějala to ze zcela praktických důvodů: každý její výrobek musel být kvůli prestiži firmy unikátem, to znamená nenapodobitelný i pro ni samotnou. Živnost jí proto také kvetla, jenže ne dlouho. Vesnické ženy a válečné vdovy, stržené jejím příkladem a upřímným obdivem (který se samozřejmě, jak už to bývá, brzy změnil v závist a pomluvy), začaly za dlouhých zimních večerů plést samy: napřed ne-

uměle, ale potom stále dovedněji, a jejich rukopis se čím dál víc podobal maminčinu. Dokonalá imitace originálu, ale přece jenom imitace, i když zase příliš šikovná, než aby nezasyvěné oko zpozorovalo rozdíl a mohlo prohlédnout celou ubohost takových padělků bez jiskry pravé inspirace a pravého prožitku. Zpočátku se maminka pokoušela těhle invazi napodobenin bránit tím, že měnila rukopis, snažila se dát svému umění nelákavou podobu odzbrojující virtuozity, ale marně. Její mistrovství, dosažené těžkou prací, inspirací a pletením, páráním a namotáváním za dlouhých nocí, toto mistrovství se šířilo v nestydatých plagiátech od stavení ke stavení. Když maminka viděla, že šarlatánkám v kopírování virtuozity nezabrání, vrátila se k jednoduchosti, prostotě stylu i výrazu, ovšem ani teď si neodpustila, aby do hladké struktury nevpleta sem tam tajnou ozdůbku, mystickou růži inspirace a skrytou značku mistra. Marnost nad marnost. Falešné růže se začaly objevovat v angorském pletivu na týchž místech jako její, a přestože byly nepravé, nezasyvěné je nedokázali odlišit od pravých. (A přitom stačilo podívat se na rub maminčiných výrobků, na symetrický negativ jejího díla, aby podle uzlíčků a smyček, podle jemných kořínků pletiva člověk poznal, kolik práce bylo zapotřebí, aby z těch rozpáraných vláken, z odpadků a krátkých kousků vlny vznikl hladký angorský líc, v němž se celé to podhoubí a mistrovské chytrůstky ztrácejí, aby všechno působilo čistě a lehce, jako upletené z jediného kusu vlny jediným jediným tahem.) Nakonec, po těžkých mukách a probdělých nocích, stejně maminka pletení nechala a znovu chodila na pole paběrkovat: nesehnala už jedinou zakázku.

... Nastupujeme se svými směšnými zavazadly do vlaku, na zádech jakoby kočovnický ranec, to smutné věno mého dětství...

Náš historický kufr, teď už oloupaný a se zámký, které co chvíli povolují s rezivým třeskem starých bambitek, vyplul z potopy sám a samojediný jako prázdná rakev. Jak popel v urně v něm dnes leží ubohé pozůstatky po mém otci: fotografie a doklady. Je tu jeho rodný list i vysvědčení, ty nepochopitelné pratory psané kaligrafickým rukopisem jakési dávné, skoro mytologické minulosti, drahocenná svědectví mrtvého básníka, historický archiv jeho nemoci: opisy soudních případů, papíry První subotické kartáčovny (kterou mimochodem přivedl k bankrotu), dekrety, jmenování do funkcí přednosty železničních stanic, potom dva jeho dopisy - Velký a Malý testament - a nakonec propouštěcí listiny z nemocnice v Kovinu...

Jaké myšlenky mě tehdy asi vedly, že jsem ten prapodivný archiv propašoval do našeho kufru, tajně, aby maminka nevěděla? Musel to být jakýsi zárodek pozdějšího vědomí, že právě toto je jediný pozůstatek mého dětství, jediný hmotný důkaz, že jsem kdysi žil a že kdysi žil i můj otec. Protože bez toho všeho, bez těchto rukopisů a fotografií, bych dnes byl určitě přesvědčen, že nic z toho neexistovalo, že je to všechno jen dodatečná pohádka, kterou jsem si pro útěchu vynil. Tatínkova podoba by mi dávno vymizela z paměti stejně jako tolik jiných podob, a kdybych po ní natáhl ruku, sáhl bych do prázdna. Myslel bych, že to byl jenom sen.

Tenhle rodinný archiv jsem tedy podle svých dětských měřítek (dnes vidím, že spolehlivých) z našich papírů vytřídil a před odjezdem jsem ho schoval do kufru spolu s vybranými školními sešity a knížkami:

sešity jsem si vzal jenom dva, se slohovými pracemi, a z knih školní bibli, *Malý katechismus*, zahradnickou příručku pro druhou třídu, *Mein zweites deutsches Buch* od paní *Luisy Haugsethové-Lamácové* a *Pouť dětských srdéček*, kterou ze starých kancionálů sestavil *dr. Carolus Gigler, censor dioecesanus*. Byl tam i můj nejmilejší rodokaps, *Kapitán Stříbrného zvonu*, a nakonec, jako koruna celého archivu, *Velký jihoslovanský tuzemský i mezinárodní průvodčí autobusový, lodní, železniční i letecký* z roku 1938, jehož hlavním redaktorem byl můj otec (a který se později dočká svého vzkříšení, podivuhodné metamorfózy a nanebevstoupení v jedné z mých knih). Tohoto *Průvodčího* jsem zařadil mezi svoje věci, mezi *moje vlastní* knížky, jako drahocenné dědictví.

5

Mezi vzácnými dokumenty mého dětství je i jeden malý sešitek, zelený jako list stromu a taky o nic větší – dnes už taky zažloutlý jako listí. Kromě dvou kovových sponek ve hřbetě je do něj dodatečně vrazený ještě třetí drátek, pronikající tenkým sešitkem skrz naskrz, od přední až k zadní desce. Tuhle sponku jsem tam přidal já, vlastnoručně, když jsem předtím stránky propíchl maminčinou pletací jehlicí, protože jsem jeden list vytrhl, čímž párové stránky ztratily svou rovnováhu a zrovna jedna z prvních začala k mému zděšení vypadávat. Myslím, že osudová chyba byla způsobena tím, že jsem jako důvod nepřítomnosti do „kontrolní knížky“ napsal (na maminčinu radu) cosi, co mi nepřipadalo dost přesvědčivé, jakousi nemoc, černý kašel, neštovice nebo něco podobného, kdežto já sám jsem byl spíš pro nahou, i když krutou a ponižující pravdu

(vlastnost, kterou jsem si – aspoň v literatuře – zachoval dodnes). Za výňatkem z lakonického disciplinárního řádu a po zdvořilých slovech, které vyučující i rodiče vyzývají ke spolupráci a vzájemné úctě („Velevážené p. rodiče pak snažně prosíme, aby členy pedagogického sboru při event. návštěvách v rodině přijali s pochopením...“), následuje napomenutí, že žák je povinen udržovat kontrolní knížku v čistotě a pořádku po dobu celého školního roku (odtud můj strach kvůli vytrženému listu) a vepsané poznámky že musí „ještě téhož dne ukázati těm, jichž se týkají“. Následující stránka byla vyhrazena podpisům. Jméno matky: Eduarda Száma vdova. Jméno otce: dlouhá vlnitá čára – pusté moře. Tuhle vlnovku, právně tak jako padělaný maminčin podpis, vytvořila Anna, moje sestra. Její čára se vlní podél linky, u kraje stránky se ale najednou zvedá a prudce láme. I v té jedné jediné křivce, zubaté a neklidné, jen tu a tam s pravidelnějším rytmem, a ke konci veskrze neurastenické a zlomené, můžeme číst čáru života našeho otce, jeho nepravdivý krok i konečný pád, jeho poslední zachoptění: vyšinitý kardiogram, rukopis jeho srdce.

6

O čem ještě vyprávějí paragrafy starého sešitku a jeho prázdné rubriky, které neviditelným inkoustem vyplňovala chlapecká fantazie? Většinou jen kladou prosté otázky: jak má žák rozdělený čas ve škole i mimo školu, čemu se učí soukromě a u koho, kdy má hodiny, jaké jsou to jazyky. V těchto otaznících, v těch otázkách bez odpovědi jsou rozeseť semínka nostalgické touhy po vědění, trpká závist, zárodky tajných přání a dětských snů. Z těch schematických otázek (klavír? hous-

le?) zaznívá tušení jiného světa, mně neznámého a nedostupného. Z toho sešitku, z jeho rubrik podobajících se bílým zaskleným dveřím se vynořují distingované tváře domácích učitelů a vychovatelek. Vzdušný salónek, cinknutí zvonku, do žákova pokoje vchází bleďá guvernánka (od čtyř do šesti) s božským *bonjour* na rtech a naplňuje pokoj tušením velkého světa, zatím ještě skrz naskrz zašifrovaného. Tajně šifrovací klíče nosí slečna guvernánka jako medailónek pod jazykem a význam šifer se krůček po krůčku teprve vynořuje z mlh. O něco později (zůstaňme ještě u našeho snění) znovu zacinkání, tentokrát zvучnější a hezčí, protože přichází pan profesor klavíru. Už přejíždí dlouhými bílými prsty po klávesnici, etudy odkapávají a ulétají z dětského pokoje mezi spuštěnými žaluziemi. A potom? Potom přichází profesor... ne, profesorka. K její stíhlé postavě se lépe hodí uslechtilý tvar houslí, jí se aspoň nedělá podbradek, když svoji melancholickou hlavu skloní k nástroji. (Ne, teď už mi toho líto není. Určitě bylo hezčí a užitečnější - při tomhle slově mě trošičku zamrazilo - zabořit v chladném podzimním odpolední bosé nohy do teplého kravince.) Se smyslem pro pravdu a s vírou ve vznešenost utrpení vpisují do své kontrolní knížičky, do rubriky „důvod nepřítomnosti“: *nemá boty* (13. únor 1944) a pátého, čtrnáctého a čtyřiařicátého února: *vánice...*

7

Proč jsme ale s sebou vlekli ty „dýně“, ty strašné žoky v balicím papíře, stažené provazem? Proč jsme je vůbec brali, když se maminka lehce loučila i s cennějšími věcmi (jako svého času se svou singrovkou), než byly tyhle zkslé peřiny, vlhké, žmolkovité a zavánějící ples-

nivinou, z nichž se rozletovalo drobné pápěří a lepilo se člověku na vlasy i na šaty jako mokrý špinavý sníh? Prořídilým sítím slabého sypku prolézala kromě vločkovitých chuchvalců i ostrá tvrdá brčka tmavých slepených pírek. Nebylo těžké poznat (podle temné barvy bez lesku, rezavě hnědé a černé), že i to peří je náhražkové, právě tak jako byly náhražkové a nehostinné i celé peřiny, protože kromě nepatrného množství kdysi čistého peří tučných panonských hus byly naplněné tuhými, nedranými pírkou slepic, obětí tehdy tak častých epidemií. Maminka o téhle náhražkovitosti, která pronikla naše sny i bdění, musela samozřejmě vědět, jenže pro ni peřiny znamenaly právě tolik (vlastně úplně všechno), co pro mě znamenaly relikvie mého dětství: tatínkovy doklady a moje knížky. Pro ni byly ty olezlé „dýně“ symbolem našich dětských let a její lásky k nám, byly pro ni připomínkou těch idylických večerních hodin, kdy nám tyhle peřiny, tehdy ještě nové a povlečené kanafasem, podhrnovala pod záda i pod nohy a uplácávala to mamutí nakynuté těsto širokou dlaní, zatímco nám zpod něho vyukukovaly jenom kudrnaté vlasy a červené nosy...

A sotva mohl mamince uniknout i ten nejotřesnější fakt, který jsem si tehdy ještě sám neuvědomoval: že naše nešťastné peřiny s falešným husím peřím nejsou nic jiného než pokračování (snad už poslední kapitola) té bludné, ahasverské historie, kterou začal můj otec, vlastně už jeho předkové, obchodníci s husím peřím, které do našich končin zaválo pratemno dějin - že jsou tím těžkým, dědičným břemenem, které s sebou nesmyslně vláčíme dál.

Chlapec a pes

Podle mé mámy jsem spatřil světlo světa díky jistému jejímu lehkomyšlnému dobrodružství, které jí vyneslo sedmero dětí a spoustu nepříjemností. Dva moji bratřičci a jedna sestřička umřeli hned po narození. Já jsem otevřel oči v domě paní Albíny Knipperové, porodní asistentky, na počátku jednoho válečného podzimu. Maminka i paní Albína se o mě dobře staraly, krmily mě a mazlily se se mnou. Košík jsem měl vystlaný hadříky a peřím jako ptačí hnízdečko. Máma mě první seznámovala se životem: naučila mě vrtět ocáskem, cenit zuby, protírat si oči a odhánět protivné mouchy. Nacvičovali jsme i základy útoku a obrany. Byla to krásná hra, a přitom úplně bezpečná. Vrhali jsme se na sebe jak vesničtí čoklíci, ale zuby jsme přitom drželi za sametovými dásněmi a drápy jsme schovávali v tlapkách jako dýky v pochvě.

A pak mě jednoho krásného dne od maminky oddělili - a od té doby začal můj pravý psí život. (Neberte to „psí“ nijak špatně, vždyť já si na život ani trochu nestěžuju. Říkám tím prostě „můj život“.)

Když pan Berki (tak se můj nastávající pán a majitel jmenoval) paní Knipperové zaplatil, sám ještě nevěděl, koho z nás si vezme. A já jsem stejně ani moc nechápal, co se to děje. Vzpomínám si jenom, že maminka byla

moc smutná a že pořád plakala. Teprve mnohem později jsem pochopil, proč se nebránila a proč nic nepodnikla. Děkala to všechno pro moje dobro. Kdo ví, co by mě čekalo, kdyby si mě pan Berki neodnesl. Ze čtyř dětí jsme zůstali naživu jen dva. Já a můj bratr. Toho prodali do sousední vesnice jednomu myslivci. Naše sestřičky čekal horší osud: paní Knipperová jim přivázala na krk kámen a hodila je do rozvodněné řeky. Víím, že z toho byla sama smutná a určitě by se nad nimi slitovala, kdybychom nežili v těch těžkých válečných letech. Už kvůli naší mámě. Paní Knipperová měla totiž zvíátka moc ráda, dokonce i ty ukňourané kočky, ale co se dá dělat, *à la guerre comme à la guerre*, jak by řekl velký přítel zvířat, pan Lafontaine. Maminka se z velkého zármutku chudák pomátla. Celé dny nic nejedla, pořád jenom plakala a nařikala, pobíhala po dvoře i po vsi a nakukovala do všech koutů. Až to jednou paní Knipperová nevydržela a povídá jí: „Viš, Lolo,“ (tak se totiž maminka jmenovala), „já jsem musela. Odpusť mi to, Lolo, ale opravdu jsem musela.“

Máma před ní ležela s nastraženými ušima, aby dobře slyšela, a dívala se na ni tak smutně, že se stará paní Knipperová rozplakala:

„Nech toho, Lolo, prosím tě, nedívej se na mě tak. Opravdu jsem musela. Viš dobře, že sotva vycházíme.“

Jenže moje maminka, zoufalá bolestí, hleděla paní Knipperové upřeně do očí dál.

„Proboha, Lolo, nedívej se na mě tak!“ řekla jí dokonce paní Knipperová. „Hodila jsem je do řeky.“

V tom okamžiku maminka pochopila, že její obavy byly oprávněné, zaskučela a letěla k vodě. Běhala sem a tam a nakonec se pustila po proudu: kňučela přitom jako pes, vlastně, s prominutím, jako člověk. Našla sestřičky skoro až u sousední vesnice, s kamenem na krku, vyplavené na mělčinu a zachycené o vrbu.

Ten večer se maminka vrátila domů jen proto, aby vedle mě umřela.

Ležím si tak na verandě pana Berkiho, mého nového pána, a přemýšlím o osudu, o naší nešťastné mámě, o bratřech a sestřičkách, o paní Knipperové, o životě vůbec. Přemýšlím a kňučím si přitom: spíš smutkem než zimou.

A najednou přišel jakýsi kluk. Začal mě hladit a hřát v rukou, jako bych ani nebyl pes, ale nějaký s promínutím vrabec. A pak se mi podíval do obličeje a začal se smát.

„Anko, Anko,“ volal, „pojď se na něco podívat. Vra-beček!“

„No ten je roztomilý,“ řekla Anka a štipla mě do tváře. „Mně ti někoho strašně připomíná,“ řekl chlapec, „určitě je komusi strašně podobný.“

„Máš pravdu,“ řekla sestra Anka, „mně taky někoho připomíná.“

„Tobě taky?“

„Jestli není legrační,“ hihňala se jeho sestra.

„Fakt, člověk by z něho pucl,“ řekl kluk a pořád mě držel v hrsti jako vrabce.

„Už vím, koho mi připomíná,“ řekla chlapcova sestra.

„Koho, Anko, koho? Prozrad' mi to!“

„Vzpomínej,“ řekla Anna, „zkus to sám.“

„Prosím tě, řekni mi to,“ řekl chlapec. „Nemůžu si vzpomenout. Víم jenom, že tenhle pejsek... že by z něho člověk pucl smíchem...“

„Starou paní...“

„Ano, starou paní Knipperovou, porodní asistentku!“ řekl kluk.

„No není to legrační?“ řekla jeho sestra. „Celá paní Knipperová!“

A tak mně samotnému nasadili brouka do hlavy, že jsem snad paní Knipperové opravdu podobný, i když si upřímně myslím, že s ní nemám (co do podoby) ani dost málo společného. Jedině snad ze smutku jsme mohli mít podobný výraz, protože paní Knipperová se moc trápila kvůli tomu, co provedla, a mně bylo smutno po našich. Když už jsme u té podoby, mohl bych přísahat, že jsem se vyvedl po mamince. Mám zrovna tak velké a tmavé oči, šedomodré jako švestky, přesně její uši, špičaté a nahoře trochu přehnuté. Jedině postavu jsem snad podědil po (neznámém) tátovi, protože ze mě vyrostl štíhlý pes s dlouhýma nohama a takové maminka, pokud se pamatuju, nemávala. Po mámě mám zato ještě barvu srsti (rezavě žlutou) a většinu vlastností: přecitlivělost, pokoru, snášenlivost, věrnost, oddanost, nervozitu a právě tak jistou lenoru a lehkomyšlnost.

Pes v mém věku nemůže mít ještě takovou zajímavou minulost, aby se o ní dalo nějak zvlášť vyprávět. Mládí jsem měl poměrně šťastné (když pomineme odloučení od rodiny), přestože to bylo ve válečných letech. A možná právě proto. Hned vám to vysvětlím. Válka krade lidi, bere jim něhu, válka v lidech vyvolává strach a nedůvěřivost. Za takových okolností znamená pes, věrný pes jako třeba já, víc než kdy jindy. Pokud nejste zrovna dítě nebo moc přecitlivělí, můžete ho milovat bez dávký zoufalství, beze strachu, že se zblázníte, že umřete bolestí, jestli vám ho válka vezme, můžete ho mít rádi a sami se přitom nemusíte nijak omezovat, můžete se mu klidně vyzpovídat bez obav, že vaše nejtajnější myšlenky a přání vyrazí. Za války se mají psi zle jen do té doby, než jim narostou špičáky. (Proto taky musely zemřít moje sestry, mír jejich dušičkám.) Zato pro dospělého zdravého psa je taková válka přímo požehnání. Dobytek hyne, padají koně a voj-

ska zakopávají mršiny zrovna jen tak hluboko, aby je nebylo vidět. Stejně je, říkají, roznesou psi a Cikáni.

Koho by vůbec mohl můj životopis zajímat, když jsem nebyl ani vynikající lovecký pes (ale jenom průměrný), ani slavný závodník, když mi chybí nejenom šlechtický původ a rodokmen, ale navíc jsem podle všeho nemanželské dítě, parchant, neproslavil jsem se na bojišti, nepostavili mi pomník ani jsem nedostal metál od Červeného kříže a vůbec od nikoho. Jsem zkrátka docela obyčejné psisko s docela tuctovým osudem. Jediná výjimečnější věc je to, že dovedu mluvit. A za tenhle dar řeči vděčím lásce jistého kluka. Lépe řečeno nešťastné lásce.

Jednou ráno přišel pan Berki, můj nový pán, a povídá: „Co říkáš, Andy, jak se ti ten pejsek líbí?“

„Úplně senzační!“ řekl chlapec (on totiž vždycky rád přeháněl). „A jak mu budete říkat?“

„Dingo.“

„Dingo?“ řekl kluk. „To se mi moc nelíbí. A co to znamená?“

„To je australský divoký pes,“ řekl pan Berki.

„Tak to se mi teda líbí,“ řekl chlapec.

I když mým oficiálním pánem byl pan Berki, přesto jsem tělem i duší patřil klukovi. S ním jsem si rozuměl ze všech lidí na světě nejlíp. A nedělal to jenom náš věk, ale i některé společné vlastnosti. Ať mě psi pánbůh netrestá, ale myslím, že jsme si byli lecčím podobní: leností, rozpustilostí, věrností, touhou po dobrodružství. Snad nehřeším, když řeknu, že ten kluk měl v sobě taky cosi psiho: přinejmenším čich a citlivost na všelijaké vůně, to určitě. Oba jsme byli opuštění, a především smutní. On neměl tátu, já nikoho, a tak jsme se skamarádili. Jak jsem rostl a postupně jsem získával mezi vesnickými kolegy vážnost jako rozumný a uče-

ný pes rozumného malého pána, chlapec byl zároveň čím dál méně osamělý a čím dál odvážnější. Nejenže jsem ho vyléčil z jeho vrozeného strachu ze psů (stejnou nemoc měl prý i jeho otec), ale vůbec byl jaksi kurážnější, protože věděl, že má ve mně spolehlivého a věrného ochránce. On mě za to na oplátku zasvětil do některých umění, která vyvolávají úctu. Naučil jsem se přihánět zatoulané krávy, rozhrabávat krtčí hromádky (to jen tak, pro radost a z dlouhé chvíle), honit zajíce, objevovat liščí nory a hnízda vodních ptáků, lovit divoké kačeny, žáby, motýly a hady. Dokonce jsem se naučil i mluvit, a když jsme byli sami, tak jsme si povídali. Jednou, když se nám zaběhla kráva Jagoda, málem že jsme spolu neodešli na konec světa. Chlapec mi taky svěřoval těžké a odpovědné úkoly. Při doručování jednoho vzkazu jsem si připadal spíš jako poštovní holub než jako pes. A když jsme někdy byli zvlášť moc nešťastní, vždycky jsme kuli plány, že utečeme do světa. Přitom jsme se ale nikdy nedostali dál než do třetí vesnice. Někdy mi můj kluk taky vyprávěl nebo mi četl. Myslím, že nepřeháním, když řeknu, že jsem se naučil skoro nazpaměť román *Muž, kuň a pes*, protože ho chlapec pasákům tolikrát vyprávěl a přitom ho vždycky měnil a doplňoval.

Ne, můj život není žádný román. Můj život se skládá ze samých malých příhod, veselých i smutných, a ve všech těch příhodách je vždycky můj kluk, právě tak jako já jsem v jeho příhodách.

V poslední době se mi zdá, že chlapec jaksi zesmutněl. I ke mně se chová tak nějak chladněji, opatrněji. Hned jsem poznal, že přede mnou něco zatajuje. A když jsem pak pochopil, oč jde, znovu mě popadl ten můj starý psi smutek. Můj kluk se už zase chystá do světa. Jenže tentokrát doopravdy! Už je to víc než jistě. A tuším taky, proč se mi vyhýbá: chtěl by si to rozlou-

čení usnadnit. Až jsem z toho nového smutku onemocněl. Podřimuju před jeho prahem, aby mi neutekl bez rozloučení. Podřimuju a přemýšlím o svém životě.

Bojím se, že tuhle ztrátu nepřežiju.
Aúúú! Aúúú!

*Milý pane Berki,
úvodem mého dopisu Vás srdečně zdravím a jak se tam všichni máte. Já si tady pomalu zvykám na nové spolužáky, jenže se mi posmívají kvůli přízvuku. Pořád se mi ještě v noci zdá, že jsem tam u Vás, a zrovna včera mě maminka budila, protože jsem brečel ze spaní. Maminka říká, že to je nostalgie a že prý to přejde.*

Milý pane Berki, moc Vás prosím, abyste se nesmál, co Vám teď napíšu: já jsem totiž včera brečel hlavně kvůli Dingovi. Anna se mi směje a říká, že jsem do něho zamilovaný, a možná má docela pravdu, ale já věřím, že mi rozumíte a že se mi smát nebudete.

Teď Vám napíšu, jak mi bylo, když jsme odjížděli, jak mi to loučení dodalo. Jestli si vzpomínáte, tak jsem se těsně před odjezdem ztratil a přišel jsem až na poslední chvíli a všichni mi za to nadávali. Já Vám prozradím, kde jsem byl. Odvedl jsem Dinga k řece, abych se s ním rozloučil, a tam jsem ho přivázal páskem k vrbě. On se vůbec nebránil a jenom kňučel. Chtěl jet se mnou a prosil mě, ať ho pustím, ale já jsem mu řekl, ať u Vás zůstane, že to už je život, ale že stejně vím, že takového kamaráda nikdy nenajdu, ani mezi psy, ani mezi lidmi. A pak jsem slyšel, jak mě volají, tak jsem se s Vámi honem utíkal rozloučit. Jestli si vzpomínáte, všichni jsme plakali: i moje maminka, Anka, Vaše maminka a Vy taky. Věděli jsme, že se už nikdy nevidíme. A pak už jsme jeli a já jsem pořád ještě brečel a brečel jsem jako želva. Vzpomínal jsem na ty roky, co jsme tam prožili, na tátu, jak se už nevrátil, na Vás a na Vaši

maminku, na paní učitelku Rigovou, na Bělu Hermana, na Laciho Tótha, na Julku Szabóovou a na všechny ostatní. Nechtěl jsem se ani ohlédnout, abych neviděl naší vesnici, kostelní věž, Hraběcí les a vůbec všecko, protože bych řval ještě víc. Stejně jsem to ale nevydržel. A hádejte, pane Berki, koho jsem uviděl. Doháněl nás Dingo a tak hlasitě nařikal, že jsme se znova všichni rozbřečeli. A tak jsem poprosil strejdu Martina, aby ho zahnal bičem a aby koně táhli rychleji, protože jsem to jeho nařikání nemohl vydržet. Můžete si představit, jak asi Dingo vypadal, když za námi běžel skoro až k Čestregu! Byl úplně vyřízený a jazyk měl skoro u země. Začal jsem křičet, strašně jsem se rozeřval, a tak ho strejda Martin sefzal bičem, až se Dingo nakonec zastavil, vlastně zůstal ležet uprostřed silnice. Jeli jsme dál, ale já jsem se pořád musel ohlízet a pořád jsem brečel. A pak se mi až do konce cesty zdálo, že slyším, jak za námi utíká a nařiká přitom.

Milý pane Berki, tak to jsem Vám chtěl napsat, a prosím Vás, napište mi taky o všem tam u Vás. Hlavně jak se má Dingo. A ještě mám jednu prosbu, jestli se tomu nebudete smát: byl bych rád, kdybyste mu tenhle dopis přečetl a řekl mu, že za to nemůžu, že jsem si ho s sebou vzít nesměl a že na něho nikdy nezapomenu. A taky mu řekněte, že až jednou budu spisovatel, že o něm napíšu básně nebo bajky. V té bajce bude pes mluvit lidskou řečí. A jmenovat se bude samozřejmě Dingo. Moc Vás prosím, pane Berki, udělejte to, on Vám bude určitě rozumět, jenom se mu přitom musíte dívat do očí a opakovat mu moje jméno. Řekněte mu: Andy, Andy, Andy tě pozdravuje. A mluve na něho pomalu, jako na docela malé děcko. Uvidíte, že Vám bude rozumět. Když mu řeknete moje jméno, rozkňučí se. To bude znamenat, že rozumí.

A ještě bych Vás chtěl poprosit, abyste na něho dával

pozor a abyste mu koupil něco dobrého na večeri za ty peníze, co Vám posílám. Ze všeho nejraději má koňské maso (když je v něm dost kostí) a to se dá koupit v Bakši u pana Feješe, řezníka. Milý pane Berki, prosím Vás, ale v dopise mamince o těch penězích nic neptejte (já jsem si je ušetřil). Anna by se mi kvůli tomu určitě smála. Lepší bude, když mi napíšete přímo, na moje jméno. To by bylo zatím asi všecko.

Srdečně zdraví Vás i Vaši maminku a taky paní učitelku Rigovou a všechny spolužáky, hlavně Bélu Hermannu, Laciho Tótha a Julii Szabóovou a vůbec všechny tam a moc na Vás všechny vzpomíná

Váš smutný
Andreas Szám

Můj milý Andy,
mám radost, že jsi zdravý a že Ti to ve škole jde, jak jsem se dozvěděl z dopisu Tvé maminky. A z Tvého dopisu vidím, že máš pořád tak dobrý sloh a čím dál hezčí rukopis. Věřím, že z Tebe opravdu jednou bude spisovatel, a když to tak srovnám s Tvým nebožtíkem otcem, tak vám Számům fantazie nikdy nechyběla.

Co se týče Tvého přání, moc rád bych Ti ho, můj milý básníku, splnil, jen kdyby se nestalo, co se bohužel stalo. Dingo se toho dne, kdy jste odjeli, vrátil velice unavený a zmlácený a dlouho jenom kňučel a vyl. Celý den nic nežral, přestože jsme mu dali dokonce pajsíl, jenom by pil a pořád neměl vody dost.

A na druhý den jsme ho našli ležet u dveří bez života.

Můj milý Andy, nesmíš se kvůli tomu zbytečně trápit. Přijdou ti v životě i horší věci – uvidíš sám, až vyrostíš. Věř mi, že mně ho bylo taky moc líto, byl to opravdu skvělý pes, a naše maminka dokonce plakala. Ale každý smutek jednou skončí a nakonec na to docela zapomeníš, uvidíš. Za ty peníze, co přikládám (nelekej se,

to je i s úrokem), si kup plnicí pero a zkus o téhle příhodě napsat nějaký sloh, třeba ve verších, nebo jen tak, a pak mi to pošl. Když to napíšeš dobře, dám ho přečíst i paní učitelce Rigové, bude mít z Tebe jistě radost. Když se jí bude sloh líbit, třeba ho nechá i otisknout v Dobrém pastýři.

Pozdravují Tě všichni Tvoji kamarádi.
Buď hodný a netrap se už.

Tvůj soused
Berki

pozor a abyste mu koupil něco dobrého na večeri za ty peníze, co Vám posílám. Ze všeho nejraději má koňské maso (když je v něm dost kostí) a to se dá koupit v Bakši u pana Feješe, řezníka. Milý pane Berki, prosím Vás, ale v dopise mamince o těch penězích nic neptejte (já jsem si je ušetřil). Anna by se mi kvůli tomu určitě smála. Lepší bude, když mi napíšete přímo, na moje jméno. To by bylo zatím asi všecko.

Srdečně zdraví Vás i Vaši maminku a taky paní učitelku Rigovou a všechny spolužáky, hlavně Bélu Hermannu, Laciho Tótha a Julii Szabóovou a vůbec všechny tam a moc na Vás všechny vzpomíná

Váš smutný
Andreas Szám

Můj milý Andy,
mám radost, že jsi zdravý a že Ti to ve škole jde, jak jsem se dozvěděl z dopisu Tvé maminky. A z Tvého dopisu vidím, že máš pořád tak dobrý sloh a čím dál hezčí rukopis. Věřím, že z Tebe opravdu jednou bude spisovatel, a když to tak srovnám s Tvým nebožtíkem otcem, tak vám Számům fantazie nikdy nechyběla.

Co se týče Tvého přání, moc rád bych Ti ho, můj milý básníku, splnil, jen kdyby se nestalo, co se bohužel stalo. Dingo se toho dne, kdy jste odjeli, vrátil velice unavený a zmlácený a dlouho jenom kňučel a vyl. Celý den nic nežral, přestože jsme mu dali dokonce pajsíl, jenom by pil a pořád neměl vody dost.

A na druhý den jsme ho našli ležet u dveří bez života.

Můj milý Andy, nesmíš se kvůli tomu zbytečně trápit. Přijdou ti v životě i horší věci – uvidíš sám, až vyrostíš. Věř mi, že mně ho bylo taky moc líto, byl to opravdu skvělý pes, a naše maminka dokonce plakala. Ale každý smutek jednou skončí a nakonec na to docela zapomeníš, uvidíš. Za ty peníze, co přikládám (nelekej se,

to je i s úrokem), si kup plnicí pero a zkus o téhle příhodě napsat nějaký sloh, třeba ve verších, nebo jen tak, a pak mi to pošl. Když to napíšeš dobře, dám ho přečíst i paní učitelce Rigové, bude mít z Tebe jistě radost. Když se jí bude sloh líbit, třeba ho nechá i otisknout v Dobrém pastýři.

Pozdravují Tě všichni Tvoji kamarádi.
Buď hodný a netrap se už.

Tvůj soused
Berki

Eolova harfa

Harfa je nástroj, který víc než kterýkoliv jiný představuje symbiózu středověkých pojmů krásy (*perfectio prima*) a účelnosti (*perfectio secunda*); čili je svou podobou krásná, to znamená zhotovená podle pravidel harmonie forem, ale přitom je, a to především, přizpůsobená svému základnímu účelu: vydávat libý zvuk.

V devíti letech jsem taky měl harfu. Eolovu. Tvořil ji dřevěný sloup telefonního vedení a šest párů kovových strun přípevněných k porcelánovým izolátorům, připomínajícím pravidelně rozestavený čajový servis. (Jeden z izolátorů jsem poškodil prakem ještě dřív, než jsem objevil hudební funkci tohoto kompletu z čínské- ho porcelánu.)

Tím je popsán systém ladění, takže můžu přejít k ostatním součástem nástroje.

Abychom dostali Eolovu harfu, potřebujeme ještě (kromě zmíněných porcelánových knoflíků k ladění strun) *nejméně* dva sloupy z obyčejných jedlových klád napuštěných dehtem. Ideální vzdálenost mezi sloupy je padesát metrů. Sloup musí být hodně dlouho (nejméně 5 až 10 let) vystaven střídavým účinkům deště, mrazu a slunečního záru, tak aby následkem náhlých teplotních změn (mezi +36 °C a -22 °C) dřevo podléhně rozpukalo. A ono pukne, podobně jako zoufalé

srdce, když pochopí, že neodvolatelně a definitivně přestalo být jedlovým kmenem, stromem, částíčkou lesa, že se neodvolatelně a definitivně stalo sloupem telefonního vedení.

Když zármutkem zdrcený, puklý kmen pochopí, že ho natrvalo, až nad kolena zahrabali, takže na útěk není ani pomyšlení, nezbyvá mu už nic jiného než hledět do ztracena, k lesům, které jako by mu zdálky mávaly.

Pak taky pochopí, že jeho nejbližší kamarádi, kamarádi a sousedé, jsou ty dva další kmeny, padesát metrů nalevo a napravo, stejně jako on nešťastné a nad kolena pohřbené do černé země.

Když se sloupy propojí kovovými strunami a na hlavu se jim místo zelených větví nasadí ta čínská čajová souprava (šest párů převrácených šálků, ze kterých se nemůže napít ani pták), potom se dají do zpěvu, potom začnou jejich struny hrát. Stačí jenom přiložit ke sloupu ucho; jenže teď už to není telefonní sloup, ale harfa.

Nezkušeného čtenáře (který k dřevěnému telefonnímu sloupu nikdy nepřiložil ucho) možná napadne, že je zapotřebí ještě vítr. Vůbec ne. Ideálním počasím pro takovou harfu je horký červencový den, kdy se vzduch chvěje žárem. Kdy je bývalý kmen vyschlý a znějivý, jako by měl v sobě dutinu.

Málem bych zapomněl: ideální místo k postavení takové harfy je na okraji nějaké pradávne silnice. Harfu, o které vyprávím, postavili podél takzvané Cisařské silnice, vybudované ještě v časech, kdy Panonii osidlovali Římané. A právě díky této skutečnosti harfový sloup chytá jako anténa i zvuky z prastarých dob; melodie totiž doléhají z minulosti i z budoucnosti.

Jedna souprava strun vydává celou oktávu v mollo- vět stupnici a přes dominantu snadno přechází do dur.

To by snad o samotném nástroji stačilo.

Teď je jen třeba se rozhlédnout, přesvědčit se, že nikdo nejede po Císařské silnici, že nikdo není ani v pšenici, ani v příkopech, ani na obzoru. A pokud se blíží povoz naložený senem, vojteškou nebo obilím, rychle se schovat do odvodňovacího kanálu pod silnici a počkat, až vůz přejede.

Každému je snad jasné, že diskrétní samota je tady nezbytná. Kam by to taky vedlo, kdyby o vás povídali, že jste pomatení jako váš otec a kdyby se vás vyptávali, proč strkáte ucho k telefonnímu sloupu. Ještě by si někdo mohl myslet, že jste tak naivní a věříte, že se v tom vyschlém popraskaném sloupu rojí včely, a že jste dostali chuť na med; třeba může někoho napadnout, že posloucháte, jestli neletí spojenecká letadla, a že o tom dáváte někomu zprávu; anebo můžou jít ve své fantazii tak daleko, že si budou myslet, že chytáte jakési tajemné vzkazy z éteru.

Proto je nejlepší (kromě jiného) ověřit si, že nikdo není ani na Císařské silnici, ani v pšenici, ani v příkopu, ani na obzoru.

Chápu, že kdyby k takovému sloupu přiložil ucho někdo hudebně zaostalý, určitě by si myslel, že slyší vzdálené hučení letadel, takže by seběhl ze silnice a schoval by se do příkopu; anebo by dokonce utíkal do vsi varovat, že se blíží eskadra bombardáků. Jenže to je jenom první (a klamný) dojem; ve skutečnosti je to jen basový doprovod, ve kterém klukovský sluch rozeznává *zvuk věků*; z hlubin času a historie totiž dolétají zvuky podobné jako z kvazarů, z těch vzdálených hvězd. (Vůně rozehrátého dehtu tady působí jen jako impuls, asi jako když se v chrámech zapalují voňavé byliny, santalové dřevo nebo kadidlo.)

A co že mu to ta harfa - při zavřených očích - vlastně do ucha zpívá: že brzy přestane sloužit u pana Mol-

nára; že se jeho otec už nikdy nevrátí; že z té barabizny s udusanou hlinou místo podlahy jednou odejde; že se nakonec přece jenom dostane do Černé Hory k dědečkovi; že bude mít nové knihy; že bude mít 1500 tužek, 200 plnicích per a 5000 knih; že mu máma brzy umře; že potká dívku, kterou bude navěky milovat; že bude cestovat; že uvidí různá moře a města; že se bude snažit proniknout do vzdálené minulosti a až do biblických časů, aby mohl zkoumat svůj poněkud tajemný původ; že napíše povídku o Eolově harfě z telefonních sloupů a drátů.

Přestože povídka *Eolova harfa* vznikla nějakých patnáct let po vydání knihy *Ze sametového alba*, patří tematicky k tomuto cyklu. Proto jsem ji v rámci *Sebraných spisů* na závěr této sbírky zařadil jako svého druhu lyrický epilog. (Pozn. aut.)

Zahrada, popel

První část básně je věnována vzpomínce na zahradu, která byla v minulosti domovem básníka. Věnuje jí své vzpomínky a pocity, které s ní byly spojeny. Tato část básně je velmi emotivní a plná vzpomínek na krásy přírody a na chvíle, které byly v zahradě stráveny.

Ve druhé části básně se básník věnuje popisu zahradní scény. Popisuje krásy přírody, které v zahradě rostou a květu. Tato část básně je velmi detailní a plná vzpomínek na krásy přírody a na chvíle, které byly v zahradě stráveny.

Ve třetí části básně se básník věnuje popisu svého vztahu k zahradě. Popisuje, jak se zahradou pohybuje a jak se s ní cítí. Tato část básně je velmi emotivní a plná vzpomínek na krásy přírody a na chvíle, které byly v zahradě stráveny.

Ve čtvrté části básně se básník věnuje popisu svého vztahu k zahradě. Popisuje, jak se zahradou pohybuje a jak se s ní cítí. Tato část básně je velmi emotivní a plná vzpomínek na krásy přírody a na chvíle, které byly v zahradě stráveny.

Ve páté části básně se básník věnuje popisu svého vztahu k zahradě. Popisuje, jak se zahradou pohybuje a jak se s ní cítí. Tato část básně je velmi emotivní a plná vzpomínek na krásy přírody a na chvíle, které byly v zahradě stráveny.

Za pozdních letních jiter vcházívála matka tiše do pokoje s tácem v rukou. Tác už začal ztrácet tenkou niklovou glazuru, kterou býval kdysi potažen. Na hranách, kde se plocha tácu prohýbala do poněkud zvýšené obruby, se ještě jevíly stopy někdejšího lesku - v šupinatých ploškách niklu podobného staniolu uhlazenému nehty. Úzký rovný okraj končil oválným žlábkem prohnutým dolů. Ten vyhrnutý žlábek už byl promáčklý a zdeformovaný. Po horní hraně obruby byly všude kolem dokola vytlačeny drobné dekorativní vypukliny, celý náhrdelník malých kovových oček. Kdo držel tác v rukou (což bývala nejčastěji maminka), musel pod bříšky prítisknutých palců cítit alespoň tři čtyři půlkruhové výčnělky, připomínající písmena slepecké abecedy. Tady, kolem oček, se prstencovitě nachýtalá sotva postřehnutelná vrstva mastnoty, která dělala dojem stínů těch maličkých kupolek. Drobné prstence, barvou připomínající špinu pod nehty, vznikly z kávové sedliny, rybiho tuku, medu a sorbetu. Na hladkém a lesklém povrchu podnosu se zase jako tenké půlměsíčky rýsovaly stopy sklenic právě posunutých z místa. - Ani jsem nemusel otevřít oči, a věděl jsem, podle křišťálového cinkotu lžiček o sklenky, že maminka tác na okamžik odložila a rázně zamířila k oknu, aby

odtáhla tmavý závěs. Pokoj se rozzářil oslnujícím dopoledním světlem a já jsem pevně stiskl víčka, dokud se světlo nepfelfilo do žluta, modra, červena. Maminka na svém tácu, ve sklenici s medem, v lahvičce s rybím tukem, přinášela jantarové barvy slunečných dní, husté koncentráty plné opojných vůní. Sklenice a číše představovaly jen vzorky, „specimen“ nových zemí, u nichž zrána přistával bláznivý vlečný člun našich dní. Ve sklenici se třpytila čerstvá voda, voda-vzorek, a my jsme ji znalecky upjeli malými doušky a pomlaskávali přítom jazykem jako zkušený ochutnávači. Občas jsme grimasami a pokašláváním projevovali svou nespokojenost: voda byla bez chuti, mastná jako dešfovka, plná podzemního kalu, a med ztrácel barvu, houstl do neprůhledna a jevil první známky krystalizace. Za deštivých dnů, kdy bylo zataženo a pochmurno, ulpávaly na držátku lžičky stopy našich prstů. To jsme pak, zkomocení a nespokojení, odmítali vstávat a zalézali znovu pod mazlivé pokrývky, abychom prospali dny, které se začaly kazit a páchly jako leklé ryby.

Kaštany v naší ulici se svými nejvyššími větvemi navzájem dotýkaly a vytvářely loubí. Mezi jejich obrovitými arkádami se táhly klenby porostlé listím jako břechanem. V čase rovnodennosti nebo za všedních, bezvětrných dnů strměla ta architektura nehybně a stabilně ve svých smělejších konstrukcích, pouze slunce čas od času vrhalo přes husté listí svá marná bandéria. Když se, šikmá a zkřížená, probíla větvemi, chvěla se chvíli vlastním vzepětím, ale pak roztála a skanula na kočičí hlavy dláždění jako krupěj tekutého stříbra. Kráčíme pod tím slavnostním klenutím, svátečním a pustým, a chvátáme do dosahu městských tepen. Ticho, vznešená slavnostnost svátečního dopoledne. Za spuštěnými zaprášenými žaluziemi ješ-

tě spí poštovní úředníci a obchodní příručí. Cestou kolem nízkých přízemních domků po sobě pokukujeme a usmíváme se plni respektu: přes temné vlnící se záclony a měchy harmonikových žaluzií doléhá chrápání posledních spáčů. Velké lodě spánku plují po temném Styxu, setrvačnick lodních strojů se otáčí. Občas se zdá, že dojde k poruše, že nadchází katastrofální havárie. Stroj zachrčí, jako by najel na podmorský útes, ztrácí rytmus, vynechává. Závada je však zdá se odstraněna, možná k ní ani nedošlo. Plujeme po proudu, třicet uzlů za hodinu. A vedle supících spáčů stojí velké kovové budíky, vzpínají se jako kohouti, zobou drobná semínka minut a záhy nato, narvané k prasknutí, nacpané a vzteklé, vzeprou se nohama o mramorové desky nočních stolků a se zvlněnými krvavými hřebínky vítězoslavně zakokrhají.

Na rohu proti kasárnám se vynořila Fräulein Weiss se svými kartonovými krabicemi. Zpod potraných šatů jí čouhají tenké uzlovité nohy, ústící do oranžových ponožek. Fräulein Weiss, stará Němka, prodává karamelové bonbony. Kolébá se shrbená pod svým břemenem, mele sebou pod svými škatulemi, chráněná jimi a přivázaná k nim papírovým provázekem, jen hlava jí vyčuhuje, jako by si ji nesla pod paži, v krabici. Obličej se jí stářím a nemocemi proměnil v jedinou temnou kaluž. Vrásky se jí paprskovitě šíří od úst, která se jako rána na Ježíšově dlani přestěhovala doprostřed obličejce. Sem, do té obrovské staré proleženiny, se hvězdicovitě slévají všechny kanálky jejich vrásek. Vidíte (děti), ta hromádká ohlodaných kostí, ten pohyb, ten chropot, to je v kostce geniální a šestáková román, poslední záhlaví omšelé knihy, plné lesku, slavnosti a porážek. Fräulein Weiss, jedna z přeživších obětí spektakulární havárie Titaniku, se kdysi pokusila

o sebevraždou. Vzala si příklad z které si slavné herečky a naplnila svůj hotelový pokoj růžemi a všelijakými jinými květinami. Celý den jí hotelový poslíček a líftbojové jako andělci snášeli kytice nejvoňavějších květů a výtahy hotelu se toho dne proměnily ve veliké visuté zahrady, ve skleníky, které vynášely do nebe tíhu svých vůní a dolů se vracely střemhlav, když dočista ztratily orientační smysl. Tisíce růžových karafiátů, tisíce hyacintů, šefků a kosatců, stovky bílých lilí měly padnout za obět. A její duše, uspaná vůněmi a smíšená s nimi, se měla odlehčená, zbavená tíže života, vznést do rajsých růžových sadů, anebo se proměnit v květ, v kosatec... Nazítí jí našli ležet v bezvědomí mezi vražedným kvítím. Pak jako oběť pomsty bohů květin padala pod kola automobilů i tramvají, několikrát ji přejely selské vozy i chvátající fiakry, pokaždé však zpod kol vyšla sice poraněná, nicméně živá, a v tom vášnivém doteku se smrtí poznala tajemství věčnosti. Když prochází kolem nás, stěná a vydává jakési bolestné hlubinné zvuky, podobné pláči, jako by se obracely špinavé, zažloutlé stránky nějakého otrápaného románu... *Gut'n Morgen, Fräulein Weiss. Küß die Hand!*

O kousek dál se chystají na víkend místní Němci v krátkých kožených kalhotách a s ruksaky na zádech. Na jejich svalnatých nohou se chvějí zlatavé chloupky a za pasem si nesou krásné skautské nože se střípkou z růžového dřeva. Hrají na foukací harmoniky a napodobují cvrčky. Na rohu u cukrárny otvírají s rachotem láhve růžového likéru, voňavého jako kolínská voda. Pak si znovu vloží do rybičích úst harmoniky a jedním jediným stiskem svých ocelových čelistí je překousnou na tři kusy. Liduprázdnými svátečními ulicemi se honí nesmyslně kolem dokola maličké tramvaje, modré, žluté a zelené, vyhrávají melodicky na své lry a drobně zvoní, když se před nimi vzpříčí husté prázdno, sevře-

né v úzkém profilu daleké perspektivy městských ten.

Záhy docházíme k maličkému červenému vláčku, který v létě vozí lidi chtivě koupání k vodě, kdežto jindy, s výjimkou zimy, uhání do lesa či do polí, už podle své náтуры a nálady. Miniaturní vláček s hezkou malou lokomotivou vypadá jako řádka červených broučků navlečených na nit. Vagony se na sebe mačkají, sráží se a celá ta velká malinové zbarvená harmonika hraje do skoku. Potom ta vážka, ta jarmareční atrakce vyrazí s bzukotem a funěním jako střela a vlčí máky v obilí podél kolejí rýsuji dlouhé přerušované čáry, jako by je kreslila červená tužka.

Moje závat je čím dál nesnesitelnější a maminka mě bere za ruku. K zámku docházím se zavřenýma očima. Pamatuji se jen na ohňostroj barev, rozhořivající se pod mými pevně stisknutými víčky. Jdu kupředu naslepo, veden matčinou rukou, a občas se ramenem otřu o kmen některého stromu.

Stojíme u plotu zámku, udýchání, s rukama prostrčenýma mřížemi. Z temné zahrady se vynoří nejprve jelen a za ním laň, oba s velkýma temnýma očima. Vystupují ze svého vznešeného zajetí, nesou se i krácejí hrdě, chovají se už poněkud blazeované jako panské děti při návratu z hodiny klavíru. Vycházejí z lískového houští, z temných, záhadných koutů hraběcí zahrady. Na stíhlých nohou, s temnou vlhkou skvrnou na čenichu chodívali k plotu, aby si z maminčiných rukou vzali kostku cukru.

Ze setrvačnosti a ze zvyku jsme chodili k zámku celé to léto, a protože byl zřejmě opuštěný, začali jsme si jej protiprávně přisvojovat: i maminka říkala nejen „naši jeleni“, ale dokonce i „naš zámek“, ačkoliv jsme nikdy

nevkróčili za tyčky jeho plotu a nikdy jsme neporušili integritu jeho samoty a důstojnosti. Jen jsme prostě měli za to, a v tom se s maminkou naprosto shodují, že takový opuštěný zámek, nabízející zvědavému oku krásu svých ruin, můžeme považovat za součást svého vlastního bohatství, a můžeme si jej tudíž přivlastňovat, jako jsme si přivlastňovali zlato toho slunečného léta. Jelikož jsme tento objev považovali za součást svých zásluh, skrývali jsme své tajemství před lidmi a nikomu jsme nepovídali, kde trávíme svoje víkendy, které, dovezené ze Západu jako první známka úpadku, začaly zdomácnovat i v našem městě.

Byly to už poslední dny léta, bastardi ročních dob, vlastně jakési pololéto-polopodzim. Den však, alespoň rána, dovoloval věřit, že léto je ještě v plné síle a že červeně na listech vyvolala jen dlouhotrvající horka. Před domem se líně drolily kaštany, dávno zbavené plodů, a listí, žluté a voňavé jako listy tabáku, začalo už tu a tam nerozhodně opadávat z větví. Maminka se domnívala, že se můžeme spolehnout na barvy nebe – akvamarínové – a na to, co slibovalo ranní slunce. Když jsme však stáli na mostě, jala maminku jakási divná předtucha nadcházející ofenzivy podzimu, a opravdu, voda Dunaje změnila barvu do jakési matné zeleně a zakalila se podezřelými usazeninami, svědčícími, že kdesi ve Schwarzwaldu muselo strašně lít. Na obloze nebyl široko daleko ani mráček, nicméně ve vzduchu bylo cítit předzvěst blížícího se deště. Nelenili jsme a namířili si to rovnou k červenému vláčku.

Naše rozhodnutí bylo bezpochyby moudré. Díky své rozhodnosti jsme stihli poslední vlak toho léta, který byl pro tu slavnostní příležitost ověnčen pentlemi z krepového papíru a polním kvítím a jeden pán v buřince, nejspíš představitel Bánoviny, pronesl projev, který maminka považovala za duchaplný a dojemný.

„Panstvo,“ pravil pán, „na počest tohoto posledního letního vlaku, spásné hygieny a k větší slávě našeho města Červený vlak dnes při své poslední sezonní jízdě odveze všechny cestující... všechny cestující.“ Potlesk a výkřiky „ať žije“ spolu s radostným jekotem dětí přehlušily řečníkova poslední slova, protože po městě se povídalo, že letos se tahle tradiční ceremonie nebude konat vzhledem k nějakým zahraničně politickým událostem, které pobízely k šetrnosti a opatrnosti.

Maminčinu podezření se ukázalo jako oprávněné. Jen jsme zastavili u zámku, začalo se od Frušské hory najednou smrákat. Nezbylo nám ani tolik času, abychom přivolali laň a jelena (tma nás vzala útokem), a začalo lít jak z konve.

Abychom se ochránili před deštěm, nezamířili jsme k improvizované zastávce Červeného vlaku, ale vydali jsme se zkratkou lesem. Kapky deště hlasitě bubnovaly do listí, které se kupodivu začalo rozpadat a drolit, takže jsme z lesa vyšli přece jen dočista promoklí a opojení ozónem. Najednou jsme pochopili, že jsme zabloudili. Marně se to maminka pokoušela před námi utajit. Deště dočista narušil vzhled krajiny...

Maminka se náhle zastavila a pokřivovala. Z lesa se valilo stádo černých buvolů, sebevražedně rozhodnuté postavit se útoku vody a umlčet ironický sbor žab. Dusali jako vojenská jízda, zahalení závojem mlhy. S rohy v pohotovosti vyrazili z lesa v hustém špalíru a pruským krokem zamířili nebojácně k bažinám. Dešť v té chvíli ustal a nám se v poslední chvíli podařilo dostat na silnici. Odtud jsme ještě sledovali, jak buvoli mizí v bahně, v té umně nastražené pasti. Tonuli bezmocně a rychle.

Maminka, dojatá tím příšerným výjevem a vědoma si nebezpečí, jemuž jsme unikli, se znovu pokřivovala...

Když jsme se vrátili do města, všude už byla ohlášena

na ofenzívu podzimu. Velké žluté plakáty vyzývaly občany k pořádku a poslušnosti a z letadla rozhazovali propagační letáky – žluté a červené –, kde se zpurným jazykem vítěze hovořilo o nadcházející odplatě.

„Umřel ti strýček,“ oznámila mi maminka. Zesílené cinkání stříbrné lžičky o zvonivý křišťál prozradilo, že se jí třesou ruce; otevřel jsem oči, abych si ověřil správnost svého podezření. Zdála se mi v zářivém slunečním světle bledá, jakoby napudrovaná, jen oči jí lemovaly červené kruhy. Vycítila mé rozpaky a s odvráceným pohledem zašeptala: „Neznal jsi ho.“ Zdálo se, že ji samu udivila a dojala skutečnost, že strýcova nenadálá smrt zhatila možné slibné seznámení. Sledovala běh svých, nebo snad mých myšlenek a pak dodala: „A už nikdy ho neuvidíš.“ Slovo smrt, to božské semeno, jež maminka toho rána zasela do mé zvědavosti, začalo najednou vysávat všechny šťávy mého vědomí, aniž jsem si zprvu to zřetelně uvědomoval. Důsledky předčasné obtěžkanosti na sebe nedaly dlouho čekat: dostával jsem závratě, co chvíli se mi chtělo zvracet. Matčina slova, i když jsem jim nerozuměl, mi dala na vědomí, že se za nimi skrývá jakási nebezpečná, šilená myšlenka. Sklonil jsem hlavu a s matčiny souhlasem jsem se odebral na čerstvý vzduch, byl to však jen pokus o útěk. Vyšel jsem před dům a opřel se o zeď. Mezi obnaženými větvemi kaštanu jsem se zahleděl do nebe. Den byl obyčejný, všední. A vtom jsem pocítil jakýsi podivný strach, jakousi doposud nepoznanou nevolnost a kručení ve střevech, jako kdyby mi v břiše řádil ricinový olej. Zíral jsem s pootevřenými víčky do nebe jako první člověk na světě a myslel na to, že mi, prosím, umřel strýček, že ho teď pochovají a už ho nikdy nepoznám. Stál jsem jako zkamenělý a myslel na to, že také já budu muset jednoho dne

umřít. Zároveň s tou myšlenkou, která mě zprvu ani moc nezdrtila, protože mi přišla neuvěřitelná, jsem s hrůzou pochopil, že také maminka jednoho dne umře. Všechno to na mne najednou dolehlo a zabýsklo jakousi fialovou září, jen na okamžik, a z nenadálé činnosti svých střev i srdce jsem pochopil, že to, co se mi ze začátku zdálo jen jako tušení, je pravda pravdoucí. Tato zkušenost mi bez velkých okolků dávala na vědomí, že jednoho dne umřu já i maminka, otec i Anna, moje sestra. Nedovedl jsem si představit, jak to bude vypadat, až mi jednoho dne umře ruka, až mi umřou oči. Zadíval jsem se na ruku a na dlaní zachytil vlastní myšlenku spojenou s mým tělem a od něj neoddelitelnou. Celý udivený a vyděšený jsem pochopil, že jsem jistý kluk jménem Andreas Szám, kterému maminka něžně říká Andy, že jsem s tím jménem jediný, jediný s tímhle nosem, s chutí medu a rybiho tuku v ústech, jediný na světě, kterému včera umřel strýček na tuberkulózu a jediný kluk, který má sestru Anna a otce Eduarda Száma, jediný na světě, který zrovna teď přemýšlí o tom, že on je jediný kluk Andreas Szám, kterému maminka mazlivě říká jenom Andy. Běh myšlenek mi připomněl krabičku s pastou na zuby, kterou si před pár dny koupila moje sestra a na níž byla nakreslená usmívající se slečna, která v ruce drží krabičku, na které je také usmívající se slečna, která v ruce drží krabičku – zrcadlová hra, která mě mučila a vyčerpávala, protože mým myšlenkám nedovolovala, aby se zastavily podle vlastní chuti, ale dál je drobila a měnila v droboučky vznášející se prášek, na kterém je namalovaná usmívající se slečna, která drží v ruce krabičku, na které... slečna, ach, slečna...

V prvním okamžiku jsem snáze dokázal snést pomýšlení na vlastní smrt, protože té jsem prostě nechtěl uvěřit, než pomýšlení na smrt mamincinu. Zároveň

jsem si uvědomil, že se vlastně své smrti nezúčastním, tak jako se neúčastním svého spánku, a to mě trochu uklidnilo. Kromě toho jsem začal věřit ve svou nesmrtnost. Myslel jsem, že když už znám tajemství smrti, to jest sám fakt existence smrti (v duchu jsem tomu říkal „tajemství smrti“), že jsem tím objevil i tajemství nesmrtnosti. Tou vírou, tou iluzí o své všemohoucnosti se mi podařilo se upokojit, a už jsem necítil strach z umírání, spíš mě trápil jakýsi plačtivý smutek kvůli smrti mé maminky. Přece jen jsem nebyl tak natvrdlý, abych uvěřil, že se mi podaří zachránit před smrtí ji a všechny naše. To nesmyslné právo jsem si rezervoval jen pro sebe, ne ze sobectví, ale protože mi došlo, že takové mazanosti se nedoberu, stěží se z toho dokážu vyhat sám.

Tu noc jsem nemohl usnout. Byl to začátek můry, která mě trápila celé dětství. Protože mě myšlenky na smrt přepadaly zvláště večer, před spaním, začal jsem se bát chodit do postele: bál jsem se zůstat sám v pokoji. Maminka z mého blábolení a výkřiků ze spaní vyrozuměla, že mě trápí jakýsi dětský strach, a tak vyhověla mému přání: napříště mě uspával sametový hlas slečny Edit, epileptičky. Protože jsem měl jít už za rok do školy, všichni se mi posmívali, že se pořád držím maminky za sukni, i slečna Edit, která byla podle vlastního přiznání do mne zamilovaná. Ale maminka byla šťastná, že ji mám tak rád, a vždycky se mě zastávala; tvrdila, že jsem přecitlivělý, z čehož má na jedné straně radost, poněvadž je to důkaz, že nebudu sobec jako můj otec, na druhé straně ovšem – při pomýšlení na mou budoucnost – ji to dělá starosti. Když hosté odcházeli, já už jsem plnou parou chrupal v maminčině klíně: na okamžik jsem zapomněl myslet na svůj úkol, to jest na to, jak přechytračím smrt, i na to, že jed-

noho dne budu muset být přítomen smrti své maminky. Bude ležet na květinovém loži (jako loni paní Melánie) a já ji budu nadarmo volat a líbat. Potom ji odvezou na hřbitov a pochovají pod růže... Tuhle myšlenku jsem nikdy nedokázal domyslet do konce. A mé můry spočívaly právě v úsilí zarazit odvíjení té myšlenky. Poněvadž kdykoliv jsem pomyslel na smrt, a myslil jsem na ni, jen se v pokoji setmělo, odvíjela se ta myšlenka sama od sebe jako klubko černého hedvábí vyhozené z okna ve třetím patře. A ať jsem vynaložil sebevětší úsilí, myšlenka se neodvratně odvíjela do konce, unášena vlastní vahou...

Zprvu jsem klečel ve svém modrém pyžamu vedle sestry Anny a modlil se k Pánu Bohu; šeptem, s pohledem upřeným na postavu anděla bdícího nad dětmi, které přecházejí přes most. Byla to laciná barevná litografie v tenkém pozlaceném rámu, kterou maminka dostala v době, kdy se Anna narodila. Přes most přechází holčička s kyticí polního kvítí v rukou a chlapec v krátkých kalhotách. Most je trouchnivý, trámy mu povypadaly, a pod mostem, dole v propasti, hučí zpěnný potok. Snáší se večer, sbírá se bouřka. Holčička si jednou rukou přidržuje slaměný klobouček, chlapec se tiskne k vychýlenému zábradlí. A nad nimi, nad jejich nejistými kroky, nad tou fialovou tmou se vznáší anděl strážný s rozepjatými křídly. Nymfa dětských snů, motýlí žena *Chrysidia bellona*. Z růžové tuniky vykukují pouze prsty jejich božských nohou a duha jejich křídel končí nahore plamenným leskem. Maminka měla ve zvyku říkat, že ten chlapec a holčička jsme my dva se sestrou, a já jsem dlouho věřil, že jsme to doopravdy my, zachycení v okamžiku, kdy jsme ve snu tou krajinou bloudili a kdy náš anděl strážný nedával pozor. Hleděl jsem tedy na obraz anděla visícího nad naší postýlkou a polohlasně jsem se modlil. Jenže když

jsem dořikal Otčenáš a ještě další modlitbu, kterou pečlivě složila naše maminka a kterou si už nepamatuji, zalezl jsem pod pokrývkou, přetáhl si ji přes hlavu a začal se modlit za dlouhý život mamčin a svých nejbližších. A jelikož ta modlitba byla ve skutečnosti myšlenkou na smrt, začal jsem se chvět strachem a úsilím, abych na to nemyslel, protože mě zvolna zmáhala únava, a abych zabránil náhlému pádu černého hedvábí, pustil jsem se do počítání, jen abych nepřemýšlel, jen abych své myšlence nedovolil se odvinout do konce. Avšak jedné noci, když už jsem byl ubitý únavou a spánkem, dostal jsem přímo pekelný nápad. Dopotáhl jsem do šedesáti (uměl jsem do dvou set), když vtom mí to číslo ve vědomí vyvstalo ne jako prosté číslo, které nemá jiný smysl než jako dětské rozpočítadlo člověka uspat - tedy tak, že se u slova, jež vyslovíme bezpočtukrát po sobě a přitom se snažíme skrze jméno nazřít smysl, předmět, který je jím pojmenován, v jednom okamžiku právě ten obsah slova ztratí ve zvuku, rozlije se jako tekutina, a zůstane pouze prázdná, křišťálová nádoba slova -, ale došlo k postupu právě opačnému: jedno z čísel se změnilo v pohár, na jehož dně se tetelila temná usazenina smyslu, jedno z čísel se v jistém okamžiku proměnilo v *počet let*, a tím i všechna ostatní čísla dostala též význam: počtu let, která bude žít moje maminka. Vždyť dvě stě let, co je to za věk pro matku chlapce, který se rozhodl vyklouznout smrti, ne jako ještěrka, nýbrž jako člověk, který má, který bude mít bezpečný plán (s vyloučením sebe-menší náhody a improvizace): plán, který bude kut a domýšlen v průběhu celého jednoho lidského života. Tak jsem počítal do dvou set a znovu do dvou set. Poznání, že je možné, jak řekla Anna, počítat celý život a nedojít k poslednímu číslu, protože i po tom posledním přijde nějaké další, jen ještě víc mým očím přede-

střelo blízkost a jistotu smrti mé matky, protože čísla byly roky, a věděl jsem, podle krutého výsledku matematické operace, kterou jsem tu noc provedl, že maminka by nemohla žít víc než sedmdesát osmdesát let, poněvadž jí bylo pětatřicet, a i nejstarší starci tam někde v Rusku (jak povídal pan Gavanskij) se s bídou dožívají sto dvaceti. Zmučen počítáním a myšlenkami, najednou jsem se vždycky ztratil v propasti věčnosti, a poslední útěchu, že se nerozbiju někde o nějaké podmořské skály, představovala mamčiná ruka, jejíž přítomnost jsem si ověřoval posledním atomem svého utrápeného vědomí...

Jednou večer, když mě maminka políbila a rozsvítila lampičku na nočním stolku, abych se nebál, poznamenala, že za několik dní pocestujeme vlakem. Když to říkala, byla si vědoma efektu, který ta slova ve mně vyvolají: věděla, že mě přemýšlení o nadcházející cestě dočista vykolejí, unaví mě jako hra, a že potom usnu, ukolébáván už nyní rachotem kol vlaku a houkáním lokomotivy. Později, už v polospánku, jsem slyšel, jak maminka vešla do pokoje, a když viděla, že ještě nespím, pošeptala mi: „Představuj si, že už teď jedeš vlakem!“ Maminčina přítomnost ode mne vždycky zahнала každé jiné pomýšlení i strach ze smrti, a tak se najednou moje postel s maminčkou i se mnou, a s námi i váza s květinami, noční stolek s mramorovou deskou a sklenicí vody, otcovy cigarety značky Symphonia, anděl bdící nad dětmi, matčina singrovka, noční lampička, skříně a záclony, celý náš pokoj, všechno se to rozjelo nocí jako vagon první třídy, a já jsem záhy usnul ukolébán tou magnetickou iluzí a kolem mne ve snu mýjely stanice a města, jejichž jména můj otec vykřikovával v horečce. (Otec totiž tou dobou pracoval na třetím či čtvrtém vydání jedné ze svých rozhodně nejpoetičtějších knih, na svých cestopisech, na tou dobou proslulém původně *Průvodčím* a nyní *Jízdním řádu autobusů*.)

sově, lodní, železniční a letecké dopravy. Zahalen do modravého dýmu své symfonie, se zarudlýma očima, nervózní a podnapilý, génius cestování, Ahasver, podobal se básníkovi sežehlému tvůrčím zápallem.)

Ráno pomalu přicházím k sobě a ještě nevím, kde jsem, kdo jsem a jak se jmenuji, budím se, jako se probouzejí ptáci, ještěrky. Vtom si však pod dojmem nějakého vnitřního vytržení, nějaké dětinské hudby, která mi proniká do vědomí a vznáší se pokojem, najednou připomenu maminčina včerejší slova, a už se ani nemámám otevřít oči a poddávám se tomu vytržení. Pak slyším, jak Anna pomlaskává, žmoulajíc poslední vlhká sousta snového chleba, a s polozavřenýma očima povídám sestře: „Zítرا nečkam cestujeme,“ protože chci, aby mi moje slova potvrdila, abych se ujistil, že se mi to všechno jen nezdálo. Jenže dřív, než mi Anna řekne, že to věděla dřív než já, jí to maminka pověděla už dávno, jen mně to nechtěli sdělit dřív, abych se příliš nezrušoval a neotravoval je svými otázkami, slyším, jak maminka točí rukojetí mlýnku na mák, a cítím vůni vanilky a máku vanoucí z kuchyně, a už o tom, že někam pojedeme, ani v nejmenším nepochybují. Poněvadž makové koláče znamenají, že se cestuje. Vyskočím a jdu do kuchyně pomáhat mamince a seškrábat lžičkou vrstvu nádivky ze dna kastrolu. Anna balí do papírových ubrousků vařená vajíčka, náš žlutý kufr z vepřovice stojí na stole. Voní vydělaná kůže a kliš a na vnitřní straně víka se světle leskne žlutohnědé hedvábí podšívky; kolem se line vůně máty, naftalínu a kolínské vody.

Věci už leží sbalené na stole. Kufr je přepásán řemeny. Vedle něj cestovní taška a termoska. Makové koláče vyplňují místnost svou vůní: uvolňuje se z nich je-

jich duše složená z prášku exotických bylin, vanilky, skořice a máku, a všechny ty ingredience, jejichž původ mi je naprosto neznámý, svědčí svým nádherným umíráním připomínajícím balzamování o slavnostní vznešenosti cestování, jemuž byly přineseny v oběť jako kadidlo.

Večer, když ulehne, otec ve tmě kouří, a vidím, jak mu kolem hlavy obletuje rozžhavená světluška, zářivá muška jeho génia. A už vím jistě, že tu noc nedokážu usnout, a zdá se mi, že by se mělo rozbřesknout, tak dlouho už ležím beze spánku, rozvedám hlavu, abych slyšel, jestli ostatní spí, nebo se jen tak tváří, a vtom cítím, jak mi hlava klesá únavou a jak přece jen nevydržím být vzhůru až do svítání. Nikterak však nedokážu pochopit, jak to, že spánek přichází tak najednou, bez mé vůle a mého vědomí, jak to, že noc co noc usnu, a nedokážu zachytit ten okamžik, kdy anděl spánku, ten velký noční motýl, přijde, aby mi svými křídly zastřel oči. Zkousím si ten okamžik vyčítat. Chtěl bych aspoň jednou prokouknout spánek (tak jako jsem se rozhodl, že jednoho dne prokouknu i smrt), chytit anděla spánku, až si pro mne přijde, za křídla, popadnout ho dvěma prsty jako motýla, ke kterému jsem se ze zadu tiše příkradl. Používám vlastně metafory, poněvadž když říkám anděl spánku, mám na mysli, stejně jako tehdy, kdy jsem v anděla spánku věřil, ten okamžik, kdy člověk z bdělého stavu přechází do stavu narkózy, neboť jsem dlouho předpokládal, a myslím, že oprávněně, že ten okamžik nadchází najednou, poněvadž jestliže se organismus sám o sobě uspává dlouho, vědomí se musí potopit najednou, jako kámen. Ale já jsem chtěl anděla spánku lapit do své prohnané pasti: nechal jsem se uspávat, dokonce jsem se ze všech sil snažil se uspat, a pak jsem s úsilím hodným i dospělého člověka v posledním okamžiku trhl

hlavou, v tom okamžiku, kdy jsem myslel, že jsem se přistihl, jak *tonu do spánku*. Nikdy jsem však se svým namáhavým výzkumem nebyl spokojen. Někdy jsem se probudil i desetkrát, s posledním vypětím vědomí, poslední silou vůle toho, který jednoho dne přechytí a smrt. Ta hra se spánkem byla jen přípravou na velký boj se smrtí. Jenže se mi vždycky zdálo, že to nebyl ten pravý okamžik a že jsem se unáhlil, poněvadž se mi nepovedlo nahlédnout do spánku, a mým záměrem bylo právě to, vytrhl jsem se před samou branou spánku, a anděl utekl, schoval se mi někde za hlavou, do jamky na krku či kam. Přesto jsem měl dojem, že jsem jednou dokázal dopadnout spánek při činu, takřkájíc *in flagranti*. Říkal jsem si v duchu „jsem vzhůru, jsem vzhůru“ a čekal s tím pomyslením jako v záloze, až mi někdo, anděl spánku či Bůh, tu myšlenku zpochybní, až mi ji přijde popřít a zabrání mi si ji myslet. Chtěl jsem si ověřit, kdo a jak dokáže najednou zastavit tok mých myšlenek, vlastně tu jednu prostou větu, tu obnaženou myšlenku, které jsem se nechtěl vzdát bez boje. Pak, vyčerpaný úsilím, abych se té myšlenky vzdal jen tak lehce, a jelikož anděl spánku ne a ne přijít mi ji zpochybnit, protože si zřejmě byl vědom toho, že ho mám v merku, uchýlil jsem se ke lsti: přestával jsem na to myslet, aby anděl uvěřil, že jsem se zmožen únavou neopatrně rozhodl vzdát se bez odporu, se zavřenými očima. Jenže ani to nešlo snadno, najednou si přestat myslet tu svou prostou myšlenku, „jsem vzhůru“, poněvadž se odvíjela sama od sebe, nesena setrvačností, a oč víc jsem se snažil na ni nemyslet, tím byla dotěrnější (jako když jsem se někdy snažil neslyšet tikání budíku na nočním stolku u postele, a zrovna v té chvíli jsem si ho nejvíc uvědomoval a tikání slyšel zcela zřetelně). A když se mi konečně vskutku podařilo zapomenout na svou myšlenku - „jsem vzhůru“ -

utonul jsem do spánku, ani jsem nevěděl jak (tak jako jsem dokázal neslyšet tikání hodin, jedině když jsem na ně nemyslel, nebo když už jsem spal). Ale jak říkám, jednou nebo dvakrát se mi přece jen podařilo vytrhnout se zrovna v okamžiku, kdy mi křídla zakryla oči jako stín a kdy mě ovanul jakýsi opojný dech: probouzel jsem se vlastně ze spánku, v okamžiku, kdy si pro mne přišel anděl spánku a chystal se mě odnést, ale nic se mi nepodařilo spatřit, nic jsem se nedověděl. Nakonec jsem pochopil, že přítomnost mého vědomí a přítomnost anděla spánku se navzájem vylučují, nicméně ještě dlouho poté jsem tu únavnou a nebezpečnou hru hrál. Chtěl jsem, říkám, být vědomě přítomen příchodu spánku, ze strachu a zvědavosti, tak jako jsem se rozhodl, že jednoho dne budu vědomě přítomen příchodu smrti a tím nad ní zvítězím. Budu dělat jakoby nic, aby až si mě medvědice-smrt přijde očichat, uvěřila, že jsem mrtvý.

Najednou se mi do vědomí jako nenadálý záblesk světla vřízl ostrý zvuk budíku, a já jsem se zastihl zcela vyčerpaný a zničený. Ačkoli jsem si okamžitě začal uvědomovat, že budík zařinčel proto, aby triumfálně ohlásil chvíli dlouho očekávané cesty, únava a pomsta anděla spánku, kterého jsem chtěl chytit za křídla, způsobily, že jsem zůstal ležet s pokrývkou přetaženou přes hlavu a v první chvíli se mi nechtělo ani se vzbudit, ani nikam jet; stav vnitřní uvolněnosti, v němž se nacházelo mé tělo i vědomí, jako by ponořené do jakési teplé voňavé tekutiny, mi připadal naprosto nenahraditelný. „Andy, Andy, už je čas,“ slyším maminčin hlas. „Nezapomněl jsi? Cestujeme!“ Přicházím pozvolna k sobě a se zavřenýma očima si od maminky nechávám svléknout pyžamo a namočit ocel. Když mě češe, hlava mi znaveně klesá na její rameno.

Moje kocovina je však v tu ránu pryč, jakmile vypiji teplou bílou kávu a před našimi dveřmi spatřím fiakr, tmavě fialový ve světle měsíce a rozběskou, velký jako loď. Noc je svěží a koně voní senem a šefíkem. Ve světle kočárových luceren zahlédnu pod koňmi čerstvé žluté kobližky, z nichž se kouří. Sedával jsem vždy mezi maminkou a Annou na zadním sedadle, pod koženou střechou. Otec trůnil vpředu vedle kočího. Před námi stojí náš velký žlutý kufr z vepřovice a nohy nám halí hrubá koňská deka z velbloudí srsti čpící koňmi a močí. „Nezapomněli jsme nic?“ ptá se maminka. „Termoska je u mne,“ odpovídá sestra. Maminka pak vždycky vzhlédla k nebi a pokřičovala se. „Myslím, že jsme na nic nezapomněli.“ Na obličejí je jí vidět, že je spokojená: na nebi svítí úplněk, ale moje matka byla cititelkou novu.

Asfalt se leskne od kropení nebo od deště a fiakr pluje tiše, lehounce se pohupuje na vlnách nacházejícího přílivu svítání. Je slyšet pouze jednotvárný klapot lodního stroje, ve kterém mele osm silných pístů. Má rozespalost je ta tam, jen chlad svěžího jitra mi pofukuje kolem nosu, a tak se zimomřivě tisknu k matce. U nádraží otec vyplácí fiakristu a předává naše věci nosiči. Nastupujeme do vlaku, do první třídy, kde září kobaltové světo acetylenových lamp, a usedáme na zelená plyšová sedadla, porostlá miniaturní hustou anglickou trávou. Nad sedadly jako v zahradách živý plot z bílých krajkových růží. Sedím u okna, na čestném místě. V kupé je teplo, začínám pozvolna roztávat. Na nádraží se lehounce pohupují kytky v zelených koších, z kterých vykukuje mech. Z přítmi služebního vchodu se vynořují dvě jeptišky připomínající dva obrovské tučňáky. Pak se nádraží najednou pohne, pohnou se kytky v houpavých koších. Pohlédnu vzhůru: do

pohybu se dáva i bílá hvězda-jitřenka, dobrá hvězda našich cest.

I když jsem se těšival na kaštany před domem, na náš pokoj a naše věci, na vůni svých peřin a celého našeho domu, přesto mi vždycky přišlo zatěžko, když jsem pochopil, že naše cesta je u konce. Už tehdy jsem byl, stejně jako otec, zamílovaný do vlaků. Jména měst, která otec blábolil ve spánku, vstříkovala do mne už tehdy jed touhy. Opájel jsem se hudbou cestování, kterou vyluzovala kola a již vlaštovky a další stěhovaví ptáci vypisovali v hustých triolách na notové osnově telefonních drátů, tou hrou *ad libitum* a improvizací mezi tříčtvrtovými pauzami, do nichž náhle a hlučně vpadaly velké varhany mostů a flétna sirén, provrtávající hustou tmou noci a dálky unavenými vzdechy a vzlyky. Stejně jako ve dne mě, nosem přitisklého k okennímu sklu, uváděla v nadšení hra s čínským dominem krajin, hnědými pravouhelníky oranišť, zelenými lichoběžníky luk a žlutými čtverci obilí, planoucího a bolestně mžikajícího v žáru poledního slunce. A zvláště mě vzrušovalo to, co jsem nejasně tušil, že zatímco spím, moje tělo, natažené v měkkém klíně spánku, překonává prostory a dálky, vzdor své nehybnosti a vzdor spánku, a v takových okamžicích jsem se nebál smrti, dokonce se mi zdálo, že se tou úchvatnou rychlostí, již se mé tělo pohybuje prostorem a časem, vymaňuje ze smrti, že ta rychlost a ten posuv představují vlastně vítězství nad smrtí i nad časem. Slavnostní nervozita, s níž se rodiče připravovali na cestu, zelený plyš a krajka v kupě, modrá žárovka inkoustové barvy, kterou otec rozsvěcel, dřív než jsme se uložili ke spánku, a akvamarínové hloubky jejího světla, to všechno měnilo cestování v jakousi tichou oslavu, a proto jsem po návratu z cesty byl celý schliplý a schoulený ve fiakru

v polospánku jsem ještě stále slyšel vytí sirén v noci a melodický klapot kol vlaku. A zatímco já jsem rozsmutnělý klímal pod koženou stříškou fiakru, unavený a vzdor všemu toužící po spánku, zatímco kočí přáskal bičem a koně pouštěli větry, má sestra Anna tiše plakala. I když nebyla žádná citlivka, jak říkala maminka, přesto dokázala v některých vzácných okamžicích plakat: když skončily svátky nebo naše cestování. Ale kdybyste se jí zeptali, proč pláče, na okamžik by se zamyslela a pak by vám řekla, že je jí moc, moc líto, že svátek (cesta) je už pryč, zasmála by se vaší udivenosti a nepochopení a znovu začala bezútešně štkát.

Vyprovázím pohledem fiakr a koně vzdalující se od našeho domu a slyším, jak maminka odemyká. Vcházím dovnitř a už mám oči dočista slepené ospalostí a únavou. Vtom, ještě než otevřu oči, najednou ucítím vůni našeho pokoje. Vůni, kterou jsem už zapomněl, ale která mi najednou připomíná, že jsem v našem pokoji, vůně, na níž jsem si už tolik zvykl, že jsem si ji uvědomoval jen ve chvílích, kdy jsme se vraceli domů z cest. Vůně kávy, rybiho tuku, vanilky, skořice a otcových symfonií. Vše ve stavu lehkého rozkladu, jako voda zapomenutá od věrejska ve váze s květinami.

Maminka otočí vypínačem, na stole se zaleskne károuvané voskové plátno a já se ho dotýkám prstem: ještě pořad je trochu kluzké od mastnoty a tu a tam je na něm vidět zářezy, už ztmavlé, podobající se staré, zajižené ráně. Na stropě nakreslilo vlhko dřina, z kterého se stal dobrý duch, strážce našeho domu; má vousy jako židovští proroci, v pravici třímá tabulky a v levici naši lampu s porcelánovým stínidlem, které připomíná převržené plivátko - kteréžto přirovnání mouchy pochopily doslovně.

„Ach, náš pokoj!“ vzdychne Anna a všichni objímá-

me pohledem náš zapomenutý pokoj, upomínáme se na jeho inventář, který jako by byl za naši nepřítomnosti ztmavl. Dvě postele, starodávné, dřevěné; dvě skříně, do nichž už červotoč navrtal drobné dírky, odkud se sype jemný narůžovělý prášek, lehký a voňavý jako pudr. Noční stolky u postelí s horní deskou z bělavého mramoru jako na hrobech dětí z dobrých rodin. V rohu, vpravo ode dveří, pohovka s omšelým sukmem tmavočervené barvy, krásná starožitná pohovka podobná pianinu, v níž k večeru, anebo když se rozhostí úplně ticho, zpívají pera. Nad ní barevná litografie: Mona Lisa, kterou maminka skválně ukradli z Louvru, anebo potom, když jej triumfálně vrátili zpátky, nevím. Litografie přišla pod sklo a dostala tenký dřevěný rám - pozlacený. Stejně jako ten anděl, co bdí nad dětmi, motýlí žena, *Chrysidia bellona* (jméno jednoho motýla z mého alba), před níž jsme se modlili jako před ikonou. Stůl pokrývala maďarská krajka a zdobila jej váza z modré napodobeniny křišťálu a okrouhlý plechový popelník. Na mramorové desce nočního stolku u otcovy postele stál další popelník, velký zelený smaltovaný, na dvou třech místech už odřený. Tři příčné žlábky, sloužící k odložení cigaret, dělily jeho široký okraj na tři stejně velké oblouky. Na segmentech mezi žlábkami stálo velkými černými písmeny třikrát jako trojnásobná ozvěna: SYMPHONIA. Podlaha v pokoji byla z lepších prken a vrzala docela tiše, jako nové boty, kromě míst pokrytých kobercem, kde kroky zanikaly zcela. Vpravo ode dveří, u okna, stál maminčin šicí stroj - mohutná litinová konstrukce, podobná obloukům železničních mostů. Oblouky končily dole kolečky, rovněž z černé litiny. Šlapadlo bylo vyrobeno z kovového průpletu, poněkud drobnějšího než na bocích. Dvojitý kloub je šikmou klikou spojoval se setrvačnickovým

kolem. Žlábkem setrvačnicku procházel válcovitý převodový řemen, sepjatý dvěma drátěnými sponami. Druhé žlábkované kolo, mnohem menší než první, tkvělo v rameni stroje, hned vedle lesklého transmisního kola s krátkými paprskovitými špicemi. Rameno stroje, ten velký černý loket, bylo nalakované, a na levé straně, kde se nacházel komplikovaný mechanismus jehly a neviditelných cívek, končil dvěma válcovitými hřídelemi, které připomínaly hlemýždi růžky. Když byl stroj v chodu, předly neviditelné cívky hedvábnou nit jako bourci morušovi nebo pavouci. Kromě mechanických svislých os v rameni stroje a třpytivého převodového (klikového) kola, které byly z chromované kalené oceli a leskly se, byly všechny železné součásti natřeny načerno. Boky zevnitř spojoval čtyřcípý lichoběžníkový svorník pyšnicí se velkými odlitými písmeny jména SINGER. V té části, kde se boky rozšiřují, rýsovaly se po obou stranách symetricky jako velcí pavouci emblémy firmy. Pozornou analýzou však zjišťujeme, ne bez údivu, že pavouci vpleteni do oček železné konstrukce vlastně ani žádní pavouci nejsou, nýbrž je to stoná sobně zvětšený strojový čunek s mechanickou cívkou, z níž se odvíjí nit (která zvětšením nabyla tloušťky lana, a proto je těžko poznatelná) a která, napodobujíc písmeno S, vytváří iluzi pavoučích nohou. Emblem je jako na šlechtických erbech natřen zlatožlutě, stejně jako arabesky na lakovaném rameni stroje. Arabesky se již částečně oloupaly, pozlátka odpadává v tenkých jemných šupinkách. Stolní deska, vřetená ze dřeva potaženého lepenkou, se už rovněž začala loupat, zvláště na hranách. Nejprve se v ní změnami teploty a vlhkem nadělají puchýře, pak začne křabátět a lámat se jako nemocné kůže. Jeden malý mosazný emblem, eliptický jako medailon a stejně žlutý a lesklý, je dvěma ozubenými šrouby spojen se štihlým krkem stroje. Je na

něm táž pavoučí cívka, jenže nyní mnohem jasnější, vzhledem ke zmenšeným rozměrům. Kolem dokola jako na minci je basreliéfně vytačeno THE SINGER MANFG. CO - TRADE MARK. Když jsem pohyboval šlapadlem, bzučel stroj jako lyra. Jednou jsem zlomil jehlu a maminka sundala převodový řemen. Ale na tom teď nesejde. Po návratu domů se můj pohled, než jsem usnul, pořád vracel k tomu stroji, a snad proto, že jsme tak dlouho cestovali vlakem, a vzhledem ke všem zvukovým vjemům, které se mi usadily v sluchu, jsem měl dojem, že stroj běží, že šije. Slyšel jsem hučet kola a měkce klouzat hřídele.

Občas k nám k večeru chodívá slečna Edit. S její osobou jsem si spojoval jen ta nejpodivnější povolání, nejvznešenější činnosti, a tak jsem bílé klobouky, které k nám nosila spolu s kloboukovou formou, považoval za součást její extravagantnosti, za součást její osobnosti a jejího osudu. Všechny jsem je považoval za Editiny vlastní svatební klobouky. „Co si myslíte, paní Számová, o tomto svatebním klobouku?“ ptávala se maminky, když si nasadila klobouk a hlavu naklonila do strany jako melancholik. Znal jsem její příběh, a to čínilo její osobu ještě podivuhodnější. Slečna Edit byla zasnoubena s jakýmsi maďarským hrabětem, který ji v předvečer svatby nechal. Místo svatebního daru jí poslal balík, velikou krabici, na které se zlatými písmeny skvěla značka věhlasné kolínské vody *Chat noir*. Když slečna Edit krabici otevřela, vyskočila z ní černá kočka, nebo z ní jen vypadla černá kočka uškrcená drátem, už se nepamatuji. Slečna Edit tehdy dostala padoucnici. Jelikož její neurastenění bývala nejintenzivnější večer a tehdy ji také nejvíce trápila samota, chodívala vzhledem k přátelství jejího a mého otce tou dobou k nám, do našeho domu; hlučné městské zábavy

ji vrhaly do nejhlubší melancholie. Epileptické záchvaty dostávala někdy i u nás, v okamžiku, kdy by se dal od ní nejméně očekávat nějaký lyrický výbuch: mezi dvěma docela obyčejnými slovy nebo přímo v srdci ticha, které kolem nás kouzelně spleť.

Slečna Edit modeluje nový svatební klobouk, z kabelky, jako z útroh podříznutého kuřete, vytahuje krajky a stuhy. Maminka sleduje její počínání s předstíranou lhostejností, ale Anna je nadšená. Sedím mamince na klíně, sleduji slečniny prsty a vzpomínám, jako by to bylo dávno, jak mě ještě před chvilkou těmi podivuhodnými prsty, jimž tak báječně slušela hra s krajkami, hladila. Na konečcích prstů měla dlouhé nalakované nehty, které v doteku s hedvábím drobounce popraskávaly. Právě polohlaseh vyslovila větu (její hlas s příchodem noci čím dál víc tichl a jemněl) a nás všechny ovládlo kouzlo její bytosti. Když poprvé omdlela, věřil jsem, vzdor přetřálenému strachu, že to, co se jí stalo, je cosi naprosto přirozeného, že slečna Edit byla jen náhodou ta, která upadla do bezvědomí, že se to zrovna tak mohlo stát komukoli z nás, a zvláště mně – nepochopil jsem v první chvíli, že to opojení vznášející se ve vzduchu, ten magnetický vzduch, jenž nás ovanul, pochází právě od ní, z její bytosti, z jejich prstů, z chaotické spleti jejich krajek. Měla veliké temné oči, vroubené sotva postřehnutelnými fialovými kruhy, což jen zvětšovalo jejich hloubku. Zračily se v nich kalné pudy její ženskosti, kterou po přetřáleném šoku spoutávala v křehké kukle svého těla. Vědoma si ničivé a rozvratné síly své bytosti a svého pohlaví, snažila se krotit svou krev, a snad tu byl původ té magnetické, voňavé opojnosti, kterou nás ovíjela a z níž vzduch ztěžkl jako zlatý déšť boha Dia.

Slečna Edit padávala na záda, na naši červenou pohovku, kde ji stůhala pomsta bohů.

Celou tu dobu jsem se třásl, ne tolik strachem, jako jakýmsi nejasným vědomím, že přihlížím tajuplnému a mimořádnému jevu. Slečna Edit se svalila na záda i s krajkou, kterou držela v ruce, a vyhodila nohy nahoru, takže jsem mohl zahlédnout hedvábný vnitřek jejího těla. Co mě nejvíc udivilo a zmátlo, byla skutečnost, že v té dlouhé plesavé rukavici, kterou v tom okamžiku její tělo představovalo, nebyly žádné švy a nitky, jak jsem očekával; vespod byla podšita hedvábím a ozdobena krajkami snad ještě nádherněji než z lícní strany. Edit několik okamžiků zoufale zápasila a popadala se za prsa, škubala a kroutila hlavou, čímž uvolňovala své spoutané vlasy, z nichž vypadávaly sponky a vlásenky. Potom jí tělem projela vášnivá křeč. Maminka ihned odhadla místo nejsilnějšího tlaku a rozepnula jí knoflíček na blůze. Poslední, co jsem zahlédl, byla oslepující bělost jejích ňader, která proudem vytryskla z blůzy. Pokojem zavanul nakyslý pach octa, jímž maminka třela slečně Edit spánky. Hned nato se dostavila úleva. Když jsem znovu otevřel oči, zavřeně studem, ležela už slečna Edit na naší pohovce, přikrytá dekou, a dýchala klidně jako dítě, s rukama nad hlavou.

Přicházela k vědomí tak, jak se otevírají květy. Rozvírala zuby vlásenky a zastřkovala si je zpátky do vlasů. Pak naskládala do tašky své krajky a pentle, klobouk a formu uložila do velké kartonové krabice. Nikdo ani nehlesl. Slečna Edit se udiveně zadívala na svoje ruce a potom si zapnula ten jeden knoflíček, který jí maminka rozepnula. V pokoji po ní zůstala jakási divná, voňavá prázdnota, z které se mi točila hlava.

Slečna Edit vnesla do našeho domu, do naší patriarchální zkamenělosti barvy exotiky a světobolu, temné a husté vůně své ženskosti, jakousi velkoměstskou, vznešenou, řekl bych: aristokratickou atmosféru. Ten

velkoměstský splín tkvěl v jejím hlase, v jejích nalakovaných perleťových nehtech, v jejích neurastenických, chvějivých pohybech, v její bledosti, v její panské nemoci, na jejímž počátku stály slavnosti a vytržení a podivuhodný svůdný symbol černé kočky a stejnojmenného parfému vyvedeného zlatými písmeny na kartonové krabici jejich blouznění. Vnesla do mých snů neklid, fluidní a záhadný jako vlnění jejich krajek, jako její vůně, jimiž uváděla do pokušení mou zvědavost i můj dětinský poklid. Ty vůně nám totiž svou opojnou přítomností podávaly svědectví o jakémsi jiném světě, nad rámec našeho domu, mimo hranice mého poznání, mimo sféry naší příjemné každodennosti.

Slečna Edit svými vůněmi, bezpochyby umělými, vnesla rozvrat do mé duše.

Ve spektru těch vůní jen fialová byla vůní její pleti, zatímco ostatní, lomené prizmatem její ženskosti, jevily neznámý, leč bezpochyby exotický původ a modrou krev. Od onoho večera, kdy omdlela na naší pohovce a kdy jsem v rozniceném ohnisku své zvědavosti spatřil hedvábi a krajky, začal jsem unikat z matčina klína, kde jsem doposud sedával v poklidu, chráněn před hříchem a nefesti. Od toho večera jsem se raději uchýlil na naši tmavočervenou pohovku, na tu pohovku, jež byla ložnicí i svědkem zlatého deště. Ne že by má láska k matce ochladla; to rozhodně ne. Prošla však hlubokou krizí: nedokázal jsem v ní najít vysvětlení svých traumat a třesavky, která se mě zmocňovala v podvečer, v čase, kdy příchod slečny Edit, skutečný či pomyslný, zatížil vzduch hustými vůněmi, předvojem jejího těla. Jakmile se ozvalo to fiktivní zatukání na naše dveře, sklouzl jsem z matčina klína a šel se, jako by náhodou, natáhnout na pohovku – nechtěl jsem podvádět maminku, ale také jsem na druhé straně ne-

chtěl, aby mě slečna Edit zastihla tak beze zbytku od-
daného lásce jiné ženy.

Tady, tímto ostudným doznáním, by příběh mohl
skončit. Myslím, že ani nemusím dodávat, že mamince
má nevěra neunikla a že mi jednoho dne s bolestným
údivem řekla: „Vím, miláčku, že mě jednou navždy
opustíš. Odložíš mě někam na půdu nebo do starobin-
ce.“ S hrůzou pokání jsem se jí zapřísahal, že to se ni-
kdy nestane, a v duchu jsem proklínal okamžik, kdy
slečna Edit vstoupila do našeho domu. Jenže maminka,
hluboce uražená mou nevěrou a nechápajíc před-
časnou deviaci mých instinktů, mě dál trápila, vykláda-
la o svém stáří a o své smrti, jako by to byla věc, o níž
vůbec není pochyb a kterou moje jednání jen urychlí.
Rozeštkal jsem se a zapřísahal jí, aby už nic neřikala,
aby svoje slova vylazla nazpět; zaklínal jsem se jí svou
věrností a ani v nejmenším jsem o ní nepochyboval.
Dokonce jsem cítil jakési radostné zadostiučinění
v možnosti, jež se mi naskýtala, abych jednoho dne
pravdivost svých přísah dokázal.

Už jen toto, opravdický konec. Jednoho dne zjara
chtěla maminka využít prvního slunečného dne v roce
a dát se do velikého úklidu. Otevřela dokořán okna
a slečna Edit vyklouzla oknem jako voňavý obláček.
Maminka nepochybně její odchod zaznamenala, ale
nic neřekla, dokonce se tvářila, že si ničeho nevšimla.
Jenom dvěma prsty, nikoli však bez posvátné úcty,
zvedla kousíček krajky, která zapadla za pohovku a už
byla inkrustována prachem jako stříbrný filigrán. Pak
tu reliquii reliquiarum položila na lopatku a krajka se
zkroutila dokolečka jako koruna. Ještě se mi jí podařilo
zahlédnout, jak se zatřpytila ve zlatě ranního slunce,
usazená vznešeně nad míhavým pápěřím prachu,
zmuchlaných novin a vaječných skořápek.

Pan Gavanskij, vegetarián, přicházel hlučně, funěl
a kouřilo se z něj jak z horkého páru, přestože byl stu-
dený od zasněženého zimního večera, který vnašel do
našeho pokoje plnými hrstmi nebo jej před sebou va-
lil jako sněhovou kouli. Když ze sebe vyfoukal přeby-
tek páry a zavřel všechny ventily, promnul si ruce
a svlékl kabát s kožešinovým límcem, začal z kapes
kouzelníky způsobem vytažovat ovoce. Během to-
hoto obřadu řadil otec v pokoji šachové figurky a čekal
na něj se svým anglickým zahájením jako v záloze.
Otce kouzla a dětinskosti pana Gavanského nezajímaly.
Pro mne i pro mou sestru Annu to však byl výjev
hodný úcty a obdivu. Už sám fakt, že pan Gavanskij byl
vegetarián, tedy muž v úzkém kontaktu s bylinami, sta-
čil vybudit veškerou mou zvědavost. Stál uprostřed po-
koje, pevně rozkročný, jako by k tomu bylo zapotře-
bí mimořádného úsilí, a čekal, až ticho a ohromení do-
sáhnou vrcholu. Když maminka zatajila dech a my
s Annou jsme údivem otevřeli ústa, strčil teatrálním
a velmi vypočítavým pohybem ruce do kapes kabátu
a vytahoval odtud vzorky nejrůznějšího ovoce, počínaje
tím docela obyčejným, jako jsou křížáky a jantarové
žluté rozinky, až po nejroztočivější plody jako datle
a mandarinky. Efekt byl vždy mimořádný. Přispívalo
k tomu nejen roční období – zima –, kdy vůně ovoce
má v sobě už samy o sobě cosi kouzelného a čarov-
ného, nýbrž i to, že pan Gavanskij jako mistr černé
magie dokázal ze svých kapes vytáhat takovou spou-
stu vyschlého, ale ještě stále voňavého ovoce, které nez-
tratilo nic ze své hodnoty, že se náš stůl záhy promě-
nil v bohatou tabuli a vůně se opojivě mísily a navzá-
jem zuslechtovaly. Museli jsme si mnout oči jako na cir-
cusem představení a občas jsme měli dojem, že pan
Gavanskij překročil mez dovoleného a že se nás jako
v provinčním kabaretu pokouší ošálit kolektivní halu-

cináci, a až nás zbaví magických okovů zraku a sluchu, že se třeba ocitneme v nějakém velmi choulostivém a neblahém postavení. Ale dělal to všechno vskutku skvěle. Nejprve tedy vylovil z kapes docela obyčejné plody, celé hrsti rozinek, jako úvod k druhé části programu, který začne ve chvíli, kdy si pomyslíme, že už nás nečekají a nemohou čekat žádná překvapení. Pak začal z kapes a podšívky tahat datle, fíky, mandle a marcipán a ještě nějaké exotické ovoce, které jsme rozlišovali jen podle vůně a jehož jména pro mne byla a navždy zůstala tajemstvím.

Pak se ve dveřích pokoje zjevil náš otec a přerušil hru, kterou považoval za dětinskou a nedůstojnou:

„Příteli,“ pravil nikoli bez hněvu, „vaše umělecké sklony vás přivedou k naprostému bankrotu.“

Načež pan Gavanskij, jakoby zaskočen, položil na stůl poslední fík a uchýlil se s otcem do vedlejší místnosti, kde okamžitě vypukl prudký spor o to, kdo potáhne bílou dámou.

Otec bezúspěšně nabízel do tisku svůj nový jízdní řád, na němž pracoval několik let. Rukopis ležel v zásuvce psacího stolu, překlepaný na stroji, podtrhaný červenou tužkou, po straně plný oprav, vlepěných částí, poznámek pod čarou, dodatků, notiček, preambulí, hemžil se všelijakými podivnými znaky a malými, miniaturními ideogramy. Ty ideogramy otec vystříhal ze svého jízdního řádu na rok 1933 a trpělivě jimi vylepil svůj nový rukopis, což jeho textu dávalo zvláštní půvab. Na kresbičkách byly zobrazeny vagony s označením třídy, lovecké rohy v podobě stylizovaného půlměsíce, vidlička a nůž, symetricky zkrřížené jako emblémy na šlechtickém erbu, parníky, z nichž se vinula tenká stoučená nitka dýmu, letadla ne větší než komáři a stejně lehká a hlučná, automobily zredukované na svou dokonalou kubistickou formu, s koly zmenšenými do ideálního bodu. V tom velkolepém rukopise se usadila všechna města, všechny pevniny a všechna moře, všechny podnební pásy, všechny poledníky. V tom rukopise jediná možišovská ideální čára spojila nejvzdálenější města a ostrovy. Sibíř-Kamčatka-Celebes-Cejlon-Mexiko-New Orleans tu jevily stejně mocnou přítomnost jako Viedeň, Paříž nebo Pešť. Byla to apokryfní, sakrální bible, v níž se opakoval zázrak geneze, byly

v ní však napraveny všechny boží křivdy a lidská bezmoc. V otcově pětikniží se dálky mezi světy, tak kruté oddělenými boží vůlí a prvotním hříchem, znovu zredukovaly na lidskou míru. Posedlý slepým běsem Prométhea a demiurga, můj otec neuznával vzdálenost mezi zemí a nebem. V jeho archaickém a esoterickém novém zákoně bylo zaseto sémě nového bratrství a nového náboženství, sepsána teorie univerzální revoluce proti Bohu a všem jeho omezením. Bylo to podivné, řekl bych dokonce chorobné spojení spinozovského panteismu, rousseauovštiny, bakuninismu, trockismu a zcela moderního unanimumismu, nezdravý amalgám antropocentrismu a antropomorfismu, jedním slovem jakási geniální panteistická a pandaimonická teorie založená na vědeckých výdobytcích, na principech moderní civilizace a techniky nové doby, jakož i na přírodních vymoženostech zemské kúry a oceánů, která však se pokoušela ustavit harmonii mezi novými materialistickými teoriemi a okultními naukami středověku. Proto, ať to vypadalo sebeparadoxněji, tato *summa* nového náboženství a nového světového názoru přísně dbala na hospodářskou základnu i duchovní nadstavbu a Marxův *Kapitál* patřil k základům této nové kosmogonie a společenské smlouvy. Jenže můj otec, vzdor tomu, psal svůj imaginární jízdní řád, aniž se dostatečně staral o třídní konflikty a společensko-historické události ve světě, nedbal na dějinný čas a prostor, psal své dílo, jako se psávaly prorocké knihy: posedlý svou vizí a na okraji skutečného života.

V době, kdy jsem odemykal otcův psací stůl, abych si prohlédl obrázky a ideogramy v jeho rukopise, byli jsme ještě všichni přesvědčeni, že jde opravdu o nové (třetí), rozšířené a doplněné vydání jeho *Jízdního řádu autobusové, lodní, železniční a letecké dopravy* (vydavatel *Engl & Comp.*, Novi Sad, tiskárna Djordje Ivko-

více). Muselo uplynout mnoho času, než jsme zjistili skutečný smysl a podstatu otcova rukopisu. Když se totiž otec do svého jízdního řádu pustil, byl postupně intoxikován jmény zemí a měst, a tak se v jeho vědomí vzdor velmi utilitárnímu a praktickému záměru spojil moře a kontinenty zrodila opojivá, halucinantní myšlenka, že k splnění takovéhoho možjšovského úkolu nestačí pouze nakreslit spojnici mezi dvěma vzdálenými městy a uvést hodinu odjezdu a příjezdu vlaku nebo lodě. Najednou před ním vyvstala masa neřešitelných otázek, množství problémů, které otec prostě nechtěl ignorovat, jak to dělali jeho předchůdci, ba i on sám ve svém Urfaustu, v prvním vydání svého *Průvodčího* z roku 1932, který ještě nezachycoval mezinárodní linky. Říkám, potíže byly obrovské, a jejich řešení by stačilo naplnit celý jeden život. Zpočátku chtěl otec připravit pouze „třetí, rozšířené a doplněné vydání“ svého jízdního řádu, a tento úkol se mu jevil jako snadno uskutečnitelný. Aby si zajistil dostatek peněz a času, dal výpověď ze služby a začal shromažďovat bibliografii. Jeho praktický smysl ho ani v tomto okamžiku nezradil. Podařilo se mu formou záloh shromáždit určitou sumu od dřívějších klientů, většinou židovských obchodníků, kteří velmi úspěšně už dříve propagovali své zboží prostřednictvím otcových „průvodčích“. Přirozeně mu přitom pomohly skvělé stylizace reklam, které sestavoval sám na základě velmi skoupých údajů z telefonního seznamu a z nichž v noci, při měsíčku vytvářel jakési geniální lyrické miniatury. *Jedenatřicet zvonů o váze 7560 kilogramů odlila zvonářská slévárna inženýra Pozňakova. Žádejte nabídky, panstvo!* Jedno haiku z jeho sbírky, určené k reklamě artéských studní, znělo: *S touto pumpou nepřijдете s vodou nikdy na mizinu, je konec bezedných studní. Krohn Adolf a synové.* A další: *Růže nejružnějších druhů ro-*

zesílá na jaře i na podzim proslulé zahradnictví *Ladislav Ševar: Erstklassig!* Když si svá dílka dal autorizovat autorskou agenturou v Pešti, posílal je poštou majitelům firem společně s kopii potvrzení o autorském právu. Úspěch se pochopitelně musel dostavit. Poté co otec posbíral částku postačující pro začátek bádání, opatřil si nové mapy a knihy a jednoho večera, v rozletu inspirace, osvicen, vtiskl na papír první větu, určenou do jakési předmluvy či návodu k upotřebení. Dotyčná velkolepá myšlenka, geniální otázka ho oslovila znenadání jako Mojžíše hlas z hořícího keře. A ta jedna jediná věta, ta velká, osudová otázka, transponovaná do vyšší, metafyzické roviny, ho záhy strhla svým smyslem a svou hádankou, na niž se otec rozhodl dát odpověď: *Jak odcestovat do Nikaraguy!*

U vědomí, že demystifikují význam a velikost otceva činu, nicméně opakuji, že v prvním okamžiku nebylo v jeho záměrech nic mimořádného ani velkolepého. Na počátku, říkám, to byly docela maličké turistické příručky s pamětihodnostmi, muzei, fontánami a pomníky, místy se stručnými komentáři o zvycích, náboženství, dějinách, umění a kultuře. Jelikož však otec začal za tím účelem konzultovat encyklopedie a lexikony (ponejvíce využíval *Meyerlexikon* z roku 1867 v patnácti svazcích i nové vydání z let 1924–1930, a dále velkou *Encyclopaedii Britanniku* a *Jüdische Lexikon* z roku 1928 v pěti dílech), otázky, na něž hledal odpovědi, ho začaly táhnout stejně do hloubky jako do šířky, takže posléze vytvořil obrovský soupis literatury z nejrozdílnějších oblastí a takřka ve všech evropských jazycích a lexikony nahradil alchymistické, antropologické, antroposofické, archeologické, astrologické, astronomické, bohoslovecké, darwinistické, deistické, dialektické, dietetické, dichotomické, diluviální, diplomatické, dipsomanické, dualistické, dynamické, eklektic-

ké, ekliptické, ekologické, ekonomické, ekvilibristické, embologické, embryologické, emocionalistické, empirické, empiriokriticistické, empiriomonistické, encyklopedické, endemické, entomologické, epikurejské, epizootické, erotematické, erotické, esencialistické, eschatologické, esoterické, esperantistické, estetické, etické, etnické, etnografické, etnologické, etologické, etymologické, eufonické, eugenetické, evangelistické, evolucionistické, exaktní, exorcistické, exosmozické, fantasmagorické, fantomistické, farizeologické, fatalistické, fenologické, fenomenologické, fetišistické, filologické, filosofické, finanční, florilegické, folkloristické, formalistické, freudistické, fylogenetické, fyzické, fyziognomické, genealogické, genetické, geocentrické, geodetické, geofyzikální, geognozické, geografické, geologické, geometrické, geopolitické, geotermické, geotropistické, germanistické, glaciologické, gnoseologické, gnostické, gramatické, harmonické, hegelíánské, helenistické, heliocentrické, herakleitovské, heterosexualistické, hinduistické, hipologické, historické, humanistické, hydraulické, hydrodynamické, hydrografické, hydrotechnické, hypnotické, charakterologické, chemoterapeutické, chiromantické, idealistické, ideografické, ikonografické, ikonoklastické, ikonolatrické, iluzionistické, indeterministické, individualistické, intuitivistické, iracionalistické, judeofobistické, juridické, kabalistické, karteziánské, kartografické, kaleptické, kataplexické, kauzalistické, kauzistické, komediografické, komparatistické, konfuciánské, konstitucionalistické, kosmické, kosmogonické, kosmografické, kosmologické, kvietistické, kynologické, lamarkistické, lartpourlartistické, lexikografické, lexikologické, literární, magické, magnetické, machistické, martyrologické, marxistické, materialistické, mediévalní, mefistofelské, mechanoterapeutické, memoárové,

merkantilistické, metamorfistické, metempsychické, mikrobiologické, mineralogické, monotelistické, morální, morfologické, muzikologické, mystické, mytologické, navigační, neokantistické, normativní, numismatické, objektivistické, onomastické, optické, orátorské, organografické, orometrické, osmologické, paleofytologické, paleografické, paleontologické, panteistické, parazitologické, partikularistické, pietistické, platonické, pluralistické, politické, polymorfistické, sémiologické, senzualistické, scholastické, sionistické, skepticistické, sociologické, sofistické, solipsistické, spiritalistické, stematografické, stoicistické, supranaturalistické, taoistické, tautologické, technické, tektonické, telepatické, termodynamické, topografické, toponomastické, toxikologické, unanimistické, uranografické, urbanistické, urologické, utopistické, venerologické, versifikátorské, voluntaristické, vulkanologické, zednářské, zoogeografické, zoografické a zoologické studie. Poznámky na konci stránek či ideografické značky v podobě kříže, půlměsíce nebo šesticípé hvězdy nahradily celé stránky drobně psaného rukopisu, zkratky se změnil v záhlaví, záhlaví v kapitoly, a záhy se původní myšlenka kombinovaného jízdního řádu a průvodce změnila v pouhou malou, provokační oplozovací buňku, jež se dělila jako primitivní organismus geometrickou řadou, takže nakonec z toho, co býval *Jízdni řád autobusové, lodní, železniční a letecké dopravy*, zůstal pouze vyschlý kokon, ideografický znak, velká závorka a zkratka, a podtext, marginálie a poznámky pod čarou vplily do sebe tu drobnou, utilitární a nestabilní konstrukci, jež stála takřka neviditelná a zcela zanedbatelná na pestrobarevné mapě světa podstat, a to vymyšlené a abstraktní prátéma představovalo pouze tenké čáry poledníků a rovnoběžek na obrovité konstrukci čítající nějakých osm set hustě psaných stran.

Text si vytrvale a tvrdohlavě uchovával původní název jízdního řádu a svědčil pouze o chorobné bezradnosti mého otce, který pořád věřil v možnost, že nějaký vydavatel naletí na tenhle zřejmý podvod a vydá jeho anarchický hagiotický spis pod firmou nevinného jízdního řádu a cestovní příručky.

Ačkoliv nepovažoval své arcidílo ještě za dokončené, když mu maminka dala na srozuměnou, že vstupujeme do blížícího se podzimu a zimy naprosto nepřipraveni, nabídl otec svůj jízdni řád nakladateli. Jelikož však už dávno překročil smluvně stanovenou lhůtu a navíc se objevil s rukopisem zcela nezredigovaným, nakladatel jej odmít a otec byl navíc nucen vrátit příjmatou zálohu a nahradit i soudní výlohy. Když prohrál všechny procesy, upadl do hluboké deprese, kterou jsme dlouho považovali za důsledek jeho neúspěchu s jízdním řádem a zprvu jsme nedokázali najít jiné, přirozenější vysvětlení. Až mnohem později jsem pochopil: otec upadal do deprese vždycky na podzim a na jaře se z ní zase dostával. V přechodných obdobích ho zaměstnávaly jakési hluboké meditace, a tak přerušoval veškeré kontakty se světem a plně se oddával svému dílu. Zpočátku se jen zamykal do svého pokoje, kam nám byl zakázán přístup, později se vydával na nějaké dlouhé cesty, jejichž smysl a cíl jsem si nikdy nedokázal vysvětlit. Odcházel vždy v noci, v nejhlubší ilegalitě, ani se s námi nerozloučil. Ráno nám pak maminka oznámila, jakýmsi pro mne vždy záhadným hlasem, že náš otec „odcestoval na delší čas a neznámo kam“. Vracíval se s jarem, vyhublý, podivně protáhlý a proměněný, už zdálky se na nás usmíval a kynul nám z fiakru s dlaní otočenou k sobě. Řekli byste – všechno je pryč. Několik dní byl klidný, záhadně zamlklý, načež se najednou bez jakékoli skutečné

příčiny zvěřsky rozeřval a začal se rozhánět holí po skleněném nádobí. Na jaře se totiž probouzel ze své ležárky, vytrhl se z úvah, nechal na nějaký čas plavat svůj proklatý rukopis a dostával se do stavu své přirozené podrážděnosti, té podivné podrážděnosti a vzpoury proti světu a jevům, jež v podstatě představovala jeho skutečnou povahu. Na jaře se v něm probouzel jeho egoismus, na podzim a v zimě těžce potlačovaný a v létě už umrtvený, jeho kdysi nedostatečně definovaná revolta proti ustrojení světa a lidí, a ta vzpoura, ten přebytek síly, ta vzkypllost myslí a krve ho znovu vracela do života. Byla to nezdravá extáze, opilost sluncem a alkoholem, poznání všudypřítomného bujení, které ho ještě víc dráždilo, a egoismus mého otce byl vlastně jen částí jeho *Weltanschauungu*, jeho pantheismu. Bylo to egoismus bez hranic. V tom panegoismu bylo, mělo být vše podřízeno jemu jako u starozákonních uzurpátorů. A tak zatímco příroda při svém jarním bujení narcisticky vystavovala na odív rejstřík svých schopností a energií, můj otec v ještě vyšším stupni pocítoval křivdy, jež mu rovnou měrou způsobili Bůh a lidé. Proto jeho metafyzická revolta, ten opožděný, obludný výhonek jeho zmarněného mládí, kvetl na jaře s ještě větší silou, bujel vulkanicky jako vřed.

U vědomí nebezpečí hrozícího nám kvůli otcovu mesianistickému jízdnímu řádu, který se dostal na index nového pořádku (pro svobodomyšlné a revoluční ideje, jež obsahoval), museli jsme se odklidit z kaštanové ulice. Odstěhovali jsme se do nízkého domku v nejubožejší části města, vlastně do divokého sídliště plného Cikánů, tuláků a lumpenproletářů, jak jim otec říkal. Asi deset kroků před domem se táhl železniční násep, po kterém duněly vlaky, a dům se pokaždé otrá-

sal v základech. Zpočátku nás to drželo v neustálém napětí, chytali jsme se za hlavu a zalézali do peřin, na pokraji nervového zhroucení. Dunění vlaku nám přetínalo řeč v půli slova a naše nejbezelstnější rozhovory měnilo v zuřivé hádky: zvyšovali jsme hlas do křiku, protože jsme nebyli s to si rozumět, rozhazovali jsme si navzájem rukama před nosem, krční žíly nám nebezpečně nabíhaly. Muselo uplynout mnoho času, než jsme objevili jakési akustické úkryty, které nás zachránily před naprostou nepřičetností a jejichž pomocí se nám podařilo vrátit se do relativního klidu: v okamžiku průjezdu vlaku jsme snižovali hlas o jednu dvě kvinty a nasadili jsme intonaci zcela odlišnou od té, již nám vnucoval zvuk vlaku a která nás všechny doposud mátl. Nyní jsme, pravím, mluvili jakoby břichem, přičemž jsme skláněli hlavy a dělali si podbradky.

Otec tou dobou pracoval na odklizení trosek, poněvadž četníci konečně odhalili místo jeho pobytu. Podal ovšem ostrý protest, přičemž na nějakých desíti stranách drobného rukopisu zdůvodnil hlas zdravotní indispozice, důkladně dokumentované výpověďmi svědků i propouštěcími listy z nervových klinik. Síla jeho argumentů byla nevyvratitelná, zejména vezme-li se v úvahu, vedle všech reálných skutečností, navíc ještě jeho polemický tón a brilantní styl. „Podotýkám váženému Komisariátu,“ stálo ve stížnosti, „v souvislosti s bodem A 2, v němž jsem si dovolil uvést příčiny své naprosto zdravotní indispozice a dokázat, byť velmi rozvázně, svou nenormálnost jakož i svou naprostou morální i fyzickou nicotnost, nicotnost neurotika a alkoholika, neschopného starat se jak o vlastní rodinu, tak o sebe sama, podotýkám tedy ve prospěch co nejkonkrétnější znalosti věci, byť každá z uvedených věcí představuje již sama o sobě i fyzickou amputaci, že jsem navíc též *platfusák*, o čemž rovněž přikládám potvrzení

vydané odvodní komisí v Zalaegerszegu, již jsem byl jako 100 % platfusák osvobozen od vojenské služby...“

Uplynulo už víc než dvacet dní, a otec nedostal odpověď. Důvody byly jasné. Misto aby se veřejně, třebaš jen formálně, zřekl proskribovaného díla, vytáhl jako důvod své indispozice alkohol a šílenství, jakož i komickou záminku svých plochých chodidel... Večer chodil domů příšerně uonadný, s krvavými mozoly na rukou, a beze slova padl do postele. Neměl ani tolik síly, jako ještě nedávno, aby holí něco rozbil. Byl zcela odzbrojený. Do práce musel chodit bez hole a vracel se poloslepý prachem, který se mu nachytl na skla brýlí, jež mu přísní a ukrutní hlídači nedovolili otřít.

Na vlaky jste si už zvykli natolik, že jsme čas začali měřit jízdním řádem, tím obrovským budíkem plným rozmarů. V noci, v polospánku, jsme najednou zaslechli křišťálové pianissimo sklenic ve vitrinách, pak se domek začal třást a vlak zpřetinal náš pokoj velkými světlymi obdélníky svých oken, jež se zběsile předháněly. To jen ještě víc živilo naši touhu po dálce, naši iluzi o útěku. Neboť v roce stráveném u železničního náspu, v čase naprosté otcovy porážky, pro nás dálka znamenala nejen vzdálený lyrický lesk, ale i kataraktickou, velmi utilitární ideu útěku, záchrany před strachem a hladem. A pomyslení na útěk jen dál zvyšovalo naši závrať: začali jsme v našem pokoji žít jako ve vlakovém kupé. Idea samozřejmě vyšla od otce. Věci jsme měli sbalené v kufrech a čaj jsme pili z termosky. Za otcovy nepřítomnosti jsme celý den podřimovali jeden vedle druhého za zataženými záclonami, zabalení do dek jako na cestě.

Bičován vším tím děním, z něhož ke mně doléhal jen éterický mlzný opar, protože i sama maminka byla

bezmocná a dezorientovaná, upadl jsem do jakési dětinské melancholie, ztratil jsem chuť k jídlu, v návalu hysterie jsem spálil album s motýly a celý den jsem vylehával v posteli, s dekou přetaženou přes hlavu. Dlouhotrvající těžké průjmy mě dočista vyčerpaly a dlouho jsme je nijak nedokázali zarazit, přestože jsem na maminčin příkaz ráno co ráno polykal jednu dvě lžičky mleté kávy smíchané se špetkou krystalového cukru. Maminka ne a ne přijít na kloub mě chorobné malátnosti a mým průjmům. Až později jsme se dovtípili, že moje diaré vzniklo jako důsledek strachu, což jsem rovněž zdědil po otci. Dlouhotrvající průjmy, nastalé bez jakékoli poruchy v organismu, byly tedy vyvolány zátěží mé duše, jež byla chorobně spjatá s tělem a jejíž otřesy se přenášely v první řadě prostřednictvím sympatiku a zaživacích orgánů.

Kataraktické průjmy nicméně působily blahodárně. Po nich následovala všeobecná otupělost orgánů, zpevněl jsem a zhubl.

Řečeno nezaujatě, z dnešní perspektivy, hlad působil blahodárně na nás na všechny, alespoň zpočátku. Docela mě například přestala bolet hlava, protože mě beztak bolela z přetížení žaludku. Otec pak prožil proměnu rovnající se zázraku: zesílil a v chůzi se trochu napřimil, a po měsíci si stáhl z dlaní obvazy a začal držet krumpáč holýma rukama. Namísto krvavých mozolů, které svého času znetvořily jeho krásnou ruku, ruku vznešeného dámského kadeřníka, se mu na dlaních udělala tmavá kůra, kterou si čas od času odřezával žiletkou. Vyčerpaný namáhavou každodenní dřinou, býval večer klidný, mlčenlivý a nepropadal obvyklým záchvatům misantropie. Nadbytek energie, to, co se u něj považovalo za pomatenost, se přes den dočista spotřeboval, nebo snad zklidněl, nevím. Sestra Anna dospěla v dívku jaksi najednou, nepochybně předčasně, byla

bledší, zeštíhlela, temné kruhy pod očima jí sice vymaloval hlad, svědčily však i o prvních známkách puberty. Maminka, zbavená otcova teroru i jeho podpory, se najednou vrátila do stavu své normální činnosti, strhla záclony z oken, rozbalila kufry a jednoho dne prohlásila, že jsme konečně dojeli, s naším cestováním je konec a začínáme žít „normálním životem“.

Ráno nás probudilo klepání, které nám dolehlo do spánku těžce jakoby přes stěnu. Když se mi konečně podařilo rozlepit víčka, spojená pevně jakoby horkým voskem, spatřil jsem otce ozářeného šedivým špinavým světlem rozbřesku. V pruhovaném pyžamu, bos, s vlasy, jež mu vášnivě padaly do čela jako pianistovi, podpíral holí dveře. Zvenčí do nich kdosi zběsile bušil, ale otec držel železný hrot hole zabodnutý do zámku jako do oka. Seděli jsme vyděšeně na posteli, opírali se o lokty trnouce napětím a dívali se na otce, který s napjatými krčními žilami, s očima vypoulenýma hrůzou podpíral dveře a kladl houževnatý hrdinský odpor podlým útočníkům. Předě dveřmi jsme slyšeli mužské hlasy, ještě drsné svěžestí rána, hluboké a výhrůžné, i hlasy žen, hysterické a ostré jako ptačí zobany.

Jako vždy v takových okolnostech, kdy šlo o ohrožení života, vůči němuž otec zaujímal defenzivní a krajně filosofické stanovisko, vyšla přede dveře maminka, zahalená do deky, vysoká a hubená, s rukama vztaženými vzhůru. Slyšel jsem její hlas, skoro neskutečný. Říkala cosi, čemu jsme nemohli rozumět, mluvila jakousi bezpochyby příšernou cizí řečí, a zřejmě jí chyběla otcova výřečnost. Avšak její zjev, její rozpaky i odhodlání na dav zapůsobily a lidé se začali rozcházet, dojatí snad silou jejích argumentů.

Otec jakoby ze setrvačnosti podpíral holí dveře, tiskl

na ně ucho a dožadoval se od matky hesla, aby ji nechal vejít.

Záhy nato, vedeni otcovou hvězdou, jsme se přestěhovali na předměstí, ke slepé koleji. Bylo to potřetí, co jsme se za poslední rok stěhovali, a slepá kolej v nás ubíjela i tu poslední iluzi o útěku. Byly to koleje o normálním rozchodu a přicházely ve velkém oblouku odkudsi z dálky, ale možná na druhém konci končily rovněž tak nenadále, někde u cihelny. Kolej vedla až k naší chatrči a tady se vzpínala jako v posledním tažení. Kolejnice byly na koncích vytočené vzhůru a podepřené už zpráchnivělými sloupy. Neměly ani nárazníky. Kolej byla zarostlá halasným plevelem a tmavými koprivami, mezi nimiž vykukovala stébla nové trávy, temné a zrezivělé už na jaře, jakoby nakažené fyloxérou rzi, která dvěma bujnými žilami šířila červenou epidemii, takže plevely a trávy bujely v jakýchsi obludných tvarech, znetvořené dědičnými chorobami krve. Jedině některé plazivky tu nacházely plodné šťávy pro svá destruktivní tykadla a jedovaté hadí žlázy. Z horní strany, tam, kde se kdysi leskly jako zrcadla, byly kolejnice pokryty popelavě narudlými usazeninami jako strupy. Rez proměňovala železo v pórovitou, shnilou tkáň, v kost, z níž byla vyžrána dřev, a oddělovala ze stran celé bloky, drobila je v popel cihlové barvy, který pak vsakoval do země, do srdce plevelu. Pražce praskaly podélně, rozežrané rudým morem jako kyselinou.

Ta slepá kolej, jak už jsem řekl, v nás ubíjela i poslední iluze.

Všechno se událo jako zázrak.

Jednoho rána mě velmi časně maminka probudila a řekla mi vzrušeně, šeptem, abych se ustrojil. Ta troška věcí, které nám ještě zbyly, stála už shalená v kuf-

rech. A před domem, na slepé koleji, osvětlen světlem svých oken, stál vlak (WAGON LITS SCHLAF-WAGEN RESTAURANT), v oknech se rojily udivené dámy v kloboucích a s vlasy poněkud neupravenými, jedly bílé žemle zabalené do jemných papírových ubrousků, jimiž si utíraly své dlouhé nalakované nehty, a potom papír vyhazovaly u trati do plevle, kde hrabaly nemocné, střapaté slepice...

Otec celé dny vytrvale trůnil vedle kočího jako svržený ruský kníže; najednou jako by podivně prozřel a pateticky si uvědomoval, že naplňuje svůj osud zapsaný v genealogii jeho krve, v knihách prorockých. V ponurých osamělých usedlostech jsme narychlo měnili saně, zahřívali se horkým čajem a koňakem, a pak znovu v saních, přitisknutí jeden ke druhému, jsme upadali do hlubokého spánku a rolničky našemu snu a útěku vytvářely lyrickou ozvěnu. Otec pobízel kočí ke spěchu, podstrkoval jim koňak a nestydatě je uplácel; mluvil chvatně a zadýchaně jako někdo, komu je nebezpečí v patách. Vzal na sebe veškerou starost spojenou s cestou a plně se v té věci angažoval, přestože nám bylo jasné, že ani on sám nezná pravý smysl a cíl naší cesty. Ale na tom mu nezáleželo. Věděl jen, že musí *naplnit jednu kapitolu velkého proroctví*, neboť bylo psáno, že bude bloudit a prchat „horempádem“, a tak nasedal do prvních saní a vyrážel k první osadě, oklikou, nejsvízelnější cestou, a zcela lhostejně přehlížel fakt, že jeho osud musíme naplňovat i my s ním, neboť proroctví, jichž se přidržoval a v něž slepě věřil, nezněla právě nejjasněji a otec si nebyl docela jist, vztahující se i na nás ostatní. My jsme se zase bez reptání podrobovali jeho vůli, v domnění, že musíme na sebe vzít

část jeho prokletí i osudu. Cestovali jsme dny a dny zasněženou pustinou, jednotvárnou jako oceán, a na-prosto jsme přitom ztratili orientaci. Otec však řídil naši loď jistou rukou a s očima upřenými na hvězdné nebe vydával pokyny vystrašeným kočím. Občas vytahoval z náprsní kapsy kabátu mapu oblohy a rozprostíral si ji na kolena, tak jako kdysi ve vlaku otvírával svůj jízdní řád. Když se zorientoval ve větrné růžici, ukázal náhle prstem k nebi, směrem k jedné zářivé hvězdě ve zvěrokruhu, a kočí, vylekaný jeho počínáním, práskl do koní. Nevěděl, že otec na nebi pátrá po hvězdě svého osudu, přesně vyznačené v kabalisticko-astrologické studii *A csillagfejtetés könyve*.

Občas někde zastavíme a otec zabuší do vrat jako svržený ruský kníže. Nemám sílu ani chuť mu klást otázky, cítím jen, jak se mi spánkem a únavou lepí víčka a třesu se strachem, kterému jsem ještě nevyvikl, strachem z neznámých končin a lidí, ze zavřených vrat. Slyším vzdalovat se rolničky saní, na nichž jsme přijeli, provázené štěkotem psů. Otec vytrvale buší do vrat, veden jakýmsi svým vnitřním žářem a tvrdohlavým odhodláním. Z druhé strany se ozve cinkot klíčů a otec pronáší své jméno – pateticky, jak se vyslovují jména proroků. Je slyšet odsouvání závory – „Vždyť už jdeme, člověče, rychleji se to nedá! Nečekali jsme vás touhle noční dobou“ –, pak se vynoří jakési neznámé postavy, postavy náměsíčníků a bytostí vytržených z nehlubšího zimního spánku. Berou mě za ruce a líbají suchými ústy čpícími temnými usazeninami. Vedou nás do nějakých zešeřelých prostor, zažihají knoty lamp a promlouvají ospalými, hlubokými a drsnými hlasy. Defiluje přede mnou celá legie příbuzných, které vůbec neznám a necítím k nim žádný vztah; všichni mají hlavy obrostlé tmavými kudrnatými vlasy, tváře pihovaté, nosy jako hlemýždi domečky, líbám se s nimi

po řadě, i když mi smysl toho všeho uniká. Mimořádný hnus ve mně vzbuzují tetý; jejich kůže má odporou chuť, a když skloní vrásčité krky, aby mi nastavily tváře, ovane mě z jejich výstřihů vlašný mrtvolný puch, puch parafínových svíček a ustáté vody ve váze s uvadlými růžemi. Jedině svoje ryšavé a pihovaté sestřence líbám s incestní důvěrností, stržen bujností a vůní jejich ohromných planoucích frizur a neřestnou bělostí jejich pleti.

Otec se s nervózním chvatem snažil naplnit svůj osud, uskutečnit slova proroctví a dosáhnout vykoupení. To, že se ahasverovský objevil v kraji svého dětství, odkud dávno utekl, veden jakousi velkou vizí, bylo pro něj důkazem, že upadl do jakéhosi *circulu vitiosu*, z něhož není úniku: oblouk jeho životního dobrodružství se uzavíral jako past. Bezmocný před Bohem i osudem, obviňoval ze svého prokletí lidi, a sestry a příbuzné považoval za příčinu všech svých nezdarů, neboť byl posedlý fixní ideou, že jeho osud představuje vykoupení za hříchy celé rodiny, ba veškerého lidstva. Považoval se za obětího beránka. Jeho hrdost hypochondra a zmarněného člověka byla uražena. Hodlal dát každému na vědomí, že on je Oběť, on je ten, kdo se obětuje, ten, jemuž bylo předurčeno se obětovat, a chtěl, aby si toho všichni vážili a přistupovali k němu jako k Obětovanému. Svou zmarněnost osvětloval bengálským ohněm z oltáře, na němž hofel, a svou bidu vysvětloval příbuzným a sestřám teorií o odříkání, pohrdal hmotnými statky ve jménu své zmarněnosti, ve jménu oběti, a svůj konec prolašoval za konec světa, za apokalypsu. Bylo by však naivní domnívat se, že otec svůj osud naplňoval bez reptání. Naopak. Měl za to, že nikdo z jeho blízkosti nesmí a nemůže přežít jeho kataklyzma, svůj osud považoval za úděl svého rodu a druhu. Ponurým a ochraptělým hlasem předpo-

vidal apokalypsu, pozdvihoval prorocky ruce a jediným rozmachem prorockých paží obchvacoval krámy svých příbuzných nacpané koloniálním zbožím, plamenným ukazováčkem mířil na hedvábí, záclony, gobelény a lustry, očima planoucíma spravedlivým hněvem vrhal prokletí na psy, kočky, koně, drůbež a dobytek.

„Človče, kdo by si pomyslel, že ten nešťastník dočista přijde o rozum,“ slyším hlas tety, manželky otceva bratra, a hned nato děsivý, nelidský řev svého otce. Dožadoval se spravedlnosti, vytahoval nevyřízené účty z doby před třiceti a čtyřiceti lety, chrhlil ze sebe čísla a data, jména svědků a křivopřísežníků - hlasem, od něž drněly sklenice ve vitrínách ještě ve třetím pokoji a pes na dvoře začal vyjeveně výt, jako by se valila povodeň nebo hořelo. Každá hádka končila tak, že ti, s nimiž se otec přel, i ti, které nepřičteně urážel, se museli nakonec vzdát svých argumentů, podrobit se a všemi silami se soustředit na to, aby mého otce upokojili, vzít na sebe vědomě, nahlas a kajícím všechnu vinu, kterou jim vmetl do tváře, uznat všechna obvinění a hlas ztišit do šepotu, poněvadž žádný pokus otce překřičet nikdy nepřinesl kýžený výsledek. Otec totiž dokázal svůj božský hlas pozdvihnout do takové výše a napnout do takové síly, že vedle něj žádný další hlas neobstál, neboť bezdát stopy zmizel v kalné řece jeho barytonu, a každý pokus překřičet jej vyvolával pouze opačný efekt: v tom případě otec, dalo by se říci, že bez větší námahy, zvýšil hlas do přímo neslychané intenzity, a do jeho slov, do jeho božského řevu se záhy vmísil finkot skla a porcelánu, štěkot psů, bučení krav a kdákání drůbeže, začali přibíhat muži ze sousedství, celí bez sebe, s karabáči v rukou, ženy svolávaly děti, a ty se hnaly domů, jako by hořelo. Jen otcův baryton zaburácel jako trouba jerišská, všichni snížili hlas do zděšeného šepotu, neboť na okamžik uvěřili, že jeho

šílenství je pouze druh osvícení. Otec zatím triumfálně řval dál v nejvyšší tónině, do níž dokázal svůj baryton vzepnout v okamžiku nejrudšího vzteku a vytržení: „... s vašimi chrty, s vašimi bryčkami, s vašimi zlodějskými kšefty...“ („Eduarde! Dej si pozor na jazyk.“), v nichž jsou navršeny inkriminované hromady nesmyslu a ješitnosti; zločin navinutý na tuby, nacpaný do pytlů, narvaný do stánců („... naše pohost...“) a pliju, draží příbuzní, na vaše pohostinství! Pliju na vaši morálku! Fuj! Tak jste mě ostatně uvítali i v osmnáctém a zvěčnělý a nešťastný Moric, taky obět vašich machinací, se ptal, jak je možné, že nevidíte slepotu své sebelásky a velikost své nicotnosti; jak je možné, že necitíte odpovědnost své krve a neslyšíte dunění apokalypsy. A vy se ještě opovažujete mi něco vykládat o pohostinství („... jestli se ti nelíbí“) ... abych šel pryč, samozřejmě, že půjdu pryč, abych se nemusel dívat na vaše lukulské hody a vaše krvavé tabule, od nichž nám házíte kosti jako psům, když vaše vnitřnosti rozežirá mor hladu! Slyšte mě, vy konvertiti a syčáci! Předpovídám vám černé dny! Slyšte troubu jerišskou? Slyšíteee, cooo? Nebo si myslíte, že to jsou halucinace Eduarda Száma, mé *delirium tremens*, moje bílé myšky? („Proboha, Eduarde, uklidni se, lidi se sbíhají.“) Kašlu na lidi, jen at přijdou všichni, všichni, jen at přijdou a vidí, at se stanou svědky krvavé lidské nespravedlnosti, nechť se stanou svědky mých spravedlivých slov a předpovědí! Neboť vpravdě pravím vám, vyvrhnu vás z úst svých. Říkám: jsem bohat a ničehož mi není zapotřebí. A nevíš, že jsi nešťastný a ztročený, chudý, slepý a nahý! Běda! Běda, město veliké, Babylone, město pevné, neboť v jediném mžiku nastane soud nad tebou...“ V posledních slabikách, jež se v delirickém fortissimu měnily v chaos nesmyslů a nadsázek, otec už ztrácel nit hovoru, začal vzývat Mesiáše a vyřizovat si s ním účty v děsivém, pro-

rockém monologu, u vytržení, jež v něm vyvolala jeho *lucida intervalla*, a pak horní tónina jeho hlasu začala klesat, deklinovat a měnit se v nářek a chropot.

Sedím v saních vedle maminky s planoucíma očima, nakažený otcovým mesianismem. Jeho slova se mi vtiskla do čela jako cejch, začínám cítit prokletí, které nás pronásleduje, a najednou chápu, že je navždy pryč doba, kdy pro nás dny byly pouze zestary mezi cestováním a cestování představovalo pouze krajiny mezi spánkem. Sedím mudrlantsky přemožený jakýmisi pochybami, dvojitými pochybami poznání. Před chvílkou, když kočí zapřahal koně, zašel jsem za ním do maštale, kde se v přítmi koňské zadky leskly jako samet. Pach maštale, pach uvadlé trávy a moči mi najednou připomněl pach deky z velbloudí srsti, kterou jsme si přikrývali nohy za oněch dnů, jež se mi nyní zdály tolik vzdálené, kdy jsme za rozbřesku vyjížděli z kaštanové ulice na cesty. Už od dětství jsem trpěl chorobnou přecitlivělostí a moje fantazie rychle všechno proměňovala ve vzpomínku, dokonce až překotně: někdy stačil jeden den, rozdíl několika hodin, obyčejná změna místa, aby se všední příhoda, jejíž lyrickou hodnotu jsem, dokud jsem s ní žil, necítil, najednou ověřila zářivou ozvěnou, jakou se korunují pouze vzpomínky, které dlouhá léta zrály v mocném ustalovací lyrického zapomnění. U mne, jak jsem řekl, ten proces galvanostegie, při němž věci a tváře získávají tenkou vrstvu pozlátka a ušlechtilé začazení patiny, probíhal s chorobnou intenzitou, a včerejší výlet, pokud nějaká objektivní okolnost naznačila jeho konečnost a to, že se nebude a nemůže opakovat, stával se pro mne už nazítří zdrojem melancholických a navíc nejasných meditací. Pouhé dva dny v mém případě stačily, aby věci nabyly milosti vzpomínky. Byla v tom

pořád táž lyrická zjitřenost, kterou jsme my děti zdědily po otci a která způsobovala, že moje sestra Anna oplakala každý svátek a každou vyjížďku, aniž vykřala, až ty události projeví svou pomíjivost: stačilo, aby skončil jeden den, přiblížil se večer, zašlo slunce, a sestra si okamžitě uvědomila neopakovatelnost dotyčného dne a oplakávala jej jako již vzdálenou vzpomínku. Naštěstí se ale, jakmile trochu povyroستla, z té nezdravé citlivosti k fenoménu pomíjivosti vymanila, s mimořádným úsilím ji překonala a praktickou ženskou rozvahou došla k závěru o nevyhnutelnosti některých jevů, jimž pak už ani nevěnovala pozornost – věc, které jsem já nikdy nedokázal dosáhnout.

Naši příbuzní, se strakatými šátky přehozenými přes ramena, stojí přede dveřmi, seřazení podle hierarchie věku a důstojnosti, s rukama krátkýma jako přistřižená křídla, a kynou nám sotva postřehnutelnými pohyby, vylekáni klatbami mého otce, jeho prorocstvími, jež na okamžik zasela neklid do jejich duší.

Otec přikazuje kočímu, aby nerozžihal lucernu a držel se jeho pokynů. Nato vytahuje z kapsy mapu oblohy a pozorně si ji rozkládá na kolena. Škrťá roztrášenýma rukama vlhké zápalky, cosi brumlá a uvádí jakési cifry, astrální, astronomické, z čehož nás jímá hrůza. Záhy plujeme pěnou mraků, kde rolničky odumírají a zvuk jejich srdcí se mění v jakési tupé řachtání. Jakmile jsme vyjeli z husté mlhy mraků, jimiž jsme pluli docela naslepo, vydání na milost geniálnímu instinktu našich koní, rolničky znovu zacinkaly a my jsme spatřili otcovu hvězdu ve světle zvěrokruhu. Kočí spal a dvojitými uzly svažoval tlustou nit svého astrálního snu.

Otec vyplácí kočího v duchu svých představ o odříkání a setrvává na vyšší své role. Kobyla přenáší tíhu těla

na zadní nohy, jako by se chystala posadit, rozšiřuje základnu své opory a pak začíná močit. Druhá kobyla následuje jejího příkladu, a tak slyšíme, jak se ve sněhu tvoří trychtýř, v němž šplouchá tekutina. Celá scéna postrádá sebemenší špetku lyriky; působí naopak velmi ponížujícím dojmem a ruší patetičnost otcova gesta a našeho setkání s příbuznými. Teta Neti, stařena s roztrášenou hlavou, drží v rukou posvěcenou „kočičku“ a podává ji otci na uvítanou. Za ní stojí seřazení ostatní otcovi příbuzní, zahalení do tustých tmavých šátků: teta Rebeka s velkým rounem černých vlasů, které si na temeni spletla do obrovského drdolu jako protiváhu svému nosu; po spáncích se jí vinou dlouhé husté černé lokny a chvějí se jako tenké drátěné pružiny; strýc Oto s jednou ochrnutlou nohou, vysoký, hubený, degenerovaný výhonek naší rodiny, s řídkými rovnými vlasy, představujícími hanbu pro náš bujně vlásatý kmen; a nakonec synové tety Rebeky, moji bratrance: šviháci, kteří z Pešti, kde studují, přinesli vídeňskou módu a plody západní dekadence – stříbrné cigaretové špičky a střevíce s vysokými podpatky. Jejich knihovna, zaujímající celou jednu zeď místnosti, je shora dolů zaplněna černými a dobrodružnými romány, většinou ve vydání *Pesti Hírlap Könyvek*. Obchod je veden na jméno strýce Oty, *Prodej smíšeného a koloniálního zboží*, temný nízký kvělb čpící petrolejem, mýdlem, cikorkou a heřmánkovým čajem. Velké smaltované reklamy, modré a červené, vystřelují své stručné a hutné epigramy propagující cikorku firmy *Franck*. Na druhém dveřním křídle se vede kampaň ve prospěch černidla na boty značky *Schmoll* a hýří oslepujícími sliby. A vedle larochefoucauldovský vážné maxi-my o zdravých a zářivě bílých zubech, jejichž porcelánového lesku lze dosáhnout pastou značky *Kalodont*, která navíc dodává ústům svěžest a chuť lesních jahod,

visí, připíchnutá špendlíkem, cedule ze zoubkovaného papíru na kornouty. Na ní teta Neti inkoustovou tužkou napsala pýthicky prorockou větu: „V pondělí následujícím po neděli 11. února 1942 bude cena kila cukru 200 pengő a kostek 230 pengő.“

Vzadu na dvoře, vedle kůlny na dříví, se nachází naše nové obydlí, „domek pro sloužící“ z dob feudalismu, pustý a sešlý, z oněch dávných mytických dob, kdy můj nebožtík děd z otcovy strany Max míval čtyřspřeží a služebnictvo. Jsou to dvě nízké zešeřelé místnosti udusané z jílu, který zjara začíná tát a honosí se jakousi falešnou graviditou, a ve skutečnosti je naprosto neplodný a nedokáže vyhnat ani zrno plevle. Z trámů na stropě cedi pryskyřice, zčernalá od sazí a smíšená s nimi, dlouho visí dolů, váhá, narůstá a bobtná jako kapka sražené černé krve. Za domkem, vedle malíckého perníkového okénka kuchyně hledícího do zahrady, stojí záchod, obilný vápnem, se světlíkem ve tvaru srdce. Uvnitř po pravé straně visí pytlík z bílého plátna, na němž jsou strakatým hedvábíčkem vyšity dvě růže s listy, z nichž čouhají trny jako laciné ponaučení omšelé sentence. V tom ubohém futrále končily svůj oslnivý společenský vzestup filmové hvězdy i vídeňská hrabata, hrdinové skandálních afér i démonicky svůdné ženy, věhlasní lovci a výzkumníci, hrdinové východní fronty i slavní němečtí aviatci. Ráno co ráno jsem tu jako v schránce na dopisy nacházel rozřezané ilustrované časopisy, které teta Rebeka dostávala z Pešti. Díky tomu jsem měl v rukou osudy nejslavnějších osobností z válečných dnů. Lidé a události stáli přede mnou vytržení z kontextu, vydaní na milost a nemilost mé fantazii, takže jsem scénu z filmu klidně prohlásil za autentickou historickou událost, fixovanou v prostoru a čase (neboť jsem si k obrázku přiřadil nesprávný popisek), kdežto zase takovou Katalinu Kárádyo-

vou jsem korunoval za anglickou královnu, zatímco pod obrázek skutečné královny jsem přiložil vytrženou stránku časopisu s popiskem: „Devadesát devět kostýmů Kataliny Kárádyové“. Byl jsem *à jour* v módě, s největším zájmem jsem sledoval soudní procesy vedené proti špionům, podvodníkům a válečným spekulantům, podle vlastní vůle jsem odměřoval tresty a královsky udílel milost.

Moje dlouhé prodlévání na záchodě ovšem neušlo obecné pozornosti a začalo vyvolávat pochyby a podezření. Příbuzní je považovali za součást mé extravagantnosti, za introvertnost zděděnou po otci a lenost stěv, doporučovali mi purgativa a sedativa a zároveň žasli nad mou informovaností o vídeňské módě, o nových druzích zbraní, o dvorských skandálech ve Švédsku i nad nepochopitelnými nesmysly, které jsem občas ohnivě dokazoval, aniž jsem pochopitelně uváděl zdroje svých informací. Ó, ta geniální žízeň po poznání, ta lehkověrnost a závist, bezradnost a tížďadost! Skandály u švédského dvora se dály kvůli mně, zločiny a cizoložství vznikaly z touhy mne získat: byl jsem demiurgem závistivého a zlého lidstva.

Julie je nemilosrdná, Julie si vždy odnáší palmu vítězství. O tisícinu vteřiny dřív než já ze sebe vysype hotové výsledky nejjíkanějších matematických operací: Jestliže chodec ujde za hodinu pět kilometrů, kolik... atd. Nevyhlášený boj mezi námi dvěma zuřil od prvního dne prudce a nemilosrdně a oba cítíme, že už nemůžeme couvnout, že se nemůžeme vzdát, nesmíme zklamat ty, co na nás náruživě sázejí jako při koňských dostizích. Julie využívá svých půvabů a ženských machinací, o tom nikdo nepochybuje, a je veřejným tajemstvím, že jí všichni kluci ze třídy dávají k dispozici peníze, rozum i sílu. Pracuje pro ni celá armáda mravenců, vyštouřávají výsledky a posílají jí je potají pod lavicí, podplácejí učitele, píšou výhrůžné dopisy a verbují jí stoupence, chytají pro ni nefantastičtější motýly a brouky, nacházejí nejzácnější květiny a rostliny do jejího herbáře.

Já vstupuji do boje zcela nepřipravený; opírám se jen o zmatené vědomosti vyčtené z ilustrovaných časopisů. Všechny trumfy vkládám do originality, protože k otevřenému střetnutí nemám dost sil ani možnosti. Jelikož vůbec nejsem s to svést ženskou část publika šarmem, silou či drzostí, rozhodují se k fantastickému kroku: dobýt Julii.

Každé své gesto, každé své slovo začínám přesně promýšlet. Ukolébávám její bdělost. Počítám s dalekosáhlými výsledky své mazanosti. Při hodině ručních prací prohlašuji k všeobecnému úžasu, že pokud jde o fyzické práce a dovednosti, jsem naprostý břídil. Julie zvedá zelené oči od výšivky, prudce, polekaně: tuší, že za mémi slovy se tají jakási nebezpečná machinace. Paní Rigová, naše učitelka, která bedlivě sledovala veškeré to dění, upadla nad mým nečekaným prohlášením na okamžik do rozpaků. „Konečně,“ prohlásila váhavě, „každý se musí držet vlastních sklonů,“ čímž mi dala na vědomí, že ještě neztratila naději v mé vítězství, a tím mi uvolnila ruce. Vsadil jsem na výjimečnost, na šok. Na základě nejnovějších zkušeností aerostatiky a aerodynamiky, jakož i posledních objevů v letecké výrobě (které jsem samozřejmě převzal z časopisů tety Rebeky), jsem sestrojil několik velmi originálních letadel, opatřených stabilizátorem na ocasu i na křídlech, s výzbrojí a vším ostatním vybavením. Ovšem vrchol překvapení, bombu úžasu, jsem si nechal na konec, přestože už sama konstrukce stačila ohromit odvahou a originalitou. Letadlo totiž díky malému stabilizátoru, dovedně zakamuflovanému pod křídly, dokázalo na konci exhibičního letu přistát na mém rameni. Paní Rigová na mne mrkla, zřejmě v obavách o můj úspěch, a já jsem vyhodil letadlo do výše. Samozřejmě že jsem předem pečlivě nařídil všechny přístroje. Letadlo vzlétlo jako raket, vzhůru ke světu. A pak, když všichni zatajili dech, prudkým a nečekaným manévrem změnilo směr, udělalo velkolepý přemet, div se křídlem neotřelo o okno, zakroužilo Julii kolem hlavy jako zamilovaný holub a poslušně se vrátilo na mé rameno. Ještě než se po svém nebezpečném a vzrušujícím letu zcela zklidnilo, zakývalo ocasem jako straka a pak strnulo: ztratilo všechny své vznešené vlastnosti

a mávnutím kouzelné hůlky se proměnilo v ptáka bez nebe, v labuť bez jezera. Pozoroval jsem po očku Julii: byla v té chvíli zcela připravena se vzdát, podrobit se mi.

O přestávce vzlétla ještě další dvě letadla a v doteku s golfskými proudy vzduchu utrpěla nejpodivuhodnější metamorfózy. Jedno vypotřebovalo křídla jako motýl a spadlo prudce, střemhlav u studny. Druhé uchvátil severák: odletělo vysoko a zmizelo za střechami a stromy. „Proměnilo se v ptáka,“ zvolala Julie obdivně, když se na okamžik zapomněla, ale hned se kousla do rtu a nasadila výraz naprosté, leč falešné lhostejnosti. Kluci se rozběhli školní zahradou, aby letadlo našli, a dementovali tak Juliinu lehkověrnost a vrátili ji z nebezpečné cesty přehnaného nadšení. Přinesli však jen mrtvou vlašťovku, kterou našli ve vlhkém bezu. Byla lehká jak papír: malí červení mravenčí z ní zobákem vynesli veškeré vnitřnosti.

Kluci složili ptáka Julii k nohám, vazalsky, neodvážili se k ní zvednout pohled.

Po mém prvním vítězství se věci pohnuly novým směrem. Vrh jsem se do boje s ještě větším elánem, dobýval milimetr po milimetru Juliinu jeitnost, její rozum i tělo. Na počátku druhého čtvrtletí se poměr sil začal vyrovnávat, získával jsem stále nové a nové přívržence. Kluky však můj náhlý úspěch polekal; šířání žárlivosti, postavili se vesměs na Juliinu stranu, začali mi podrážet nohy, denuncovat mě. Prohlašovali mě za svůdce a obviňovali, že nedodržuji pravidla hry. Na druhé straně, podle zákona polarizace, mi děvčata začala fandit, ovšem velmi nenápadně, skoro nepozorovaně; dávala si pozor projevít mi nějak svou náklonnost. Jejich pomoc se vlastně omezovala jen na morální podporu: povzbuzovala mě svými pohledy. Protože dívky, spoutané stydlivostí a patriarchálním dědictvím,

nedokázaly vystoupit otevřeně jako kluci, jednaly v pozadí: sabotovaly Juliiny odpovědi náhlými, dokonale načasovanými výbuchy smíchu. Jejich smích se šířil jako nakažlivý *fou rire*, dívky se potácely jako opilé, zalykaly se hysterickými slzami a naplňovaly učebnu kyticemi petard. Chlapci přitom zůstávali chladní jako skála: bystrozrace prohlédli smysl dívčích sabotáží, nic však proti nim nesvedli. S napjatou netrpělivostí čekali na Juliino rozhodnutí, zkoumali její obličej zrůzněný otisky tajeného hněvu. Náhle se na jejích pihovatých tvářích objevil na pravé straně doliček, obličej se jí začal vraštit jako při neurotickém tik, pokašlávala a kapesníkem si otírala zpcené dlaně. Pak z ní prudce, skoro bolestně vyrazil smích jako dlouho zadržovaný vzlyk nebo kašel; jeho výbuch rozstříkl kapičky slin, dívčín zrak zakalily slzy. Dočista zchvácená zavrávora Julie ke dveřím, tělo se jí chvělo, copy se samy od sebe rozpletly.

Paní Rigová, která sama nedokázala odolat té epidemii bláznivého smíchu a účinně se postavit nákaze, jež začala ohrožovat i levou, mužskou stranu třídy, kde už se ozývalo symptomatické a zrádné pokašlávání, sáhla na stůl pro zvonek a hlučně ohlásila velkou přestávku. Stříbrný zvuk rezonoval ve smíchu jako jeho zvuková kadence a chlápci, když teď měli záminku, začali také sami klopýtat ke dveřím.

Julie stojí opřená o zeď a zpcenou dlaní svírá malíčkový batistový kapesníček. Její pláč nám připomíná veškerou vážnost situace, prudkost sváděného zápasu. Mou samolibost překonává soucit. S pýchou vítěze přecházím přes věc, tvářím se, že nic nepozoruji.

Nikdo neví, proč Julie pláče.

Kdo do mne zasel ten hřích, kdo mě naučil nebezpečnému a lákavému povolání donchuána, kdo mi

vložil do úst svůdná slova plná závratné dvojsmyslnosti a opojných slibů, která jsem šeptal Julii do uší jen tak mimochodem, na chodbách školy, v zahradě o přestávce, nebo před očima všech v tlačenici přede dveřmi, a přitom jsem své ohavnosti balil do zvuku školního zvonu jako do staniolu? Chodil jsem jí v patách s nebezpečnou a výhrůžnou tvrdohlavostí, špehoval jsem jí pohledy, omotával ji svou zvědavostí jako pavučinou, strkal své pohledy jako tykadla do výstřihu její blůzky v okamžiku, kdy zvedala do podlahy tužku, dokázal jsem pod jejími šaty zachytit obnaženost jejích kolen, když vystupovala po schodech. Choval jsem se čím dál drzeji a používal svůdcovskou taktiku, které jsem se přiučil z ilustrovaných časopisů, uplatňoval jsem slovník donchuánů z filmových fejetonů, uchyloval jsem se dokonce k argotu obchodníků s bílým masem a majitelů kabaretů, dělal narážky na dvorská cizoložství, promlouval rafinovaným jazykem pešských pasáků a uplatňoval přitom vědomosti získané z pochybných románů ze strýcovy knihovny, probouzel jsem Juliinu zvědavost i ženskost už nebezpečně potlačenou lichotkami a naivním dvořením při jejich larpourartistických hrátkách s kluky. Podarilo se mi dokázat jej naprostou ignoranci ve věcech vymykajících se z úzkého rámce školního vyučování a školní četby, ponížít ji, učinit ji bezmocnou a směšnou v jejích vlastních očích. Abych jí mohl od rána do večera držet v moci své dvojsmyslné a omamné výmluvnosti, sblížil jsem se s jejími rodiči, kteří mě přijali s naivní prostoduchostí: naletěli na mou obratně hranou stydlivost, obdivovali moje manýry i noblesu, již jsem vkládal do svých slov i gest.

Jednoho dne, ještě během téže zimy, když už jsem si byl jist, že Julie je připravena se mi podrobit, jelikož ztratila svou osobnost v ohlušivém peklu mých fantazií, odhodlal jsem se i k poslednímu kroku. Říkám

k poslednímu kroku, poněvadž se neodvažují přiznat, že i to byla pouze součást mého plánu, skrz naskrz promyšleného, bez sebemenší improvizace, tedy to, čemu se slovníkem náboženství a justice říká úmysl. Schovávali jsme se v seně, v seníku pana Szabóa, Juliina otce. A zatímco Laci Tóth, Juliino páže a dvorní šašek, počítal do dvou set, poctivě, bez šizení (co řekla Julie, bylo pro něj svaté), ležel jsem vedle ní v seně, opojený jeho vůní, a řekl jsem jí drem, dívaje se jí do očí, že pro mne neexistuje žádné tajemství: má na sobě růžové kalhotky. Nevybuchla a neutekla. Jen jí tváře zalil ruměncem. Pak ke mně zvedla zelené oči, v nichž se zrcadlila odanost a obdiv. Přenechala mi to malé tajemství a na jedinou jsme si byli docela blízcí: překonali jsme obrovská prostranství, jež nás až doposud dělila.

Julie s prohnáním pravé ženy přikázala Lacimu Tóthovi, aby počítal znovu, protože prý má dojem, že se svého úkolu nezhostil jak náleží a podváděl. Jelikož pro něj vyvolávat Juliin hněv znamenalo být poctěn její pozorností (tolik ho držela ve své moci), podrobil se s jakousi trpkou rozkoší: tušil v jejích slovech nevěru. Domluvili jsme se očima a rozběhli se na různé strany, protože jsme se báli podezření, které bychom mohli u závistivce vyvolat. Sešli jsme se znovu v seně, ve stejném důlku, který ještě uchovával teplo našich těl. Julie se ke mně přitiskla, těsně, bez bílých rukaviček své pýchy, pihovatá, zelenooká, s copy barvy zralého žita. Řekl jsem, že jí napíšu dopis.

„Vím, co bude v tom dopise,“ řekla a ani se nezačervenala.

Unášení silou probuzené smyslnosti, užaslí i polekaní novými prostory smyslů a poznání, pyšní na to, že

jeden druhému odhalujeme tajnosti, k závratí zmatení anatomii lidského organismu a tajemstvím, z něhož nám běhal mráz po zádech, začali jsme se scházet stále častěji, jakoby náhodně se dotýkat v úzkém ucpaném vchodu do učebny, na školním dvoře i v zahradě, v seně, v seníku pana Szabóa za soumraku. Uvedení do pokušení před hříšnou mdlobou, když jsme objevili pozoruhodné rozdíly v naší tělesné stavbě, ve vůni v ohbí našich těl, užaslí i polekaní skutečností, kterou jsme doposud nepozorovali a jen tušili, odhalovali jsme jeden druhému všechna svá tajemství, pečlivě je demonstrovali a vysvětlovali. Prohlíželi jsme se navzájem, jako se prohlížejí pornografické knihy a lékařské atlasy, nacházeli naivní srovnání se zvířaty a rostlinami jako první lidé na světě. Ach, to svěřování! To tajemství! Pokrytí zlatým chmýřím jako broskev, ještě bez tmavých chloupků zralosti, stáli jsme jeden před druhým obnaženi jako oloupaný pomeranč v ráji, z něhož jsme měli být záhy vyhnáni.

Naše vztahy začaly vyvolávat podezření. Špehovaly nás celé legie špionů, pokoušely se zmocnit našich psaníček, zachytit naše tajné pohledy, obstarat důkazy, přistihnout nás *in flagranti* a kompromitovat. Juliini rodiče dostávali anonymní dopisy, v nichž se tvrdilo, že jsme se s Julií zasnoubili, zaslíbili se jeden druhému, vyměnili si prstýnky, cucali si navzájem krev z ukazováčků, které jsme nabodli perem. Všechno to samozřejmě bylo přehánění vyvolané chorobnou žárlivostí a závistí, plod fantazie a primitivní lehkověrnosti, výmysly a pletichy, jaké se vykládají při sousedské výpomoci či na vesnických táčkách za dlouhých zimních večerů. Pani Rigová se stáhla do kukly oficiality a přisnosti a tvářila se, že nic neví, nic nepozoruje, poněvadž se obávala případných důsledků. My dva jsme zase

naivně věřili, že naše pohledy jsou pro každého druhého nepozorovatelné, že nikdo nevnímá naše náhodné doteky.

Záhy se však naše naivní milostné dobrodružství, nafouknuté do skandálu, přeneslo z úzkých pozemských končin do éteru, proslechlo se až k nebi, stala se z něho bez přehánění nebeská aféra, neboť naše hříšné doteky, naše žhnoucí zornice, nahotu našich těl i našich myšlenek viděl šedovlasý stařec s rohy jako faun, s vráskou na čele, s vousy bílými a kadeřavými jako rouno angorských ovcí, o nichž jsme naivně věřili, že jsou to obláčky. Přicházel provázen děsivým blýskáním, dveře se samy otevřely a do místnosti vešlo To, jeho předvoj, cosi zcela neurčitého, hlas bez těla, oči blyskáající ze tmy, pařáty vztažené k mému hrdlu. Vykřikl jsem vyděšeně: „*Mea culpa, mea maxima culpa.*“ Načež se ozval jeho mečivý smích, pronikavější než hřmění, a já jsem se budil zalitý potem a slyšel matčin hlas: „Miláčku, zase jsi ho volal.“ Maminka mě obrátila na pravý bok, čímž mé srdce vypočila z elektrického okruhu snu, a mé můry byly pryč, poněvadž na pravém boku se mi zdají jen hezké sny: jezdím na kole strýce Oty, poniklované dráty se třpytí v slunci a zpívají jako lyra. Přijíždím k příkopu, k obrovské paleolitické puklině v zemské kůře, kolo vzletné, lehké jako pták, vzhůru, letím beze strachu, plný jakési éterické radosti, pak se snáším do údolí, kde mě očekává obecenstvo jako vítěze velkého cyklistického závodu. Julie mi přes žlutý trikot se znakem klubu vlastnoručně navléká vavřínový věnec, jehož vůni cítím i ve snu a jehož listí je tuhé a tvrdé, jako by bylo vykováno z patinovaného bronzu. Kolo strýce Oty se v mých snech měnilo v zářivé leonardovské vznašedlo, na němž jsem, unášen nejasnými předpubertálními pudy, ukájel své

ikarovské touhy. Přes den stálo opřené o terasu, pokryté vrstvou prachu, a občas jsem je směl očistit a seškrábat z něj nánosy prachu či bláta. Rád jsem se na ně, tak nablýskané a poniklované, přes den díval, připravoval jsem si je na své noční cesty, na let ve snu. Protahoval jsem hadr mezi dráty jako mezi prsty, dechem zamřžoval poniklované plochy jako zrcadla, a kolo, očistěné, v plném lesku jako labuť, blyskotalo svými dráty a drnkalo na ně jako harfa. Jenže přes den se ten geniální létací stroj v rukou strýce Oty měnil znovu v zaprášený, velmi utilitární vehikl, na kterém můj příbuzný jezdíval do Bakši, do Lendavy, dokonce až do Zalaegerszegu za svými obchodními a lichvářskými transakcemi. Jelikož měl od narození levou nohu nehybnou v kolenu, šlapal na pedál jen pravou, ale zato ji přivazoval řemenem, kdežto levá, trochu kratší a zdegenerovaná, se mu táhla vedle kola jako mrtvý přívěsek. Samotářský mlčenlivý muž, vlekoucí se s pohvizdáním pomalu na kole prašnými vesnickými silnicemi, ponižoval v mých očích ten skvělý, božský létací stroj nejen tím, že byl nejspíš hluchý k jeho vytříbeným hudebním schopnostem, nýbrž i proto, že otáčel pedály s ponižující pomalostí a bez zápalu. Na zpáteční cestě ze svých lichvářských tažení naložil na vzdušný a křišťálový létací stroj krabice s rýží nebo čočkou a nad zadní kolo dokázal zavěsit dokonce celý pytel mouky, takže kola zanechávala v prachu tenké nefermné osmičky.

Podruhé se mi On zjevil na jaře téhož roku. Bylo to tak. Ležel jsem v křovi u řeky, plazil se po čtyřech a spásal šťovík. Vůně a barvy trávy, její husté bujení ve mně probudily kus po otci poděděného panteismu a bláznovství, zatoužil jsem se toho všeho zmocnit jako můj otec srdcem, očima, ústy, nitrem. Stržen bujením a ze-

lení kolem, s chutí šťovíku na jazyku, s žabincem sliny v koutcích rtů, najednou jsem pocítil, jak mi bedra začínají klíčit jakousi nezdravou extází – byl to stejný pocit, jaký ve mně vzbuzovala Juliina pihovatá kůže, trojúhelník jejího zátylku pod copy, vůně jejího podpaží.

Stál na okraji oblaku, výhrůžně rozkročený v jakési nelidské, nadlidské rovnováze, se žhavou obručí kol hlavy. Objevil se znenadání a zmizel právě tak rychle a náhle jako padající hvězda. Jeho nemá výstraha mě uvrhla do temna nejhlubšího zoufalství, na pokraj šílenství. Rozhodl jsem se vrátit se na cestu milosrdenství, stát se světcem.

Velebný pán i paní Rigová přijali mé rozhodnutí s radostí a dojemnou zbožností. Velebný pán si však zavolał maminku a oznámil jí, že za nynějších těžkých podmínek, jak se *dnes* věci mají, bohužel nelze vyhovět mému přání stát se ministrantem. Pokud pak jde o věrouku a jeho hodiny, je samozřejmě zcela svolný, ba dokonce polichocení a nadšený, neboť se domnívá, že můj zájem je mimořádný a mé vědomosti z této oblasti záviděníhodné. Maminka se vzrušením rozplakala. Paní Rigová stála stranou, hrdá, dojatá k slzám.

Tvrdohlavě odhodlaný vytrvat ve svém rozhodnutí, začal jsem týrat své tělo, bičovat se. Kdykoli se mi naskytna příležitost, přiložil jsem dlaň k horkému plátu sporáku nebo jsem se štípal, až mi vyhrkly slzy. Tvářil jsem se, že nevidím ilustrované časopisy na záchodě, přestal jsem číst detektivky a nakonec jsem souhlasil, že si přečtu knihu, kterou mi příbuzní už dávno podstrkovali jako jedinou pravou literaturu pro můj věk, *Chlapce z Pavelské ulice* od Ference Molnára.

Knihou mého života, knihou, jež ve mně zanechala hluboké a dalekosáhlé stopy, knihou, z níž se rekrutovaly fantómy mých nočních můr a fantazií, objevem, který zastínil inkriminovaný otcův *Jízdní řád*, knihou, jež se mi vsakovala do krve a do mozku, postupně, po léta, mezi hříšnými a nebulózními články peštských ilustrovaných časopisů, mezi *Kapitánem Stříbrného zvonu*, *Krasavicí v kleci*, *Mužem, koněm a psem* a dalšími, tou knihou byla *Malá školní bible*, vydání Spolku svatého Štěpána, „pro školní mládež upravená dr. Joannes Marcell, *vicarius generalis*“. Tu knihu mi koupili společně s *Malým katechismem* ve třetí třídě, od Anniny kamarádky Ilonky Váciové, jejíž jméno na ní stálo napsané červeným inkoustem, trvale a neodvolatelně. Ta bible byla kvintesencí všech zázraků, mýtů a legend, velkých činů a hrůz, koní, vojsk a mečů, trub, bubnů a nářků. Celá rozsalátovaná a bez desek, jako oloupané ovoce, jako sladkohořký marcipán vybalený ze staniolu, začínala sedmou stránkou, *in medias res*, prvním hřichem: „...hned po prvním hřichu lidé zvěděli, že kdosi jednou rozdrtil hlavu hadovu“. Božskou hutnost anekdoty, tu dřevě dřeně bez výřečnosti, ty události obnažené na kost, ten do běla rozpálený syžet ilustrovaly rytiny, z nichž patetičností svých tváří hovořili

bohové, světci a mučedníci. Byla to celá armáda zlých i dobrých, hříšných i nevinných bytostí, tváře zachycené v tom věčném okamžiku, který formuje charaktery nebo je alespoň určuje, tváře poznamenané svým charakterem jako cejchem, jako ochrannou známkou boží farmy, již patřily. Adamova tvář ve chvíli, kdy zvedne jablko k ústům: vylučování mytické sliny jako u Pavlovova psa, způsobené podmíněným reflexem vyvolaným nakysle sladkou šťavnatostí jablka: tvář sraštěná do labužnické grimasy. Eva, pramáti Eva, v postoji vesnické svůdnice, jež nabízí perníčky své nahoty, opřená o strom, ve vyzývavém postoji fintilky, vystrkuje své bujné boky. S vlasy, které jí splývají ke kotníkům, jako by si stoupla pod vodopád, s malými řadry, zcela v nepoměru s jejími boky a stehny, připomíná idealizované exempláře žen, jaké se malují do učebnic anatomie. Jeden proud toho temného vodopádu, jeden pramínek její bujné vlasatosti, zakroucený jako knír, náhle vybočil ze svého toku, stáčí se jí přes bedra jako plazivka nebo nějaký živý organismus a vzdoruje zákonům tíže, veden jakousi zároveň božskou i hříšnou inspirací, zakrývá nahotu pramatky, již z plodného břicha vyčuhuje pupík jako velké, kyklopské oko.

Stojím skloněný nad těmi rytinami, ne jako bych přihlížel monstrfilmu historie a mýtu, nýbrž jako svědek, jako v nějakém transcendentním návratu zpět, jako bych se účastnil ličených událostí samých. Vědom si dalekosáhlých a bolestných důsledků Adamova činu, pokaždé znovu šeptám, zalit potem: „NE! NE!“, protože ještě stále je čas, aby uvolnil prsty a pustil z nich jablko, mrkám na něj, aby se otočil a viděl, co vidím já: kraje nad Evinou hlavou, která se obtočila kolem větve jako břečťan. Leč ten věčný okamžik trvá pořád stejně, dokončený a pokaždé opakovaný, a kdykoli obrátím stránku, znovu mě ovane vůně (ztraceného) ráje,

vůně jižního ovoce, ozáří mě vlídnost slunce a azur mořské zátoky (což mi připomíná naši cestu, kdy jsme zastavili u moře, jež jsem tehdy spatřil poprvé v životě). Krajina Edenu na rytině v pozadí, to geniální dílo božské inspirace, pro mne, říkám, neznamenal obraz, představu události, nýbrž to pro mne bylo okno do věčnosti, kouzelné zrcadlo. Rytiny, biblické krajiny, to byly jen zamrzlé, petrifikované okamžiky dlouhých dějin člověka, fosilie uchované po všech kataklyzmatech v jantaru žlutém jako med, který ovijí křídlo vážky stejně jako dým obětních oltářů, zvuk jerišské trouby, ryk lvů a bečení rajských ovcí, divoký řev biblického davu, hukot zpěněného moře, vůně myrty, fikovníku a citroníku, ochraptělé hlasy proroků.

Protrpěl jsem se v dětství osudy všech starozákonních osobností, hříchy hříšných a spravedlivosti spravedlivých, byl jsem střídavě Kainem i Ábelem, seděl jsem v Noemově arše a topil se v moři s hříšníky. *Lidi na zemi přibývalo a jejich hříchy se rozmohly. I řekl Hospodin Noemovi: Vystav si archu, neboť ehle, uedu na zem potopa. Hospodin čekal trpělivě sto dvacet let, že se lidé napravit, leč marně. Během té doby Noe si zbudoval archu. Do ní vešel Noe s ženou svou, jejich synové a jejich ženy. Vzali s sebou též zvířata všeho druhu, jak jim přikázal Hospodin. Potom přišlo čtyřicet dní a čtyřicet nocí. A moře vystoupilo z břehů. Vody zatopily všechno na zemi, ba i hory. Tehdy zahynulo vše živé na zemi. Jenom Noe zůstal a ti, kteří s ním byli v arše... Když voda docela ustoupila, vystoupil Noe z archy, vystavěl oltář a na něm obětoval Hospodinu. Hospodin přijal obět se zalíbením a slíbil, že už nikdy nepříjde na zem taková potopa. Od té doby se duha nebeská stala znamením úmluvy mezi Hospodinem a člověkem.*

Prožíval jsem biblické drama potopy pokaždé zno-

vu jako své vlastní drama; ve chvílích upřímnosti jsem si uvědomoval, že mé místo není v arše, a třásl jsem se na maminčině klíně, zabalený do promoklé deky, na střeše nějakého domu, společně s tou hrstkou lidí, kteří ještě zbyli a v každém okamžiku si uvědomovali, že toto je jejich poslední útočiště a že déšť se lije jednotně dál, biblicky. Společně s těmi lidmi se spaluji v plameni pokání, na střeše domu jako na korálovém útesu uprostřed moře, a kolem plavou napuště mrtvolky zvířat i lidí, jako ryby se bělají mrtvolky maličkých, sotva narozených dětí i svrasklá, zarostlá těla starců. A ten muž s blouznivým leskem v očích, zahalený do kaftanu, s rukama pozdviženými k nebi, to je můj otec, hříšný prorok a falešný apoštol. A zatímco voda neúprosně stoupá centimetr za centimetrem a vše proměňuje v obrovské tekuté nic, na moři, v temné dáli, se vznáší Noemova archa jako velký plod, z něhož vyklíčí lidé, šelmy i byliny, pluje tam ta velká laboratoř života, plná lidského a zvířecího spermatu, druhů a poddruhů, roztríděných a označených etiketami s latinskými nápisy jako v lékárně, s mladou, právě vyrašivší cibulí a bramborami, s jablky roztríděnými do dřevěných lisek jako v hokynářství, s pomeranči a citrony, které v sobě tají zrunko světla a věčnosti, s ptáky v klecích, kteří záhy oplodní vzduch drobnými semínky svého cvrkání a pouštní nahotu nebe zušlechťí bravurami svého letu.

A v tom okamžiku, když jsem už v duchu překonal dny kataklyzmatu, kdy jsem se už smířil se smrtí svou i své matky, v okamžiku, kdy chápu, že je se vším konec, že už netrpite, neboť jsme pouhými nafouklými mrtvolami v moři, a na chvíli nechávám stranou bídné konsekvence, jimž bude vystavena má duše (velkodušně si přidělují očistec, alespoň ve chvílích největšího optimismu), prožívám radost těch, kdo přežili, kolum-

bovskou radost spravedlivých. V momentě, kdy voda ustoupila a kdy se archa dotkla dnem země, po tolika dnech nesmyslného vznášení na vlnách, prožívám hvězdné chvíle své fantazie a dějin člověka. Životní radost se ve mně koncentruje do výkřiku a ze všech sil se snažím zapomenout, že to vlastně není moje radost, přesto se té fantazii, té lži poddávám, mísím svůj výkřik s výkřikem těch, kdož vycházejí z archy, sledují vítězoslavný let ptáků vylétajících z klece, slyším jejich zpěv, ryk lvů zanechávajících v ještě vlhké, rozpukané půdě stopy svých drápů, ohlušující dusot kopytníků dupajících po zemi, z které se už provrtávají trávy a květy, stvolý mladé cibule a šťovíku, a fiky a pomeranče, čerstvě vynesené na pevninu, praskají jako bobulky, naběhlé těhotností svých štáv a svého poslání.

Leč v tom extatickém okamžiku mých nejzářivějších fantazií se objevuje i meziaktí, božský *entracte*, na půl cesty mezi nicotou a životním bujením. Demiurgický okamžik plný nejvýbušnějšího těhotenství, jako před erekcí, to je to místo, kde se protínají kruhy nicoty a duha života, ten infinitezimální okamžik, kde jedno končí a druhé začíná, to těhotné ticho, jež vládne světu, než je svými zobáky roznesou ptáci a udusají kopytníci a šelmy, to postpotopní ticho, které ještě nenahrývá trávy drobnými špičáky ani větry neprorážejí svými trombony. To je to jedinečné, neopakovatelné ticho, klimax jeho dějin, vrchol jeho vlastní gravidity, z níž povstane hluk světa.

A jen o stránku dál je to ticho už rozneseno koňmi na kopytech, rozšlapáno zaprášenými sandály Noemových synů, potrháno křikem ptáků a šelem, hýkáním biblických oslů, úpěním spravedlnosti a zločinu, porodními výkřiky množství biblických matek, mezi nimiž nebyla jediná neplodná a luno se jim otvíralo co chvíli jako školní vrata a vycházely z něj hrozny Noe-

mových potomků, buclatých a neohrabaných, kteří v tom historickém chvatu sotva stihli překousnout své pupeční šňůry, množili se jako mouchy, nejčastěji však jako bacily, prostým dělením primitivních organismů, a spěchali naplnit svou velkou mesiášskou roli. Potom rostli jako inkarnace božských idejí, jako typy jakési velké frašky, v níž mají protagonisté předem určenou úlohu, hrdí hrdostí, skromní skromností, a zločinci a otcovrahové se rodili s nožem za pasem. Zvedali pyšně, prométheovský pohled k nebi, zapomínali na milost, které se jim dostalo, a stavěli vysoké věže, vzdorovali vůli boží: *Vystavme si věž, jejíž vrchol bude sahat k nebi, a učiníme slavným jméno své*. Pak přilétl roj andělů, snesl se nízkým klouzavým letem nad jejich hlavy a jedním jediným pohybem ruky vnesl zmatení do jejich jazyků: milionové roty stavitelů nepřičetně rozhazují rukama, vyslovují jakési nesmyslné slabiky, slova dosud neslychaná, omdlévají strachem a padají z věže, která se hroutí v tom všeobecném apokalyptickém zmatení jazyků, pojmů a slov.

Na patnácté stránce je potopa už jen vzdálenou, mytickou vzpomínkou, a poučení z babylonské věže se stává utilitární, urbanistickou a stavitelskou vymožeností: domy a věže se stavějí bez božských ambicí, pro lidské, pozemské použití, přízemní, někdy i dvoupodlažní. V přízemních domcích se usazují potomci Noemovi i Abrahamovi, nespočetní jako mravenci, celé legie vousatých, sluncem opálených chlapů, chlupatých jako ovce, žvanivých jako straky, líných a špinavých – houfy opilců, kteří si ze všech božských atributů mužů spravedlivých uchovali pouze svou mužnost, svou biblickou býčí plodnost, a tu svou schopnost vystupňovali, povznesli na princip, na neřest, vrhají se na ženy a hojně rozstříkují svou plodnou slizkost, a ženy, co chvíli obtěžkané, přivádějí na svět příští hříšníky v hroznech jako jikry.

Jelikož jsem se znal a byl si vědom své nefestnosti, svých hříšných myšlenek i skutků, a také jsem věděl, že základním rysem mé povahy je zvědavost, zvědavost, co hraničí s hříchem a je sama hřích, alespoň v mém případě, prožíval jsem samozřejmě děsivé krize v branách Sodomy. Ve falešné roli spravedlivého jsem si přiděloval úlohu Lotovy ženy, poněvadž mi její čin připadal nejlidštější, nejneřestnější, a tedy mně nejbližší. Zvědavost mě přímo posedla, zmámily mě velkolepé a děsivé výjevy požáru a katastrofy, kdy se bortily domy, věže se hroutily jako domečky z karet a lidský nářek stoupal k nebesům, a moje zvědavost – zjitřená k prasknutí a božím varováním jen ještě víc bičovaná – se najednou změnila v mou jedinou a všemocnou vlastnost, potlačovala ve mně zdravý rozum a tlumila pocit strachu, proměňovala mě v slaboučku ženu, co nedokáže odolat své ženské dychtivosti, a já jsem se otáčel nazpět prudce, celým tělem, jako by mnou otáčela soustředěná centrifugální síla mé zvědavosti, která mnou projela skrz naskrz jako meč a vytvořila osu mé bytosti.

A když mě bratři prodali do Egypta, pokorně jsem se postavil mezi přísné snědé obchodníky s otroky, plný tiché radosti mučedníka, vědom si, že naplňuji svou roli spravedlivého a oběti. Halas egyptských trhů, černoši, Arabové, Židé, mišenci a mišenky, zvuk a bzukot neznámých jazyků, vůně exotického ovoce, prach pouště, karavany velbloudů, sluncem ožehlé tváře beduinů, vzhled a barvy jiných podnebí, dobrodružství nadcházejícího putování pískem pouště ve společnosti otroků, vše to byla jen božská dekorace mého božského osudu, náhrada za všechny strážně, prvé dějství mého biblického dramatu.

Na sedmadvacáté stránce byla má josefovská role už dohrána, dočkala se plného zadostiučinění, velkolepé-

ho happyendu trub a fanfár, slehl se písek pouště a halas egyptských trhů už dávno dozněl. Mně pak byla v biblické frašce přidělena nová role, velmi pasivní, chcete-li vedlejší, dokonce bezvýznamná role Mojžíše. V ní prožívám svou rozhodně nejpodivuhodnější metamorfózu, jakýsi kvaziantroposofický návrat zpět, do nejranějšího dětství, ale samozřejmě, to nikdy nemůže chybět, znovu se stávám obětí, nejnevinější na světě, obětí všech obětí (jako můj otec): jedním z chlapečků izraelských hozených do vod Nilu podle rozkazu ukrutného a všemocného faraóna. Jako vždy však jsem světlá výjimka, smrtelník, jenž unikne smrti, ztraceneč, který bude nalezen, obětovaný, co vstane z mrtvých. Má matka mě tedy ukládá do košíku z rákosu vysmoleného dehtem a zanechává mě na nilském břehu. V nepatrné, leč důstojné roli nalezence se stávám sirotkem bez otce i matky, je ze mne božský *enfant trowé*. V tom zářivém odpolední na břehu Nilu, ve stínu kývajících se palem, kdy můj pláč zaslechne faraónova dcera, tmavá krasavice procházející se v doprovodu svých dvorních dam, prožívám jakousi nezdravou, hříšnou extázi, zcela mimo rámec mé vznešené role. Zapomínám, že jsem novorozenec a že ze všech životních vjemů, lidských i božských, dokážu nanejvýš cítit a vnímat scénický efekt slunce, jež mě náhle oslepi v okamžiku, kdy faraónova dcera zvedne viko mého košíku-kolébky z rákosu, kde vyčkávám na naplnění své hlavní role a hraji svou vedlejší roli spočívající v tom, abych kvícel co nejhlasitěji a upoutal pozornost královské družiny. To mě však ani v nejmenším nezajímá. Mimořádně vnímavý ke všem tématům, v nichž vystupují císařové a králové, králevicové a carevičové, princevové a dvořané, jakož i jejich ženské protějšky, zejména pak ty, stejně jako jsem vnímavý i ke zvuku jmen exotických zemí, v nichž se nejčastěji tyto královské příběhy

odehrávají, jako jsou ta všelijaká Španělska, Číny a Egypty, takřka eroticky prožívám dramatický okamžik, kdy si mě k sobě přivine faraónova dcera-krasavice, pohnutá soucitem, který v ní vyvolává můj kvikot, a kdy (na rytině) její štíhlé průvodkyně začnou na svých lyrách a loutnách preludovat jakýsi larmoyantní scénický doprovod. (Tuto vnímavost ke královským tématům jsem zdědil po matce; v příbězích, které vyprávěla, bývali nositeli všech velkých a významných dramát jen králové, princové a princezny, kdežto ostatní smrtelníci se museli spokojit s úlohou statistiků, anonymních davů, z nichž se jen tu a tam někdo, nejčastěji Cikánka-krasavice či Cikán-krasavec, domohl nějaké vznešenější role, na čemž také spočívala dramatická zápleтка matčiných vyprávění. Moje matka totiž v mládí utrpěla mocný vliv Chateaubriandových *Příhod posledního z Abencerázů* ve volném překladu krále Nikoly I. Petroviče, a ten vliv v ní zůstal trvale a nesetřele přítomen celý život.) Pro mne tkví happyend a konec celého toho mojžíšovského dramatu vlastně zde, v tomto setkání, a drama se už dál nerozvíjí, zůstává zkamenělé ve věčném okamžiku parného egyptského odpoledne, v okamžiku, který pro mne představuje zároveň vyvrcholení dramatu, a Mojžíšův příští osud je mi už lhostejný, následují už jen nedůležité scénické poznámky tištěné nonpareillem a mimo rámec dramatického děje: odchod královského průvodu, zpěv dvorních dam, rytmické vlínění jejich boků pod pestrobarevnými tunikami, zvuk strunných nástrojů.

Skutečný konec všeho žádá rytina nezobrazuje. Říkám skutečný konec, poněvadž to je vsutku neodvolatelný a příšerný konec, náhlé, nenadále kataklyzma všeho živého, přestože jsme teprve na třiatřicáté stránce. Je to však, říkám, vpravdě skutečný konec:

můj, mé knihy (dál nedokážu číst) i této biblické kapitoly. Smrt přichází zcela neočekávaně, přerušuje mou četbu, přetíná nit mé fantazie nůžkami tmy, a ta tma, ta děsivá temnota – přeshahující síly a schopnost nadaného rytce, který rezignuje před tím velkým, apokalyptickým tématem – se přenáší do geniální malebnosti samého textu a sazby, jejíž smysl se pozvolna ztrácí, přenáší se na božskou všemoholých slov, na neurotickou vznícenost kurzívy, která nyní nahrazuje křivky a arabesky rytiny, a ty řvavé slogany kurzívy vpadají jako výkřik do katedrové strnulosti petitu, vyskakují ze zaběhnutého řádu věcí, lámou se v jakési vnitřní zimnici, spalují se, vzpurné a anarchické, náchylné k přehánění a výstředkům, avšak spoutány sraženými řadami loajálního petitu, s nímž společně se stávají Slovem božím, neseným pošetilou, prométheovskou ideou promluvit, povědět své i o nevyslovitelném a nevýslovném, o tom, před čím rezignoval i geniální rytec: o Konci.

A koncem nazývám jednoduše svoje eschatologické přesvědčení, že můj konec je koncem všeho, neboť nyní si přiděluji poslední roli, roli prvorozence (přestože má sestra Anna je starší než já), prvorozence, kterého zabije boží anděl-zhoubce, poněvadž to se mi mimořádně líbí, zahynout rukou andělskou, a tak umírám jako mučedník lidstva, jako oběť všech obětí, desateronásobnou smrtí, poněvadž mým fantaziím taková smrt vyhovuje nejlépe (přeče jen!), protože svědčí o mém vzdoru, o mé síle a vytrvalosti, taková smrt uspokojuje mou žízeň po poznání (vsutku neužitečném) i ve smrti. Leč dejme nakonec slovo Knize a nechť se naplní Slovo: „Mojžiš a Áron znovu stanuli před faraónem. Marně však proměňovali hůl v hada, aby dokázali božský původ svého poslání, faraón je už neposlechl. Tehdy Hospodin potrestal Egypt deseti ranami

hroznými: 1. voda Nilu se proměnila v krev; 2. záhy zalehly vše, včetně příbytků lidských; 3. hejna komárů a 4. jedovatých much sužovala lidi i zvířata; 5. mor vypukl mezi dobytkem; 6. vředy se vyrazily na lidech i zvířatech; 7. krvavý déšť utloukl oseň; 8. hejna kobylek zpustošila zbylou úrodu; 9. hluboká tma nastala po celé zemi egyptské a trvala tři dny; 10. kolem půlnoci přeletěl nebem boží anděl záhuby a zahubil všechny prvorozence. *I poustal nářek veliký v celé zemi egyptské, neboť nebylo domu, v němžto by neležel mrtvý.*“

Nebudeme ličit všechny trapné důsledky této božské komedie započaté dětinskou, napohled bezvýznamnou intrikou. Spokojíme se jen s tím nejzákladnějším.

Pod záminkou ohavného podezření, že jsem si přivlastnil Juliiny akvarelové barvy, kterým chtěli pouze kompromitovat náš milostný vztah, dali mi Juliini rodiče jednoho dne na vědomí, že už k nim nemám chodit. „Nikdo kromě tebe, panáčku, tady poslední dobou nebyl,“ řekl mi pan Szabó, „a ty barvičky ležely tady, zrovna tadyhle, a nikdo se jich ani nedotkl.“ Moje zapřísahání a má výmluvná obhajoba ho nedokázaly zvíkat. S hysterickým pláčem na krajičku jsem prohlásil, že celou tu věc poženu až k samému Bohu, odhalím hanebné pleticháře, kteří za tím vším stojí, a donutím je k doznání. Spravedlivý trest je nemine.

To však byl pouze počátek všech trampot, jež mě postihly. Moje sestra obdržela anonymní udání, kde se důvěrnost našeho vztahu ličila s udivujícím přeháněním (bez ohledu na změněný rukopis jsem jasně rozpoznal chorobné fantazie Laciho Tótha). Hnusné udání obsahovalo i pohružku, že pokud nenechám Julii na pokoji, budu úkladně zavražděn, což by mě za normálních okolností jen rozesmálo, poněvadž Laci Tóth byl

ztělesněním zbabělosti. Annu však hrozba polekala, a tak ukázala dopis mamince. Matka propadla hlubokému zoufalství: bála se o můj život, ale také se jí dotkla má zkaženost. Moje doznání, přestože jsem toužil ulehčit své duši, nešlo pochopitelně dál za následující sdělení (které by se dalo nazvat i prachobyčejnou lží): schovávali jsme se s Julií v seniku pana Szabóa ve stejné skrýši. Toť vše. Co nad to jest, jsou jen chorobné výmysly žárlivé fantazie. Ano, přísahám při jejím životě, při životě své matky, že náš vztah ani o milimetr nepřekročil mez dovoleného a počestného... Maminka, i když je podezřívá, mi slíbila, že o té aféře nepoví otci, který tou dobou zrovna upadl do své tiché předjarní deprese...

Zlatý prach času se začíná zvolna snášet i na tuto příhodu. Juliiny akvarelové barvy se vynořily na světo boží z kapes zástěry, kde doposud dřímaly jako tucet vzorků knoflíků, jako pečeteč z různobarevného vosku otisknuté na akt mého obžalovacího spisu, a nyní v doteku se světlem se samy od sebe rozlomily a zbavily mě podezření...

Na Všechny svaté byla Julie v kapli u svého prvního svatého přijímání, a očištěná od hříchů, jako by byla právě vyšla z teplé koupele, opustila kapli celá v bílém, s malou perleťovou modlitební knížkou v rukou, s copy stočenými na temeni a ještě růžová ve tvářích z ostudného přiznání, s nímž se před chvílí svěřila velebnému pánu. Jestlipak mu vyličila vývojovou nit události, prohnanost mých machinací a svůj podíl v tom všem? Prozradila mu jméno svůdce?

Mimořádně vnímavý k dekoraci a režií chrámových obřadů, ke zvuku zvonů a vůni kadidla, klečel jsem spolu s ostatními chlápci na prahu ráje, a na okamžik

jsem jim byl roven, alespoň zdánlivě, přesto však jsem k nim nepatřil a na čele mi žhnul cejch, jímž jsem byl poznamenan, poněvadž ten poslední schod - od klekátka k sakristii - nikdy nedokážu překročit, a i sem jsem dospěl pouze z milosti velebného pána, který mi dovolil zúčastnit se slavnostního obřadu biřmování, při němž naše třída jako stádo prašivých ovcí vstoupí do lázně boží, aby z ní záhy vyšla vykoupaná a bílá, zanechavši za sebou hromadu svých hříchů jako kupku morového hnisu. Sedím schvácen děsivou tíhou svých hříchů, mučednický klečím na studeném betonu jako ovce trpící zácpou a na mou hřichy ucpanou duši kape jako vitriol hříchů závist, již cítím vůči spolužákům, kteří vycházejí ze sakristie s rozzářeným výrazem, s kůží na tvářích lesklou a svěží jako po purgativu. Jen svátečnost okamžiku mi brání, abych hlasitě nezaštkal a své zoufalství neproměnil ve veřejnou zpověď před očima celé farnosti, před spolužáky a jejich rodiči, abych tím na sebe upoutal pozornost a soucit všech a posílil svou důležitost, zároveň se však neopovažuji odhalit svou prašivost, beztak nápadnou.

Kanou slavnostní slova liturgie - od *Ad Deum* do *Gloria Tibi* - se svou božskou, nesrozumitelnou latinou, do nich vpadá husté ticho dvoučtvrťových pauz jako bílo mezi odstavci, vznešená slova kanou, provázena synkopami stříbrného zvonku v rukou ministranta, vede se posvátný dialog - *Kyrie eleison, Christe eleison* - jako božské rýmy na lidská slova. A já klečím na podlaze před chrámovou lodí, k závratí omámený vůní kadidla, které v té všeobecné hostině duše vykouzluje mír jehličnatých lesů, vůni borovic a pryskyřice, a proti mně, nad chrámovou lodí, ve výši, nad chvějivými popraskávajícími svícemi, plane v pestrobarevném ohňostroji okrouhlá kostelní vitráž jako rozevřená sada karet, králů, dam a svršků. Paní Rigová sedí

u harmonia a preluduje s hlavou zvrácenou dozadu a přivřenýma očima, na chvíli podivně omládlá, v tmavých šatech s bílým límečkem, s dlouhými řasami na konci ozářenými fialovým leskem. Doluje z toho černého kolovrátku, nalakovaného jako starodávné vznešené kočáry, celou škálu mollových vzdechů, tlumených a přídýchových, a nohama tiskne pedály, jako by ve snu jela po nějaké rovné, široké silnici.

Otcovo chování se v nové dekoraci poněkud změnilo. Říkám poněkud, protože tu změnu podnítilo spíš prostředí, krajina, než že by byla plodem nějaké bytostné proměny v jeho povaze. Jednoduše, až doposud jsem nemohl otce kladně pozorovat a mou touhu po poznání v tomto smyslu zcela handicapovala jeho neustálá nepřítomnost, jeho, řekl bych, vědomá sabotáž mé oidipovské zvědavosti. Neboť kdo by si troufl tvrdit, že se můj otec záměrně nevyhýbal jakékoli osobní zpovědi, že záměrně neskrýval svou tvář za škraboškou a jen čas od času se objevoval jako spisovatel, šachista, apoštol, platfusák? Po pravdě řečeno, hrál přede mnou nedůstojnou roli a neměl odvahu ukázat svou pravou tvář; neustále střídal masky, skrýval se za tou či onou rolí, pokaždé patetickou, a ztracený, schovaný v labyrintu města, zapadlý mezi ostatní klobouky a buřinky byl díky svému mimiky zcela chráněn před mým pohledem.

Na vesnici neměl otec možnost se skrývat. A tak jsem jej zjara, v čase, kdy se plně oddával svým orgiím, najednou spatřil v jeho pravé velikosti: blížil se po náspu rozvodněné řeky, přicházel dočista nenadále, po šesti dnech nepřítomnosti, kdy už jsme si mysleli, že zabloudil v Hrabčícím lese, nebo veden svou hvězdou

kamsi zmizel. Tehdy, jak kráčel po náspu v černém vycházkovém kabátě, máchal vysoko holí a kýval se při chůzi jako stožár, kolem krku už zažloutlý kaučukový límeček, s brýlemi v železných obroučkách, zahleděný do prázdna - tehdy můj otec vešel do krajiny jako do rámu obrazu a zcela se demystifikoval. Ve snaze zůstat nepostřehnut, poněvadž mě musel už zdálky vidět, zastrčil si klobouk a tvrdou krepou pod paži a pokusil se proklouznout nepozorovaně kolem mne. Scéna byla vpravdě zdrcující. Bez klobouku, připravený o důstojnou ježišovskou korunu, s popelavě šedivými vlasy, rozdělenými uprostřed pěšinkou, nejistý v chůzi, neohrabaný platfusák, ztratil dočista svou velikost a působil nevážně. Neodvážil jsem se na něj zavolat. Řeka se vzvedla po jarních přívalích, a tak jsem se bál, že bych jej mohl vytrhnout z jeho náměsíčního stavu, skutečného či hraného, a zapříčinit jeho fatální pád. Raději jsem ustoupil stranou a nechal ho projít. Doslova se o mě otřel šosy vlajícího kabátu, ovanul mě pachem tabáku, alkoholu a moči, v jeho obličej se však nepohnul ani sval. V holém rámci přírody, v rámu z čerstvých nehoblovaných prken, vyšel zcela na světlo jeho obličej, jeho volkolepý nos zpřetínaný červenými a modrými žilkami jako savý papír. Zbavený barokních rámců městských bran a osvědčených vstupních hal vznešených maloměstských hotelů, objevil se ve své přirozené velikosti a naprosto ztratil schopnost mimičky. Nedokázal vynaložit tak velké úsilí, aby on, Sachové eso, spisovatel, světový cestovatel a apoštol, hrál roli nějakého venkovana či dřevorubce. Přirozeně že za tím vším nebyla pouze pýcha (jak tomu chtěl sám věřit), nýbrž též naprostá fyzická indispozice a bezmoc, jinak by si, kdoví, možná i navlékl selský šat a pokračoval ve hře na schovávanou. Když byl nedávno úředním aktem zbaven své hodnosti penzionovaného vrchního

železničního inspektora, což mělo též důsledky finančního rázu, nalezl v tom neúprosnou záminku ke svým orgiím: plně se oddal alkoholu, po vsích hlásal anarchistické myšlenky a občas zpíval Internacionálu. Záhý si v celé župě získal pověst nebezpečného revolucionáře, anarchisty, básníka a neurastenika, v jistých kruzích si ho však nadále považovali kvůli jeho garde-robě, kabátu, holi a klobouku, kvůli jeho delirickým výřečným samomluvám i pro jeho pronikavý hlas, který vzbuzoval respekt. Zvláštní přízní se těšil u sklepníků, které ho už samým svým zjevem inspirovaly a soukaly z něj zlatou nit jeho lyrické básnivosti i smyslu pro galantnost. Díky těmto múzám své inspirace, které za výčepním pultem rozpačité pomžíkávaly, protože nechápaly ani co říkal, ani co zpíval, dokázal si uchovat integritu i zdravou kůži, poněvadž ho ty buclaté bukolické múzy jeho orátorství brávaly v ochranu před policií, otvíraly mu tajné dveře a bránily ho proti vesnickým křiklounům, jejichž pijáckou i zpěváckou slávu nebezpečně ohrožoval a dočista je zastiňoval. Vylezl si na stůl, aby čněl vysoko nade všemi jako pomník velkého orátora a demagoga, usrkł z cizí sklenice hlt vína a pak jej prudce vyplivl na podlahu, přimhouřil oči, jako by se rozpomínal, načež ze sebe bleskově vychrll stáří vína, procento alkoholu, druh révy a její polohu vůči slunci, přísluní či odsuní, včetně zeměpisného původu. Efekt byl vždycky fantastický. Venkované pojali podezření, že mezi mým otcem a jeho Kalliopiami a Euterpami existuje nějaká dohoda, a tak přinášeli v kapsách svoje láhve, aby otce demaskovali a kompromitovali. V takovém případě vyplivl víno rychleji než obvykle, s výrazem božského hněvu na tváři, jako kouzelník, kterému nahlížejí do rukávu v okamžiku, kdy si probodává srdce ostrým ocelovým mečem. „Pánové,“ pronesl, „na ty vaše ubohé machinace by nenalít ani

poslední učeň. Podvrhujete mi, pánové, falešné tokajské z Lendavy jako nějakému usmrkanci padělané bankovky. Přítomnost této dámy“ - pokývl hlavou směrem k paní Kláře, která od okamžiku, kdy vstoupil do hostince, zaujala místo na velitelském můstku a držela rukojet pípy jako loukoř kormidla lodi zvedající pěnu vln - „přítomnost této dámy mě nutí, pravím, abych toto víno neplivl do tváře vašich pochybností a nerezignoval před vašimi insinuacemi, čímž bych rozbil jarmareční atmosféru a podezřívavou potouchlost, již degradujete každou povznesenost... Začnu trochu zešířka, abych vaši bídnou podezřívavost ještě více polechtal a vaši ignoranci učinil ještě evidentnější v okamžiku, v tom velkém a zahanbujícím okamžiku, kdy vám povím, co tvoří duši toho vína, jeho falešný lesk, jeho šestákové mimikry, a když vám před nosem rozprostřu umělou růži jeho ruměnce, krepový papír jeho zářivosti, falešné líčidlo jeho rtů, jichž jsem se právě dotkl a byl zdrcen stupněm rafinovanosti, s níž se ty rty pokoušejí napodobit pravou opojnost a panenský žár tokajského...“

To bylo jen první dějství komedie, kterou můj otec hrával zvečera po venkovských hospodách, vlastně pouze malická část jeho bohatého programu, do nějž vnášel veškerý žár své delirické inspirace, celého svého génia, veškerou svou bujnou výřečnost a obrovskou a všestrannou erudici. Do zpěvu se pouštěl, jedině když ho vyprovokovali, a působilo to dojemem, že zpívá jen proto, aby ponížil vesnické křiklouny. Zaburácel zničehonic s takovou silou, že se třáslы sklenice na šenku i ve vitrínách, a zpěváci oněměli a neodvažovali se ho ani doprovázet, aby se nezesměšlili v očích dam a obecenstva. Otec ovládal široký rejstřík sentimentálních romancí, starých balad a barkarol, šansonů, skočných a čardášů, operetních i operních árií,

k nimž občas přidával dramatické recitativy, jenže v jeho interpretaci dostávala sentimentalita slov i melodií jakousi durovou čistotu a sladká usazenina v stříbrném poháru jeho hlasu krystalizovala do křehkosti a zvonivosti. Vnášel do srdceryvně rozechvělého zpěvu *fin de siècle* nové odstíny, očistil jej od biedermeierovské falešné rozčitlivělosti a puritánské cudnosti, zpíval bez glissanda, z plných plic, chlapsky, ne však bez vřelosti. Přispíval k tomu bezpochyby v první řadě jeho hlas, jeho tón, v němž nebylo místa pro drobné lyrické kudrlinky, ale snašel se v mohutných pokosech, lehce nakrápľý jako zvuk lesního rohu.

Třetí dějství otcových dlouhých turné, trvajících celé dny a týdny jako alžbětinské hry, končivalo uboze jako tragická fraška. Probouzel se ve vesnických škarpách, zmalovaný modřinami zcela neznámého původu, ublácený, s mokřými pozvracenými kalhotami, bez zlámané grešle v kapse, bez jedné jediné cigarety, s pekelným pocitem žízňe v útrokách a neodolatelným sebevražedným puzením v duši. Jako zestárlý pierot sbíral z bláta své ubohé rekvizity, hůl, klobouk, brýle, pak se snažil vystrachat v kapse alespoň jeden nedopalek, poslední v životě, aby se pokusil dát dohromady smutnou bilanci svých večerů a svého života vůbec, sčítaje úcty zdola nahoru. Jelikož se nedokázal rozpomenout na původ a stáří modřin, jež na sobě pozoroval, snažil se dešifrovat cifry načmárané jeho vlastní rukou na prázdné krabičce od vykouřených symfonií. Podrobil hustou kolonu cifer všemožným početním operacím, jenže ani s ní nehnul: stála před ním jako egyptská vykopávka popsaná hieroglyfy jeho vlastního rukopisu – šifry, jejíž význam dočista zapomněl.

Konečně tedy mého otce nahlížíme mimo rámec dramatu a frašky, jejichž byl autorem, režisérem a hlav-

ním aktérem, leží tu mimo jakoukoli roli, obyčejný smrtelník, věhlasný zpěvák bez varhan svého hlasu, bez patetiky svých pohybů, génius ve chvíli, kdy spí zapomenut svými múzami a bohyněmi, klaun bez masky a falešného nosu, zatímco jeho plášť a jeho již famózní rekvizity leží přehozené přes židli: tvrdý kaučukový límeček, už zažloutlý jako staré domino, černý motýlek s velkým bohémským uzlem, jaké nosívali kavárniční vrchní. V pokoji nakyslý pach alkoholových výparů, výkalů a tabáku. Na židli vedle postele velký smaltovaný popelník s nápisem SYMPHONIA. Zčernalá stříbrná tabatěrka. Zápalky. Neforemné kapesní hodinky s klasickým ciferníkem a římskými číslicemi od tikávají jakýsi mytický čas a přenášejí své záchvěvy na překližku. Za kabátem přehozeným přes židli, za tou černou oponou skrývající neslavné relikvie slavného umělce, stoupá kouř v rovné modravé lince přecházející zvolna do vývrtky. Ačkoliv se zdá, že otec je už dávno mrtvý, v popelníku ještě dohořívá jeho symfonie. Páteř popele pozvolna opadá.

A kde je, prosím vás, otcův věhlasný klobouk?

V klobouku, který leží na stole jako černá váza, se rozpadá kilo hovězího, jež otec zakoupil už před šesti dny v Bakše a které tahal v klobouku zastrčeném pod paži od hospody k hospodě. Dnes je to šestý den a na mase, jako na mršině, sedí roj much a jedna vos, jejíž bzukot se podobá vzdálenému, velmi vzdálenému zvonění.

S bradou vzhůru, polomrtvý, s povislými rty, pokleslým ohryzskem, z něhož chroptivé vycházely jakési zadopatrové souhlásky, lepkavé a aspirantní, vzbuzoval soucit. Ležel bez všech znamení své důstojnosti, žezla hole a koruny buňky, bez brýlí a surové masky přisnosti a meditace, a jeho tvář odhalovala anatomii kůže, žilky a uhry na jeho dominantním mužném nose, fyzickou mapu jeho vrásek, o nichž byl až doposud pře-

svědčen, že představují pouze škrabošku na tváři trpitele a apoštola. Byla to však tvrdá, drsná kúra, ňubkovaná a mastná jako od ličidla, protkaná tenkými modrými žilkami. Kruhy pod očima byly změkklé a nafouklé jako puchýře, v nichž klokotá lymfa. Ruka, jeho balzamovaná ruka, mu visela dolů z postele jako hlídačka jeho těla, spící stráž, a palcem vraženým mezi ukazováček a prostředník ukazovala fik – poslední zlomyslnost, kterou si otec dokázal vymyslet: fik strčený pod nos celému světu i snům, ve které už nevěřil.

Už druhý den, když se probral, ještě s kocovinou a pekelnou žízni, kterou uléval vodou jako požár, pokoušel se domoci se zpět své důstojnosti a honem si upravoval před zrcadlem motýlka, chvatně, jako si člověk urovnává v ústech zubní protézu. Odcházel beze slova, pohroužený do své geniální samomluvy, a vracel se pozdě večer, aniž jsme věděli, kde celou tu dobu byl. Později se k nám venkované a pastýři trousili s různými zprávami o něm; tvrdili, že ho viděli v hloubi Hrabčícího lesa, nějakých deset kilometrů od vesnice, či dokonce v cizích, vzdálených končinách. Domů se chodil jen oholit, vzít si čistý límeček a vyspat se, s nikým však nemluvil a jídlo odmítal, abychom jej neotrávili. Živil se lesními houbami, šťovíkem, pláňaty a vysrkával vajíčka, která z hnízd vyštuchoval rukojeti hole. Později, během léta, jsme ho tu a tam znenadání zahlédli v polích: z planoucího obilí se vynořila jeho buňka, ve slunci blýskly brýle. Kráčel po polích zamýšlený, máchal vysokou holí, našlapoval náměsíčně a rázoval za svou hvězdou, která se mu mezi slunečnicemi dočista ztratila a našel ji až na konci pole – na svém černém umaštěném kabátě.

Otcovy samotářské procházky musely nevyhnutelně vyvolat podezření vesničanů i místních orgánů mo-

ci. V dohodě s četnickou stanicí a se souhlasem župana a církevních hodnostářů ujala se národní civilní stráž spolu s vesnickými mládežnickými (fašistickými) organizacemi trapného úkolu objasnit tajnou misi mého otce, smysl jeho potulek a přetvářky. Začali jej špehovat, odposlouchávat jeho samomluvy a podávat o tom hlášení, často velmi pokřivená a zlovlná, vykonstruovaná ze somnambulních útržků, jež se trhaly z otcových rtů a stírané větrem a vzdušnými proudy dospívaly k uším donašců naprosto zbavené kontextu a skutečné věrohodnosti. Neboť otcovy samomluvy byly bezpochyby geniální jako prorocké knihy, byla to apokalyptická podobenství prosáklá pesimismem, byla to nekonečná píseň písní, hustá a výmluvná, inspirovaná, neopakovatelná jeremiáda, plod dlouholeté zkušenosti, plod nespavosti a soustředění, těžký, přezrálý plod prozářeného, osvíceného vědomí na vrcholu jeho schopností. Byly to modlitby a kletby titána, jenž se vzepřel bohům, panteistické žalmy (jejichž základem bylo bezpochyby spinozovství: otcova etika a estetika); není si však třeba myslet, že v té jeho ústní tvorbě, čerpající ze vzdálené historie, z biblických dob semitských kmenů, chyběly lyrické kadence a že se, jak by se zprvu mohlo zdát, redukovala na spinozovskou, suchopárnou variantu semitské filosofie. To nikterak. V bezprostředním doteku s přírodou, mezi krajkou kapradí a trním Jehličnanů, ve vůni pryskyřice a zpěvu kosa a strnada, prošla filosofie mého otce mimořádnou proměnou. Zejména ve srovnání se zásadami a stylem charakteristickým pro jeho údajný *Jízdní řád* z roku 1939, jenž zůstává základní a bohužel jedinou knihou pro zkoumání jeho panteismu. (Jeho filosofie začala ztrácet svou hlednou racionalitu, průkazní řízení se stále víc zužovalo na důkaz lyrický, neméně silný, ale přístupnější, pronikavější a bezpečnější.

Odpadly balasty těžkých učených materiálů, vědecký aparát od antizeje po tezi, od teze po důkaz se vylehčil, takže byl takřka nepostřehnutelný, zušlechtěný vůni lesní pryskyřice, a jako s gestem *quod erat demonstrandum* dopadal na pravé místo a v pravém okamžiku jako žalud ze stromu, zatímco falešné a nedostatečně dokazatelné pravdy vadly jako větve, s rachotem odpadaly a vyzývaly k soudnosti a míře. Můj otec představoval v podstatě jakousi moderní variantu panteistických poustevníků a bludných filosofů, osobnost typu Zarathuštry, v každém okamžiku si však byl vědom požadavků doby a v prostoru se orientoval s absolutní jistotou; ani na chvíli neztrácel ze zřetele, kde je sever. Odtud pramenila jeho náklonnost k vycházkovému kabátu a buřince: doba poustevníků v čárech nenávrtné minulá. Proto si tolik zakládal na hodinkách s římskými číslicemi: ukazovaly mu *přesný čas*, stíraly rozdíl vznikající mezi fyzikálním a kalendářním rokem a ještě mu sloužily jako důkaz a varování, aby se neodával nadčasovému a bezčasovému filosofování, jež by nebralo zřetel na aktuální problémy epochy.)

Největší podezřívavost vůči mému otci projevila mimo veškeré očekávání církev. Úřady přijímaly a stenografovaly hlášení špiclů a ukládaly je do otcovy obrovské kartotéky s jistou posměšnou lhosejností, zcela nezajímavé, poněvadž pro případ potřeby měly na vrchu celé té konfušní a veliké kartotéky lékařské potvrzení o otcově psychické nevyrovnanosti, což je zbavovalo jakékoli bližší zodpovědnosti. Nicméně čekaly na nějakou jeho výtrznost, která by jej zcela kompromitovala a poskytla jim možnost bezbolestně se ho zbavit. Církev však už měla pohromadě důkazy o otcově rozbiječské a rouhačské činnosti. To, že otec byl osvícený muž, vizionář a *sumassedšij*, bylo pro církev pouze důkazem jeho luciferské prohnanosti, jeho ob-

cování s temnými mocnostmi, neboť podle mínění kléru nebyl nic jiného než hříšník, ďábel, jehož ústy jako skrze médium promlouval sám satan. Suškalo se i hlásalo z kazatelny, že dotek jeho hole se železným bodcem má kouzelnou moc a že v Hrabčím lese všude, kudy projde, stromy vadnou jako tráva, že jeho plivaneč plodí smrtelně jedovaté houby - *Ithyphallus impudicus* -, jež na sebe berou podobu dobrých jedlých pečárek. Záhy veškerou starost o špehování mého otce přebraly „ženy třetího řádu“, terciárky, potrhle pámbičkářky, které na znamení svých zásluh nosily kolem pasu provaz s třemi obrovskými uzly, bigotní vdovy, jež peklo svých roznicených stehů hasily modlitbou a půstem, hysterické babizny trápené věčnými migrénami, které svou vznětlivost proměňovaly v náboženský trans a kapradí a ptačích hnízd. Luisa, nejoddanější špehounka otcova, si občas neuměle zapisovala jeho slova, věty i útržky vět, a neustále přitom jazykem olizovala pahýl inkoustové tužky, takže měla rty modré jako od hložinek. S horlivostí nepřičtené fanatiky, „ženy třetího řádu“ a válečné vdovy sledovala každý otcův pohyb, zapisovala si do sešitku „tajuplné znaky“, jež otec čáral do vzduchu holí, značkovala stromy, u nichž močil, aby nazítří našla tyto stromy „zvadlé a zčernalé, jako bleskem nebeským zasažené“. Otec si nacpal ústa šfovíkem a upravil motýlka, pak zabodl hůl do měkké hlíny, na hůl narazil svůj tvrdák jako pohané, když si staví své modly, pak se otočil k západu a pozdvihl ruce vzhůru, aby pronesl hymnu na počest zapadajícího slunce, druhého po řadě božstva v hierarchii otcova náboženství (prvním božstvem bylo slunce-syn, slun-

ce-Elochim, to, jež se zjeví nazítří na východě a které je božstvem prvního stupně, otcem a synem zároveň), napřímil se a začal zpívat, lkát, jasnozřivý a inspirovaný, panteistický génius, jehož jazyk a slovo se stávají božským slovem, písní písní, a v dáli, záhy nato, les začíná praskat, planout požárem...

Důkazy proti mému otci se hromadily. Úřady musely pod tlakem církve konečně něco podniknout. Jelikož jim však chyběl *corpus delicti*, spokojily se tím, že daly volné ruce vesnické křesťanské mládeži. Samy se rozhodly ruce si od vši té špinavé práce umýt a nastoupit až v okamžiku, kdy už bude můj otec ukřizován. Mocenský zásah se zredukuje na formální protokol a případně, bude-li toho zapotřebí, výslech nějakých svědků a v krajním případě velmi krátkou vazbu některého z účastníků lyncé. K tomuto účelu si už našly i dobrovolníka, Tótha, který se měl obětovat a odsedět si týden ve vyšetřovací vazbě, ovšem pod podmínkou, že ho zatknou až deset dní po události, poněvadž špiónům musí zorat pole. Z hlášení otcových špehů a špiónů znali spiklenci víceméně přesný otcův časový rozvrh, byli obeznámeni s jeho zvyklostmi, s tím, co by se dalo nazvat otcovým osobním, soukromým životem, kdyby takové slovo nebylo v rozporu s jeho velmi nesobeckou misí a jeho altruistickými činy a úmysly. Je ovšem fakt, že věděli, že otec se nevzdal některých svých zvyklostí a snažil se neztratit vlastnosti moderního člověka, aby se neproměnil v rámcích moderního evropského vesnického poustevníka. Některými jednotlivostmi v oblékání, pravidelným přijímáním potravy třikrát denně v přesně určenou dobu, odpoledním spánkem a podobně chtěl setrvat v rámci moderního evropského způsobu života, zůstat věren požadavkům doby a času, bez ohledu na těžké válečné poměry a na svou

osamělost. Tak jej překvapili ve spaní, v kapradí, v okamžiku, kdy začal velkolepě chrápat, což je přesvědčilo, že usnul hlubokým spánkem, a že tudíž jsou uspaný i jeho čarodějnické, démonické schopnosti. Ležel na zádech, s rukama doširoka rozhozenýma jako ukřižovaný, s uvolněným motýlkem a po čele mu lezli mravenci a mouchy mu z koutků úst sály sladké šťávy planého akátu a pryšce. Vedle, na dosah ruky, trčela do země zabodnutá jeho kouzelná hůl, sotva vyčuhující z vysokého kapradí, a na ní jeho černý klobouk s tvrdou krepou, posazený trochu nakřivo jako přílba na pušce neznámého bojovníka či jako strašák na ptáky v kukuřici.

„Kdo to ruší spánek spravedlivého?“ otázal se otec pateticky a nazvedl se.

Byl naprosto klidný, aspoň napohled, když v zádech ucítil dvouhlavňovku, jež mu do ledví vtiskla ležatou osmičku. Z kapradí začali vylézat vesničané vyzbrojení klacky, udýchaní a špinaví. Luisa stála otci nejbliže, oči jí plály a horempádem se křížovala. Pod nohama jí ležela otcova hůl, zašlápnutá jako jedovatý had. Otec vypadal zcela pokojně a hlas se mu ani na okamžik nezachvěl. Sehnul se pro klobouk, pak pohledem zapátral po holi. Jak byl nešikovný, začal sebou najednou šít, přešlapovat z nohy na nohu jako kachna a ruce se mu rozklepaly jako alkoholikovi. Trpělivě si upravoval klobouk, aby zakryl rozčlení, jež se ho začalo panicky zmocňovat ve chvíli, kdy viděl, že je odzbrojen, pak zašátral v kapse po své symfonii.

„Bacha, Tóthe, třeba je ozbrojený,“ varoval kdosi.

Otec však mezitím vytáhl ruku z kapsy a všichni spatřili kus novin, který zvedl k nosu a vysmrkal se do něj. (Každé rozčlenění u něj vyvolávalo silné poruchy metabolismu a hojné vylučování tekutin. Věděl jsem, že jestliže se z toho všeho dostane živý, první věc, kte-

rou udělá, bude, že se vymocí za nějakým keřem a vypustí přitom s mocným rachotem větry.) Datel bubnoval kdesi nad našimi hlavami, neviditelný: tap-tap-tap, tip-tip-tip, tap-tap-tap, tip-tip-tip, a to mohlo znít jako špatné znamení. Viděl jsem, že to vycítil i otec, neboť tím směrem sotva postřehnutelně pootočil hlavu, jako by dešifroval Morseův vzkaz. (Po svém bankrotu působil jako železniční zřízenec v Šidu, takže pro něj morseovka nebyla žádným tajemstvím. Snadno tedy mohl od morsesdatla přijmout šifrovaný vzkaz a v duchu si jej víceméně přesně přeložit, byť ne doslova, ale jako milostný dopis psaný nečitelným rukopisem. Myslím, že to byl kromě toho vzkazu na šidské zastávce dávno před mým narozením jediný šifrovaný vzkaz, který kdy přijal.) Všechny ty řeči o tom, že má vysilačku, kterou posílá šifrované vzkazy spojeneckým letadlům přelétajícím vesnici, byly nejspíš naprostá pitomost. A jedině má touha vidět otce v nějakém hrdinském světle, a nejen v roli světce a mučedníka, poskytovala mé fantazii jistou minimální šanci: můj otec, kačerovitý platfusák, velký herec, héroj a mučedník, sedí v lůně Hraběcího lesa v nějaké sluji se sluchátky na uších a mačká tlačítko: tý, ty-ty-ty-ty, tý, tý, tytytyty, najednou všemocný, drží v rukou osud lidstva, řídí svými pokyny eskadry spojeneckých bombardérů, které na jeden jediný jeho pokyn mohou zničit celé vesnice a města, že nezůstane kámen na kameni, a proměnit všechno v prach a popel. Jenže to bohužel nebyl ani tak důsledek pochyb o možném otcově hrdinství jako čirá fantazie. (Zdědil jsem totiž po otci sklon k nereálnosti: žil jsem stejně jako on na měsíci. Jenže on byl navíc ještě fanatik – věřil v možnost uskutečnění svých fantazií a ohnivě za ně bojoval. Já jsem zase vylehával v seniku pana Molnára, u něhož jsem pásl krávy, lebedil si na voňavém, čerstvě shrabaném seně a všemi smysly pro-

žíval středověk. Řinkot brnění, vůně lilí a polonahých otrokyň – vliv literatury. Povlávání zeleného mušelinu na hlavě plavovlasé vyvolené – Julie –, jejíž ruce ztěžkly prsteny. Hlahol trubky. Vrzání rumpálu a řetězů na zvedacím mostě zámku. Nechal jsem oči ještě dvě tři vteřiny zavřené a pak jsem stanul před panem Molnárem, svým hospodářem, bílý, v krátkých zelených kalhotách z kopřivového plátna: „Ano, pane Molnáre, rozuměl jsem. Nasekat řípu nadrobno a uvázat tele.“ A myslil jsem si: „Ne, Vaše Veličenstvo, na tyto podmínky nepřistoupím. Je to ubohé. Rozdáme si to na šavle!“)

Otec začal ztrácet duchapřítomnost. Choval se čím dál ubozeji.

Viděl jsem, že veškeré úsilí těla i ducha soustřeďuje na střeva sevřená v obrovské křeči, do stisku, jímž se pokoušel zabránit průjmu. Tiskl rty a otáčel se ke křoví, bezmocně, v obavách z nejhoršího. Když mezi lidmi vzdor falešným vousům poznal představitele župy, který se v tomto přestrojení objevil na choulostivém místě, kde se schylovalo k hroznému zločinu, obrátil se otec k němu, jenom k němu (pro ostatní měl jen pohrdání a zcela je ignoroval), a jal se mu v hlavních rysech, ostatně velmi zmateně, vysvětlovat své panteistické zásady, s nimiž bidné vynálezy, jako je ten Morseův, nemají absolutně nic společného.

„Kdyby mě tito pánové,“ oslovil otec, už takřka na pokraji šilenství, rozehvělve toho falešného obchodního cestujícího, který se, demaskovaný a zahanbený, pokoušel ukrýt za dav, „kdyby mě obvinili ze spolupráce s ptáky nebeskými, ze zlovolného a tendenčního zasahování do života přírody a jejich mysterií, byl s nejryzejším panteistickým úmyslem získat ji a přinutit ke spojenectví s člověkem, jenž ostatně toho přátelství není ani hoden, chápal bych jejich obvinění. Jenže pá-

nové jsou na omylu! Vždyť co já mám společného s těmi nesmyslnými žalobami a s křivopřísežníky, kteří mi podsouvají jakési lidské, ach, příliš lidské zlomyslnosti? Nic, pánové!“ (Nyní se už obrátil k davu.) „Já pouze kážu ve svém chrámu, v lesích, své náboženství, které bohužel ještě nemá stoupence, ale které jednoho dne znovu přijde mezi lidi a jeho chrám bude vystaven zde (ukázal prstem), přesně tady, kde chystáte hrozný zločin. Proto, pánové, vykonejte svůj záměr co nejdříve, založte novou, mocnou víru, náboženství povznesené nad všechna ostatní, uveďte svým činem na trůn prvního světce a mučedníka Náboženství Budoucnosti. Moje utýrané a bezmocné tělo je vám k dispozici a můj duch je, filosoficky řečeno, připraven k ukřižování. Vykonejte, pravím, svůj záměr co nejdřív, ale následky budou dalekosáhlé. Dav poutníků z celého světa vyšlape svými bosými nohama cestičky k chrámu, jenž se mi už bělá v duchu a vzklene se nad mým hrobem. Cestovní ruch, pánové, bude kvést jako plevel na polích. Nuže kupředu, pokud máte v rukou důkazy a čisté svědomí před Tím, jenž vše vidí.“ (Po malé pauze:) „Jelikož nahlížím, že váháte a že vás dojal můj soukromý osud, osud manželů a otce dvou malých dětí“ – zapátral po mně nepřičetným pohledem v davu – „urovnejme, pánové, toto nedorozumní gentleman-sky...“

Jeho výřečnost a demagogická vášeň ho nezklamaly ani v tomto choulostivém okamžiku. Vesnicané mu zpočátku netpělivě a bojácně máchali klacky před nosem, přerušovali jeho výklad nadávkami a kletbami, jeho výmluvnost je však zmátla, takže ho brzy začali poslouchat, i když z toho, co říkal, nechápali. Pochopili pouze, že k nim promlouvá nějaký génius, jurodivý, a tak zejména vzhledem k záhadné přítomnosti „obchodního cestujícího“ (v němž také sami poznali

představitele župy a který si konečně strhl falešné vousy, aby se méně kompromitoval) přistoupili na otcovy podmínky: pokud najdou v křoví, které označila „žena třetího řádu“, vysílačku, oběsí ho na prvním stromě nebo ukřížují jako Ježíše či jako zbojníka, a pokud ji nenajdou, pustí ho v míru božím a vrátí mu hůl, aby si mohl jít „za svou hvězdou“. Představitel moci, polichocený tím, že otec právě jemu adresoval květy své výmluvnosti a právě jeho vyzval ke gentlemanské dohodě, přikývl a všichni přistoupili k inkriminovanému keři. Byl to krásný rozkvetlý hloh, který skrýval jakési staré liščí doupě. Nejprve se obořili na křoví tyčemi, a květy začaly poletovat jako vločky ve vánici. Pak vytáhli starou zrezivělou kouřovou rouru, koleno, z jehož žeber rez už ohlodala maso. (*No prosím*, pomyslel jsem si v duchu, *jak můj otec posílá vzkazy morseov-kou.*) Tóth vyhodil patronu z hlavně a strčil si ji do kapsy u kalhot. Udeřili klacky do roury, tak jako se tlučo do hada – za krk. Žebra se lámala křáplavě, bez kovového zvonění.

„Já nelžu,“ pravila žena třetího řádu a vyhrnula si sukni, aby ukázala svůj provaz s třemi uzly uvázaný kolem pasu. „Bůh je mi svědkem.“

Vtom začal znovu vysílat šifrované vzkazy datel a vesničané schovali provaz pod kabát. Otec přešlapoval z nohy na nohu a zíral zakaleným pohledem na podupané kapradí jako krahujec. Pak se bleskurychle sehnul a triumfálně uchopil svou hůl. Narovnal se, najednou silný a vysoký, našel znovu svou fyzickou rovnováhu, utáhl si uzel na kravatě (s holí přes ruku), ohmatl špičkou hole zrezivělé, zlomené koleno roury, jako by šťoural do jedovatých hub. Nato vytáhl z kapsy kus novin a s hlavou vysoko vztyčenou jako kohout, který se chystá zakokrhát, se mocně vysmrkal. Pak ten kus tištěného papíru, do kterého se vysmrkal, pečlivě slo-

žil nadvakrát, načtyřikrát, naosmkrát, jako by v něm měl zabalený zlatý prach nebo aspirín. Člověk by si pomyslel: teď si jej zastrčí do kapsičky u vesty, k hodinkám. Jenže on jej znenadání odhodil daleko od sebe stranou. Papír se zatřepetal jako pták, chvíli zápasil se zemskou tíží a pak se zřítit prudce dolů jako kámen a zmizel v rozkvetlém hlohu...

Otec mívával ve zvyku smrkat do novin. Stránky *Neues Tageblattu* rozřezal na čtyři kusy a složené je choval ve vnější kapse kabátu. Pak se najednou zastavil uprostřed pole nebo někde v lese, zavěsil si hůl přes levou ruku a zatroubil jako lovecký roh. Nejprve silně, pak ještě dvakrát slaběji. Nato poskládal ten kus poněkud kacířských novin a odhodil jej daleko od sebe, do trávy, mezi květiny. Tak jsem občas při pasení krav pana Molnára, někde daleko v Hrabčím lese, na místech, kde se mi zdálo, že tam jaktěživo nevkročila lidská noha, nacházel kousek zažloutlého *Neues Tageblattu* a v duchu jsem si s údivem pomyslel: I tudy bloudil můj otec, a k tomu nedávno.

Celé dva roky po jeho odchodu, kdy nám už bylo jasné, že se nikdy nevrátí, našel jsem na mýtině daleko v Hrabčím lese mezi travami a květy chrp kousek vybledlých novin a řekl jsem sestře Anně: „Hle, to je vše, co zůstalo z našeho otce.“

vadž jeho příběh zvolna a nevyhnutelně spěje k závěru.

Aby všem dokázal, že se napravil, po tom příšerném dni, kdy ho chtěli ukřižovat jako Ježíše, začal se otec najednou zabývat záležitostmi, které byste od něj nikdy nemohli očekávat. Psal dopisy dávno zapomenutým přátelům a příbuzným, prosil o odpuštění své sestry, s nimiž se před několika lety do krve a na nůž pohádal, dával do pořádku své herbáře i poznámky. Dokonce velmi pokorně požádal tetu Rebeku, aby mu dovolila zalévat muškáty na své terase.

Jednoho dne, kdy už jsme si docela pěkně zvykli na hladovění a radostně usoudili, že jsme „překonali krizi“ (cituji přirozeně svého otce), že nyní dokážeme vydržet dlouhé období bez jídla a „spotřebovat ty zlaté rezervy kalorií, jež organismus shromažďoval nejen během posledních let, nýbrž v průběhu celého života, vědom si, či lépe řečeno připraven na taková trapná překvapení“, dopustil se otec vskutku lyrické výtržnosti. Vzal hůl a s výrazem, který jevil velký záměr a odhodlání, zamířil do zahrady a jal se sekat kopřivy. Holí rozhrnoval šefíkové keře v zahradě našich příbuzných, a když narazil na stvol kopřivy, začal do keře mlátit, až kopřivu nad kořenem zlomil.

„Nikdy jsem neviděl, aby někdo nasbíral najednou takových kopřiv,“ odušil jsem jakoby obdivně, protože jsem ho chtěl vyprovokovat.

Otec se na okamžik napřímil a já jsem si pomyslel, že mi nyní odpoví nějakou sentencí, velmi poučnou a užitečnou pro život. Jenže on se na mne ani nepodíval, jenom si uvolnil uzel na kravatě, přivřel oči a pokračoval v bušení do šefíku.

„Děláš to velmi nešikovně,“ pravil jsem, jen abych ho vyprovokoval. „Polámal jsi stejně šefíku jako kopřiv.“

Tak se zcela neočekávaně a nepředvídaně tento příběh, tato bajka stává čím dál víc příběhem mého otce, příběhem geniálního Eduarda Száma. Jeho nepřítomnost, náměsíčnost, misionářství, všechno pojmy zbanečné pozemského, a chcete-li vypravěčského kontextu, látka křehká jako sen, poznamenaná především svými prazákladními zápornými vlastnostmi, ze všeho se stává jakási hustá, těžká tkáň, látka zcela neznámé specifické váhy, před kterou blednou sobecké historiky: o mé matce, sestře i o mně samém, příběhy ročních dob a krajín. Tyto vlastně druhořadé příběhy nesoucí pozemské znaky a určitý dějinný kontext ustupují do pozadí podobně jako historická fakta, o jejichž osud jsme ztratili zájem: s jejich zaznamenáním není spěch, jednou na ně přijde řada.

Co nás trápí a co nám nedovoluje oddat se blaženému zapisování fakt, je právě ten nejasný příběh mého otce, utkaný ze samých ireálií. Toto slovo není třeba chápat nesprávně: můj otec je přítomnější víc než kdokoli a cokoli z toho, co mě v danou chvíli obklopuje, jenže se obrátne skrývá pod jednou ze svých četných masek, střídá s neslychanou obratností role, tají svou pravou tvář, využívá nejperfidnější mimikry. Ale nevádí. Pokusme se jej demaskovat, demystifikovat, poně-

„Mladíku!“ Otec se na okamžik vztyčil v celé své velikosti.

„Děláš to velmi nešikovně,“ opakoval jsem.

Mé chování ho zřetelně zmátlo, protože zcela jasně překračovalo rámec protokolu.

„Nikdy jsi neměl pochopení pro svého otce,“ prone-sl rozzlobeně. „Začínáš jakýmsi mně zcela nepochopitelným způsobem soudit o mém otci na základě vnějších, zcela bezvýznamných a atypických skutečností, na základě některých mých momentálních činů, vedených požadavky vyššího řádu, podmíněných hlubšími a tobě nepochopitelnými důvody. A všechno je to vliv ubohého maloměstského, venkovského prostředí, velmi nezdravého pro formování tvého charakteru. Chápu, poněvadž já chápu vše: začínáš se bohužel i ty, synu Brute, spolčovat proti svému otci s těmi maloměstskými sýčáky, se syny velevážené paní Rebeky, mé bídné sestřence, dostáváš se pod vliv pana Oty a přejasně staré dámy... myslím, že víš, koho mám na mysli... a všech těch, kdo se rozhodli zkompromitovat mě v očích mých vlastních dětí a celého světa...“ Nedal mi čas na odpověď a obhajobu, prudce se otočil a jal se naslepo bušit do šefříku, pak se znovu, zcela neočekávaně, narovnal a obrátil ke mně jako někdo, komu už zbývá jen připojit závěr k nezvratným argumentům, a já jsem nahlédl, že to jeho gesto vybočovalo z rámce patetické role, kterou hrál, že to byl upřímný a zoufalý pokus najít ve mně svědka svého mučednictví: „Andy, víš odkdy tvůj otec kouří? Odpověz: víš?“

„Vím,“ přikývl jsem, rád, že se mnou konečně začal mluvit. „Kouřil jsi už v Bemově.“

„Tak vidíš, mladíku,“ pokračoval. „Kouřil jsem osmdesát cigaret denně. Udržoval jsem tím svého ducha i své ubohé tělo souzručené nespavostí a prací.“

„Kouřil jsi symfonie. Osmdesát denně. A snad i víc.“

„Osmdesát až sto dvacet, mladíku! Myslím, že víc ti nemusím říkat. Jsi dost zralý na to, aby sis z toho odvodil některé dalekosáhlejší závěry, abys pohlížel na svého nešťastného otce a soudil o něm v rámci třeba jen této jedné jediné skutečnosti, nechávaje stranou mnohé další, jež by osvětlily mé činy jako svatozář. Neboť víš ty, mladíku, co znamená pro někoho, kdo kouřil sto dvacet symfonií denně, když v jednom okamžiku, takřikajíc filosoficky zcela nepřipraven, zůstane bez jednoho jediného čouda?“

„Všechno to chápu,“ přikývl jsem naivně, „ale když dovolíš, není mi jasné, k čemu ti bude ta spousta kopřiv!“

„Dobrá,“ přítakal otec a na chvíli na své kopřivy zapomněl. „Ačkoliv mi v této situaci příliš nesejde na tom, poskytovat bližší vysvětlení svých činů – neboť to jsou věci příliš delikátní –, přesto ti povím, k čemu mi bude tolik kopřiv. Jen mi slib, že se mi budeš snažit plně porozumět. Neboť když někdo, kdo kouřil osmdesát cigaret denně...“

„Sto dvacet, tatí!“

.... tedy sto dvacet cigaret denně, zůstane bez jednoho jediného čouda, bez té nádherné iluze, pak, uznáš, mladíku, že není ochoten vnášet do svých odpovědí a do svých činů plnou míru svých intelektuálních schopností a svých důkazů. Alespoň to by ti, mladíku, mělo být jasné.“

„V pořádku,“ souhlasil jsem. „Konečně, já sám jsem svým způsobem nervózní a dokážu pochopit každého.“

Bylo mi ho opravdu líto. Poslední dobou docista sešel. Ze dne na den nechal pít, protože mu v hospodách přestali nalévat na dluh, nedokázal už okouzlit ani tu poslední sklepnicí v celé župě a nemohl kouřit ani lipové listí smíchané s kořenem pryšce, kteroužto

náhrazkou se zpočátku balamutil; tvrdil a ohnivě dokazoval, že v té směsi nachází významné procento jedovatých kyselin, jejichž působení se podobá působení nikotinu. Kaučukový límeč se mu kolem jeho tenkého, husího krku docela uvolnil a po okrajích dočista zežloutl.

„Nebudu se tě už na nic ptát,“ řekl jsem smílivě. „S tvým dovolením tu zůstanu až do konce, abych viděl, co s těmi kopřivami vyvedeš. Poněvadž pokud se vyznám v kouření...“

„Uvařím z nich polévku,“ oznámil otec a narovnal se tak prudce, že jsem slyšel prskat jeho staré, utrápené kosti.

„Pokud je mi známo,“ odušil jsem v upřímném údivu, „kopřivy se dávají prasatům.“

Sám jsem cítil, že jsem přestřelil. Viděl jsem, že vyvinul obrovské, nadlidské úsilí, aby nezařval. Polkl a jeho ohryzek, připomínající hrudní koš ptáka, nervózně poskočil nahoru a dolů. Pak promluvil hlasem navenek klidným, avšak plným potlačované výbušnosti:

„Musím přiznat, s údivem a lítostí, s *údivem a lítostí*, že sis zcela osvojil některé maloměstšácké a vesnické zvyky, začal jsi do všeho vnášet sprostou takzvanou logiku zdravého rozumu, která nepředstavuje nic jiného, mladíku, než nejubožejší ignoranci ve věcech vyššího řádu. A jako důkaz uvádím i tento nad slunce jasnější a nezvratný fakt: *Kopřiva byla, mladíku, jednou ze specialit u dvora hraběte Esterházyho!* Ještě pořád chceš tvrdit, že se kopřivy *dávají jenom prasatům!*“

„Na tom nesejde,“ pokrčil jsem rameny. „Dám na to krk, že já bych z toho dostal kopřivku nebo něco podobného.“

„Tvá neomalenost a neúcta k faktům mě hluboce uráží a léká,“ pokračoval otec. „Neboť mi to slouží pouze jako důkaz, jeden důkaz navíc, jak velice tě ovlivni-

lo zdejší venkovské *milieu*, nemocné prostředí zbavené vyšších, vznešenějších cílů a pojmů, přizemní logika, která nevidí nic mimo rámec obyčejnosti, zdejší život a zdejší zvyklosti, v nichž není zbla odvahy a rizika. A *kopřivy se jedly*, opakují, a jednou si to budeš moci ověřit v knihách, *u dvora jednoho z nejváženějších rodů v Evropě té doby*. Byl to ideální pokrm pro duchovní, umělecké činnosti. Při polévce z kopřiv – *potage d'ortie* – se muzicírovalo a komponovalo, takovým jídlem se zušlechťoval duch a zjemňoval sluch.“

S bolestnými grimasami začal holou rukou rvát listy kopřiv a utřené listy cpát do černého klobouku. Potom si vrazil svůj kouzelný klobouk pod paži a vydal se k domovu, pomaloučku polehoučku jako peripatetik v okamžiku, kdy snuje některou z pronikavých odpovědí, jež se stanou jedním ze základů filosofie, jedním z výkvětů řečnictví a pronikavého ducha.

Věděl jsem, že na terase se bude vyskytovat někdo z našich příbuzných, s nimiž byl otec znovu na kordy, proto jsem si také vrazil ruce do kapes, nasadil si leda-bylý výraz a vydal se s pohvizdováním za ním.

Vskutku, kdybyste pozorovali mého otce ze strany, jak kráčí kolem terasy našich příbuzných a vysoko se rozmachuje holí, zcela absorbován tíhou svých myšlenek, nikdy by vás nenapadlo, že v klobouku pod paží nese kopřivy, z nichž se rozhodl uvařit polévku, jaká se jedla u dvora jednoho z nejváženějších rodů v Evropě.

Věděli jsme dobře, že příhoda s kopřivami představuje úvod do nějaké velké hry, předzvěst katastrofy. Neboť otec trhal kopřivy, jako když pes kouše trávu před boufkou: vztekle a bezmocně – z toho hořet nebude. Čekali jsme tedy jako na číhané. Leč zdálo se, alespoň na první pohled, že zátiší potrvá o něco déle. Otec si před námi dál sypal popel na hlavu a psal dopisy, dlouhé dopisy sestrám a přátelům, někdy moudré

a poučné, jindy pochmurné jako závěť. Pak si jednoho dne znovu narazil buřinku a vydal se do Budapešti, když nás předtím všechny na rozloučenou zlíbal, dokonce i naše příbuzné, s nimiž byl na kordy a kteří vůči jeho gestu neskrývali údiv a nedůvěru: „Musíme zvýšit bdělost,“ pravil strýc Oto, jen se k nim otec otočil zády, „přiveze z Pešti dynamit nebo pekelný stroj.“ Před domem zastavil vůz, do něhož se otec důležitě uvelebil a pak mě prosebným hlasem vyzval, abych s ním jel na nádraží. Matka na mne mrkla, ať ho následuji, a vyprovodila mě pohledem významným a varujícím.

Seděl jsem ve voze vedle otce a pana Horgoše, pozvonníka a fiakristy, a celou cestu jsme nepromluvili ani slovo. Chtěl jsem přenechat iniciativu otci, vyprovokovat jej svým mlčením a přimět, aby se vyslovil a odkryl karty. Promluvil až v nádražní restauraci, kde vypil jednu kávu z cikorky, kterou si objednal po dlouhé a trapné pauze. Viděl jsem, jak bojuje sám se sebou a přemáhá touhu po alkoholu, a pochopil jsem to jako obět a dobré znamení.

„Využívám tohoto okamžiku jasnozřivosti a vzájemné důvěry, abych ti pověděl pár slov,“ rozhovořil se. „Neboť vzdor falešné jevovosti věřím, žes jediný, kdo ještě má pro mne pochopení a kdo je s to všechny mé slabosti (vidíš, doznávám se i ke svým slabostem) nahlížet z hlubšího aspektu a s porozuměním... Vím, vím, nemůžeš mi odpustit můj egoismus, můj nesmířitelný postoj k světu. Možná máš pravdu, ale nyní je už pozdě na pokání i vysvětlování. Chápeš: už je pozdě, mladíku... Dovol však, abych ti řekl ještě něco. Má role oběti, kterou jsem hrál s větším či menším úspěchem celý život - poněvadž člověk vlastně hraje svůj život, svůj osud -, ta role, pravím, zvolna spěje k závěru. Člověk nemůže, a to si, mladíku, zapamatuj jednou provždy, nemůže celý život hrát roli oběti, a nakonec se oběti

nestát. Vidiš, s tím se nedá nic dělat, budu se muset snažit tu roli sehrát důstojně až do konce. To bude moje vykoupení, rozhrěšení, které mi dáte.“

Musím přiznat, že jsem mu zrovna nejlépe nerozuměl. Pochopil jsem však, že hovoří z jakési poněkud nižší oktávy než obvykle, z oktávy upřímnosti, která v něm už dávno umlkla, a proto nyní zněla neobyčejně a dojemně. Seděli jsme v hospůdce venkovské staničky skoro sami, *tête-à-tête*, nad špinavým károvaným ubrusem. Bylo pozdní letní odpoledne a mouchy padaly ze vzduchu opojené vlastním letem a teplem. Vonělo to tu gulášem a lakem na parkety. V rohu stál cimbal, přikrytý sukem jako rakev. Mucholapka skoro neznatelnými kyvy líně odměřovala minuty. Láhve na policích podřimovaly v odpoledním spánku, nabitě slunečními paprsky a vlastní vahou jako pupence nebo granáty.

„Jsou lidé,“ pokračoval otec, „kteří se narodili, aby byli nešťastní a přinášeli neštěstí i druhým, jsou to oběti nějakých nebeských, nám nepochopitelných machinací, pokusná morčátka nebeské mechaniky, buřiči, kterým byla přisouzena role buřičů, narodili se však, podle nelitostné logiky nebeské komedie, s přistříženými křídly. Titáni bez titánské síly, malí, zakrnělí titánci, kterým se z velikosti dostalo pouze kruté dávky citlivosti, v níž se jejich nicotná síla rozpouští jako v lihu. Jdou za svou hvězdou, za svou chorobnou senzibilitou, unášeni titánskými plány a záměry, a rozbíjejí se jako vlny o skalní útesy obyčejnosti. A vrcholem krutosti, jež je postihla, je jasnozřivost, poznání vlastních mezí, chorobná schopnost odstupu. Pozoruji sám sebe v roli, kterou mi vnutila nebesa a osud, neustále si ji uvědomuji, ale vůbec se jí nedokážu vzepřít silou logiky či vůle... Naštěstí, jak jsem pravil, tato má role spěje ke konci...“

Vzácný okamžik upřímnosti a jasnozřivosti přerušil příjezd vlaku. Otec nechal na stole královské spopitné a své tajemství si odnesl do hrobu.

Z Pešti, kde se zdržel všeho všudy tři čtyři dny, mi otec přivezl skříňku s tesařským nářadím, jak mi slíbil toho dne, kdy jsme si před jeho odjezdem povídali na nádraží. V jeho gestu byla jakási dojemná upřímnost. Naparoval se po domě jakoby nic, jako někdo, kdo je zvyklý vozit dárky a činit skutky milosrdenství, věděli jsme však dobře, jaká to pro něj byla obět a jak velký důkaz dobroty srdce, chcete-li, poněvadž musel bezpochyby vynaložit obrovské úsilí, aby moje přání, vyslovené spíš jen tak pro pořádek a nevěřičně, udržel v paměti během celé své jisté misionářské cesty. Nástroje na práci s překližkou, miniaturní tesařská dílna, představovaly pouze částku mého dávného snu, výkvět mých sklonů, náčiní mého vrozeného talentu k tesařině, talentu, který se vrcholně projevil ve fázi mých nejprudších předpubertálních náboženských krizí: od chvíle, kdy jsem na jedné rytině v záhlaví svého katechismu (v kapitole pod názvem *O čtvrtém přikázání božím*) spatřil Ježíška s dlátom a kladivem, se moje sklony rozhodly ještě víc. Pod rytinou stálo plamenou kurzívou: *Byl poslušen rodičů svých*, což jsem uváděl do přímé souvislosti s tesařinou v domnění, že vyrábět dřevěné třínožky představuje vrchol oddanosti rodičům i Bohu, symbol podobný modlitbě či velkému půstu.

Strýc Oto, který ještě stále otci nedůvěřoval, využil jedné z jeho odpoledních peripatetických procházek a pod záminkou, že jej velmi zajímá dar, který mi otec přivezl, jal se mé nářadí rozebírat, se zřejmým úmyslem objevit někde rozbušku. Se zatajeným dechem opatrně odšrouboval držadlo vrtačky, odsunul ji od očí

a pokoušel se proniknout do tajemství všech mechanismů, nahlédnout jim do nitra, odhalit pod nevinnými formami jejich pekelný rub. Čelo se mu orosilo velkými krůpějemi potu.

Strýc Oto v chorobném strachu o vlastní život a majetek samozřejmě přeháněl. Otec se totiž vzdor všem našim pochybám a podezřením vskutku polepšil. Už nám nic nehrál. Naopak. Prožíval svá velkolepá *lucida intervalla*, jakých se mohou dobrat pouze velcí duchové, kteří hledí klidně vstříc smrti, jsouce na ni takřkajíc filosoficky připraveni.

Maminka chystala otcovu aktovku; beze slova, se schýlenou hlavou, pietně. Očividně mu všechno od-pustila. Zdržovala se však, aby na něj mluvila: nechtěla ničím narušit jeho velkolepý, úctyhodný klid. Skládala do aktovky věhlasnou garderobu toho božského klauna, který odcházel do penze i se svými proslavenými rekvizitami. Vedle pruhovaného pyžama, v němž se několikrát objevil v roli otce-obránce domu a otc-očránce (když podpíral dveře svou holí s železným bodcem, zatímco venku v čase pogromů lidé jako po-minutí bušili do dveří), vedle toho pruhovaného pyžama, navlas podobného těm, jaká nosíval v ústavech pro duševně choré a sanatoriích, ležely jeho bílé košile, naškrobené a zplhlé používáním, a vedle nich jako jejich výkvět a koruna hromádka vysokých kaučukových límců, stažených gumičkou, lesklé a tvrdé límce, již zažloutlé od nikotinu; svazek černých kravat, dlouhých jako stvolý vodních leknínů; pár manžetových knoflíčků z falešného stříbra připomínajících vladařské prsteny s iniciálami.

Kdo by se opovážil srovnávat mého otce s obchodním cestujícím?

Když se vydal na cestu, byl nádherný letní den. Rázoval po široké Římské silnici plný elánu, máchal vysoko holí, a my jsme šli dva kroky za ním, poněvadž jsme ctili jeho klid. Když jsme však měli z Římské silnice odbočit na prašnou vesnickou stezku, začal otec náhle ztrácet sílu a umdlévat, opírat se celou vahou o hůl, což byl pouze důkaz, že mu jeho plochá chodidla vypověděla poslušnost a jeho vnitřní žár začal pohasínat. Sám by to byl samozřejmě nikdy nepřiznal a v životě by se neodhodlal ke kroku, který učinila maminka: zastavila cikánskou bryčku a požádala Cikány, aby pána naložili, poněvadž má ploché nohy a až do Bakši by jít nevydržel. Na oplátku jim ona dá svůj mušelinový šátek. Otec se vystrachal na vůz jako někdo, komu je to proti mysli a dělá to jen kvůli ostatním. Jen se však octl vedle mladé Cikánky na předním sedadle (my jsme kráčeli za vozem), najednou z něj byl opět starý, velkolepý Eduard Szám, vzpřímený jako svíce, plný galantnosti a opovržení k bohatství. Do vozu byly zapřažené dvě prašivé muly, které se ztěžka pachtily prašnou vesnickou cestou, v bryčce pod potrhaným stánem kňourala Cikána jako kořata a mladý kníratý Cikán nabídl otci, aby si zabafal z jeho dýmky. A tak otec seděl v bryčce vedle mladé Cikánky s mohutnými prsy, trůnil si tu jako princ waleský, anebo chcete-li jako krupíer či *maitre d'hôtel* (jako kouzelník, cirkusový manažer, krotitel lvů, špión, antropolog, vrchní, pašerák, jako kvakerský misionář, vladař cestující inkognito, jako školní inspektor, jako vesnický lékař a konečně jako obchodní cestující nějaké západoevropské společnosti pro odbyt žiletek), vzpřímený, hrdý, velkolepý ve svém olympanském klidu pod temnou korunou své buřinky, na kterou se usazoval prach jako pel.

Mezitím v domě Reinweinových:

Pan Reinwein, malý zakrnělý obchodník s nosem hlemýždiho tvaru, plešatý, s krátkýma rukama, s hlavou vraženou mezi ramena, stojí na židli, nahrbený, a hledí drobnými očky z chůd, které ho povznesly a zároveň vystavily pohledům lidí kolem, takže se musí trochu schoulit, stáhnout se v rozpacích do svého hrbu jako do kukly, z níž se rozléhá jeho chraptivý hlas. V ruce drží obrovský sešit pro podvojné účetnictví, třímá jej jako Mojžíš na hoře Sinaj své desky, a vykřikuje:

„Eine Singemaschine!“

„Ja.“

„Zrcadlo, velké, dvoukřídle.“

(Pauza.)

„Velké dvoukřídle zrcadlo!“

Sluha (německy): „Nemůžeme je najít, pane!“

Chvilě zmatků. Dělníci a slušové se hemží mezi nábytkem na dvoře a v pokojích, pan Reinwein trpělivě mžiká malýma očima a ze své ptačí perspektivy hledá zrcadlo, které se kamsi zaběhlo při tom velkém stěhování národů, v historické chvíli plné chaosu jako před potopou. Paní Reinweinová, statná vlasatá dáma v staromódním klobouku s velkou krepkou a s vlečkou táhnoucí se po zemi, pobíhá po poloprázdných salónech, dočista ztracená, připravená o svoje kulisy, v nichž strávila svůj občanský věk, dojemně neohrabaná při svém nesmyslném pobíhání s absurdním a anachronickým vějířem v malé naběhlé ruce, bílé jako pergamen.

Leč vše je v pořádku. Zrcadlo bylo vytaženo ze tmy na světlo (zakrýval je perský koberec), dělníci je nyní opatrně ukládají do vozu a v zrcadle, zdviženém nad ten obrovský bleší trh, se zrcadlí idylická letní krajina se zelení a se světlem, s kouskem blankytného nebe, po němž plují čisté bílé obláčky jako na obrazech vlámských mistrů. Noemovi potomci odcházejí na

Hop!

Šedivá kočka skočila na vůz a usadila se na bok houslového pouzdra. Poslouchá. Vozkové přehazují provazy přes vůz jako přes rakev.

Na druhý vůz nakládají pytle s moukou a pšenicí, dvounulka se vznáší ve vzduchu jako pudr ze starých pudfenek; pytle s kukuřicí, obilím a bramborami, krabice s kávou, rýží, kořením a červenou paprikou: baby-lonská změt vůní. Vozkové trpělivě odstraňují lopatami koblížky zpod podsaditých štýrských koní, kteří hrabou kopyty, dočista popletení tou lidskou vřavou.

Vzápětí se vynášejí láhve a sklenice se zavařeninou a džemy, opatřené etiketami s daty a druhy plodů, šunky a dlouhé náušnice klobás, sýry velké jako mlýnské kameny, dělníci kutálejí sudy s pivem a vínem, tahají konve se sádlem a olejem, obrovské plechové kbelíky, na nichž se napařují jména velikánů evropského monopolu: temná pologotická písmena jako na náhrobních deskách a vývěsních štítech. Láhve v bednách zvoní jako dělové koule, šampaňské se přenáší opatrně jako nitroglycerin, a minerální voda, kterou se občerstvují nosiči, šumí s lehkým praskotem a stěží dokáže svlážit bradu Františka Josefa na etiketě *Ferencz József keserűvíz*.

Bedná parafráze předpotopní evakuace, pevninská, pozemská repríza Noemovy archy z biblické, božské komedie, se hraje důsledně a do konce. Noemovi potomci, poučení zkušeností, berou s sebou (ve čtvrtém, pátém a šestém voze) vzorky dobytka a drůbeže, slepice zběsile kdákají, husy napořád prostrkují hlavy oky drátěné sítě, jako by pletly, a syčí ve své hloupé bezmoci a zmatenosti, kanárci poskakují a sebevražedně se vrhají do drátů, papoušek, vyvedený z míry všeobecnou vřavou, si nedokáže vzpomenout na jedno jediné lidské slovo, dokonce ani na jednu jedinou na-

dávku, a tak vřeští svým vlastním papouščím jazykem, a psi vrčí a štěkají, důstojní jako lvi, ale pak začnou výt, jako kdyby mělo hořet, zatímco telata volají své mléčné matky prosebně, bolestně, skoro lidsky...

V tom okamžiku pan Reinwein spatřil svého otce, kterak slézá z cikánské bryčky.

„Hej, Száme!“ křikl na něj ze své židle. „A kde máte věci, Száme?“

Můj otec vzhledl vzhůru a smekl klobouk nikoli bez teatrálnosti:

„*Omnia mea mecum porto!*“ zvedl do výše svou aktovku. Pak ji upustil do prachu, pateticky, jako by vrhal děti do ohně.

Eduard Szám, můj velkolepý otec, nám shora z kočáru posílal jakési vzdušné polibky; foukal si do dlaně, jako by rozprašoval mýdlové bubliny. Jeho lyrická, klaunská maska, jedna z posledních, přirozeně nesloužila k obveselení užaslého, nepřítli početného obecenstva; chtěl jí zakrýt patetiku okamžiku a v první řadě se vysmát panu Reinweinovi, který tuto cestu zřejmě pojal zcela tragicky, faraónsky vážně. Jelikož neměl odvalu postavit se mu otevřeně a pošklebovat se mu do obličeje (tolik ohledů přece jen měl, vždyť jej pan Reinwein vzal na svém voze), snažil se otec diskrétně devalvovat veškerou vznešenost pana Reinweina; nasadil si masku kočovného herce a jazzového klauna a začal si najednou dělat posměšky ze vznešené role Noemových potomků, chrlil zlomyslné poznámky na účet takových svátostí, jako jsou spravedliví, Starý zákon a boží vyvolenci, a do těchto poznámek rouhavě trousil předpoklady na účet štýrských koní a dojivosti krav. Buřinku si přidržoval na kolenou, čímž dával jasně najevo, že má v úmyslu klesnout plně na úroveň rezonéra v této laciné frašce, nebo svůj klobouk, tu patetickou

korunu, ten konfekční trnový věnec, nedokázal prostě začlenit do své role, plné drobných zlomyslností a vlastně zbažené skutečné patetiky.

„O mne nemějte péči,“ říkal obrácen k nám v poloprofilu, jak jsme kráčeli podél vozu, „žádnou starost si nedělejte, pravím, neboť, jak patrně, bratrská štedrost pana Reinweina mě vzala pod svou ochranu a s těmito pegasy,“ otec ukázal na těžké štyrské koně, „dorzáme k pyramidám zdraví a cíli, vedeni rukou boží a spravedlnosti. Za poklady nekladnějšího pana Reinweina si pak zakoupíme nesmrtnost jako farizeové či třebas jako Jidáš, a do končin nesmrtnosti vstoupíme triumfálně jako Gilgameš, kdyžte strážce pyramid podplatíte zlatáky a cherubíny stojící v bráně věčnosti opijeme rýnským.“ Tu otec znovu přiložil dlaň k ústům a rozprášil do vzduchu další polibek, aby rozptýlil veškerou případnou pochybnost o smyslu svých slov.

Zvolna zaostáváme za vozem, umlčení a bílí od prachu, a už jen zdálky slyšíme otcovy maškarády, znovu přecházející do velkolepé samohlasy, vržené světu do tváře. Stěží už rozeznáváme jednotlivá slova; překrývá je vrzání vozu a biblický chaos zvířat, která ve svých cirkusových klecích začínají bolestně, bezradně výt: opouštějí zelené slunečné končiny, a to v nich vyvolává nostalgie bezmála lidskou a nepochopitelný strach, neboť jejich instinkt tuší (biblická zkušenost), že nadchází veliká, apokalyptická potopa. Na rozhraní dvou katastrof, když zahlolily bolestně trombóny telat, ozval se štěkot čoklů a kvákání kachen, si otec znovu nasadil klobouk a sklonil velkolepou hlavu, neboť nedokázal až do konce uchovat na tváři lacinou masku rezonéra v životním dramatu.

„Chudák,“ vzdychla matka, „měla jsem dojem, že se rozpláče.“

Vozy pozvolna mizely v dálí, zaváté prachem, jako vzácné skříňky omotané hadry.

Nazítří matka vynesla otcovy věci na slunce a nechala je na dvoře větrat až do podvečera. Veškerá jeho zbývající garderoba se skládala z jednoho redingotu, už promaštěného a ošoupaného, černého obleku, který otec neměl rád a oblékl si jej snad všeho všudy dvakrát v životě, a z několika pozůstalých, už zažloutlých kaučukových límců. Večer nacpala matka do kapes redingotu květy levandule a všechno navěšela zpět do skříň. Náhle změna vůni v pokoji nás všechny zaskočila. Navykli už na všudypřítomný, nesmrtný pach jeho symfonií, najednou jsme z opojné, balzámové vůně levandule cítili, že v otcově odchodu bylo tentokrát cosi konečného a fatálního. Náhle zmizení jeho pachu zbavilo náš domov mužnosti a přisnosti a zcela se změnil i celkový vzhled interiéru: věci zvládněly, rohy se zaoblily, hrany nábytku se vrtošivě ohýbaly, až se nakonec rozvinuly do jakéhosi dekadentního baroka...

Po patnácti dnech jsme se s matkou vydali otce navštívit. Byl horký letní den. Zastihli jsme ho jen v košili. Celou dobu si upravoval šle: vždycky mu padaly, když byl bez kabátu.

„Dnes si mě zavolali na byro,“ oznámil radostně a zamnul si ruce. „Za jméno mi připsali plus. Říkal mi to Schmutz. Má na byru známé.“

Málem jsem ho nepoznal. Jeho likvidace u nás doma byla naprostá a konečná, jeho vůně za těch patnáct dní dočista vyvanula a nezanechala ani špetku pochyb o definitivnosti jeho nepřítomnosti, a tak jsem na otce hleděl nedůvěřivě jako na člověka, jenž nás zajímá pouze mimo rámec našich nejintimnějších dějin. Sám to nepochybně pochopil také. Proto si před námi už na nic nehrál, nepředváděl svou moc nad jevy života

a nechvástal se erudicí, nezvyšoval hlas do prorockých výšin. Byl si sám hořce vědom konečnosti svého odchodu a toho, že jsme ho přišli navštívit jako dávného známého, jemuž jsme vše odpustili, že svou návštěvu konáme, jako se chodí na hřbitov, jednou ročně, na Dušičky.

Bydlel v malé staromládeňské světničce na konci ghetta, klášterně pusté a temné. S rozhořčením jsem pochopil: otec v okamžiku, kdy mu osud přidělil roli spravedlivého a oběti a vsadil ho do poustevnických kulís, propadl najednou strachu, změnil svůj mesiášský program a projevil naprostou neschopnost pro věci vyššího řádu. Dokonce bylo možno pojmout nemalé podezření, že by se mohl vrátit k teismu. Dával najevo mimořádnou tolerantnost ke své nové situaci, chválil výhody a pohodlí své světnice a považoval se za favorita osudu. Jeho kapitulantství, jeho smíření s osudem a touha vrátit se domů ho dočista degradovaly: vypadal jako nějaký mladý adept na rabínskou funkci. Nemohl jsem se dočkat, až se rozloučíme, abych na celý ten výjev zapomněl.

Otec postřehl naši netrpělivost a zklamání:

„Jedte co nejdřív domů. Přijedu co nevidět za vámi. Tím v šestnáct čtyřicet pět. Je-li mi to souzeno (*sic!*).“

Dvůr čpěl žluklým husím sádlem a pryskyřicí. Plot nebyl z vnitřní strany natřený a z čerstvých jedlových prken vytékala pryskyřice. Jen misty, ve spojích, prorážela zelená olejová barva, kterou byla ohrada natřena zvenčí. Po dvoře se motali nějakí vousatí starci podobní starozákonním prorokům, kteří protínali kruh dvora jakýmisi jen jim známými kabalistickými drahami; když se ty dráhy občas zkřížily, zvedli hlavu, aby božským pohledem odpuštění pozdravili ty, kdož se jim postavili do cesty. V oknech se čas od času objevovaly ženy, neučesané, s bujným rounem tmavých vlasů,

s pažemi kypícími zdravím, a ve spěchu, nevysvětlitelném v tom slunečném dni, sundávaly nebo věšely mokré pleny.

Při odchodu jsme spatřili chlapce opírajícího se zády o ohradu. Černé manšestrové kalhoty mu sahaly až pod kolena. Ruce měl rozpažené ve výši ramen, dlaně obrácené dopředu. Ostatní kluci stáli pět šest kroků před ním, smutní vysokí chlapci s vážným výrazem v obličeji. Nemluvíli, jen tvořili půlkruh jako chovanci nějakého semináře. Pak jsem viděl, jak se rozestoupili a blesk nůž. Slyšel jsem, jak se měkce zabol do čerstvého smrkového dřeva a zadrněl vedle chlapcova ramene.

Po posledním setkání nám otec o sobě dlouho nedával vědět. Čtěl nejspíš smazat trapný dojem, který v nás zanechal, vykoupit následky svého nevhodného chování a své nedůslednosti. Poslal nám jediný dopis, až zhruba za měsíc. Dopis, či vlastně kus obálky, vyhodil ze zapečetěného dobytčího vagonu a žádal poctivého nálezce, aby jej doručil na uvedenou adresu. Svým čitelným, vypsáným rukopisem, který jen nepatrně prozrazoval nervozitu, napsal tužkou přes úhlopříčky rozřiznuté obálky: „Límce už mám dočista umaštěné. Začíná mi to jít na nervy. Sděním vám adresu, na kterou mi je pošlete. Všechny vás otcovsky miluje a starostlivě na vás myslí...“ atd.

Potom se neozval několik let; jako by se po něm slehla zem. Buď se styděl, nebo mu v tom bránily nějaké důležité záležitosti. Já jsem však na něj začal myslet čím dál víc a chtěl jsem s ním stůj co stůj navázat spojení: jeho poslední dopis ho v mých očích plně rehabilitoval. V tom dopise, ve způsobu, jak jej poslal, byla jakási mimořádná vynalézavost, což lahodilo mé ješitosti, a navíc v něm prokázal dokonalou důslednost,

patrnou třeba z jeho postoje k límcům - věc pochopitelná pouze těm, kdož mého otce dobře znali...

Někdy uplynou i dva tři roky a vůbec se neozve, jindy zas o sobě dá vědět i třikrát čtyřikrát za rok, v krátkých intervalech. Někdy přijede v přestrojení za obchodního cestujícího, za západoněmeckého turistu v rajtkách a dělá, že neumí ani slovo po našem. Naposledy dorazil přede dvěma lety v čele delegace bývalých koncentračníků, kteří přežili Osvětim a Buchenwald. Při vzpomínkové slavnosti měl pronést projev. Když jsem ho však potkal na ulici a začal ho sledovat, uchýlil se do hotelu, schoval se za výčepním pultem a objednal si bílou kávu se šlehačkou! Zjistili jsme, že se v Německu oženil, a jeho řeči o amnézii byly pravděpodobně prachobyčejný výmysl. Seděl tedy u šenku, zády ke mně. Zpočátku se přetvařoval, že nechápe, že se obracím na něj. Nakonec však, pod tíhou důkazů, promluvil, ale s jakýmsi bezpochyby hraným cizím přízvukem:

„Na základě čeho, mladíku, tvrdíte, že jsem právě já váš vzácný otec? Jaké vlastně máte *právo* platné důkazy ve prospěch svého tvrzení?“

Ve tváři měl výraz hněvu, výraz hluboce uraženého člověka. Ale netroufl si otočit se ke mně celým obličejem, *en face*, mluvil s pohledem upřeným do šálku, z něhož srkal bílou kávu, čímž se ještě víc prozradil, nicméně jsem stačil postřehnout, že se za takovou spoustu let moc nezměnil, vzdor veškeré své snaze a naličení. Jen poněkud ztloustl, zmohtnul a zlatý řetízek od hodinek mu visel přes břicho, o němž bych nedokázal tvrdit, že je umělé.

„Ostatně,“ pokračoval, „i kdyby byla pravda, co tvrdíte, mladíku, to jest, že jsem váš otec, mám plné právo si to nepamatovat. Víte, mladíku, kolik od té doby uplynulo let? Dvacet, mladíku, dvacet. Tak prosím. Nezdá se

vám logické, že člověk po tolika letech může zapomenout? Nemluvě o tom, že jako důkaz mého otcovství uvádíte bezvýznamnou shodu v chůzi, v hlase, gestech. Ne, ne, mýlíte se, mladý muži. Já jsem Eduard Kohn z Německa a nemám s vámi, mladíku, absolutně nic společného. Přijel jsem pronést ve vašem městě přednášku u příležitosti vzpomínkové slavnosti, a poté zase odjedu... Na shledanou, mladíku, a dobrou noc!“

To byla pouze jedna z machinací mého otce. Myslím si, že se po tak nebezpečné hře už neukáže, že nebude mít chuť na střetnutí se mnou a s mými výčitkami, či přinejmenším že bude aspoň opatrnější ve svých převlecích. Jenže už necelý rok po této příhodě hrál na mezinárodním šachovém turnaji jako jeden z uchazečů o mistrovský titul, znovu se objevil u nás v městě a s trochu větší obezřelostí se začal na mne vyptávat. Své knihy vydával pod falešným jménem, čímž obětoval svou ctižádost, a když ve svých memoárech psal o matce, sestře a o mně, dopouštěl se řady retuší; o sobě hovořil velmi zdrženlivě a ochuzoval čtenáře o životopisné detaily. Obestřel se mlčením a podezíravostí, odmítal poskytovat interview a nikdy se nedal vyprovokovat. Kdykoli nahlédl, že uvízl v pasti, používal nejnedůstojnějších způsobů, jak se zachránit před mou zvědavostí. Jednou se zavřel na hotelovém záchodě a až do rána odtamtud nevyšel. Když jsem se už obával nejhoršího, zavolał vrátného a sekýrami jsme se probourali dovnitř, byl pryč. Podezření, že se protáhl kanalizací, bylo takřka absurdní, já jsem však na něm trval s naprostou jistotou. Čím víc se mi však vyhýbal, tím víc jsem se jej snažil najít a demystifikovat, pevně přesvědčen, že se mi to jednou podaří, nebo že mu aspoň vezmu chuť k dalším provokacím. Kdyby byl otec přistoupil na to, že se hezky vzdálí ze světa, smířil se se smrtí a konečně se rozhodne pro jeden ze směrů,

jeden ze států a jednu rodinu, nedělal bych z toho všeho problém. Jenže on si klidně světu dál vzdoroval, odmítal se smířit se stářím a smrtí, ale vzal na sebe podobu Ahasvera, a přestrojen nejčastěji za německého turistu jezdil provokovat mou zvědavost, mučit mě ve snech, upozorňovat mě, že tu pořád je. Pokud nám chtěl dokázat, že není mrtvý, vzdor všemu, to jest vzdor světu, který si údajně přál jeho smrt, dobrá, věřím mu. Ale proč chtěl za každou cenu zpochybnit tetu Rebeku a její prohlášení, že zahynul v kterémsi táboře smrti, údajně neschopen nesmrtnosti?

Když jsem ho viděl naposled, měl na rukávě černou pásku. Seděl v kroužku opilců a ohnivě jim dokazoval, že nosí smutek po sobě samém, poněvadž nemá nikoho, kdo by pro něj truchlil. Jeho smysl pro paradoxy, černý humor, který mi vhněl krev do tváří, ho nikdy neopouštěl, stejně jako touha dokládat svou přítomnost hmotnými důkazy, bušit se do prsou, že je, rače vidět, živ *navzdory všemu*. Zřejmě si uvědomil, že se poslouchám, a tak si začal stěžovat na bolesti v kříži a osahávat si rukama slabiny. Samozřejmě že se nestyděl vyprávět některé intimní záležitosti, do kterých nikomu mimo náš dům nic nebylo: jak ho syn jednou spráskal jeho vlastní holí. Přirozeně neřekl, že byl tehdy nalitý jak dělo a že jsem ho přetáhl holí po zádech, protože ubližoval mamince a pichal jí bodcem hole. Co mě však nejvíc dopálilo, bylo, jak si pořád na něco hrál, jak překrucoval fakta. Od té chvíle, co jsem ho uhodil (bylo mi tehdy sedm), uběhlo už dvacet let, a on se před publikem svíjel, jako by se to stalo před několika hodinami, před několika okamžiky. Samozřejmě, jen jsem se přiblížil, přešel na němčinu a předstíral, že se vypťává na ceny hotelových služeb.

KDO JE TEN ČLOVĚK A CO PO MNĚ CHCE?

Za oněch dávných, mytických časů, kdy se ještě nosily buřinky a v Evropě suverénně vládla vídeňská móda se svými extravagancemi, pozdní baroko již zřejmě dekadence, za jakéhosi mytického času, mnohem staršího než jeho historický protějšek, a tudíž historicky nedefinovaného, vešel jednoho pochmurného podzimu do restaurace *U zlatého lva* muž s černým tvrdákem, v tmavých šatech a brýlích se železnými obroučkami. Popelavě šedé vlasy měl uprostřed rozčísnuté pěšinkou podle dobové rozmarné módy, měl dlouhé kostnaté prsty, jaké mívají neurastenici nebo souchotináři, a pod vysokým kaučukovým límcem se mu skvěl uvázaný velký černý uzal. Vysoký kaučukový límec, který přišel do módy pravděpodobně z touhy po časech, jež se už stávaly vzdálenou minulostí prohníle polofeudální Evropy, se vyvinul z francosefských junkerských uniforem jako jejich koruna a propůjčoval tělu mimořádnou vznešenost a vnucoval kázeň, držel hlavu pyšně, idealisticky zdviženou nad výšku očí, nad svět a čas. Naškrobený míšenec kněžského kolárku a důstojnického límce, který svou zářivou bělostí tvořil vrcholek seriózních tmavých pánských obleků, svíral krk jako jařmo a stál v opozici proti nevázané sportovní módě, importované z nového světa, jako zname-

ní oddanosti kontinentálnímu, středoevropskému duchu a evropským měšťanským tradicím. Strnulost hlavy zavazovala k hygieně, filosofickému slovníku a vážnosti.

Muž se na okamžik zastavil uprostřed průchodu a nerozhodně se rozhlédl. Ve chvíli, kdy jste si mohli pomyslet, že odejde, a kdy si to nejspíš pomyslel i on sám, najednou přistoupil k věšáku, odložil klobouk a svlékl si černý kabát. Vše to činil s takovou zdánlivou jistotou, že jste byli přesvědčeni, že celou dobu nemínil udělat nic jiného než smeknout klobouk a posadit se. Na okamžik jste sami pozapomněli, že před pohyby dvěma minutami jste byli svědky scény největší nerozhodnosti a bezradnosti. S poněkud větší bystrostí byste však pochopili, že před sebou máte člověka, který neví, co si počít sám se sebou, a že jeho rozhodnutí a pohyby podmiňují jakési i jemu samému neznámé mechanismy a náhoda. Vrhł rychlý, všeobsáhlý pohled na hosty, jako by zkoumal důsledky svého nena-dálého rozhodnutí a teprve nyní ustavoval časoprostorové souřadnice, načež zamířil k jednomu volnému stolu – jedinému volnému stolu u *Zlatého lva* toho večera – a usedl, strnul a filosoficky klidně, v poloprofilu směrem k publiku. Ze stříbrné tabatěrky, jejíž cvaknutí při otvírání a zavírání patřilo tou dobou k módním efektům při důležitých jednáních, v okamžiku vzrušené, elektrizované pauzy v hovoru nebo před velkým, osudným rozhodnutím, vyňal cigaretu a začal kouřit, jakoby uklidněn faktem, že si v posledním okamžiku přece jen věděl rady a že se tedy, filosoficky řečeno, rozhodl. Restaurace *U zlatého lva* byla v tu dobu plná úředníků a osamělých mužů, kteří večeřeli a popíjeli svůj šnaps, a rozhovory o obecních daních a o pikantních detailech dámské módy střídaly velmi vážné debaty o světové hospodářské krizi a o Vidovdanské

ústavě. Na venkově se už objevovali špióni a provokatéři a přestrojení za dělnické vůdce s falešnými kníry odposlouchávali rozhovory po hospodách a do notesů si drobným šifrovaným rukopisem zaznamenávali revoluční nebo alespoň podezřelá, anarchistické řeči jednotlivých pokrokových buržoá, tiskařů a zednických tovaryšů.

Číšníci už nahradili bílé ubrusy károvanými s třásněmi. Chuť guláše, piva a vosku na parkety. Cigaretový kouř. Ladí se cimbál. Někdo drnká nehtem na struny. Struny znějí křišťalovým pianissimem, jako když moucha bzučí ve sklenici. Cinky-linky-cink. Číšník přistupuje k mužovu stolu, srazí podpatky, lehce se nahnrbí a s výrazem, který utkvěl v půli cesty mezi servilitou a úsměškem, čeká na klientovo rozhodnutí. Ubrousek, který svírá pod paží, přidržuje bilou parazitickou rukou. Načež s prudkým obratem odchází a záhy se vrací se sklenicí, již klade před objednatel jako cosi mimořádného, jako pomeranč nebo kokosový ořech. Struny cimbálu znějí tiše jako bzukot mouchy.

Muž se prohnul v pase a vypil svůj šnaps jakoby celým tělem, načež položil sklenku zpět na stůl, chvatně, jako horkou, právě vystřelenou nábojnici.

Tady je teď vedle jeho osobního popisu, na základě dobových fotografií a náčrtů zaručeně podobného originálu, ještě i to další, o co tom člověku víme, co se nám během dlouhých let práce a úvah podařilo zjistit o jeho tajuplném a osudném zjevu. Tady je výsledek všech výzkumů, dvacetileté ankety prováděné mezi jeho přáteli a známými, u jeho bližších i vzdálenějších příbuzných, na policii a na ministerstvech, zkrátka, jedním slovem, tady je suma všech našich váhavých poznatků o něm, založená navíc ještě také na jeho osobních dokladech, potvrzeních a školních vysvědčeních,

otiscích prstů a osobní korespondenci (alespoň té malé části, jež se nám mnohem později dostala do rukou), rozsudcích soudů, lékařských a vojenských nálezích, jakož i na legendě, která se o tom člověku dochovala ve vědomí jeho ještě žijících současníků, legendě, jež halívá každou lidskou bytost, jakož i na základě chiro-mantie, telepatie a výkladu snů, jedním slovem, tady je tedy vše, co o tom člověku víme do jeho (opakujeme: osudného) příchodu do restaurace *U zlatého lva*.

Eduard Szám, neboť to není nikdo jiný než on, tajuplný Otec, objevil se v dotyčné kavárně znenadání za kalného podzimního večera roku 1930, vynořil se z mnohamilionové masy anonymů, vydělil se z naprosté chaotické tmy světa, poněkud příliš doslovně pochopený *in medias res*, jako kniha stvoření otevírající se kdesi uprostřed, zatímco předchozí část je nečitelná nebo zcela ztracená. Vše, co se nám podařilo zjistit o jeho rodičích, jsou pouze jejich jména, jež sama o sobě neříkají nic, jediné snad otvírají dvě slepá okna bujně fantazii badatele. Jeho otec se jmenoval Max a matka Regina. Regina Fürstová. To královské jméno: Regina! O jeho otci víme pouze tolik, že měl „zaječím pysk“ – pokud lze věřit svědectví ženy, která byla ve chvíli, kdy nám ten údaj svěřila, už značně přestárlá. Nač však vnášet pochyby do všech našich tvrzení! Uvěřme tedy zmíněným svědectvím a konstatujeme, že muž se zaječím pyskem vlastnil šestispráž a že (podle téhož pramene) chodil na lov, obchodoval s husím peřím a nabyl slušného jmění. Vše ostatní kolem tohoto muže je zahaleno do nejhlubší tmy. Ale že údaje o kočáře jsou pravdivé a jejich věrohodnost je na stupni mnohem vyšším, než bývá přece jen pochybná hodnověrnost legendy, to můžeme stvrdit i tím, že jsme po tolika letech našli na příslušném místě maštale, kde zmínění koně bývali kdysi ustájeni. (V době, kdy jsme

se mohli přesvědčit o jejich existenci, to jest po našem příjezdu do vsi k otcovým příbuzným, byly už ty maštale sice proměněny na kůlnu na dříví a piliny, když se tu však jednou kopalo, poněvadž tu naši příbuzní zakopali své bohatství, půda v nižších vrstvách ještě stále silně čpěla koňskou močí – fakt, který pouze potvrzuje naši tezi o věčnosti vůně, tezi ostatně dosti odvážnou, nicméně její oprávněnost a pravdivost jsme si již tolikrát dokázali.) Pod mužem se zaječím pyskem si představujeme jakéhosi podivína, dekadentní výhonek kdysi mocného kmene, který zdegeneroval, vytržen ze své pravlasti a vržen na pevninu jakéhosi nového světa. Z toho zaječícího pysku se jako z fosílie křídla prehistorického ptáka pokoušíme rekonstruovat obecný vzhled druhu, klimatické podmínky i kataklyzmat. Jelikož však nedisponujeme dostatečným průkazným materiálem, zklamane toho necháváme, rezignujeme před pokušeními, která nám nabízejí odvážné hypotézy.

Ani dětství Eduarda Száma pro nás nepředstavuje o nic menší tajemství a neznámou. Patriarchální, bukolické dětství ve stínu šestispráž, lichvářského zisku a podvojného účetnictví! Dovedete si, proboha, představit Eduarda Száma, vizionáře a proroka, v dětských kalhotkách s rozparkem v okamžiku, řekněme, kdy na otcově statku sleduje, jak se rozmnožují koně? Jak si představujete evoluční okamžik poznamenaný procesem urbanizace Eduarda Száma v době jeho obchodních studií v Zalaegerszegu? A ten historický okamžik, kdy poprvé vsunul svůj dlouhý krk do tvrdého bílého kaučukového límce jako do oprátky a i symbolicky tak vstoupil do přísného řádu evropských volnomyšlenkářů? Jak si představujete jeho revoluční, historicky dalekosáhlé rozhodnutí přerušit styky s rodiči, s množstvím sester a bratrem i svým příjmením? Jak si před-

stavujete dějiny jeho nemoci, zrození božského vzteku, jehož důsledkem bude, že se vzdá podílu na otcově dědictví, nebo to šilené rozhodnutí vyhlásit křížáckou válku celému světu, bohům i náboženstvím, geniální, potrhlou myšlenku podrobit si svět odříkáním a filosofií? Jak si představujete toho génia, teoretika revoluce a proroka, v rané úloze spoluvlastníka jakési továrny na kartáčekové zboží, která slavně zbankrotuje? A jak si ho pak představujete v roli mladého anarchisty a sabotéra (s brýlemi s železnými obroučkami, jaké nosovala ruská revoluční inteligence) v široce rozvětvené síti rakousko-uherského mocnářství?

A konečně: dokážete pochopit utilitární ideu jeho Urfausta, kterého začal psát někdy tou dobou, ten první *Jízdní řád železniční, lodní a autobusové dopravy*, v němž ještě nebyly zaznamenány mezinárodní tratě a který ještě nenesl ani stopu chorobného přehánění a duševní vyšinutosti?

A tak zatímco Eduard Szám pije svůj čtvrtý či pátý šnaps a kouří své věčné symfonie (ubrusy na stolech jsou už dávno ušpiněné, čepuje se víno, pošlapaná párátko plavou v kalužích piva pod stoly, Cikáni hrají Strausse a Liszta, rozmluvy a smích se proplétají a ztrácejí jasné kontury jako rub perského koberce, sklenky a přibory za šenkem cinkají jako tumpány a kulatá podložka pod pivními sklenicemi saje tekutinu a bobtná a lístkuje jako slída), vyličme, jak to dělávali staří dobří spisovatelé, milostné dobrodružství našeho hrdiny (klidně mu tak říkejme, vždyť ještě není naším otcem), vyličme je tak, jak to umíme a dovedeme, tak, jak jsme je slyšeli od druhých, vědomi si v každém okamžiku toho, že celou pravdu se beztak nikdy nedovíme a leckdy se budeme muset opírat o vyprávění nespolehlivých svědků.

Půjde tudíž o velmi hypotetickou kapitolu a doznáváme, že co získáme, bude pouze bleďý odraz, šestáková kopie velkého a vášnivého milostného románu, jak jej kdysi sprádaly talentované kletnice, který se jako bestseller šířil tajnými kanály maloměstských pletich a jehož protagonistkami byly bohaté obchodnice a obchodnické dcerky nad osmnáct let; tlusté pekařky jej prodávaly pod pultem tak, že do jeho vášnivých stránek balily ještě teplé, voňavé bochníky, načež se ty ještě vlhké sloupce četly potají jako revoluční literatura a roznášely se v koších hospodyň a služek z lepších rodin, až posléze vyvolávaly hysterické záchvaty u starých panen a bigotních vdov.

Jsme si vědomi i toho, že náruživě čtenáře milostných románů, cititele jasných zápletek a tragédií podle klasického vzoru, budeme přece jen muset zklamat. Jelikož se však nechceme odchýlit od reality a fakt, aniž se zpronevřit své pravdě, musíme doznat, že spolehlivě nedokážeme zjistit ani základní skutečnost: do koho se vlastně náš hrdina zamiloval: do matky, či do dcery? Neboť ten milostný román, jak šel z úst do úst, byl už dávno olizán jako cukrový špalek. Geniální ženská intrika, kterou jsme prohlásili za strážkyni dějin a tvůrkyni mýtů, paradoxně tvrdí, že byl zamilovaný do jedné i druhé, čímž se jí daří takřkajík metaforicky vyjádřit nemožnost poznání základních pravd. Poučená životní zkušeností a ani v nejmenším naivní, otvírá ta intrika dokořán dveře možnostem, aniž přitom poskytuje definitivní odpovědi, čímž si uchovává svou filosofickou nevyhraněnost. Proto si obratně pohrává se seriózní teorií milostné relativity a uvádí nám bezpočet možných řešení, z nichž uvedme jen pár: byl zamilovaný pouze do dcery, poněvadž dcera byla horká a voňavá jako čerstvý bochník chleba; byl zamilovaný do matky, poněvadž matka byla oblá a bujná a poddajná jako

těsto v díži; byl zamilovaný napůl do matky a napůl do dcery (voňavá kyprost); byl zamilovaný nejprve do matky a pak, když dcera povyrosla (a očekávala věnem půlku matčiny pekárny a úroky), i do dcery, aniž se té první zpronevěřil; potom byl zamilovaný jen do dcery, načež si to rozmyslel, poněvadž se ukázalo, že dcera je husička, která nedokáže uchovat milostné tajemství, a tak se, přirozeně, zamiloval opět do matky; a nakonec, abychom skončili tuto hru se seriózní teorií pravděpodobnosti, a jenom proto, že dveře možností jsou dokořán a nebezpečně nás lákají, jelikož nás fakta nenutí zřící se uspokojení z hrátek s osudem a náhodou, tak jako si ony pohrávají s námi, uveďme ještě také poslední možnost, neboť je nejjednodušší: nebyl zamilován ani do matky, ani do dcery. Ale nepřehánějme! Nevnášejme pochyby do všeho! Což mýtus o lásce pana Száma k dceři či matce, k slečně Horgošové či paní vdově Horgošové, není právě tak reálný jako například mýtus o Tristanovi a Isoldě?

A nyní pokračování toho mýtu.

Pan Szám, smutný Tristan, utrpěl mytické, zničující milostné ztroskotání, když se svou loď najel na nebezpečně mělčiny paní vdovy Horgošové, pekařky, či slečny Horgošové, která voněla čerstvými, právě upečenými bochníky. Porážku pan Szám nedokázal způsobem sobě vlastním zredukovat na jednoduchou filosofickou poučku o zvráceném ustrojení světa a nutnosti všeobecné revoluce. Rozhodl se tudíž stihnout viníky krutým a pro lidstvo poučným trestem.

Zde tkví počátek jistě věhlasné akce, podniku nevídaných rozměrů. Pan Szám do něj investoval celého svého génia, všechny své úspory, veškerou trpkost své urážky. A tak ve městě, v ulici Svatého Sávy, záhy zavláhl obrovský, křiklavý transparent, roztažený přes celou

ulici, popsaný velkými červenými písmeny a postříkaný barvou jako ubrus z krvavé hostiny bohů. Na tom čínském draku, který narušoval dopravu a dotýkal se tramvajových drátů, na tom arcidíle obchodnického důvtipu a reklamy, které mu záviděli všichni obchodníci i pekaři a které vyvolalo paniku mezi drobnými živnostníky jakož i všeobecný pád pekařských a obilních akcií na burze, na tom transparentu se skvělo tajemné jméno firmy, jež se výhrůžně vzepjala nad nebem drobné buržoazie, zjevivši se náhle a neočekávaně jako kometa:

PARNÍ PEKÁRNA
KOHN & COMP.
PRVNÍ MODERNÍ PEKÁRNA
VE STŘEDNÍ EVROPĚ
A NA BALKÁNĚ

Noviny několik dní přinášely články o tom revolučním podniku a tajní detektivové, najati obchodníky a ohroženými živnostníky, jakož i masy novinářů vyšetřovali celý ten případ a pátrali po identitě neznámého akcionáře skrývajícího se pod jménem KOHN & COMP. Policie dostávala dennodenně anonymní udání a nějakých deset hochštaplerů a darmošlapů tvrdilo a dokazovalo, že se za tím jménem skrývají právě oni, leč nakonec se vždy zjistilo, že jde o podvodníky. Městská nemocnice měla tou dobou v péči několik pekařských magnátů jménem KOHN & COMP., mezi nimiž bylo, což je na tom všem nejpodivnější, několik nedávných Napoleonů, kteří zřejmě jistotu a slávu svého jména zradili pro půvab peněz, bohatství a nejistoty. Jedna dívenka z lepší rodiny – a to byl vrchol skandálu –, která přišla do pozeňhaného stavu s kterýmisi hochštaplerem, houževnatě tvrdila, že otcem budoucího dítěte

te je právě ten mysteriózní boháč, který jí v okamžiku lyrického vznětu prozradil své tajemství. Nemyslete si, že to, co se dělo kolem parní pekárny KOHN & COMP., byl pouze planý humbuk a podfuk. Co na tom všem bylo nejděsivější, byla skutečnost, že papíry toho mysteriózního byznysmena předložené obchodní komoře byly naprosto v pořádku a účty u První srbsko-americké banky, ačkoliv střežené jako obchodní tajemství (které se ovšem prozradilo), svědčily o značném kapitálu.

Paní vdova Horgošová byla možná jediná, kdo spolehlivě znal totožnost neznámého akcionáře, nechávala si však, alespoň zpočátku, to tajemství pro sebe. Už fakt, že se reklamní panel nacházel přesně naproti její pekárně, hovořil ve prospěch teze, že za jménem KOHN & COMP. se skrývá vlastně sám pan Eduard Szám a že celá akce směřuje k tomu, aby srazila na kolena pyšnou paní (či slečnu) Horgošovou, pekařku. Váženému panu Számovi bylo samozřejmě putna, že spolu s ní zbankrotuje půlka středoevropských a balkánských ubohých obchodníků a překupníků obilí, že několik set či tisíc pekařských pomocníků a tovaryšů zůstane bez práce a půjde o zěbrácké holi. Co mu bylo do toho, že z třídy revolučních proletářů neslavně přejdou do houfu beztržidních lumpenproletářů! Na tom všem mu čerta starého seslo.

Na valné hromadě pekařů a akcionářů, kde se měla přijmout naléhavá a účinná opatření proti nebezpečí, jež hrozilo manufakturní výrobě náhlým proniknutím cizího kapitálu a strojů, byla paní Horgošová jediná, která si v obecné panice uchovala duchapřítomnost a s jistotou tvrdila, že firma KOHN & COMP. je nafouklý balón, který se bude nad městem vznášet ještě pár měsíců jako přízrak a pak najednou praskne a zmizí, jako by nikdy neexistoval.

Její procořtví se záhy vyplnilo.

Pan Szám, magnát a kapitalista, bankrotář lásky a akcionář sentimentu, stál nějakou dobu v dešti v houfu dětí a zvědavců a smutně sledoval, jak jeho firmu stahují z drátů a pak ji spouštějí do bláta jako prapor poražených, zatímco dav lumpenproletářů a obchodnických synků zpíval hymnu „Bože, carja chrani“. Potom, když už tomu hroznému výjevu nemohl dál přihlížet, odebral se schliplý jako zmoklý pes do nedaleké hospody a tady tři dny a tři noci flámoval a za obecného posměchu publika i číšníků dokazoval, že právě on je ten famózní bankrotář, o němž píše tisk na prvních stránkách. S geniálním smyslem pro přehánění, extravagance a výstrelky všeho druhu dokázal za tři dny (a noci) rozměnit zbývající kapitál Parní pekárny KOHN & COMP. v bezcennou drobotu, která v podobě spropitného zaplnila kapsy číšníků nebo pyšně ulpěla na primášově smyčci.

Pan Szám seděl strnulý a rovný a své tělo cítil zpočátku jako cizí, dokud jej neprostoupila teplá vlna alkoholu a jeho vlastní orgány mu nepřiblížila a nezdůvěrnila. Vřelé chvění v nitru, to neviditelné slunce, které ho zevnitř celého prozářilo, mu vrátilo jeho identitu a pan Szám znovu viděl své prsty na stole jako část své ruky, svého těla, znovu nabyl integrity, jeho tělo se znovu konstituovalo a rozprostíralo v celé své přirozené velikosti, nerozpojené, od konečků prstů na nohou po poslední vlas na hlavě. Spokojeně se začal ohlížet po hospodě, sebejistý, skoro silný, když znovu nabyl svého sobectví, které se v něm nyní rozlévalo na všechny strany jako tekutina, nehrozilo však, že se vyčerpá a nechá jej na holičkách. Fantastické bujení síly, jež tehdy pocítil, připisoval pouze alkoholu, zároveň však cítil i chvění podobné strachu: jakási neznámá síla jej zve-

dala vzhůru. Obával se, že ho rozmetá ten vnitřní příliv síly; ta nenadálá konsolidace jeho bytosti, která náhle začala dostávat nový, duchovní rozměr a dávala jeho kůži, masu a kostem doposud nevidaný význam: byly tu přítomny jaksi bezbolestně, přirozeně jako u dítěte. Ode dne, kdy zbankrotoval, v lásce i v obchodě, a kdy se jal soustavně ubližovat svému tělu, jež začal cítit jako cizí, to bylo poprvé – toho večera u *Zlatého lva* –, co shromáždil veškerenstvo svých orgánů: srdce, hlavu, vnitřnosti, údy, a co je cítil důvěrně jako znovu-zrozené. Stříbrná tabatěrka, kterou držel na dlaní, nabyla znovu svých rozměrů, svého prvotního významu mimo rámec obvyklé užítkovosti, a kaučukový límec se znovu zredukoval na stoický, filosofický nákrčník, který člověk nosí bez reptání a se vznešenou pýchou jako kastovní, duchovní znak. Jen na okamžik, a jakoby naposled, viděl své tělo v jeho celistvosti, oblečené i nahé zároveň, cítil tvrdou rohovitost nehtů v ponožkách jako v hedvábné rukavici, svou pokožku, bílou a postříkanou skvrnami jako kůže pstruha, své popelavě šedivé vlasy, které mu, čerstvě ostříhané, zalézaly pod tvrdý límec, a kdykoli otočil hlavu, drobně drhly po kaučuku. Zjistil tím jedním jediným pohledem spokojenosti a znovu nabyté odvahy, že je vše při starém: velké ostré lopatky, které jej trochu nahrbují, vystouplé klouby v ohybech rukou a prstů, všechno, všechno, jako by se to od něj nikdy nevzdálilo, jako by je byl všechny nikdy nenenáviděl. Cítil, jak mu na židli trne zadnice, či vlastně „místo, na němž se sedí“, protože ani žádnou zadnici neměl, nohy mu vycházely bezprostředně z boků jako kružidlo, čemuž připisoval i své chronické hemoroidy a nač nyní myslel bez hnusu jako na drobný žertík bohů. Ani svůj úd, spící mu mezi nohama, veškerý ten mužský mechanismus zahalený houštím chlupů, nepřeskočil v této chvíli s obvyklým

odporem vůči vlastnímu tělu a k té trýznivé, těžké mužnosti, nýbrž ho tím všeobjímajícím pohledem objal takřka kajicně; neptaje se proč a jak, přijal svoje tělo v jeho integritě a bez zoufalství: sebevražedné krize byly pryč...

Toho večera spatřil Eduard Szám ve společnosti u vedlejšího stolu jistou ženu, ženu mimofádně krásnou, a prohlásil, zcela jasnozřivě a jakoby v touze uchovat si tu znenadání získanou integritu ducha a těla (kterou právem uvedl do příčinné souvislosti s přítomností té ženy):

„Pánové -----

-----“

U stolu se na okamžik rozhostilo jakési husté ticho, které poznamenalo toto osudové setkání dvou bytostí, dvou hvězd.

Bylo slyšet jen cvakání tabatérek v rukou pánů.

Otec odjel koncem července a naši příbuzní krátce po něm v srpnu. Jako poslední tu zůstal strýc Oto. Vlastnoručně pozavíral okenice i dvoukřídlé dveře u krámu. Ty dveře byly ověšené pestrobarevnými smaltovanými reklamami a přes den bývaly vždycky otevřené, takže fasáda domu našich příbuzných připomínala křídla strakatého ptáka. Nyní, když strýc Oto ty těžké dubové dveře uzavřel, dům najednou oslepl a ztemněl. Pečeť z červeného vosku vtisknutá na dveře krámu, na škvírách, kde se spojují slepá křídla vnějších poklopů, proměnil dveře ve velkou šedivou úřední obálku s nudnými důvěrnými dokumenty. Strýc Oto spokojeně pohlédl na pečeť, připomínající krvavou ránu, naskočil na bicykl a ujížděl za fiakrem, v němž seděla teta Neti s paní Rebekou, otcovou sestřenicí.

Maminka nějakou dobu na jejich terase zalévala muškáty, jenže květiny už s prvním podzimním mrazíkem zvadly a uhynuly. Dingo, pes našich příbuzných, začal přes noc výt, zlověstně, bolestně, nebyl zvyklý na tak všeobšáhle ticho, jaké zavládlo na našem dvoře i v domě, kde se už dávno nerozléhal děsivý baryton mého otce ani nás nerozčilovaly drobné zlomyslnosti paní Rebeky, na kterou byl otec alergický jako na vojenskou uniformu nebo na kopřivy.

Nenadále neštěstí, které postihlo naše příbuzné, i ticho, co zavládlo u nás na dvoře, kde už nebylo slyšet křišťálový cinkot rozbité sklenice, již otec mrštil na terasu, kde se slunila paní Rebeka, a také podzemní, ponurý vzhled krajiny a slepá okna domu – to vše přispělo k tomu, že jsem se ještě víc sblížil s Dingem, psem našich příbuzných. Dva dny po odjezdu strýce Oty strávil Dingo ještě na terase, postaru, aby dostal jakýmsi dojemným etickým normám, jež mu nedovolovaly, aby svou nevěrnost projevil humpolácky jako nějaký venkovský vořech, kterého vedou jen zákony břicha a poníženosti. Odležel si tedy na terase dva dny a dvě noci, vyplakal se a vyřval jako na hrobě, načež se jednoho rána přestěhoval před naše dveře, pořád ještě smutný, ale s čistým svědomím. Ostatně, jeho gesto není třeba posuzovat přísně. Dingo měl odjakživa dva pány: naše příbuzné a mne. Jim byl oddán po linii, chcete-li, zájmu a vlastnictví (oni jej koupili a krmili, oni ho vedli na očkování proti černým neštovicím či proti čemu), a na mne byl vázán intimně, srdcem, po linii náklonnosti, poněvadž mě bezpochyby od samého počátku považoval za sobě podobného, *similis similibus gaudet*: oba jsme byli stejně líní a nespoutaní zároveň, náchylní k fantaziím a hrám, tuláci a liberálové přesvědčením.

Naše vzájemná náklonnost začala dávno, hned v okamžiku, kdy jej přinesli, což je už víc než rok. Jelikož jsem tou dobou už přečetl spoustu knih a s dětskou naivitou věřil všemu, o čem se v nich psalo, znal jsem také historii mnohých nalezců, kteří započali svůj strastiplný život přede dveřmi vznešených a ušlechtilých pánů, a jelikož jsem ve svých snech byl bohatý a vznešený jako španělský šlechtic, probudil jsem se toho podzimního rána z pyšného snu, v němž jsem právě začal jakousi šlechtinou akcí, při které jsem za-

chránil nalezence pláčícího před barokními dveřmi mého milosrdného snu. Jenže pláč opuštěného nalezence, jehož osud byl vložen do mých rukou, pokračoval toho rána i mimo rámec snu, rozlil se, vytekł jako voda, jako moč dítěte, které se počuralo ve spaní, a vlhká prostěradla svědčí o tom, že sen započatý na školním záchodě přetekł (bohužel) své hranice. Už jsem byl dočista vzhůru a udivenýma očima zíral do mléka rozbřesku, ale pláč bylo slyšet dál.

Ten báječný nalezenec, zrozený z mého snu jako z lůna své matky, ležel na boku, v hadrech před našimi dveřmi, upíral na mne zalepené oči, podobné dvěma modrým hroznovým zrnkům, a lízal mi dlaň teplým růžovým jazyčkem. Srst měl lesklou a měkkou jako pouštní liška nebo kuna a krásné miniaturní tapky krvelačného lva jako růžové měkké hnízdo, odkud vykukuje pět ptačích zobáčků. A ocásek, ten malý parazitní živočich, si žil svým malým parazitním životem, docela samostatným, plným nenadálých a nepředvidaných pohybů, čilým, dokonce rozpustilým. Jedině hlava byla smutná, dětská, a z toho smutku tak trochu přemoudřelá a čumáček zkrabacený potlačovaným pláčem. Získal si mě na první pohled. Ale co bylo na tom pejsánkoví nejpodivnější, že se výrazem očí a vráskami kolem tlamičky jaksi neuvěřitelně podobal staré paní Knipperové, vesnické porodní bábě. Ze všech sil jsem se snažil zapudit to rouhavé srovnání, tu personifikaci, ale marně: štěňátko mělo vráscitý obličej staré paní Knipperové, pořád s pláčem na krajičku. Nechtěl si čtenář nemyslet, že to srovnání, ta neodolatelná podobnost vedoucí k hříšnému pomýšlení, že to štěňátko přivedla na svět paní Knipperová, nevyvolávala v mém vědomí postranní úmysly a myšlenky. Naopak. Už dávno jsem od matky i od paní Róziky, pradelny, slyšel, že v Novém Sadě jedna vznešená dáma povila šest štěňá-

tek - plod svého hříšného poměru s nějakým německým polovlčákem, kterému ještě zaživa odkázala veškeré své bohatství. Jestliže jsem až doposud tuhle historiku bral se značnou rezervou, nyní, při pohledu na pejska před našimi dveřmi, jsem najednou dospěl k přesvědčení, že ty historiky nejsou žádný výmysl paní Róziky a že maminka neoponovala tomu drbu nikoli proto, že se nematěla mermomocí přit s prostou pradelnou, nýbrž že sama v možnost takového poměru a takových následků věřila.

Představte si můj úžas, když mi strýc Andrej řekl, že toho pejsánka přinesli dnes ráno - od paní Knipperové, porodní báby!

„Nemyslíte, strýčku Andreji, že se ten čokl neodolatelně podobá staré paní Knipperové?“ zeptal jsem se, abych si ověřil své podezření. Strýc Andrej, syn paní Rebeky, se začal svíjet smíchy. Držel inkriminované zvířátko mezi dlaněmi, tahal je za měkká sametová ouška, uvnitř růžovoučká jako růžové plátky, a pozorně se mu zadíval do obličejce. Leč ani on nepovažoval mé srovnání za absurdní, dokonce je potvrdil a divil se, jak to, že si toho sám doposud nevíšiml, přestože mu štěňátko od samého začátku někoho neodolatelně připomínalo. Všichni se na tom srovnání, na té podobě shodli, sestra i maminka, teta Rebecka, všichni. Teta Netika se ze začátku smála svými kolozubými čelistmi, pak ale snížila hlas a pravila, že se nemáme rouhat Bohu, takže jsme později o té skutečnosti nemluvili nahlas, jen jsme to hříšné srovnání rozvíjeli v duchu, až začalo hraničit s pornografií, alespoň v mé mysli.

Strýc Andrej mi jako slavnostní tajemství svěřil, že pes se bude jmenovat Dingo jako zdivočelí, krvelační psi řádící po australském kontinentu. Zvukně, exotické jméno mi naznačuje nadcházející dobrodružství, rozvíjí v mém vědomí obraz bohaté budoucnosti, plně

podniků hraničících s atrakcí, se zázrakem. Ten malý život, ten vlhký čumáček, ty rozehvělé tlapy, co se otvírají a zavírají jako trnkový kvítek, všechno to bylo nyní vloženo do mých rukou, ta nyníšší něžná hračka, z níž se jednou v mých rukou stane nebezpečná zbraň, postrach mých nepřátel, strážce mého spánku a mého těla, a k tomu ještě cirkusový div tancící na zadních nohou a kouřící lulku! Neboť najednou chápu, s radostí, jež mě zaplavuje, že Dingo po linii afinity, logikou srdce případně mně – děti jsou mu bližší, povahou i chutí do hry i k oběti, než dospělí. A jestliže jej strýc Andrej bude drezírovat, jak řekl, naučí-li ho „různým kouskům a trikům“, i to se stane mým statkem. Strýc Andrej naučí pejška chodit po zadních tlapkách, kouřit lulku a od nikoho si nebrat jídlo, a já ho naučím mluvit. Poněvadž proč by se takový mladý, chytrý pes, který se umí koukat i kňučet tak lidsky, nedokázal naučit také mluvit? A to ne jako hloupý papoušek, který opakuje nesmyslná, nesouvislá a jemu samému nesrozumitelná slova, Dingo dokáže jako člověk, jako dítě rozvinout celou stupnici pocitů, zrovna tak různotvárnou a bohatou, jak to nyní vyjadřuje očima.

Odloučený od matky, která pro něj teď někde určitě truchlí a volá jej, Dingo se svíjí jakýmsi prapůvodním strachem, chvěje se a plazí před našima nohama a jen občas na pouhý okamžik se v něm probudí jeho prastaré pudy, a to pak vytahuje svoje dráčky jako z futrálu, ukazuje špičáky a chystá se k útoku, v očích divokou hrozbu. Leč ty pudy, ta uspaná zlá krev, to volání divočiny se znovu noří do hustého žabince výchovy a drezúry, a původně sebevražedné a všeničivě rozevřená tlama se zarazí před bělostnou dětskou rukou, která se k ní přátelsky blíží, a jenom líže tu voňavou lidskou ruku, drápy se zatahují a prvotní úmysl je ten tam.

Dingo pomalu zapomíná na svou matku a kňučí,

jen když je docela sám a rozpomene se na její pach a jazyk. Tu pak zvedá hlavu z hlubokého spánku nebo z nejhlubší meditace a pokouší se ji přivolat. Probuzený vlastním kňučením, směšně bezmocným a marným, znovu položí hlavu na tlapy a pokouší se rozpomenout se na to, co se mu zdálo. Vůně mléka nalitého do misky před ním mu vstoupí do snu jako plod a pokračování toho snu, a Dingo, přestože si nejspíš uvědomuje, že jde o podfuk, se začíná s tou náhradou smířovat a pozvolna, jako by dával najevo, že nenaletěl docela, začíná předložené mléko lízat jako kočka a olizovat se. Pochopitelně, Vůně Tabáku (to jest strýc Andrej, který kouří potajmu, aby ho jeho matka neviděla) u toho není. A teta Rebeka, jejíž mastná temná kůže voní opojnou ženskostí, se objevila jen na okamžik, za opoňou teplých mléčných výparů, jen natolik, aby ten podfuk s mlékem byl dokonalejší a aby mu svým pachem ještě víc připomněla jeho ztracenou mléčnou matku. Jedině já u něj dřepím a namáčím mu tlamičku do mléka a chlácholím ho, aby si zapamatoval můj hlas a mléko, které líže, považoval za dar ode mne, takřkajíc ze mne nadojené.

Teď tu leží schlíplý a poněkud rezignovaný, mrká zalepenýma očima a najednou chápe, že co mu chybělo, nebylo mléko, ale něco jiného, naprosto nedefinovaného, co v něm tkví kdesi hluboko jako melancholie nebo nostalgie po něčem vzdáleném a ztraceném. Dívá se zklamaně kolem sebe, sytý, ale zkormoucený, a pokouší se vyhat z celé té psí trampoty blaženou dřimotou a spánkem, v němž je ještě cosi z jeho hrdinských, vlčích předků, jakási atavistická moc, na niž si brousí zuby a drápy jako na otcovém brusu, mocný a neohrožený. A vtom v polospánku, na samé hranici omamné závratí a červeného lesku, zahlédne svůj ohon, to hadovité neznámé zvíře, které se krouží a kasá

na něj, švihá ho po zádech a bocích a hledá místo, na kterém mu zasadí smrtelnou ránu. Tu se Dingo zjeví atavistickým strachem a vztekem a začne groteskní hra, zuřivě rondo, kolotoč. Chvílemi se mu bezmála daří vlastní ohon lapit, jenže zrovna ve chvíli, kdy se rozhodne, že s ním jednou provždy skončuje, to prohnané zvíře se mu vysmekne a začne utíkat dokolečka těsně před jeho čenichem.

To je však pouze drobná, pomijivá příhoda, která za několik dní skončí paktem o neútočení, věčným spolenectvím, a vše záhy upadne do zapomnění před pikantnějšími příhodami s blechami, hmyzem, kočkami a ptáky, před dotírající vlnou stále nových a nových vůní z kuchyně, z terasy a ze dvora, před náhražkou lidské potravy a odpadků, jakož i před fundamentální, prapůvodní historií ohlodané kosti. Obvykle bezradný a nedůvěřivý, Dingo ve svém prvním kontaktu s ohlodanou kostí objevil jakousi starobylost, biblickou pravdu. Už první čichový dotek s hovězím žebrem vyloudil z něj zcela nedětské, tlumené hrdelní zavření, jež vycházelo z nejhlubších hlubin jeho nitra, a dotek jeho tesáků s tou maličko krvavou kostí zastřel měkký, krotký blankyt jeho očí divokou, dravčí patinou: ta kost se sklenula jako most mezi jeho atavistickou prehistorií a jeho nynějším životem ve společnosti dvounožců.

Můj otec se dlouho tvářil, že nic nepozoruje, že se ho přítomnost pudlíka na našem dvoře absolutně netýká. Šlo však o to: otec se lekl, že to zvířátko ohrozí jeho slávu, že jej zastíní, že ho odsune do pozadí, poněvadž už několik dní se u nás v domě i v domě našich příbuzných neustále hovořilo o psovi, a otcovým hrdinským skutkům se věnovalo čím dál méně pozornosti. Aspoň naši příbuzní si takhle vykládali otcovu královskou lhotejnost. A my jsme tuto tezi naráživě

podporovali, aby se nedovtipili skutečné pravdy (která zcela nevylučuje ani oprávněnost té výše uvedené): otec hned při prvním kontaktu s Dingem, takřkajíc ještě pitomoučkým nekřtěňátkem, zažil silný šok, který mohl mít i tragické následky. Bylo to v době otcových nejslavnějších dnů, v epoše jeho velkých představení a frenetických potlesků, jichž se mu dostávalo po hospodách za jeho věhlasné programy a přednášky, pěvecké a mistropěvecké improvizace. Vracel se jednoho kalného podzimního rána ze svého dvoutýdenního turné po župě, v počínajícím svítání, bledý, oči přivřené, zpíty slávou i alkoholem, zmlácený a poplivaný, s ubláčeným redingotem a promáčklou buřinkou. Celou noc bloudil po kraji, protože hvězdy zakryla hustá mračna a nemohl určit sever. Tvrdohlavě se však rozhodl, že najde cestu pomocí mechu na kmenech stromů a podobných metod, a tak celou noc bloudil, brodil se bahnem, padal do příkopů a narážel na ploty. Byla to peckelná noc před boufkou, noc plná blesků a hřmění, černočerná noc, která mu symbolicky zvěstovala jeho vlastní bezmoc a konec vesmíru. Ještě větší hrůzu, než byl jeho metafyzický strach a strach z blesků, však pocítil v okamžiku, když se na něj vrhli rozružení vesničtí psi, celé smečky zpusťlých a vyhladovělých hafanů, kteří zaútočili na jeho znavené tělo a ztrápené maso. Samozřejmě, že se otec (encyklopedista, mág, psycholog atd.) vesnickým psiskům nevydal na milost a nemilost, ale ke své obraně neuzil hole se železným bodcem, jak by si mohli myslet nezasevěnění. Dlouholetá zkušenost a znalost kynologie ho naučily účinnějším metodám, zcela neomylným: „V okamžiku, kdy tě napadne pes,“ svěťoval mi jednou, když mi vštěpoval základní znalosti o životě, „nebraň se, mladíku, jak to dělají Cikáni, holí a nohama. Nejenže to působí uboze, ale v psychologii psa to vyvolá zcela

opačný efekt, probudí to v něm uspané sebeobranne instinkty, a člověk pak už nezápasí se psem či se psy, abych byl přesný, nýbrž se smečkou vyhledových vlků, stejně inteligentních jako krvelačných. Proto jim, mladíku, zapamatuj si to jednou provždy, zpočátku vůbec nevěnuj pozornost, nelekej se jejich štěkotu, naprosto ignoruj jejich dotírání – jejich štěkot a vytí je bez konce a potvrzá, dokud bude na světě jediný pes a jediný člověk. A pak, o tom není pochyb, „věrný průvodce člověka“ zničí posledního představitele dvounožců, roztrhá ho na cucky, čmž dokončí věkovitý zápas, pomstí své poddanství, hanebné otročení, jež trvá už tisíce let jako otročení synů Izraele. Tolik o historii našich vzájemných vztahů. A jaký závěr z toho vyvodit, mladíku? Je třeba se psů stranit a bojovat s nimi inteligencí a lstí. V okamžiku, kdy se na tebe, chci říci na člověka, vrhne smečka vztekých psů, musíš prudce klesnout k zemi, postavíš se před nebezpečné a krvelačné přátele na všechny čtyři a dívat se jim do očí nebo dokonce zaštěkat. Pokud má člověk na hlavě klobouk nebo tvrdák, měl by jej smeknout a postavit před sebe. Tahle metoda, mladíku, byla vyzkoušena v praxi, *v mé vlastní praxi*, a je neomylná a krajně účinná. Zvíře postavené tváří v tvář čtyřnohému nepříteli, většímu a silnějšímu než ono samo, když bylo navíc předtím svědkem jeho podivuhodné proměny, stáhne ocas mezi nohy a dá se na útek, protože se znovu přesvědčilo o momentální převaze člověka, přesvědčilo se, že člověk, ten dvounohý uzurpátor, se dokáže, zachce-li se mu, stát i čtvernožcem, což se jemu, psovi, obráceně, nikdy nemůže podařit, alespoň ne tak, jak by chtěl.“ Věrný tedy těmto svým teoriím, otec se po kolenou proplazil několika vesnicemi a celou noc štěkal na vztekly psy. Strhaný únavou a nevyspáním, zchvácený panickým strachem, octl se poblíž našich končin vy-

střízlivě, ale nedokázal se rozpomenout, byla-li ta děsivá noc jen zlý sen, či skutečnost, anebo, a k tomu se přikláněl nejvíc, znamenala-li začátek nových delirických záchvatů, takových, jako mívával před desíti lety: vzpomínka na ně mu nyní vytanula ve vědomí a přiváděla jej k zoufalství, pronikala jej poznáním vlastní nicotnosti. Když přede dvěma našimi příbuznými spatřil maličké schoulené štěně, které začalo kvíčet, otec se, bůhví pokolikáté té noci, opět pomalu a rezignovaně svezl na kolena, smekl buřinku a sám se dal rovněž do kvikotu, pokoušeje se svým ochraptělým hlasem dosáhnout vysokého, bolestného odstínu. Naši příbuzní si naštěstí ničeho z toho nevšimli a maminka jej odvedla domů, tváříc se, že vůbec nepochopila smysl jeho poklonkování před malým štěnětem, před nímž padal na kolena jako před modlou.

V základech vztahu mezi mým otcem a Dingem tedy spočívala tato příhoda. Otec chodil dva roky kolem psa tak, že jeho přítomnost naprosto ignoroval, a Ding, kterému v paměti utkvěla ta podzimní noc, kdy se mu můj otec uklonil až k zemi a smekl před ním klobouk, snažil se tento vztah nenarušovat, nesnižovat jej na úroveň dětské důvěrnosti. Že si však Dingo mého otce vážil, měl ho rád a nikdy na jeho vznešené panteistické gesto nezapomněl, o tom svědčí to, že v předvečer otcova odjezdu celou noc vyl, děsivě, bolestně: chápal velikost nadcházející ztráty a tušil ticho, které napadá na náš dvůr jako popel... Táhl se nějakou dobu za cikánskou bryčkou a pak se v jednom okamžiku přiblížil k vozu a zadíval se otci ze strany přímo do očí: odpustil mu všechny urážky. „*Vida,*“ podívil se tehdy můj otec, jako by si byl psa do té chvíle nevšiml, „*vida, není nikoho, kdo by Eduarda Száma doprovodil na hřbitov, na Golgotu. Jen ubohé psisko pajdá za ním. Ubohé, chytré psisko,*“ a natáhl ruku z vozu, ale vzápětí

zase ucukl, aniž se psa dotkl, čímž si zůstal do konce věrný a důsledný. Nebo si třeba uvědomil urážku, kterou nám způsobil, protože se snad dovítí, že jsme ho mohli slyšet.

Podzim toho roku po otcově odjezdu nadešel ve znamení jakéhosi smrtelného ticha, hustého a lepkavého, ve znamení tichého hladu, nostalgických večerů a vesnických požárů. Nazítří jsme ve škole při hodině psali úkol pod názvem *Požár na vsi*, vzrušující reportáže plné náboženského pokání a modliteb, děvčata se uprostřed tohoto velkého, apokalyptického tématu zajíkala pláčem, papír před námi plál červánkovou září a my jsme byli bledí a pod očima se nám rýsovaly temné kruhy od probdělé noci.

Hladem jsme upadali do jakéhosi apatického polospánku a celé hodiny jsme se dívali z okna, jak prší či jak po nebi táhnou divoké kachny a jeřábi. Jejich let, jistota, božský křik, který vydávali, nám připomínaly otce, a tak jsme jim mávali, těm ptákům nebeským. Sestra Anna si za dlouhých nudných odpolední oblékala šaty, z kterých už dávno vyrostla, dlouho si před zrcadlem upravovala své dlouhé tmavé vlasy a vyráběla si nejfantastičtější účesy, které podle našeho mínění občas překračovaly mez slušnosti. Našpulila rty a přetřela si je červeným krepovým papírem, čímž ještě víc podtrhla svou bledost. Zaujala před zrcadlem fintivý postoj, vytrčila zadeček, přehodila si pramen vlasů přes jedno oko a rozesmála se nezdravým, podráždě-

ným smíchem, z něhož dostávala křeče a záchvaty pláče. Když jí nakonec došlo, že přestřelila, jako by se lekla, otočila se k zrcadlu zády a jedním jediným krokem vystoupila z jeho rámu, jako by vylézala z vody. Pak znovu popadla svoje pohlednice, rozevřela je jako vějíř a vykládala je jednu vedle druhé jako karty při pasíánsu. Co jí říkali ti falešní králové a filci, co jí šeptala ta rozeznělá škála barev, ty ostře červené podzimní růže, rozzářené krajiny a fialová panoramata dalekých měst? Co pro ni znamenal ten křiklavý kýč, ta idylická a maloměstšácká témata, věže proslulých katedrál, sentimentální dvojice v starobylých fiakrech či s tenisovými raketami, nechutné milostné zpovědi ve znamení srdce probodnutého šípem? To zůstane navždy tajemstvím. Moje sestra Anna se neodává nadlouho rozmarným dívčím snům o bílém jezdcí a své sny zamyká do temných koutů skříně, tam, kam se ukládá ženské spodní prádlo a bílé chuchvalce vaty, a dřív než jí dočista posednou lyrické motivy a sny, zavře s chichotáním svůj pestrobarevný vějíř: nedovolí, aby jí zcela oslnil. Pak z těch pohlednic začne hedvábnou nití sešívat „šperkovnici“. Lhostejná k jejich obsahu, k neznámým vybledlým rukopisům, vsívala do své „skříňky“ vzácná svědectví, papýry, které jsem se potají pokoušel rozluštit, v každém okamžiku ochotný se ztotožnit s osobami, které je psaly nebo jimž byly adresovány, poněvadž jsem měl sklon k lyrickému přehánění. „Drahá moje Maruseto, tady se jasmín pěstuje jako hrách. Všechna pole jsou jím poseta.“ stálo na jedné z pohlednic, a já už jsem omdlával láskou, jako bych se napil čehosi omamného, vymýšlel jsem si nějaký naivní, sentimentální příběh, jehož hlavním hrdinou jsem byl samozřejmě já a v němž to vonělo jasmínem...

Při tom přehrabování se ve starých, zažloutlých pohlednicích, při tom dnešním přehrabování – rozumějte mi dobře – všechno se najednou popletlo a zašmodrchalo. Od chvíle, kdy se z tohoto příběhu, z tohoto románu vytratila geniální postava mého otce – všechno se rozplizlo, uvolnilo. Jeho mocný zjev, autorita, ba pouhé jméno či jeho slavné rekvizity stačily udržet osnovu vyprávění v pevném rámci příběhu kvasičiho jako hrozny v kádích, příběhu, v němž pozvolna hnije ovoce rozšlapané nohama, rozdrčené liseň vzpomínkou, obtěžkané svými štávy a sluncem. Nyní pukly obruce, víno, duše ovoce, vyteklo, a nikdo je nedokáže vrátit do měchu, sevřít do příběhu, slít do křišťálové číše. Ó, ta zlatočervená tekutina, ta pohádka, ty alkoholické výpary, ó osude! Nebudu se rouhat Bohu ani si stěžovat na život. Posbírám na hromádku všechny ty pohlednice, tu epochu plnou starodávného lesku a romantiky, zamíchám svoje karty a vyložím je jako pasíáns pro čtenáře, kteří mají rádi pasíáns a opojení, kteří milují žhavé barvy a závrát.

Naše nostalgické seance (což je samozřejmě termín původu mnohem pozdějšího) se zrodily jednoho podzimního večera po otcově odjezdu skoro náhodně, z jedné matčiny improvizace. Zpočátku ty večery neměly žádné zvláštní jméno, ale začaly se opakovat, pohanské a nepokřtěné, bez řádu, občas docela nepředvídaně. Vznikly tedy improvizací jako píseň, pak začaly postupně krystalizovat a nakonec se proměnily v idealistickou instituci s poměrně jasně stanovenými cíli. Pochopitelně jsme si dávali dobrý pozor, abychom ty večery nepokazili zákony a přísnoští, a proto mívaly vždy kouzlo novosti, přestože se opakovaly podzim po podzim, po několik let, a už dávno překročily hranice improvizace, z níž povstaly.

Všechno tedy začínalo pokaždé znovu, jakoby náhodně. Jedinou a nejdůležitější podmínkou bylo, aby u toho nebyla má sestra – to jsme s maminkou mlčky přijali jako pravidlo –, poněvadž Anna nebyla pro takové spiritistické seance vhodným médium. V její přítomnosti, o čemž jsme se jednou přesvědčili, se kulatý stůl bez železných hřebíků (fečeno symbolicky) ani nezačhvěl: Annina nedůvěřivost, její ironický vztah ke všem idealistickým a lyrickým jevům rozptýlil mystickou mlhu, do níž jsme se s maminkou halivali.

Naše kuchyně se zvečera, když maminka zapálila olejovou lampu, v níž hořela kolomaz smíchaná s petrolejem, stávala najednou zcela legální územím noci, ovšem petrolejka vyrobená z vojenské konzervy, která pomrkávala a pištěla jako čajník a jako červotoč provrtávala tvrdou kůru tmy, dávala naší kuchyni v té dočista bezhvězdné noci čestné místo. Ta naše petrolejka bývala jedinou hvězdou za beznadějných nocí, kdy déšť bez okolků stíral pojmy jako nahoře a dole, dlouhými čarami spojoval nebe se zemí a jako na papíře přeškrtoval dětskou kresbu, kterou předtím podzimní den namaloval šedou, okrovou a žlutou barvou s červenými skvrnami v rozích. Naše kuchyně se za takových nocí proměňovala v kapli, v oltář v nejnáchodnějším bodě tmy.

Ty večery se zrodily z mlčení, odkud pochází vše.

Předtím jsme s maminkou dlouho v tichu poslouchali příběh, který vyprávěl déšť, jeho dlouhé rytmické verše vyslovené jedním dechem, pak řazení celých strof, sem tam jambických a jindy daktylských, tu dlouhou lyrickoepickou poemu na způsob Omera a Merimy, báseň o čarodějnicích číhajících za komínem na čekané, o víle, která se tu zjeví ozářená bleskem a celá v bílém a se závojem, o chrabrém jinochovi, který ji v posledním okamžiku popadne a posadí k sobě na

sedlo, o jezeře s labutěmi, o Cikánech, kteří šermují noži a pak z bláta sbírají krvavé zlatáky.

Balada o začarovaném králevici a o zlé víle, vyprávěná znovu a znovu večer co večer od podzimu k podzimu, se unášená od střechy ke střeše, od okna k oknu, stíraná a trhaná větrem přece jen proměňovala, zažívala podivuhodné metamorfózy, avšak i v nesčetných verzích si uchovávala svou složitou lyrickou zápletku, plnou nebezpečných dobrodružství a lásky, která nakonec triumfuje. Nicméně občas, zmračená větrem a zapomněním, zanechávala na místech, kde kdysi bývaly verše o lásce či zlatem tkaný popis cisařova koně, zbroje a roucha, bílá místa nebo řadu přerušovaných čar. Pravda, občas jsme s maminkou jazyku originálu dobře nerozuměli a některé verše jsme překládali volně, vedeni pouze zvukovou stránkou slov, ztraceli jsme se v archaismech, které buď už nic neznamenal, anebo měly dočista odlišný význam od dnešního, a když jsme své překlady srovnali, vyskytovalo se v nich mnoho směšných rozdílů a nesporně i chyb. Jen refrén jsme překládali stejně, dlouhým jambem a s pauzou po páté slabice, a v tom refrénu, pamatují-li se dobře, byla zachována i zvukomalba originálu plná naivních aliterací, šustivých i třaskavých souhlásek. Refrén hovořil samozřejmě také o lásce. O tom, jak se mladý králevic řítí nocí a bouří na koni sivákovi, nesa v sedle svou bledou vílu, promoklou na kůži.

Avšak toho večera, kdy všechno začalo, jsme už byli syti pohádek, udolaní hladem a nervozní. Matka zřejmě začínala žárřit a propadat obavám, poněvadž já jsem díky četbě začal některé verše interpretovat příliš volně a nebezpečně se identifikovat tu s princem a králem, tu s Cikánem-krasavcem (pokud mu byla přisouzena role milence a rytíře), a naprosto jsem ztratil veškerá etická a náboženská měřítka.

„Ostatně, miláčku, k čemu to všechno?“ zeptala se matka najednou, a nepřestala přitom kmitat svými jehlicemi, které se křížily jako meče liliputánských rytířů odsouzených věčně se bit v souboji o pletenou lizézu liliputánské krasavice.

Zřejmě se polekala našich lyrických výstřelků. Protože si však uvědomovala, že jsem si už příliš navykli na tu hru (překládat před spaním dešť do veršů), rozhodla se odvrátit mě z cesty básnických neřestí a poetické extravagance a začala si vymýšlet příběhy sama, čímž ovšem rovněž upadala do nádherné a nebezpečné básnické lži. Nicméně její úmysly byly počestné: chtěla prostě usměrnit můj idealismus, svést jej do normálních kolejí, zaměřit jej k nějaké, jakékoli realitě, avšak zralejší než pohádka. Tehdy mi v dlouhém lyrickém monologu vylíčila příběh svého dětství mezi fikovníky a pomerančovníky, jakési idealizované dětství jako v biblických příbězích, neboť i zde se jako v Bibli pásly zlatorouné ovce a hýkali osli a fik představoval vyvolené ovoce. Proti pohádkám podzimních dešťů se maminka pokoušela postavit vlastní legendu, situovanou v prostoru a čase, a jako důkaz mi nosila mapu světa (1:500 000, nalezenou v otcově pozůstalosti), na které mi hrotem pletací jehlice označovala tu Arkádii, to slunečné Eldorádo jejího idealizovaného dětství, tu prozářenou Olivetskou horu, to Montenegro. A v prvé řadě kvůli dešti, jehož moc chtěla oslabit a mne zbavit jeho sugestivity a očarování, v níž mě udržoval svými tercínami a čtyřveršími, prozařovala maminka krajinu svého dětství jakýmsi věčným sluncem a žhavými barvami léta a umísťovala ji do vlídných končin, do oázy mezi horami a skalami. Stržená vlastním vyprávěním i mýtem, vracela se stále znovu k naší genealogii a ne bez pýchy objevovala předky ve vzdálených a kalných dějinách středověku, mezi středomořskými vel-

moži a dvorními dámami, a jejich prostřednictvím navazovala spojení s vladaři a princími dubrovnickými a benátskými, jakož i s albánskými hrdiny a uzurpátory. Ten rodokmen, který se v bledém světle petrolejky skvěl jako kresby na středověkých pergamenech s pozlacenými iniciálami, měl ve svých vzdálených větvích kromě rytířů a dvorních dam také slavné mořeplavce, kteří zbrázdili křížem křížem celý svět od Kotoru a Cařihradu po Čínu a Japonsko, a v jedné větvi, docela blízko, takže jí maminka říkala „tvoje teta“, se vyskytovala jakási amazonka (aspoň já jsem si ji tak představoval), která přispěla k slávě našeho rodu, poněvadž začátkem tohoto století, tedy v docela blízké a nemytické minulosti, usekla hlavu nějakému tureckému násilníkovi! Byl tu ještě další věhlasný hrdina a spisovatel, slavný vojvoda, který se v padesáti naučil číst a psát, aby k slávě svého meče připojil slávu pera jako antičtí héroové. Ovšem květ rodokmenu, který maminka zasazovala do hustého, vlhkého humusu podzimních večerů, tvořili moji strýčkové z matčiny strany, světáci v nejlepší smyslu slova, kteří mluvili cizími jazyky, cestovali po Evropě a bořili staré mýty ve jménu nových, evropských a světových a z nichž jeden byl jako nejlepší ze třídy dokonce na obědě u srbského krále, a po tom obědě si zaskočil do hostince *Dardanely* na pořádné fazole po srbsku za 25 par (včetně chleba), čímž zradil své evropské principy.

Všechny ty matčiny příběhy obsahovaly mravní poučení, které vyslovila vždy na konci, po třicetivteřivé pauze, jako distich, anebo morální závěr nechala na mně, čímž zároveň zkoumala moje sklony i mravní normy. Jenže mezi matčinými příběhy, vedle těch středomořských, o rytířích a králich, o Cikánce-krasavici a o posledním z Abencerázů, byla také jedna bajka s dvojitým poučením, ezopovská bajka, jejíž mravní

a lyrickou hodnotu bychom neměli opomenout. Ta bajka, snad jsem to už řekl, měla dvě ponaučení: jedno z ní logicky vyplývalo a druhé vyplývalo z mamčinina utajovaného strachu, že zcela propadnu fantaziím a vilím pohádkám podzimních večerů, a otcův příklad jí jasně říkal, jak velkému nebezpečí se tím člověk vystavuje. Byla to bajka o krávi, které vzali telátko, jež přivedla na svět z čisté mateřské lásky. Příběh se opakuje třikrát na chlup stejně a třikrát je přerušen na stejném místě, vždy stejně tragicky: přijdou obchodníci a lichváři a odvedou telátko s očima jako srnka, a kráva roní slzy, horké, velké kravské slzy a bolestně, přebolestně bučí. Poté se kráva smutkem roznemohla a z kravského smutku zjalověla, odmítala přijímat potravu a přestala dávat mléko. Když hospodář viděl, že kráva nevydrží a že odmítá brát i léčivé byliny, zabil ji (na tom místě maminka klesla hlasem do dojemné lyrické oktávy a ztratila rytmus věty, jako by se v ní vzrušením zatajil dech).

Znáte konec té krásné bajky, víte, co se stalo se srdcem krávy-matky? Na jejím srdci našli tři dlouhé, hluboké, smrtelné rány, jakoby způsobené řeznickým nožem – každá rána za jedno uloupené telátko.

A to je konec bajky o krávi s raněným srdcem.

„Viš, miláčku, nač se mě lidé ptali?“ otázala se mě maminka jednoho z těch večerů, kdy se vracela z mytické minulosti svého dětství do historických časů, jež občas hraničily s mou pamětí. „Zastaví se na ulici a přistoupí ke mně: Paní, promiňte, ale čím mažete svoje děti, že jsou tak bílé? Já se jen usmívám a říkám, že své děti ničím nemažu a k jídlu že vám dávám jen mléko, ovoce a zeleninu a někdy i šťávu z pomeranče. Odpusťte, paní, ale to vám nemohu věřit... Ale, Andy, proboha, všechno jsem ti to už povídala. Tak mě třeba

v Kotoru zastavila jedna žena a prý promiňte, paní, že vás zastavuji takhle na ulici, ale chtěla bych vás poprosit, abyste mi půjčila svoje žurnály. Jaké žurnály, divím se, a ona se ptá, jestli vás oblékám podle vídeňských nebo pařížských žurnálů. Já na to, promiňte, paní, ale to, co má Anna na sobě, to jsem sama nastříhala a ušila na své singrovce a všechno je to z mé hlavy, a to, co nosí Andy, to jsem také sama pletla, a pokud jde o barvu, proč je zelená, tak to proto, paní, že já ze všech barev mám nejraději zelenou, zelenou jako tráva. A věte, paní, že bych vám ráda ukázala svoje žurnály, jenže já vůbec žádné neberu, ani vídeňské, ani pařížské, a ona mi povídá... proboha, chlapče, vždýť už jsem ti to všechno říkala. Bože můj, bože můj, byli jste nejhezčí děti v Bemově ulici, a všichni se mě ptali, čím krmíte svoje děti, že jsou takové červené.“

„A teď mi vyprávěj,“ (říkal jsem), „jak přijel následník trůnu, co měl na sobě a nač se ptal.“

„Ach,“ praví maminka, „já myslím, Andy, že jsem ti to už jednou vyprávěla. Cožpak jsem ti nelíčila, co řekl mladý následník trůnu? Kamarádky ve škole mi povídaly, že přijel mladý princ, myslím italský, a on ti vážně přišel jednoho dne k nám do školy inkognito, jak se říká, ale oblečený jako opravdický princ, pěkný jako panenka, všechno se na něm jen blyštělo, šavle, zlaté epolety, a ruce měl bílé, panský jemné. Zastavil se, podíval se po nás a pak se zasmál a odešel v doprovodu pánů a celý se jen třpytil a ostruhy mu cinkaly po chodbě, ověncené pro tu příležitost kvítím a růžemi a šeríkem. Nazítl mě zavolala signorina Angelica (jedna Italka, kterou jsme měly na ruční práce) a povídala, že se mladý princ na mne vyptával, kdo jsem a odkud jsem, z jakého domu, poněvadž jsem se mu líbila, a já jsem myslela, že se do země propadnu studem, představ si, Andy, jak tvoje matka byla hezká...“

Při takových příležitostech maminka na okamžik odložila svoje jehlice a nitě jako unavená Parka a zezadu ze skříně vytáhla kartonovou krabici, v níž ležely staré zažloutlé rodinné fotografie a daguerrotypie, ten *corpus delicti* minulých dob, imaginárního lesku jejího mládí a slávy naší rodiny.

Tak do mě maminka pozvolna a bezděky vstříkovala jed vzpomínek, vštěpovala mi lásku k starým fotografiím a suvenýrům, k čmoudu a patině. A já, oběť její citové výchovy, jsem spolu s ní vzdychal po dnech, které se už nikdy nevrátí, po nějakých dávných cestách a po takřka zapomenutých krajinách. Postávali jsme němě sklonění nad těmi zažloutlými fotografiemi, o jejichž stáří se nedalo pochybovat, a staromódní kostýmy v nás probouzey nostalgií.

Tenhle geniální mladík, *Wunderkind*, básník a pianista, to je můj nebožtík otec, Eduard Szám (říkal jsem si v duchu). Eduard Szám, dvojnásobně a provždy mrtvý. A tady je má matka, Marie Számová, v době, kdy ještě nebyla mou matkou. Nebožka Marie Számová. A toto je moje sestra Anna, před pěti lety, kdy jsme ještě žili v kaštanové ulici... Nebožka Anna Számová. A tenhle kluk se zvonečkem pod krkem jako ovečka, to jsem já, nebožtík Andreas Szám... Proti tomu obecněmu umírání času, módy a mládí se maminka občas pokoušela postavit utopii jakési nejasné budoucnosti, ve které se nevyznala zrovna nejlíp. Byly to však pouze marné odbočky založené na dohadách, načez opět skrze oslnivé příběhy mých strýců vyprávění pozvolna a nevyhnutelně znovu upadalo do minulosti jako do propasti, a kolem nás ležely roztroušené zažloutlé fotografie jako uvařené podzimní listí.

Anna vpadala do dveří, svěží deštěm, s vlhkými vlasy jako dobrý anděl noci a potácela se smíchy. Když

viděla naši bezradnost, začala si nás uraženě dobírat a dělat narážky na otce a naše noční seance. Celý šťastný, že se nám tak jednoduše podařilo prorazit tvrdou kůru smutečního ticha, sbíral jsem, jakoby přistižený a zahanbený, z podlahy fotografie a skládal je honem do krabice, a maminka se tak prudce narovnal, že jí klubička spadla z klína a zakutálela se do tmy jako angorské kočky přivázané barevnými nitěmi k jejímu košíku na ruční práce, neviditelná se koulela dál do rohů a měkce se srážela jako při hře.

Důkazy proti mé nesmrtnosti se pozvolna hromadily. Zejména za takových podzimních večerů, kdy má pokušení nabývala na síle a trapnosti, a kdy jako jediná útěcha zůstávala už pouze světla a hřejivá idea nějakého mně rovněž nedostupného ráje, začal jsem zpochybňovat všechny lidské i božské hodnoty. Vysílený dlouhým hladověním, odpotácel jsem se do postele. Marně jsem maminku zapřisahal, aby mi nezhasínala světlo a neopouštěla mě. Slíbila, nikoli bez zoufalství a dojetí v hlase, že nechá pootevřené dveře od kuchyně, aby do pokoje mohl vklouznout papsek světa, políbila mě a povzbudila a pak se uchýlila do svého kouta, kde se oddávala svému otravnému námezdnímu pletení. Když jsem konečně pochopil pádnost jejich argumentů a nevyhnutelnost spánku, jemuž jsem se nadarmo vzpíral, rozhodl jsem se usktečnit jeden svůj pekelný a hříšný záměr: podrobit si anděla spánku a toho nevyhnutelného a trapného spojení využít k svým svatokrádežným cílům. Během let se totiž můj strach ze snění nakupil natolik, že ráno, když jsem proctal, se mé první pomýšlení rovnalo smrtelnému strachu: opět nadchází den, krátký den, končící nevyhnutelně temnou propastí spánku, do níž se budu muset vzdor všemu ponořit. Bezděká paralela, kterou jsem si

ve svém vědomí vedl mezi cyklem dnů a nocí a životem a smrtí, se v jedné chvíli stala zcela nesnesitelnou a zastínila druhou část přirovnání jako cosi, o čem mám ještě čas rozvažovat, zatímco fakt spánku zůstával i nadále přítomný a aktuální se všemi svými můrami, divy a pokušeními. Noc co noc, už kolik let. A ten sen se opakoval s malými variacemi pořád stejně: ležel jsem (ve snu) v posteli a najednou se rozhostilo jakési husté, děsivé ticho plné předtuch. To výbušné ticho mi začalo zalézat do kostí a pronikat do vědomí, svíralo mi hrdlo a vyráželo dech, protože bylo pouze hrůzným předvojem toho, co jsem cítil, co jsem věděl, že přijde. A to, co mělo přijít, nemělo jméno ani tvar, snad se to podobalo bouři provázené hřměním, nějaké pekelné bouří-mstitelce, jež podobně jako smrt přichází nena-dále a zmocňuje se lidí i dětí ve spánku, zbaběle. Najednou tedy zavládla tma, hustá biblická tma, jako v noci, kdy nad zemí přelétal boží anděl-zhoubce, ptáci ve vzduchu zmlkli, mouchy ztichly a listí se přestalo třepotat. Pak přicházelo to bezejmenné něco, co hloučně rozráželo dveře u našeho pokoje, tváří v tvář ke mně a vrhalo se mi po krku: „Andy, Andy!“ slyšel jsem polekaný maminčin hlas a potřeboval jsem několik okamžiků, než jsem pochopil, že to není matčin hlas volající mě ve snu, bezmocně, nýbrž blažený konec mých můr. „Zase jsi, miláčku, spal na levém boku,“ šeptala a přikládala mi ruku na čelo. Co maminku nejvíc udivovalo, bylo moje pořád se opakující vyprávění o Něčem, co přichází a jehož podobu ani tvar jsem vzdor veškerému svému úsilí nikdy nedokázal spatřit. Avšak otřesy, které ty můry ve mně vyvolávaly, jí jasně říkaly, že jde o mámení, které se ani nedá popsat.

Abych se mohl co nejdéle zdržet v kuchyni, dovolovala mi maminka dlouho s ní zvečera vysedávat, čímž jsem oddálil svoje můry, a když na mne přišlo spání,

odnášela mě do postele. K mé četbě byla naprosto lhostejná; všechny knihy považovala za stejně užitečné pro zapomnění (v čemž se nemýlila), a tak mě nechávala číst dlouho do noci, protože zjistila, že díky knihám zvolna nabývám kuráže a začínám se se svými můrami rvát samostatně. Poučený příklady z pochybných románů, plných zločinů a statečnosti, dokázal jsem své sny alespoň konkretizovat a záhy jsem dovedl jasně nahlédnout pod černou maskou tvář útočníka, který fantomaticky rozrážel dveře našeho pokoje. A to rozhodně byl nemalý úspěch ve vývojové historii mého spání. Velké a neviditelné, nedefinované a neznámé Něco, které mě donedávna rdousilo přízračnými rukama jako tajnou zbraní, proti níž není obrany, začalo se nyní konkretizovat do podoby nějakého bídného pouličního lotra nebo nájemného vraha dítě, který v masce ohrožuje můj život. Bránit se proti němu bylo samozřejmě mnohem jednodušší. V okamžiku, kdy jsem ho spatřil pár kroků před sebou vyhlížet za rohem, v zlomku okamžiku, dokud jsme na sebe hleděli jako šelmy, ještě předtím, než jsme vzájemně dospěli k rozhodnutí, on o útoku, já o útěku, najednou jsem si uvědomil, že v té děsivé hře je jakýkoli pokus o útěk či obranu směšný, protože nemám ani tolik šancí jako zajíc před honícími psy: nohy mám strachem očarované a jako z olova a nedokážu se ani pohnout. Vyděšený tím pomyšlením, vynaložil jsem obrovské úsilí vůle a vědomí a začal si ve snu opakovat: To se mi zdá, TO SE MI ZDÁ, a tak jsem vraha přelstil a nechal ho na míle daleko; fenomén mého mizení ho mátl a nesporně doháněl k nepříčetné zuřivosti. Samozřejmě že se mi to nepovedlo vždycky, někdy se mi tváří v tvář nebezpečí a mé bezmoci zdálo, jak se probouzim, ale neprocitl jsem do skutečnosti, nýbrž do nějakého jiného snu, do jiné vrstvy mého vlastního snu, někdy ještě hlubší a temnější.

Podle analogie se snem mě začala čím dál víc posedat myšlenka na smrt a zmáhat mé fantazie o možnosti útěku a nesmrtelnosti. Dozrávání té děsivé myšlenky napomohly přirozeně román, jež jsem četl a v nichž chytří i silní hrdinové stáli před fenoménem smrti a umírání bezmocní jako děti a pálili ze svých revolverů do prázdna, bušili železnými pěstmi bezmocně do čelisti smrti, a všechny jejich mazanosti a veškerá jejich inteligence se vypařily jako kapka vody v okamžiku, kdy se jim jako protivník postavila přízračná mlhovina jménem smrt. Definitivní odchod mého otce, ve který jsem v hloubi duše nikdy nemínil uvěřit, patřil k těm zkušenostem, na nichž jsem zbuďoval svou teorii o nemožnosti útěku. Věděl jsem totiž, že otec by byl s to svou výmluvností, svou filosofií a svými teoriemi zmást i samu smrt, že by ji dokázal kompromitovat nějakým mimořádným objevem a lstí, kdyby se smrt vůbec na lidské úrovni mohla kompromitovat. Má bohabojnost však tímto hrozným poznáním nikterak neutrpěla, naopak. Jen moje víra se poněkud zviklala a ztratila na vřelosti. Když jsem večer ležel v posteli a převracel se z boku na bok, rozťfesený zimnicí strachu ze smrti, kterou jsem ještě stále naivně ztotožňoval se spánkem, nahlížel jsem najednou, jakoby prozářen jakýmsi nejasným poznáním, svou vlastní bytost z úhlu věčnosti, *sub specie aeternitatis*, a s hrůzou jsem si uvědomoval svou nicotnost z hlediska té věčnosti, jež se mi v takových okamžicích jevila jako trvání světa, stojící v bolestném protikladu k mé pomíjivosti, které jsem si byl jasně vědom.

Mé poznávání času a prostoru, do něhož jsem umísťoval svůj strach a svou nicotnou bytost v okamžicích apokalyptického osvětlení, večer, před spaním, začalo nahledávat mou mravní čistotu a mé božské a světec-ké ideály. Tak jsem začal rozumět nepřičetnosti i stateč-

nosti svých hrdinů, hrdinů románů, jež jsem četl, kteří se bezpochyby právě ve jménu té nicotnosti stali statečnými a neohroženými. Ke svému kacířství jsem se pochopitelně stěží odvažoval přiznat i sobě samému, alespoň zpočátku, ale myšlenka, že člověk se ve jménu nicotnosti a pomíjivosti života (pomíjivosti, která se mi nikdy nejevila tak jasně jako v prvních setkáních s ní, někdy v mém devátém roce) může stát mocným a neohroženým, byla velmi svůdná. Poté mi i osudy některých hrdinů mých románů najednou přišly méně tragické a dlouhé roky jejich věznění zcela bezvýznamné, neboť z tohoto aspektu, z aspektu věčnosti, bylo nicotné naprosto všechno. Kdybych se byl neod-soudil do pekla (v nejlepším případě do očištěnce: nepatrný rozdíl), protože vzhledem ke svým skutkům a zejména hříšným myšlenkám jsem do ráje jistě nepatřil, byl bych se snažil získat si místo ve věčnosti, jenže na to už bylo příliš pozdě – pochyby mě začaly nebezpečně nahledávat.

Moje hereze byla zvláště silná ve spánku, kdy pocit věčnosti ještě víc zesílil a rozžhavl se do běla. Ve snu jsem se pohyboval skoro stejnými končtinami jako ve skutečnosti, podzimní krajinou naší vesnice, jenže mé vědomí žilo v čase zcela odlišném od reálného, vlastně zcela mimo čas, poněvadž věčnost světa a nicotnost mého vlastního života se v tom obrovském rámci míjení jevily jako ještě viditelnější, takřka hmatatelné. Pocit věčnosti, který mi nepatřila a ve snu ještě zřetelněji ukazovala svou převahu nad mým malým životem, mě sváděl čím dál víc a bolestněji. Osvobozený od skrupulí každodenní morálky, *vědomý si své* nicotnosti, ztrácel jsem v snu dokonce strach z Boha: chtěl jsem se odškodnit za své brzké peklo, chtěl jsem, jednoduše řečeno, žít svůj život, svůj nadživot, třeba se ve

snu. Věděl jsem, že nedokážu přelstít svého anděla strážného, protože spí spolu se mnou a do svých knih podvojného účetnictví zaznamenává hlášení o mém chování, spokojoval jsem se však tím, že jeho přítomnost ve snu začala být docela snesitelná a jeho šepot sotva slyšitelný.

Díky všem těmto zkušenostem začaly se z mých snů vytrácet můry, alespoň když jsem nespal na zádech nebo na levé straně. Poučen zkušeností (kdykoli jsem křičel nebo plakal ze spaní, maminka mě vždycky nacházela ležícího na levém boku a někdy i na zádech), snažil jsem se stůj co stůj, aby mě sen zastihl na *pravé* straně, s koleny skrčenými až skoro pod bradu (což byla zároveň také obrana proti hladu a zimě), abych se dokázal co nejdéle udržet v této pozici, na což jsem si později úplně zvykl. Hrdý na to, že jsem dokázal překonat svoje můry vlastní vůlí, snažil jsem se před usnutím převracet se z boku na bok a uspávat se na levé straně, na té, kde je srdce, zdroj mých můr a preludů, ale v posledním okamžiku, když mě spánek začal přemáhat a kdy už nebylo pochyb, že přichází, v té chvíli jsem se posledním úsilím vědomí a vůle obrátil na pravou stranu, kde se mi zdají jenom pěkné sny: jezdim na kole strýce Oty, letím vysokým obloukem přes řeku... Poznání, že mohu na svoje sny dohlížet, že je dokonce mohu svou večerní četbou nebo myšlenkami před spaním navigovat určitým směrem, způsobilo explozi mých nejtajemnějších pudů. Fakt, že žiji vlastní dva životy (a nebylo v tom za mák literatury: můj věk mi nedovoloval zkazit si čistotu svých snů a světů), jeden ve skutečnosti, a druhý ve snu, vzbuzoval ve mně jakousi mimořádnou a bezpečnou hříšnou radost. Jelikož jsme tou dobou hladověli, pekelně, k uzoufání, představoval jsem si večer, když jsem se svíjel na posteli a nemohl usnout, pochopitelně hojnost jídel, po nichž

jsem prahl a jejichž vůně jsem si dokázal někdy vybat s bolestnou přesností, ale nejčastěji jsem se uspával svým klasickým snem: jedu vlakem, v kupé první třídy, a maminka na rozkládací stolek prostírá bílý damaškový ubrousek a krájí na něm makové koláče. Začínám jíst, cítím ve snu chuť, dokonce i vůni máku, sbírám drobečky z ubrousku. Poněvadž však ten oběd, ten obřad trvá příliš dlouho, začíná se zadními vrátky snu vkrádat pochybnost, moje chuť zůstává nadále neukojena a jedním koutkem vědomí chápu, že je to vlastně sen, a pak mi bleskne hlavou, že si pro svou tabuli musím vymyslet ještě další koláče a ovoce, abych je jako Ježíš vodu proměnil ve víno svého snu. Jenže zrovna tehdy, v tom skvělém okamžiku jasnozřivosti takřka božské, mi vstoupí do vědomí pomyšlení *To se mi zdá, TO SE MI ZDÁ* (poněvadž sen jasnozřivost nesnáší); pokouším se tu myšlenku odvrhnout, ne proto, že by byla klamná, ale právě že cítím, jak je pravdivá. A vtom procitnu s pocitem pekelného hladu a ještě dlouho se převracím a snažím se podvrhnout si nějaké jiné šidítko.

Analogicky se snem, ve kterém jím koláče, jsem jedné noci ve snu, v slunečné krajině naší vesnice, na břehu řeky, v poli mezi travami a kvítím potkal šlečnu Magdalenu, mladou služku ředitele školy. Byla to černooká dívka s mohutným poprsím, která sloužila v Pešti a odtamtud přijela do našich končin s nějakým důstojníkem; když ji opustil, stala se z ní svůdnice, kvůli níž se vesničtí mládenci bili do krve. Věděl jsem, že měla pletky i s mými mladšími příbuznými, poněvadž jsem je jednoho dne špehoval, a často jsem ji potkával na náspu, kudy chodívala do sousední vsi nebo k večeři na tajné schůzky. Jednou mě dokonce pohladila po vlasech, když jsem jí, celý rozklepaný strachy, aby

mi na očích neviděla, co se mi právě honí hlavou, vstoupil do cesty a pozdravil ji.

Rozhodnutí, jež jsem učinil, to jest, že ve snu slečnu Magdalenu znásilním, utrpělo naprosté fiasko. Ve snu se zopakovalo skoro na chlup přesně, co se odehrálo ve skutečnosti: slečna Magdalena přicházela po náspu, pak sešla do pole a zamířila ke mně, aby mě pohladila po vlasech. Hanebné rozhodnutí, jež jsem učinil, zhaslo v okamžiku, kdy jsem si uvědomil, že něco takového je možné jen ve snu (TO SE MI ZDÁ, TO SE MI ZDÁ); procitl jsem zahanbený a kající. Dlouho jsem se jí pak vyhýbal, a když se blížila po náspu, vzal jsem nohy na ramena a schoval se do křoví u řeky, poněvadž se mi zdálo, že by se také sama mohla rozpomenout na můj sen, vždyť v něm přece byla stejně jako já, a dost blízko, aby mi mohla vidět na tváři, k čemu jsem se rozhodl, mohla si všimnout mého chvění i pohybu ruky, kterým jsem ji chtěl chytit za prsa.

Avšak jedné noci, když jsem si uvědomil, že nemám žádného svědka, poněvadž ženu, kterou jsem potkal na louce pod planou hrušní, jsem vůbec neznal, nikdy jsem ji doposud neviděl, tedy ani ona neznala mne, odhodlal jsem se vytrvat ve svém rozhodnutí a prostě ji znásilnit. Byl jsem posedlý sofistickou svého snu, v němž se dá hřešit nejen beztrestně, ale dokonce bez hříchu, neboť ta žena vlastně ani znásilněná nebude, ta žena ani neexistuje jinde než v mých snech, je živá jen tak jako mladé hrdinky mé večerní četby, jen ještě anonymněji, ještě abstraktněji. Její jedinou předností, té ženy ze snů, je, že je ztělesněná, přirozeně jen na úrovni snu. Byla to asi tak třicetiletá vesničanka, měla bílou pleť a hezky voněla. Trhala plané hrušky a usmívala se na mne. Nabližku nebyl nikdo. V okamžiku, kdy jsem učinil své rozhodnutí, jakoby s jakousi úlevou a hrdostí, přestože jsem přitom málem omdlel strachem a roz-

člením, najednou se z obzoru, jakoby nějakým zárukem, ztratila veškerá krajinná dekorace, a jen my dva jsme stáli jeden proti druhému, tváří v tvář. Ještě jsem stačil pocítit radost z krásy a blízkosti své kořisti, obdivovat její kůži a oči, lesk jejích zubů. V okamžiku, kdy mě napadlo, že by mi mohla klást odpor nebo mě předat policii, skoro jsem se vysmál svému strachu, poněvadž jsem si vzpomněl, že je to všechno nesmysl, protože tu ženu jsem si vlastně sám vymyslel a stvořil ji podle měřítka svého snu a svých sil, tak tedy jen kupředu, vyhrň ji sukni, mladíku, vždyť sis ji vymyslel ve snu, čili to se mi zdá, TO SE MI ZDÁ, a žena šla dál kolem mne a usmívala se, posmívala se mé nerozhodnosti a mému strachu, poněvadž jsem neprocitl docela, jenom jsem pomyslením, že se mi to zdá, diskvalifikoval své rozhodnutí a byl nucen přijmout sen jako věc, na niž nemohu tak úplně působit silou své vůle, nemožu jej využít jako důl hříchu a neřesti.

V druhé vrstvě téhož snu jsem utekl celý rudý studem a nedokázal jsem se vznést, nýbrž jsem dlouho, dlouho padal do hluboké propasti, lehce, skoro jako bych letěl, přestože jsem věděl, že mě dole čeká pád, úder a oheň, ale chtěl jsem se tím kochat co nejdéle, třebaš krásou toho závrtného padání, poněvadž se stejně probudím, až dopadnu, protože tohle všechno není pravda, ještě jsem dočista neprocitl, to se mi zdá, TO SE MI ZDÁ, jako to před chvílí, TO SE MI ZDÁ.

V tom okamžiku se ztrácí lehkost mého pádu do pekla, toho pádu tak podobného letu, a já si uvědomuji, že se mi to zdá, a ověřuji si, na které straně ležím.

Posledním úsilím vůle se obracím na pravý bok: *O mea culpa, mea maxima culpa*, ó srdce, ó noci!

Podepřený o lokty, udýchaný jako mladý pes, pokouším se setřást vidiny a hříšné myšlenky, zapomenout na svoje porážky. Vtom v popelavém ranním šířá-

ní zahlédnu maminku a sestru a se zatajeným dechem se přesvědčuji, že obě spí, a nebyly tedy svědky mých můr a přeludů, už jsem se tedy slůvkem ani pohybem ruky neprozradil. Věčnost a smrt, tajemství času stály přede mnou nevyzpytatelné a neporažené. Čas se v temné kapuci noci a jitřního šíření kondenzuje a houstne jako mléko, a já se jej naivně pokouším prokounout, už bdělý, a objevuji jen hluboké mlčení v soumraku rozplizlých věcí, přímáčkých specifickou noční vahou, zastavené kyvadlo v srdci věcí přitisklých zapomněním, takřka neexistujících, děsně a krutě zredukovaných na skvrny a obklopených fialovou svatozáří. Obrazy na zdi, pod sklem, anděl strážný nad naší postelí, noční stolky, zející otvor prázdné vázy: vše je to teď jen obrovská, těžká prázdnota beze smyslu, dokonce i beze snu, poněvadž v přítmí lze stěží zahlédnout místo, na němž spočívají, a já je vlastně pouze tuším po paměti, která se datuje od včerejška, ale jako by byla odedávna. A zatímco přítomnost své matky a sestry cítím jako život, přestože neslyším jejich dech, smrt věcí v té noci cítím takřka hmatatelně, s jakousi bolestnou tíhou, neboť je to pouze jeden z důkazů navíc pro existenci smrti, a já svou smrt začínám ztotožňovat se zapomněním, do jakého se noří věci přes noc, a zmocňuje se mě chvění lítosti nad osudem světa. Jako jediná útěcha, jako jediná známka vítězství nad nicotou se mi jeví nejprve jako zvuk a pak jako nepatrný kovový lesk malé okrouhlé srdce hodin, které se hrdinsky vzpírají smrti, noci a času, a tak se pokouším jejich vítězství povznést na obecný triumf, jejich srdce vsadit do mrtvého těla noci, abych ji oživil a pozdvihl nad dojetí a pocit porážky, přikládám ucho k ozvučné desce nočního stolku a slyším, jak se zachvívá, jak jí pod hrdlem tepe tepna jako ještěrce, napínám zrak, abych nahlédl dalekosáhlé důsledky tohoto vítězství, a už se mi zdá,

že vidím oranžovou barvu na křídlech andělíčka strážníka, a unášen vidinami, nafukuji to vítězství do všeobecného triumfu barev a světla, které začíná dotírat ze všech stran, vystupovat z rámů obrazů, rašit v podobě velikých rozbujelých růží z Anniných šatů, pověšených na dveřích skříně.

S příchodem svítání, vědom si vítězství, skoro radostně překvapen životem probouzejícím se ve věcech i ve mně, sním dál svůj pravý a jediný sen, sen, ve kterém nejsou překvapení a porážky.

Collins příběhne ke stolu, rozsvítí lampu a přistrčí ji blíž. Wentworth s Louisou zatím zvedli mulatku. Oči měla zavřená a její dech stále více slábl. Collins pozdvihl lampu vysoko nad hlavu a zadíval se na dívku. V rukou svírala maličkou ampulku. Na rtech jí ulpělo několik droboučkových zrněk prášku. (*Kapitola XXXIII*) „Vítř! Vítř!“ zvolali muži na palubě. „Konečně!“ pomyslel si s radostí Wentworth. „Konečně, bezvětrí pomínulo.“ Bylo to jednoho jitra, asi dva týdny po Marciině smrti. Seděl se svou dívkou a se Sutherlandem na verandě a hleděl na moře, na velké světlé moře, které se tu a tam začínalo vlnovitě vrásnit...

Slyšel jsem, jak se vlny kdesi třfíši o božské břehy vzdálených kontinentů, Tahiti, Malajska, Japonska, přede mnou jako bujně rozkvetlá růže stála historie světa, dobrodružství přístupné pouze nejdovážnějším, velká, věčná historie světa, jejíž jedna kapitola se právě odehrála - velkolepý happyend lásky. Perlorodky, mulatky, korálové útesy, kokosový ořech, exotická flóra a fauna, to vše byly božské výtvořené stříženě na míru mého snu, jejich barvy a tvary a zejména jejich vůně jsem si dokázal vykouzlít s takovou přesností, že by originál mohl v mých očích jen ztratit veškerou hodnotu, jako pro slepce, který nabyl zraku, protože já jsem si ve fantazii

vytvářel pouze kvintesence barev, chutí a vůní, tvořil jsem ideální vzorky flóry a fauny, vracel jsem se ke zkušenosti svého snu a své biblické četby, k Noemovi. Budiž blahoslaveno rozdělení světa na zlé a dobré! Moji hrdinové, jimž jsem občas ledacos prominul, odpustil jim sem tam nějakou nerozvážnost a přál jejich milostným avantýrám, dostávali ke konci románu, po nebezpečných akcích, nebeskou odměnu v podobě božského plodu kteréši mulatky se rty napuklými jako granátové jablko nebo nějaké dívky s bílou kůží (a pihami na nose), která jako lilie ovjela ruce kolem šije spravedlivého. Zdrčen rigorózností biblických příběhů, vědom si toho, že se nedokážu přidržovat všech desíti přikázání božích, od narození ocejšován dědičným hříchem, utrápen katechismem, který mi stránku po stránce dokazoval mou hříšnost, můj pád, nevyhnutelnost mého pádu a jistotu mého pekla, oddal jsem se svým románům, jako jsem se oddával hříšným myšlenkám, které jsem nedokázal zaplašit a jež byly, měřeny přísnými, drakonickými zákony posledního soudu, přece jen méně hříšné než činy, než skutky. Uchvacuji z románů moře, pevniny, nebesa, lásky! Ó živote, ó světe, ó svobodo! Ó, otče můj!

Jednoho podzimního večera (čtenář nechť dovolí, abychom tuto událost zaznamenali zvlášť), jednoho docela obyčejného podzimního večera (bylo mi jedenáct), bez jakékoli přípravy, bez ohlášení, bez znamení na nebi, překvapivě prostě vpadla do našeho domu Euterpé, múza lyrické poezie. Byla to jediná velká událost té sezóny, jediné světlo v statu quo toho kalného podzimu. Ležel jsem v kuchyni na dřevěné truhle, překrytý dekou přetaženou přes hlavu, zoufale odhodlaný zaspát podzimní nudu a překonat hlad stoickými úvahami o budoucnosti, o lásce. Hlad plodí zjemně-

lost, zjemnělost lásku, láska poezii. A ta moje velmi neurčitá představa o lásce a o budoucnosti se proměňovala v skvělou, žhavými barvami vymalovanou mapu světa (doplňk k otcově knize), v nedostiznost, v zoufalství. Cestovat! Milovat! Ó Afriko, ó Asie, ó dálko, ó živote můj! Zavřel jsem oči. Pod pevně, až bolestně stisknutými víčky se realita srazila s ohněm fantazií a vzplála rudým jasem. Pak se přelila do žluté, modré, fialové. Nebesa se otevřela, jen na okamžik, zahlaholily fanfáry, a já jsem spatřil prdelaté andělíčky, kteří mávali křídly jako mouchy a mihotali se kolem zářivé červeného ohniska ráje. Jak říkám, trvalo to jen okamžik. Hned nato jsem začal závatně padat do hlubiny, a to nebyl sen. Chvěl se ve mně jakýsi velkolepý, všeobsáhlý rytmus a slova mi vycházela z úst jako médiu promlouvajícímu hebrejsky. Ta slova byla opravdu v nějakém podivném jazyce, plném doposud nevídané zvučnosti. Až když pomínul první nával toho zimního vzrušení, začal jsem se zabývat jejich významem a pod vlnivým povrchem hudby a rytmu jsem objevil docela obyčejná slova, podobná těm z barkarol, které zpíval můj otec. Protože jsem si zcela vědom, že ty verše nejdou věrně přeložit, prosím čtenáře, aby vzal v úvahu prvky, které obsahují, z nichž jsou utvořeny, a to bude moci posloužit jako důkaz, že ty verše kdysi vskutku existovaly. Tak prosím, celá ta lyrická a fantastická balada, to autentické arcidílo inspirace, se skládalo z těchto několika slov, uspořádaných v ideálním a neopakovatelném pořádku: *korálový útes, okamžik, věčnost, list* a z jednoho dočista nesrozumitelného a tajuplného slova: *plumaserie*.

Bez sebe strachy, seděl jsem ještě nějaký čas schoulený na truhle a pak jsem hlasem zdrčeným vzrušením oznámil matce: „Napsal jsem báseň.“

Kam zmizely z těchto stránek skvělé rámy, fialové fiakry, květiny rozpadající se ve vězích? Kam se poděly vlaky, kam kývající se koše květin na venkovských zastávkách? Kam modré světlo v kupé první třídy? Kam se ze zeleného plyše ztratily krajky vlnící se jako vějíře? To tak rychle přestal fungovat zkrášlovací stroj, křišťálová nádoba, již protéká proud při galvanoplastice? Kde je lesk pozlátka ze starých rámu, úsměv Mony Lisy?

Jsmo svědky velkého rozkladu všech hodnot. Pozlátko začalo vlivem vlhka a prudkých teplotních výkyvů, jimž bylo vystaveno, odpadávat z rámu a s ním i barva z křídel anděla strážného, ze rtů Mony Lisy. V době, kdy otec hrál svou životní roli Ahasvera, popojížděl náš nábytek dlouho po železnici jako nákladní zboží a přitom se všelijak otloukl a jakoby nakažený fyloxérou se začal rozpadat, trouchnivět. Maličci červení broučci, jimž maminka říkala jejich populárním jménem „amerikáni“ a otec *Ageronia mexicana*, proměnili naše skříně ve vraky vyložené z moře, bez lesku, proražené celým labyrintem tunelů. Čas od času se i samy od sebe z nich odtrhávaly veliké plochy, jejichž vnitřní strana nesla indiánské poselství, jehož nádherné hieroglyfy jsme si vysvětlovali jako hlas z onoho světa. I matčina singrovka navždy zmizela ve válečné vřavě, ztratila se jako sirotek, utekla do světa, přecitlivělá na otřesy. To byla těžká rána pro nás pro všechny a zvláště pro matku. Lepšího údělu se nedočkala ani další zvuková krabice, již se kdysi zdobil a pyšnil náš dům: naše stará pohovka tmavočervené barvy se rozpadla někde na kterési zastávce mezi Pešti a Kanizou, ale doposledka se nezpronevěřila své dobré pověsti: svědci by mohli potvrdit, že si i v smrtelném chropotu uchovala libozvučnost. Podle vyprávění mého otce, který byl při komisionálním ohledání, podobal se její hlas v tom

okamžiku nejvíc clavecínu, pokud pochopitelně i to nebylo chorobné přehánění, halucinace, *delirium tremens*. Nyní v našem příbytku všude panovalo vlhko a zelenavě šedivá plíseň, jediná barva v celém domě, barva rozkladu. Veškeré neštěstí pocházelo z toho, že se náš železný sporák v kuchyni nikdy nedal docela rozpálit, takže nám chyběl skutečný plamen, jas. Sporák v našem domě působil jen ještě větší spoušť, aspoň zpočátku, dokud jsme si nezvykli na kouř. Pak, když jsme se dobře vyplakali a když nám oči oschly od slz, začali jsme se v tom modravě šedivém kouři pohybovat jako ve svém přirozeném živlu, svým duchovním jazykem jsme mu říkali „domácí ohniště“, a pokašlávali jsme a zalykali se, jako bychom kouřili nějaké vzácné, silné doutníky, v nichž se uskutečňuje vůně léta a jehličnatých stromů spolu s teplou ideou domácího ohniště. Topili jsme ve sporáku suchými šiškami, které jsme na podzim sbírali po lese a nosili domů ve velkých pytlích jako uhlí. Och, ty báječné doly, ten zlatý dům! Ó Hraběci lese, lese mého otce! Ze stromů kanula rosa a lesní pryskyřice smíšená s vůní jehličnanů na nás působila profylakticky a nevím jak ještě. V těch našich procházkách lesem na podzim bývala i jakási dráždivá radost. Než padla tma, vraceli jsme se naložení pytlí a zůstali jsme stát na pokraji houštiny, aby chom si vydechli a počkali na příchod večera. Někde v dáli se ozval lesní roh, halali, a pak se na nás sneslo jakési slavnostní ticho.

V lese se vznášel duch našeho otce. Neslyšeli jsme snad před chvílí, jak smrká do novin a lesy mu odpovídají trojnásobnou ozvěnou?

„Už musíme jít,“ řekla pak maminka. „Panebože, jak se tady rychle stmívá.“

Štrasburk – Bělehrad, 1962–1964